

ISSN 1857-1999
E-ISSN 2345-1963

REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
Chișinău, Republica Moldova

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

*Moldavian Journal
of International Law
and International Relations*

*Молдавский журнал
международного права
и международных отношений*

**Nr. 3
2016**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Apare din 2006 de 4 ori pe an

Nr. 3 (Volumul 11), 2016

Publicație periodică științifico-teoretică
și informațional-practică fondată de
[Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova](#)

Asociați:

[Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova,
Asociația pentru Politică Externă
și Cooperare Internațională din Republica Moldova](#)

Înregistrată
de către Camera Înregistrării de Stat
de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova
[Certificatul nr. MD 000039 din „04” august 2009](#)

Acreditată

prin Hotărârea C.S.Ș.D.T. al A.Ș.M. și C.N.A.A. [Nr. 146 din
27.06.2013](#) în calitate de publicație științifică de profil,
Categorია „B”, la specialitățile:

12.00.10 - drept internațional public; 12.00.03 - drept internațional
privat (*profilul drept*) și 23.00.04 – teoria și istoria relațiilor
internaționale și dezvoltării globale (*profilul științe politice*)

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații
Internaționale” este o revistă științifică care publică articole
cu acces deschis în baza Licenței

[Creative Commons Attribution 4.0 International Public License \(CC BY\)](#).

Revista este inclusă în bazele de date internaționale:
[International Scientific Indexing \(ISI\)](#) – /Factorul de impact -0.719
(2015), [European Reference Index for the Humanities and Social
Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#) și
[Biblioteca Științifică Electronică eLIBRARY.RU](#)
pentru calcularea factorului de impact și indexului de citare

ADRESA NOASTRĂ:

Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Gh. Iablocikin, 2/1, bir. 207, MD 2069.

Tel: (+373) 69185527

Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com;

WEB pagina: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Indexul poștal: PM 32028

Toate articolele științifice primite de biroul editorial al revistei în
mod obligatoriu sunt supuse recenzării. Revista folosește
recenzarea “double-blind” (recenzentul nu știe cine este autorul
articoului, autorul nu știe cine este recenzent).

Formulările și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna
poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor
revine în exclusivitate autorilor.

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional
și Relații Internaționale”, 2006-2016.

Toate drepturile rezervate

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

- *SUCEVEANU Natalia*. Câteva reflecții în legătură cu soluțiile legale și doctrinare privind retragerea din Uniunea Europeană.....**315**
- *ROȘCA VALENTIN*. Jurisprudența internațională în materia aplicării forței sau amenințării cu aceasta în dreptul internațional.....**325**

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

- *ANIȚEI Nadia-Cerasela*. Precizări privind *conflictul de legi* – domeniu al dreptului internațional privat.....**340**

RELAȚII INTERNAȚIONALE

- *LAJČIAK Milan*. Est și Vest: diferențele în modul de gândire și influența acestora asupra problemelor actuale ale lumii contemporane.....**356**
- *GUSEV Leonid*. China și Asia Centrală: principalele direcții de cooperare în domeniul economiei și energeticii.....**367**
- *DUNAEVA Elena*. Regionalismul în politica externă a Republicii Islamice Iran (Cu privire la chestiunea aderării Iranului la Organizația pentru Cooperare de la Shanghai /OCȘ /).....**376**

TRIBUNA TINERILOR CERCETĂTORI

- *BALIȚCHI Tudor*. Principiile și mecanismele de menținere a păcii și stabilității în cadrul relațiilor internaționale.....**383**
- *HOVORKOVÁ Katarína*. Alegerile parlamentare din Islanda în 2009 și impactul acestora asupra dezvoltării politice externe actuale a țării.....**393**

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

- *MARTÎNENCO Igor*. Protecția subacvatică a patrimoniului arheologic (cultural): relația dintre dreptul internațional și național în Republica Moldova și Belarus.....**403**
- *CHIRTOACĂ Leonid, PÎRVAN Pintilie*. Aspecte privind obiectele de proprietate intelectuală create în exercitarea atribuțiilor de serviciu.....**412**
- *FLOREA Dumitru*. Desconcentrarea și descentralizarea serviciilor publice din perspectiva conceptului de dezvoltare a țării.....**419**

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

- *STRATIEVSKI Dmitri*. Cu sau fără Rusia? Mica Republica Moldova trebuie să decidă în curând.....**430**
- *AMELINA Iana*. Atitudinea musulmanilor ruși față de așa-numitul „Stat islamic” și operarea Forțelor Aeriene și Spațiale ale Rusiei în Siria.....**435**
- *DZHOROBEKOVA Ainura*. Aspecte ideologice în asigurarea securității naționale a Republicii Kârgâzstan.....**439**

RUBRICA REVISTEI

- Consiliul redacțional al revistei „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.....**447**
- Colegiul de redacție (Recenzenții).....**454**
- Date despre autori.....**459**
- Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.....**462**
- Declarație privind etica publicațiilor științifice.....**474**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Nr. 3 (Volumul 11), 2016

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

CONSILIUL REDACȚIONAL:

REDACTOR-ȘEF:

BURIAN Alexandru

doctor habilitat în drept, profesor universitar

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT:

CHINDĂBALIUC Oleana

doctor în științe politice, conferențiar universitar

SECRETAR ȘTIINȚIFIC:

CHIRTOACĂ Natalia

doctor în drept, conferențiar universitar

MEMBRI AI CONSILIULUI REDACȚIONAL:

ANGEL Jose Luis IRIARTE

Doctor în drept, profesor universitar (Spania)

ARHILIU Victoria

Doctor habilitat în drept, profesor cercetător (Republica Moldova)

ABASHIDZE Aslan

Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)

BALAN Oleg

Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Republica Moldova)

BENIUC Valentin

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (Republica Moldova)

BOSHITSKY Iuryi

Doctor în drept, profesor universitar (Ucraina)

DERGACIOV Vladimir

Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar (Ucraina)

DYULGEROVA Nina

Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Bulgaria)

FUAREA Augustin

Doctor în drept, profesor universitar (România)

HABÁNIK Jozef

Doctor în economie (Slovacia)

HEINRICH Hans-Georg

Doctor în drept, profesor universitar (Austria)

KAPUSTIN Anatolie

Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)

LIPKOVA Ludmila

Doctor, ing., profesor universitar (Slovacia)

MAZILU Dumitru

Doctor în drept, profesor universitar (România)

NAZARIA Sergiu

Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar (Republica Moldova)

PAPAVA Vladimer

Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Georgia)

POPESCU Dumitru

Doctor în drept, profesor universitar (România)

STRATIEVSCHI Dmitrii

Doctor în științe istorice (Republica Federală Germania)

SEDLIȚCHI Iurie

Doctor în drept, profesor universitar (Republica Moldova)

TIMCENCO Leonid

Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Ucraina)

VERESHCHETIN Vladlen

Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)

WILLIAMS Silvia Maureen

Doctor în drept și științe sociale, profesor universitar (Argentina)

COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII):

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, PREȘEDINTE AL COLEGIULUI DE REDACȚIE:

CHINDĂBALIUC Oleana

doctor în științe politice, conferențiar universitar

MEMBRI AI COLEGIULUI DE REDACȚIE:

ANIȚEI Nadia Cerasela

Doctor în drept, profesor universitar (România)

CIUCĂ Aurora

Doctor în drept, profesor universitar (România)

DORUL Olga

Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)

EVSEEV Vladimir

Doctor în științe tehnice (Federația Rusă)

GENTIMIR Alina Mirabela

Doctor în drept (România)

GLADARENCO-STOIAN Maia

Doctor în istorie (România)

GLUHAI Diana

Doctor în drept (Spania)

IOVIȚĂ Alexandrina

Doctor în drept (Republica Moldova – Elveția)

JANAS Karol

Doctor în științe politice, conferențiar universitar (Slovacia)

KOVALEVA Natalia

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar (Federația Rusă)

LÎSENCO Vladlena

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)

MATTOȘ Boris

Doctor în științe politice (Slovacia)

METREVELI Levan

Doctor în științe politice (Georgia)

MOUSMOUTI Maria

Doctor în drept (Grecia)

SÂRCU Diana

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)

ȘICI Alexandru

Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar (Ucraina)

SMOCHINĂ Carolina

Doctor în drept, conferențiar universitar (Cipru)

SOLNȚEV Alexandr

Doctor în drept, conferențiar universitar (Federația Rusă)

ISMAYL Togrul

Doctor în istorie, doctor în economie, conferențiar universitar (Turcia)

ȚIGĂNAȘ Ion

Doctor în drept (Republica Moldova)

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2006-2016.

Toate drepturile rezervate

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Published quarterly. Issued since 2006.

No. 3 (Volume 11), 2016

Scientific-theoretical and information-practical
periodical publication founded by
[Association of International Law from
the Republic of Moldova](#)

Co-founders:

[The Institute of Legal and Political Research
of The Academy of Sciences of Moldova,](#)
[The University of European Studies of Moldova,](#)
[The Moldavian State Institute of International Relations,](#)
[The Association of Foreign Policy
and International Cooperation from the Republic of Moldova](#)

Registered
by the State Registration Chamber
of the Ministry of Justice of the Republic of Moldova
[the Certificate No. MD 000039 „4” august 2009](#)

Accredited
by decision [No. 146/27.06.2013](#)
of the Supreme Council for Science and Technological Development
of the Academy of Sciences of Moldova and the National Council
for Accreditation and Attestation of the Republic of Moldova
as of profile scientific publication, Category „B”,
in the field of: 12.00.10 - Public International Law; 12.00.03 - Private
International Law (*profile of legal science*) and 23.00.04 - Theory and
History of International Relations and Global Development (*profile of
political science*)

„Moldavian Journal of International Law and International
Relations” is a scientific journal that publishes articles
with *open access*, is licensed under
[Creative Commons Attribution 4.0 International Public License \(CC BY\)](#).

The journal is included in the international database:
[International Scientific Indexing \(ISI\)](#) – / Impact Factor -0.719 (2015)/,
[European Reference Index for the Humanities and Social Sciences
\(ERIH PLUS\)](#), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#) and
[Scientific Electronic Library eLIBRARY.RU](#)
to calculate the impact factor and citation index

OUR ADDRESS:

MD-2069, The Republic of Moldova, Chisinau, of. 305,
2/1 Ghenadie Iablocikin str.

Tel: (+373) 69185527
Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com;
WEB site: <http://www.rmdiri.md>; <http://usem.md/md/p/rmdiri>

Edition index PIN: PM 32028

All scientific articles, received by the Editorial Board of our journal
are subject to mandatory review. The journal uses *double-blind*
reviewing – (authors do not know who reviews their paper, and
reviewers do not know the names of the authors).

The views of the Editorial Board does not necessarily coincide with
the views of authors.

The responsibility for the authenticity and accuracy of the facts
in the published articles rests with the authors.

© Moldavian Journal of International Law
and International Relations, 2006-2016.

All rights reserved.

CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

- *SUCEVEANU Natalia*. Some reflections on the legal and doctrinal solutions regarding the withdrawal from the EU.....315
- *ROSCA VALENTIN*. International case-law on the use of force or threat of it in international law.....325

PRIVATE INTERNATIONAL LAW

- *ANIȚEI Nadia-Cerasela*. Clarifications on the conflict of laws – the field of private international law.....340

INTERNATIONAL RELATIONS

- *LAJČIAK Milan*. East and West: Different geography of thinking and implications on actual problems of today's world.....356
- *GUSEV Leonid*. China and Central Asia: the main directions of cooperation in the sphere of economy and energy.....367
- *DUNAEVA Elena*. Regionalism in foreign policy of the Islamic Republic of Iran (On the question of Iran's membership in the Shanghai Cooperation Organization /SCO/).376

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

- *BALITCHI Tudor*. Principles and mechanisms to keep peace and stability in international relations.....383
- *HOVORKOVÁ Katarína*. Parliamentary elections in Iceland in 2009 and their impact on the current external political development of the country.....393

THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

- *MARTYNENKA Ihar*. The protection of the underwater archaeological (cultural) heritage: the ratio of international and national law on the example of the Republic of Moldova and Belarus.....403
- *CHIRTOACA Leonid, PIRVAN Pintilie*. Aspects relating to intellectual property objects created in the line of duty.....412
- *FLOREA Dmitry*. Deconcentration and decentralization of public services from the perspective of the country's development concept.....419

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

- *STRATIEVSKY Dmitri*. With or without Russia? The small Republic of Moldova has to decide soon.....430
- *AMELINA Yana*. The attitude of Russian Muslims to the so-called „Islamic state” and operation of Air and Space Forces of Russia in Syria.....435
- *DZHOROBEKOVA Ainura*. Ideological aspects in ensuring the national security of the Kyrgyz Republic.....439

OUR JOURNAL

- Editorial board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.....447
- Reviewers.....454
- About authors.....459
- Requirements to papers for publication in the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.....466
- Declaration on the ethical and legal basis of the editorial policy.....476

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

Nr. 3 (Volume 11), 2016

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

EDITOR –IN – CHIEF:

BURIAN Alexander

Doctor of Juridical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR–IN–CHIEF:

KINDIBALYK Olyana

Ph.D in Political Sciences, Associate Professor

SCIENTIFIC SECRETARY:

CHIRTOACA Natalia

Ph.D in Law, Associate Professor

MEMBER OF THE EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

ANGEL Jose Luis IRIARTE

Doctor of Law, Professor (Spain)

ARHILIUC Victoria

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)

ABASHIDZE Aslan

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

BALAN Oleg

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)

BENIUC Valentin

Doctor of Political Sciences, Professor (The Republic of Moldova)

BOSHITSKYI Iurii

Ph.D in Law, Professor (Ukraine)

DERGACHEV Vladimir A.

Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics (Ukraine)

DYULGEROVA Nina

Doctor of Economic Sciences, Professor (Bulgaria)

FUEREA Augustin

Doctor of Law, Professor (Romania)

HABÁNIK Jozef

Doctor of Economic Sciences (The Slovak Republic)

HEINRICH Hans-Georg

Doctor of Juridical Sciences, Professor (Austria)

KAPUSTIN Anatoly

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

LIPKOVA Ludmila

Doctor Eng., Professor (The Slovak Republic)

MAZILU Dumitru

Doctor of Law, Professor (Romania)

NAZARIA Sergei

Doctor of Political Sciences (The Republic of Moldova)

PAPAVA Vladimer

Doctor of Economic Sciences, Professor (Georgia)

POPESCU Dumitru

Doctor of Law, Professor (Romania)

STRATIEVSKI Dmitri

Doctor of History (Federal Republic of Germany)

SEDLITSCHI Yuri

Ph.D in Law, Professor (The Republic of Moldova)

TIMCHENKO Leonid

Doctor of Juridical Sciences, Professor (Ukraine)

VERESHCHETIN Vladlen

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

WILLIAMS Silvia Maureen

Doctor of Law and Social Sciences, Professor (Argentina)

EDITORSHIP (REVIEWERS):

DEPUTY EDITOR–IN–CHIEF, HEAD OF EDITORSHIP:

KINDIBALYK Olyana

Ph.D in Political Sciences, Associate Professor

MEMBER OF THE EDITORSHIP:

ANITEI Nadia Cerasela

Ph.D in Law, Professor (Romania)

CIUCA Aurora

Ph.D in Law, Professor (Romania)

DORUL Olga

Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)

EVSEEV Vladimir

Ph.D in Technical Science (The Russian Federation)

GENTIMIR Alina Mirabela

Ph.D in Law (Romania)

GLADARENCO-STOIAN Maia

Ph.D in History (Romania)

GLUHAIU Diana

Ph.D in Law (Spain)

IOVITA Alexandrina

Ph.D in Law (The Republic of Moldova – Switzerland)

JANAS Karol

Doctor of Political Sciences, Associate Professor (The Slovak Republic)

KOVALEVA Natalia

Ph.D in Pedagogical Sciences, Associate Professor (The Russian Federation)

LISENCO Vladlena

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)

MATTOS Boris

Ph.D in Political Sciences (The Slovak Republic)

METREVELI Levan

Doctor of Political Sciences (Georgia)

MOUSMOUTI Maria

Ph.D in Law (Greece)

SARCU Diana

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)

SYCH Alexander

Doctor of History, Professor (Ukraine)

SMOCHINA Carolina

Ph.D in Law, Associate Professor (Cyprus)

SOLNTSEV Alexander

Ph.D in Law, Associate Professor (The Russian Federation)

ISMAYL Togrul

Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor (Turkey)

TIGANAS Ion

Ph.D in Law (The Republic of Moldova)

© Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2006-2016.

All rights reserved.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Выходит с 2006 года. Издаётся 4 раза в год

№ 3 (Том 11), 2016 год

Научно-теоретический и информационно-практический
периодический журнал, основанный
[Ассоциацией международного права Республики Молдова](#)

Соучредители:

[Институт юридических и политических исследований
Академии наук Молдовы,
Европейский университет Молдовы,
Молдавский государственный институт
международных отношений,
Ассоциация внешней политики
и международного сотрудничества Республики Молдова](#)

Зарегистрирован

Государственной Регистрационной Палатой
при Министерстве юстиции Республики Молдова
[Сертификат № MD 000039 от «4» августа 2009 года](#)

Аккредитован

решением [№ 146 от 27.06.2013 г.](#)

Верховного Совета по Науке и Технологическому развитию
Академии наук Молдовы и Национального Совета по
Аккредитации и Аттестации Республики Молдова как
профильная научная публикация, категория «Б»,
по специальностям:

12.00.10 - международное публичное право; 12.00.03 –
международное частное право (*профиль юридические науки*) и
23.00.04 - теория и история международных отношений и
глобального развития (*профиль политические науки*)

«Молдавский журнал международного права и международных
отношений» является научным журналом, который публикует
статьи с *открытым доступом* под лицензией
[Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY).

Журнал включен в международные базы данных:

[International Scientific Indexing \(ISI\)](#) – / Импакт-фактор -0.719 (2015)/,
[European Reference Index for the Humanities and Social Sciences](#)
[\(ERIH PLUS\)](#), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#)
и [Научная электронная библиотека eLIBRARY.RU](#)
для учета импакт-фактора и индекса цитирования

НАШ АДРЕС:

ул. Г. Яблочкин, 2/1, оф. 305, мун. Кишинёв,
Республика Молдова, MD 2069
Тел. (+373) 69185527
Факс: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandrurian@mail.ru; alexandrurian@yahoo.com;
WEB страница: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Почтовый индекс: RM 32028

Все научные статьи, поступившие в редакцию журнала,
подлежат обязательному рецензированию.

В журнале используются двустороннее слепое рецензирование
(*double-blind* – рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи
не знает, кто рецензент).

Мнения редакции не обязательно совпадают
с мнениями авторов публикаций.

Ответственность за точность проводимой информации
и изложение фактов лежит на авторах.

© «Молдавский журнал международного права
и международных отношений», 2006-2016.

Все права зарегистрированы

СОДЕРЖАНИЕ

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

- **СУЧЕВЯНУ Наталья.** Размышления в отношении правовых и доктринальных решений по выходу из Европейского союза. **315**
- **РОШКА Валентин.** Международная судебная практика по вопросам применения силы или угрозы силой в международном праве. **325**

МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- **АНИЦЕЙ Надия-Черасела.** Разъяснения относительно коллизионных норм - область международного частного права. **340**

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

- **ЛАЙЧИЯК Милан.** Восток и Запад: различия в образе мышления и их влияние на актуальные проблемы современного мира. **356**
- **ГУСЕВ Леонид.** Китай и Центральная Азия: основные направления развития сотрудничества в сфере экономики и энергетики. **367**
- **ДУНАЕВА Елена.** Регионализм во внешней политике Исламской Республики Иран (к вопросу о вступлении ИРИ в ШОС). **376**

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

- **БАЛИЦКИЙ Тудор.** Принципы и механизмы сохранения мира и стабильности в международных отношениях. **383**
- **ГОВОРКОВА Катарина.** Парламентские выборы в Исландии 2009 года и их влияние на современное внешнеполитическое развитие страны. **393**

НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

- **МАРТЫНЕНКО Игорь.** Охрана подводного археологического (культурного) наследия: соотношение международного и национального права на примере Республики Молдова и Беларуси. **403**
- **КИРТОАКЭ Леонид, ПЫРВАН Пинтилие.** Аспекты, касающиеся интеллектуальной собственности объектов, созданных в исполнении служебных обязанностей. **412**
- **ФЛОРЯ Дмитрий.** Деконцентрация и децентрализация государственных услуг с точки зрения концепции развития страны. **419**

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

- **СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий.** С Россией или без? Небольшая Республика Молдова должна решить в ближайшее время. **430**
- **АМЕЛИНА Яна.** Отношение российских мусульман к т.н. «Исламскому государству» и операции воздушно-космических сил России в Сирии. **435**
- **ДЖОРОБЕКОВА Айнура.** Идеологические аспекты обеспечения национальной безопасности Кыргызской Республики. **439**

О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

- Редакционный совет «Молдавского журнала международного права и международных отношений». **447**
- Редакционная коллегия (Рецензенты). **454**
- Наши авторы. **459**
- Требования к оформлению статей для публикации в «Молдавском журнале международного права и международных отношений». **470**
- Декларация об этических и правовых основах редакционной политики. **478**

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

№ 3 (Том 11), 2016

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

БУРИАН Александр

доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

КИНДЫБАЛЮК Оляна

кандидат политических наук, доцент

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

КИРТОАКЭ Наталья

кандидат юридических наук, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ	Доктор права, профессор (Испания)	
АРХИЛЮК Виктория	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
АБАШИДЗЕ Аслан	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
БАЛАН Олег	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
БЕНОК Валентин	Доктор политических наук, профессор (Республика Молдова)	
БОШИЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Украина)	
ВЕРЕЩЕТИН Владлен	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
ДЕРГАЧЕВ Владимир	Доктор географических наук, профессор (Украина)	
ДЮЛГЕРОВА Нина	Доктор экономических наук, профессор (Болгария)	
КАПУСТИН Анатолий	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
ЛИПКОВА Людмила	Доктор, профессор (Словакия)	
МАЗИЛУ Думитру	Доктор права, профессор (Румыния)	
НАЗАРИЯ Сергей	Доктор политических наук, доцент (Республика Молдова)	
ПАПАВА Владимир	Доктор экономических наук, профессор (Грузия)	
ПОПЕСКУ Думитра	Доктор права, профессор (Румыния)	
СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий	Доктор исторических наук, (ФРГ)	
СЕДЛЕЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
ТИМЧЕНКО Леонид	Доктор юридических наук, профессор (Украина)	
ФУЕРЕА Августин	Доктор права, профессор (Румыния)	
ХАБАНИК Джозеф	Доктор экономических наук (Словакия)	
ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг	Доктор права, профессор (Австрия)	
УИЛЬЯМС Сильвия Морин	Доктор права и социальных наук, профессор (Аргентина)	

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ):

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА,

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

КИНДЫБАЛЮК Оляна

кандидат политических наук, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

АНИЦЕЙ Надия Черасела	Доктор права, профессор (Румыния)	
ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя	Доктор истории (Румыния)	
ГЛУХАЯ Диана	Доктор права (Испания)	
ДЖЕНТИМИР Алина	Доктор права (Румыния)	
ДОРУЛ Ольга	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ЕВСЕЕВ Владимир	Кандидат технических наук (Российская Федерация)	
ИОВИЦЭ Александрина	Кандидат юридических наук (Республика Молдова – Швейцария)	
КОВАЛЕВА Наталья	Кандидат педагогических наук, доцент (Российская Федерация)	
ЛЫСЕНКО Владлена	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
МАТТОШ Борис	Доктор политических наук (Словакия)	
МЕТРЕВЕЛИ Леван	Доктор политических наук (Грузия)	
МОУСМУТИ Мария	Доктор права (Греция)	
СЫРКУ Диана	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
СЫЧ Александр	Доктор исторических наук, профессор (Украина)	
СМОКИНА Каролина	Доктор права, доцент (Кипр)	
СОЛНЦЕВ Александр	Кандидат юридических наук, доцент (Российская Федерация)	
ИСМАИЛ Тогрул	Доктор истории, доктор экономики, доцент (Турция)	
ЦИГЭНАШ Ион	Кандидат юридических наук (Республика Молдова)	
ЧИУКЭ Аурора	Доктор права, профессор (Румыния)	
ЯНАС Карол	Доктор политических наук, доцент (Словакия)	

© «Молдавский журнал международного права и международных отношений», 2006-2016.

Все права зарегистрированы

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, a fost lansată în anul 2006 ca proiecție a unui forum ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a dreptului internațional și a relațiilor internaționale. Într-o perioadă relativ scurtă, grație revistei, arta dezbaterilor axate pe diverse probleme științifico-practice, purtate pe paginile sale, a cunoscut o ascensiune substanțială. De asemenea, publicația a reușit să creeze și să dezvolte un profil propriu, să devină mai bogată și variată, abordând o arie tematică științifico-analitică complexă.

Aceste calificative reflectă un grad înalt de profesionalism și erudiție, diferite abordări inovaționale în elucidarea temelor dificile, prin care atrage atenția practicienilor cu experiență, precum și a tinerilor cercetători.

Actualmente, publicația este o revistă de concept despre diferite domenii ale dreptului internațional, ultimul devenind un centru de atracție pentru forțele de creație, care a obținut recunoașterea publicului și a creat un colectiv larg de autori. Unul din avantajele importante ale revistei îl constituie faptul că oferă tinerilor cercetători oportunitatea de a se manifesta. Doctoranzii și magiștrii, care abia acumulează experiență în domeniul cercetărilor științifice, dar care doresc să se afirme, își pot face publice opiniile cu privire la diferite probleme actuale din domeniul relațiilor internaționale contemporane și al dreptului internațional.

Publicația conține articole ale specialiștilor de vază din republică și de peste hotare, doctori habilitați și doctori – adepți ai diferitelor viziuni, care tratează și se expun activ pe marginea proceselor ce au loc în viața politică, economică și socială a țării. Spectrul problemelor examinate a devenit extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul dreptului internațional și a relațiilor internaționale.

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

The „Moldavian Journal of International Law and International Relations” was launched in 2006 as an open forum for different, sometimes diametrically opposite points of view on the current state of international law and international relations. In a relatively short period of his life the journal raised an art of scientific and practical discussions to a higher altitude developed its profile, become richer and more varied, designed scientific-analytical subject. In this connection, it differs from high professionalism, erudition, new approaches to disclosing the difficult themes. Consequently, journal attracts both skilled experts, and young researchers.

Today it is a conceptual journal about various fields of international law, which became the centre of attraction of creative forces and managed to find its readers, forming around a wide group of authors. One of the important advantages of the publication is that it provides an opportunity for young authors as – post-graduate students and master’s students, yet not possessing a wide experience of researching, but willing to assert themselves, express their views on topical issues about contemporary international relations and international law.

The journal contains articles of known Moldavian and foreign experts, doctors and candidates of sciences – advocates of different views, who actively illuminate the processes occurring in the political, economic and social life. Spectrum of the issues was as broad as possible. Particular attention is given to coverage of theoretical and practical issues of international law and international relations.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Издание «Молдавского журнала международного права и международных отношений» стартовало в 2006 г. как открытая трибуна для различных, подчас диаметрально противоположных точек зрения на современное состояние международного права и международных отношений. За относительно короткий срок своей жизни журнал поднял на большую высоту искусство научно-практических дискуссий, выработал свой профиль, стал более насыщенным и разнообразным, оформил научно-аналитическую тематику, в связи с чем и отличается высоким профессионализмом, эрудицией, инновационными подходами к раскрытию сложных тем, чем привлекает к себе как опытных практиков, так и молодых исследователей.

Сегодня это концептуальный журнал о самых различных сферах международного права, который стал центром притяжения творческих сил и сумел найти своего читателя, сформировав вокруг себя широкий авторский коллектив. Одним из важных достоинств издания является то, что он предоставляет возможность молодым авторам – аспирантам и магистрантам, пока не обладающим большим опытом исследовательской работы, но желающих заявить о себе, высказать свою точку зрения по актуальным вопросам современных международных отношений и международного права.

На страницах нашего журнала публикуются статьи известных молдавских и иностранных специалистов, докторов и кандидатов наук – сторонников разных взглядов, которые активно освещают процессы, происходящие в политической, экономической и социальной жизни страны. Спектр рассматриваемых проблем стал максимально широким. Особое внимание уделяется освещению теоретических и практических вопросов международного права и международных отношений.

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 315-324.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 15. 04. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 20.09. 2016

**DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC
PUBLIC INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО**

**CÂTEVA REFLECȚII ÎN LEGĂTURĂ CU SOLUȚIILE LEGALE
ȘI DOCTRINARE PRIVIND RETRAGEREA DIN UNIUNEA EUROPEANĂ**

**SOME REFLECTIONS ON THE LEGAL AND DOCTRINAL
SOLUTIONS REGARDING THE WITHDRAWAL FROM THE EU**

**РАЗМЫШЛЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ ПРАВОВЫХ И ДОКТРИНАЛЬНЫХ
РЕШЕНИЙ ПО ВЫХОДУ ИЗ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

SUCEVEANU Natalia* / SUCEVEANU Natalia / СУЧЕВЯНУ Наталья

ABSTRACT:

**SOME REFLECTIONS ON THE LEGAL AND DOCTRINAL SOLUTIONS
REGARDING THE WITHDRAWAL FROM THE EU**

The article analyses the legal basis for a Member State to withdraw from the Union, as provided by art.50 of the Treaty on the European Union, considering the UK example. Art.50 allows a Member State of the European Union to notify its intention to withdraw and compels the Union to negotiate with the state in question a withdrawal agreement. The exit process from the EU is not without uncertainty. As art. 50 has never been used by any state, there is no clear framework on the way to proceed with its application. Immediately after the announcement of the referendum results, the heads of the key EU institutions have ruled out any speculation on whether or not art. 50 could be bypassed by some means or other. On the other hand, there are voices saying that art.50 is not the only exit mechanism from the EU, suggesting several alternatives for art. 50. Likewise, art. 50 provides that the withdrawal agreement will set down the arrangements for withdrawal, taking account the framework for its future relationship with EU. It is the last phrase that seemed to raise several complicated discussions regarding the scope of the withdrawal agreement. Regardless of the form and content of the withdrawal agreement, it shall have to be in consonance with EU Treaties, while the Court of Justice of the European Union could be asked to rule on its compatibility with EU primary law.

Key-words: article 50, European Union, Great Britain, member state, withdrawal agreement, withdrawal procedure, withdrawing member state.

JEL Classification: K33, K49, F55

РЕЗЮМЕ:

**РАЗМЫШЛЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ ПРАВОВЫХ И ДОКТРИНАЛЬНЫХ
РЕШЕНИЙ ПО ВЫХОДУ ИЗ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

Статья анализирует на примере Великобритании нормативно-правовую базу выхода государства из ЕС, предусмотренной в ст. 50 Договора о Европейском союзе. Статья 50 позволяет государству-члену уведомить ЕС о своем намерении выхода и обязывает ЕС вести переговоры с этим государством о соглашении выхода из ЕС. Процесс выхода из ЕС не лишен некоторых неопределенностей. Поскольку

* **SUCEVEANU Natalia** – Doctor în drept, conferențiar universitar, Director al Centrului de Armonizare a Legislației (Chișinău, Republica Moldova). / **SUCEVEANU Natalia** – Ph.D. in Law, Associate Professor, Director of the Centre for Legal Approximation (Chișinău, The Republic of Moldova). / **СУЧЕВЯНУ Наталья** – Кандидат юридических наук, доцент, Директор Центра по гармонизации законодательства (Кишинев, Республика Молдова).

ст. 50 никогда прежде не была использована ни одним государством, не существует четких рамок в отношении применения данной статьи. Сразу после объявления результатов референдума, руководители ключевых учреждений ЕС исключили любые спекуляции, связанные с возможным уклонением от ст. 50. С другой стороны, существуют и те, кто утверждает, что ст. 50 не единственный механизм выхода из ЕС, есть и другие альтернативы. Ст. 50 предусматривает, что соглашение о выходе устанавливает и условия выхода, принимая во внимание будущие отношения с ЕС. Именно последняя фраза вызвала много сложных дискуссий относительно сферы действия договора о выходе. Не зависимо от того, как будет выглядеть договор о выходе, он должен быть, составлен в соответствии с договорами ЕС, а Суд ЕС может быть запрошен рассмотреть соответствия договора с первичным правом.

Ключевые слова: статья 50, Европейский союз, Великобритания, государство-член, соглашение о выходе, процедура выхода, выходящее государство-член.

JEL Classification:: K33, K49, F55

УДК: 341.217(4), 341.223.7

REZUMAT:

CÎTEVA REFLECȚII ÎN LEGĂTURĂ CU SOLUȚIILE LEGALE ȘI DOCTRINARE PRIVIND RETRAGEREA DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

Articolul analizează fundamentul legal al retragerii unui stat din UE, prevăzut la art. 50 al TUE, prin prisma cazului Marii Britanii. Art. 50 permite unui stat membru să notifice Uniunii Europene intenția sa de retragere și obligă Uniunea să negocieze cu acest stat un acord de retragere. Procesul de ieșire din UE nu este lipsit de incertitudine. Pentru că art. 50 nu a fost utilizat niciodată, de nici un stat, nu există un cadru clar cum acesta ar trebui pus în aplicare. Chiar imediat după anunțarea rezultatelor referendumului, șefii instituțiilor cheie ale UE, au exclus orice speculație legată de faptul dacă art. 50 ar putea fi ocolit într-un fel sau altul. Pe de altă parte, există voci care spun că art. 50 nu este singurul mecanism de ieșire din UE, fiind sugerate câteva alternative pentru art. 50. De asemenea, articolul prevede că acordul de retragere va stabili condițiile de retragere „ținînd seama de cadrul viitoarelor sale relații cu UE”. Anume această din urma frază a trezit mai multe discuții complicate privitor la domeniul de aplicare al acordului de retragere. Indiferent de cum va arăta acordul de retragere, acesta va trebui să fie în consonanță cu Tratatul UE, iar, Curtea de Justiție a Uniunii Europene ar putea fi solicitată să se pronunțe asupra compatibilității acestuia cu dreptul primar.

Cuvinte cheie: acord de retragere, articolul 50, Marea Britanie, procedura de retragere, stat membru, stat membru care se retrage, Uniunea Europeană.

JEL Classification: K33, K49, F55

CZU: 341.217(4), 341.223.7

Articolul 50 al Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE), introdus prin Tratatul de la Lisabona, reglementează pentru prima oară fundamentul legal al retragerii unui stat din UE. Procesul de ieșire din UE nu este lipsit de incertitudine. Este un mecanism nou, fără precedent legal, și în același timp ambiguu. La acest stadiu, considerăm că este important să prezentăm sumar evoluția istorică a clauzei de retragere.

În cursul negocierilor de a crea o Constituție pentru Europa, era limpede că autorii acesteia, reuniți în cadrul Convenției pentru Viitorul Europei și-au dorit o normă voluntară de retragere din UE, expres reglementată în

nomenclatura Tratatului, astfel cum ea a fost reținută la art. I-60.¹

Necesitatea includerii unei clauze de secesiune în Tratatul Constituțional (2003), păstrată ulterior în Tratatul de la Lisabona după respingerea Constituției, a fost sprijinită atât de federaliști cât și de oponenții săi. Potrivit federaliștilor, această clauză de protecție în noul tratat, ar permite oricărui stat membru, care evită să accepte avansarea procesului de integrare europeană, să iasă din organizație. Guvernul Marii Britanii,

¹ Treaty establishing a Constitution for Europe. In: Official Journal of the European Union. 2004/C310/01. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2004:310:FULL&from=en> (Vizitat la: 05.07.2016).

cunoscând natura riscantă a propriului excepționalism care este în continuă creștere, și-a dorit o clauză care ar preveni o expulzare neașteptată a unui stat incomod, de către o majoritate dominantă. Așa fiind spus, „nici unul dintre noi, în cadrul convenției nu s-a așteptat că această normă va fi pusă în aplicare efectiv – fapt ce explică caracterul relativ sumar al acestei clauze”.² Introducerea clauzei de retragere a fost un compromis necesar în vederea atingerii unui acord în privința Tratatului Constituțional, acest fapt rezultă în mod expres din comentariile atașate la proiectul dispoziției, menționându-se că a fost un semnal politic pentru oricine care este dispus să susțină că Uniunea este o entitate rigidă din care este imposibil de ieșit.³ Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, clauza de retragere de la art. 50 devine *de jure* și *de facto* mecanismul legal care poate fi aplicat de orice stat membru care dorește să iasă din UE. Articolul 50 permite unui stat membru să notifice Uniunii intenția sa de retragere și obligă UE să negocieze cu acel stat un acord de retragere. Acest articol prevede:

Articolul 50⁴

(1) *Orice stat membru poate hotărî, în conformitate cu normele sale constituționale, să se retragă din Uniune.*

(2) *Statul membru care hotărăște să se retragă notifică intenția sa Consiliului European. În baza orientărilor Consiliului European, Uniunea negociază și încheie cu acest stat un acord care stabilește condițiile de retragere, ținând seama de cadrul viitoarelor sale relații cu Uniunea. Acest acord se negociază în conformitate cu art. 218 alin. (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Acesta se încheie în numele Uniunii de către Consiliu, care*

hotărăște cu majoritate calificată, după aprobarea Parlamentului European.

(3) *Tratatele încetează să se aplice statului în cauză de la data intrării în vigoare a acordului de retragere sau, în absența unui astfel de acord, după doi ani de la notificarea prevăzută la alin. (2), cu excepția cazului în care Consiliul European, în acord cu statul membru în cauză, hotărăște în unanimitate să proroge acest termen.*

(4) *În înțelesul alin. (2) și (3), membrul care reprezintă în cadrul Consiliului European și al Consiliului statul membru care se retrage nu participă nici la dezbaterile și nici la adoptarea deciziilor Consiliului European și ale Consiliului care privesc statul în cauză.*

Majoritatea calificată se definește în conformitate cu art. 238 alineatul (3) lit. (b) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

(5) *În cazul în care statul care s-a retras din Uniune depune o nouă cerere de aderare, această cerere se supune procedurii prevăzute la art. 49.*

Deși art. 50 este o normă explicită, care prevede calea de ieșire din Uniune, acesta nu este în nici un caz comprehensiv. La o privire mai atentă el ridică mai multe întrebări decât răspunsuri. Limbajul normei este misterios, iar reglementarea retragerii din Uniune este incrementală, consideră Adam Lazowski.⁵ Pentru că art. 50 nu a fost utilizat niciodată, de nici un stat, nu există un cadru clar cum acesta ar trebui pus în aplicare. Chiar imediat după anunțarea rezultatelor referendumului, șefii instituțiilor cheie ale UE, au exclus orice speculație legată de faptul dacă art. 50 ar putea fi ocolit într-un fel sau altul. În cursul Summitului informal din 29 iunie 2016 a devenit foarte limpede că singura cale de părăsire a Uniunii este prin intermediul procedurii de divorț formal, cu implicarea plenară a instituțiilor Uniunii Europene.⁶ Pe de altă parte, există voci care spun că art. 50 nu este singurul mecanism de ieșire din UE, fiind sugerate trei alternative pentru art. 50. Prima metoda sugerată

² Duff Andrew. Everything you need to know about Article 50 (but were afraid to ask). In: VerfBlog. 2016/7/04. [On-line]: <http://verfassungsblog.de/brexit-article-50-duff/> (Vizitat la: 20.07.2016).

³ Poptcheva Eva-Maria. Article 50 TEU: Withdrawal of a Member State from the EU. In: European Parliamentary Research Service Briefing, February 2016. [On-line]: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577971/EPRS_BRI\(2016\)577971_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577971/EPRS_BRI(2016)577971_EN.pdf), p. 3. (Vizitat la: 10.07.2016).

⁴ Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2016/C202/01. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=RO>, (Vizitat la: 15.08.2016).

⁵ Łazowski Adam. Withdrawal from the European Union and alternatives to membership. In: European Law Review, Łazowski Adam. Withdrawal from the European Union and alternatives to membership. In: European Law Review. 2012, Vol. 37 (5), p. 522-540.

⁶ Łazowski Adam. Procedural Steps towards Brexit. Centre for European Policy Studies Commentary, 13 July 2016, p. 1.

este utilizarea art. 48 TUE, care reglementează procedura de revizuire a tratatelor. Cea de-a doua alternativă propusă este retragerea din organizație în lumina dreptului internațional (art. 54 al Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor). Și o a treia posibilitate pusă în discuție este abrogarea ECA (European Communities Act din anul 1972)⁷ și substituirea acestuia cu o nouă legislație a Marii Britanii.

Trebuie să ne amintim că britanicii au mai vrut să iasă din UE, doar la doi ani după ce au aderat. Or, atunci când în anul 1975, Marea Britanie a inițiat un referendum față de apartenența la Comunitatea Economică Europeană (CEE), s-a pornit de la ipoteza că Marea Britanie ar putea fi capabilă să se retragă dacă votează ieșirea, chiar dacă, la acel moment nu exista o bază legală specifică, la nivel comunitar pentru retragerea din organizație.⁸

După cum am menționat, ECA reprezintă un act care emană de la Parlamentul Marii Britanii, și care facilitează aplicarea directă a dreptului UE în ordinea juridică internă a Marii Britanii. Prin urmare, dacă Parlamentul optează pentru abrogarea acestui act, aceasta va constitui o acțiune de sfidare și nicidecum o inițiere a procedurii de retragere.⁹ Ieșirea în orice alt mod, prin abrogarea ECA din anul 1972, sau prin denunțarea unilaterală a Tratatului de Aderare a Marii Britanii la UE, va conduce la o violare a obligațiilor Marii Britanii care rezultă atât din dreptul internațional cât și din dreptul Uniunii Europene.¹⁰ În acest sens, Marea Britanie nu-și va elimina unilateral angajamentele sale care derivă fie din dreptul internațional, fie din dreptul Uniunii Europene, iar acest fapt va ridica probleme serioase, atât de natură practică, cât și de natură juridică. În lipsa unor legi sau reguli, care să reglementeze relațiile comerciale ale Marii Britanii cu Uniunea Europeană, o abrogare expresă și prematură a ECA din 1972 va crea un

⁷ ECA este un act al Parlamentului Marii Britanii, care legitimează aderarea Marii Britanii la Comunitatea Economică Europeană (CEE), Comunitatea Europeană pentru Cărbune și Oțel (CECO), Comunitatea Europeană pentru Energie Atomică (CEEA), precum și încorporarea Dreptului UE (atunci dreptul comunitar) în legislația națională a Marii Britanii.

⁸ Miller Vaughne, Lang Arabella. Brexit: how does the article 50 process work? In: House of Commons Library. In: Briefing paper. 30 June 2016, nr. 7551, p. 7.

⁹ Łazowski Adam. Procedural Steps towards Brexit... *Op. cit.*, p. 2.

¹⁰ Duff Andrew. *Op. cit.*

vacuum legal periculos și susceptibil să destabilizeze puternic Marea Britanie din punct de vedere economic și politic.¹¹

O altă opțiune care merită a fi examinată este posibilitatea de retragere din Uniune în lumina normelor de drept internațional, în speță Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969, la care Marea Britanie este parte și care prevede că „statele se pot retrage din tratat doar în aplicarea dispozițiilor tratatului sau a prezentei Convenții” (art. 42(2)).¹² Convenția prevede o serie de motive care pot duce la stingerea tratatului.¹³ Tot Convenția de la Viena, la art. 5 stipulează: „prezenta Convenție se aplică ... oricărui tratat adoptat în cadrul unei organizații internaționale, sub rezerva oricărei reguli pertinente a organizației”.¹⁴ Prin urmare, potrivit principiului juridic *specialia generalibus derogant*, norma de la art.50 TUE este una specială și se aplică prioritar față de prevederile generale ale Convenției de la Viena. Mai mult, recurgerea la procedura de retragere reglementată la art.50 TUE este în deplină convergență cu principiile stipulate la art. 54 al Convenției de la Viena care spune că: „retragerea dintr-un tratat se face în lumina Tratatului și cu consultarea statelor părți la tratat”.¹⁵ Pe de altă parte, unii autori sunt de părere că o aplicare a principiilor de drept internațional în procedura de retragere pare să se abată de la ortodoxia legală bine stabilită, care confirmă natura autonomă și *sui generis* a dreptului UE.¹⁶ Uniunea Europeană este o nouă ordine juridică, fondată în baza acordului de voință al statelor, în conformitate cu dreptul internațional pe de o parte, dar, în baza căruia „statele au creat o nouă ordine juridică a dreptului

¹¹ Reid Alan S. Brexit Begins: an overview of the legal issues. In: EU law Analysis. [On-line]: <http://eulawanalysis.blogspot.md/2016/07/brexit-begins-overview-of-legal-issues.html?m=1>, p. 3. (Vizitat la: 04.07.2016).

¹² Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din anul 1969. [On-line]: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/conventie-din-23-mai-1969-cu-privire-la-dreptul-tratatelor-emitent-organizatia-natiunilor-unite-publicat-n-brosura-36591.html> (Vizitat la: 04.07.2016).

¹³ De exemplu: art. 54(a), (b); art 60; art. 61; art. 62. [On-line]: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/conventie-din-23-mai-1969-cu-privire-la-dreptul-tratatelor-emitent-organizatia-natiunilor-unite-publicat-n-brosura-36591.html> (Vizitat la: 04.07.2016).

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Reid Alan S. *Op. cit.*

internațional, *sui generis*, în beneficiul căreia statele și-au limitat drepturile lor suverane, în anumite domenii limitate...”. Uniunea este deci o ordine juridică distinctă, și prin urmare orice amendamente aduse la bazele sale constituționale se vor face doar în lumina dreptului UE.¹⁷

Aplicarea art.48 TUE în procedura de ieșire este o altă opțiune care are dreptul la viață, însă, care puțin probabil că va fi utilizată. Articolul 48 prevede procedura de amendare a Tratatelor Uniunii Europene (TUE și TFUE). În teorie, acesta ar putea fi utilizat pentru a elimina toate referințele din tratate la Marea Britanie precum și pentru efectuarea ajustărilor necesare. Articolul 48 (ex. art. 236 CEE) a fost utilizat de Groenlanda pentru ieșirea din Comunitatea Economică Europeană.¹⁸ Situația Groenlandei din anii 1980 nu are analogie cu situația curentă, aceasta nefiind un stat membru al CEE, ci doar o parte semi-autonomă a Regatului Danemarcei. Retragera Groenlandei din CEE nu are legătură cu un stat membru, ea doar privește aplicarea teritorială a dreptului comunitar și accesul la piața internă în domeniul politicii piscicole. Pentru că Groenlanda încă rămâne strâns legată din punct de vedere economic, politic și juridic de Danemarca – stat membru al UE, aceasta obține regimul special de teritoriu asociat (art. 355 TFUE). Acest statut va fi dificil de aplicat atât în cazul Marii Britanii – stat suveran care a decis ieșirea din Uniune, cât și pentru Scoția, Irlanda de Nord, Londra, Gibraltar – zone ale Marii Britanii (teritorii britanice de peste mări), care își doresc să rămână în Uniune.¹⁹ Mai mult, articolul 48 nu este astăzi singurul care tratează aspectele legate de aplicarea teritorială a tratatelor și a dreptului Uniunii. Prin urmare, procedura de retragere de la art. 50 este mai adecvată din mai multe raționamente. În primul rând, pentru că art.50 devine *lex specialis* pentru retragerea din Uniune, pe când art.48 este *lex generalis* pentru operarea amendamentelor semnificative la toate aspectele de drept european.²⁰ Și nu în ultimul rând, procedura de la art. 50 necesită doar votul cu majoritate calificată la nivel celor 27 de state

membre și nu votul unanim cerut de art. 48. Prin urmare, aplicarea art. 48 TUE nu numai că va eluda mecanismul specific prevăzut la art. 50, el va cere, în același timp, consimțământul unanim al statelor membre. Aceasta ar însemna că Marea Britanie ar fi încă formal parte la tratatele UE, în temeiul dreptului internațional.²¹

Articolul 50 paragraful 1 menționează: „orice stat membru poate hotărî, în conformitate cu normele sale constituționale, să se retragă din Uniune”. Acest paragraf al clauzei de retragere recunoaște dreptul oricărui stat de a decide să iasă din Uniune, în lumina propriilor exigențe constituționale. Prin urmare, fiecare stat este liber să-și stabilească propriile cerințe constituționale în scopul inițierii procedurii de la art. 50 TUE. O decizie de retragere poate fi deci, subiectul unei proceduri naționale solicitate în ceea ce privește responsabilitatea democratică. Dar, în același timp, dreptul de a decide în privința retragerii se circumscrie dreptului Uniunii Europene în totalitatea sa.²² Aplicarea exigențelor constituționale se bazează pe ipoteza ca acestea nu contravin valorilor Uniunii reglementate la art.2 al TUE.²³ Această prezumție ar putea fi răsturnată, de exemplu, dacă decizia de retragere ar fi fost luată în timpul unei crize constituționale la nivel național.²⁴ Se pare că nimeni nu a invocat această situație de criză în cazul Marii Britanii.

Articolul 50 (2) prevede că inițiativa de inițiere a procedurii de retragere aparține statului membru care hotărăște să se retragă. El nu prevede nici un termen limită pentru notificarea intenției de retragere, dar nici criterii precise în privința formei pe care trebuie să o îmbrace notificarea. Prin urmare, statul este liber să decidă când și cum să-și vocifereze intenția de a părăsi organizația. Desigur, se poate sugera că potrivit primului paragraf al clauzei de retragere statul

¹⁷ Suceveanu Natalia. Association Agreement – a combination of traditional classic and original features. In: Supliment la Revista Română de Drept European, Conferința Internațională Probleme actuale ale spațiului politico-juridic al UE. Ediția a II-a, 30 octombrie 2015, p. 286.

¹⁸ Vaughne Miller, Arabella Lang. *Op. cit.*, p. 7.

¹⁹ Reid Alan S. *Op. cit.*, p. 2.

²⁰ Ibidem.

²¹ Vaughne Miller, Arabella Lang. Brexit: how does the article 50 process work? ... *Op. cit.*, p. 7-9.

²² Kulpa Bartłomiej. Member States' Right to a Decision on Withdrawal from the EU: A Legal Analysis (Article 50(1) TEU). In: EU Law Analysis. 19 January 2016, p. 2-3.

²³ Potrivit art. 2 al TUE, Uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a persoanelor care aparțin minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați.

²⁴ Kulpa Bartłomiej. *Op. cit.*, p. 2-3.

membru are un drept nerestrictiv de retragere, de exemplu, fără o perioadă de așteptare.²⁵

Pe de altă parte, există opinii care susțin că Marea Britanie, prin abținerea de a invoca art.50 într-un termen util, ar putea încălca principiul cooperării loiale de la art. 4 (3) a TUE²⁶, care, în cele din urmă va putea conduce la declanșarea procedurii de constatare a neîndeplinirii obligațiilor care rezultă din calitatea de stat membru (art. 258 TFUE). Andrew Duff consideră că prim-ministrul este obligat să acționeze nu doar în lumina dreptului național ci și potrivit dreptului UE, care deține supremația în raport cu dreptul național. Curtea de justiție va fi capabilă să insiste că premierul Marii Britanii, în calitate de membru al Consiliului European este obligat să declanșeze procedura de la art. 50, care, în lumina Actului din 1972 (ECA) îl privește în mod direct.²⁷

Este important faptul, că argumentul potrivit căruia rezultatul referendumului reprezintă prin sine intenția de retragere nu poate fi luat în calcul, asta pentru că potrivit normelor constituționale ale Marii Britanii, acesta poartă un caracter consultativ. Referendumul reprezintă o primă etapă, ci nu o notificare în sensul art. 50.²⁸ Notificarea intenției de retragere este adesea privită ca o prerogativă inerentă a Guvernului Marii Britanii de a conduce relațiile internaționale.²⁹ În același timp, există opinii în rândul politicienilor dar și juriștilor britanici, care susțin că potrivit normelor constituționale ale Marii Britanii, prim-ministrul nu este în drept să inițieze această notificare, fără acordul prealabil al Parlamentului. Nick Barber, Tom Hickman ș.a consideră că prim-ministrul este incapabil să declanșeze procedura de retragere de la art. 50 fără o autorizare corespunzătoare de către Parlament. În lipsa acesteia, notificarea intenției de retragere va fi inefectivă din punct de vedere legal, potrivit normelor interne ale Marii Britanii

și va conduce la neconformarea cu cerințele stabilite însăși de art. 50.³⁰ Unii autori sugerează ideea unei prerogative consolidate a Guvernului în gestionarea dosarului retragerii din UE. Acesta va trebui să elaboreze o strategie clară de retragere, care urmează a fi examinată și adoptată de Parlament, înainte de declanșarea procedurii de retragere.³¹

De asemenea, art. 50 nu specifică ce fel de formă trebuie să ia notificarea intenției de retragere. Totuși, unii autori consideră că aceasta ar trebui să fie formulată în scris. Articolul 67 (1) al Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor prevede că „notificarea intenției unui stat de a pune capăt unui tratat se prezintă celorlalte părți contractante în scris”.³² O altă soluție de formulare a intenției de retragere poate fi desprinsă din experiența statelor membre de punere în aplicare a art. 49 TUE, care se referă la procedura de aderare. Łazowski consideră că experiența procesului de preaderare la UE poate fi luată în calcul. Procedura începe cu adresarea cererii de aderare care, tradițional ia forma unei note diplomatice despre intenția statului de a adera la UE. Nu există nici un raționament de ce această practică nu ar putea fi preluată și în cazul notificării intenției de retragere.³³

Articolul 50 (2) TUE pare să dea răspuns la întrebarea ce exact urmează a fi negociat și în ce mod. Acesta prevede că „acordul de retragere va stabili condițiile de retragere, „ținând seama de cadrul viitoarelor sale relații cu UE”. Aname această din urma frază „ținând sama de cadrul viitoarelor sale relații cu UE” a trezit mai multe discuții complicate privitor la domeniul de aplicare al acordului de retragere. Unii aduc mai multe argumente care sprijină ideea unui singur acord, care ar acoperi atât termenii și condițiile retragerii, cât și viitoarele relații cu UE. În primul rând, pentru că el ar asigura o tranziție mai

²⁵ Ibidem

²⁶ Art. 4 (3) TUE introduce principiul cooperării loiale. Potrivit acestui principiu, statele membre sunt obligate să adopte toate măsurile necesare pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care decurg din tratate, sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii. De asemenea, statele sunt chemate să faciliteze îndeplinirea de către Uniune a misiunii sale și se abțin de la orice măsură care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor Uniunii.

²⁷ Duff Andrew. *Op. cit.*, p. 1 – 2.

²⁸ Łazowski Adam. Procedural Steps towards Brexit ... *Op. cit.*, p. 2-4.

²⁹ Vaughne Miller, Arabella Lang. *Op. cit.*, p. 11-14.

³⁰ Barber Nick, Hickman Tom, King Jeff. Pulling the Article 50 ‘Trigger’: Parliament’s Indispensable Role. [On-line]: <https://ukconstitutionallaw.org/2016/06/27/nick-barber-tom-hickman-and-jeff-king-pulling-the-article-50-trigger-parliaments-indispensable-role/> (Vizitat la: 13.07.2016).

³¹ Reid Alan S. *Op. cit.*, p. 8 – 9.

³² Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din anul 1969. [On-line]: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/conventie-din-23-mai-1969-cu-privire-la-dreptul-tratatelor-emitent-organizatia-natiunilor-unite-publicat-n-brosura-36591.html> (Vizitat la: 04.07.2016).

³³ Łazowski Adam. Procedural Steps towards Brexit ... *Op. cit.*, p. 2-3.

ușoară, reducând astfel pericolul incertitudinilor economice și juridice. Mai mult, el va raționaliza procesul de ratificare din partea UE și ale statelor sale membre, astfel încât, întregul pachet legislativ să necesite o singură ratificare din partea fiecărui stat membru.³⁴ O altă soluție care se discută, este negocierea celor două acorduri în paralel. Această opțiune poate fi examinată cu condiția că aceste două acorduri sunt negociate în paralel și ambele vor fi puse în vigoare în același timp. Această variantă, însă, ar putea ridica probleme de natură procedurală pentru Uniunea Europeană. Dacă acordul de retragere urmează a fi negociat și încheiat în lumina art.50 TUE, și respectiv art. 218 (3) TFUE, apare întrebarea dacă viitoarele relații ar putea fi negociate între UE și unul dintre statele membre, care este pe calea de a deveni stat terț? Unii ar putea spune că aceasta este posibil doar atunci când Marea Britanie părăsește formal Uniunea Europeană, întrucât art. 218 guvernează doar încheierea tratatelor internaționale între UE și statele terțe. Pe de altă parte, însă, art. 50 prevede aplicarea art. 218 (3) TFUE pentru negocierile de retragere, prin urmare, observăm o punte între cele două dispoziții.³⁵ O altă soluție, care se pare că va fi aplicată și care a fost aparent confirmată în cadrul Summitului Informal din 29 iunie 2016, este negocierea pe rând a celor două acorduri.³⁶ De exemplu, în viziunea lui Duff, art. 50 (2) urmărește două obiective distincte, care nu trebuie fuzionate. Primul se referă la natura acordului de retragere și modalitatea lui de încheiere, prin stabilirea măsurilor tranzitorii, care urmează a fi întreprinse pentru a dispensa Marea Britanie de drepturile și obligațiile care rezultă din dreptul Uniunii. Iar cel de-al doilea, urmărește creionarea unor viitoare relații, care nu sunt specificate în acest paragraf.³⁷ Acordul de retragere va trebui să soluționeze mai multe aspecte tehnice cum ar fi: încetarea contribuțiilor dar și finanțării din bugetul UE; abordarea drepturilor cetățenilor britanici care au domiciliu în alte state membre ale UE, dar și ale cetățenilor europeni care trăiesc în Marea Britanie; gestionarea retragerii funcționarilor publici

britanici care sunt angajați în instituțiile și agențiile UE; pregătirea ieșii membrilor din partea Marii Britanii din instituțiile Uniunii (Parlamentul European, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea de Conturi etc.); relocarea agențiilor europene care au sediul în Marea Britanie etc. Pe de altă parte, cadrul viitoarelor relații cu Uniunea Europeană urmează a fi supus unui proces separat de negocieri, după încheierea acordului de retragere. Mai mult, pentru că aceste relații vor include cu siguranță latura comercială a relațiilor cu UE 27, toate aceste aspecte nu vor cădea sub incidența deplină a procesului reglementat la art. 50, ci vor fi guvernate mai degrabă de prevederile art. 216 sau 217 ale TFUE.³⁸

Uniunea și statul membru care intenționează să se retragă, au doi ani la dispoziție pentru a gestiona acest dosar (art. 50 (3)). Prin urmare, cel de-al doilea paragraf al art. 50 este de asemenea semnificativ și pentru faptul că din momentul primirii notificării de retragere, începe să curgă numerotarea inversă a acelor doi ani prevăzuți pentru retragere. Aceasta semnifică că dacă timp de 2 ani nu va exista un cadru legal care ar reglementa relațiile UE - Marea Britanie, statul membru în cauză va trebui să părăsească Uniunea, chiar și în lipsa unui asemenea acord, cu excepția cazului în care Consiliul European, în acord cu statul vizat decide în unanimitate să proroge acest termen. În același timp, nici statele membre nu vor putea împiedica ieșirea Marii Britanii din UE după expirarea celor 2 ani de la data notificării intenției de retragere. Or, art. 50 (3) prevede clar că statul se poate retrage din Uniune, iar absența unui acord de retragere nu poate stopa Marea Britanie să iasă.³⁹ De asemenea, este imposibil de anticipat la moment cât timp vor dura negocierile, însă, mai mulți analiști consideră că termenul de 2 ani nu este suficient de lung. Sir David Edward consideră că o perioadă lungă de negocieri va fi necesară, și asta pentru că retragerea din Uniune va implica un șir de probleme de înaltă complexitate de ordin juridic, bugetar, politic, financiar, comercial, diverse responsabilități și obligații.⁴⁰

Acordul de retragere se încheie de către Consiliu, care decide cu majoritate calificată,

³⁴ Ibidem, p. 4-5.

³⁵ Ibidem.

³⁶ În cadrul acestui eveniment s-a semnalat destul de clar că negocierile privind viitoarele relații nu vor începe atât timp, cât Marea Britanie nu va ieși din Uniunea Europeană și obține statutul de stat terț.

³⁷ Duff Andrew. *Op. cit.*

³⁸ Ibidem.

³⁹ Miller Vaughne, Lang Arabella. *Op. cit.*, p. 31-34.

⁴⁰ Ibidem, p. 20.

după aprobarea Parlamentului European.⁴¹ Este necesar de menționat, că deși potrivit 50 (4) membrul care reprezintă în cadrul Consiliului European și al Consiliului statul membru care se retrage, nu participă nici la dezbaterile și nici la adoptarea deciziilor care îl privesc, o dispoziție similară nu există și pentru membrii Parlamentului European, aleși în statul care se retrage. Prin urmare, Tratatul nu împiedică europarlamentarii aleși în statul vizat să participe la dezbateri, atât în plenul Parlamentului cât și în cadrul comisiilor parlamentare, precum și să voteze moțiunea de aprobare a acordului de retragere, ținând seama de rolul acestei instituții, de a apăra interesul general al cetățenilor Uniunii și nu al statului membru unde au fost aleși.⁴²

În cursul negocierilor de retragere și până la intrarea în vigoare a acordului de retragere sau după 2 ani (sau mai mult) din data notificării intenției de retragere, Marea Britanie va continua să aibă statutul de stat membru al UE, cu toate obligațiile care rezultă din această calitate, nefiind dispensată de aplicarea dreptului Uniunii, în lumina principiului cooperării loiale. În același timp, unii autori consideră că art. 50 TUE este destul de ambiguu privitor la statutul juridic al statului care se retrage în perioada de tranziție dintre notificarea retragerii și momentul în care tratatele încetează să se aplice. Într-un raport al Institutului polonez de relații internaționale se menționează: „este discutabil în ce măsură un asemenea stat este îndreptățit să rămână activ implicat în procesul de luare a deciziilor în cadrul Uniunii în perioada de tranziție. Totuși, este onorabil să ne așteptăm că statul membru care se retrage, să respecte principiul cooperării loiale, chiar dacă este cu un picior în afara Uniunii”.⁴³

Și în final, art. 50 (5) prevede clar că statul care se retrage din UE va putea readera la Uniune doar în lumina condițiilor stabilite la art. 49 TUE, respectând procedura uzuală de depunere a cererii de aderare pentru obținerea statutului de stat

membru.⁴⁴ Dacă într-un viitor Marea Britanie va solicita din nou să devină stat membru, este foarte puțin probabil că aceasta va dobândi acest statut, cu toate concesiile și clauzele de non-participare (opt-out) pe care le are astăzi.⁴⁵

Unii autori au propus utilizarea procedurii de la art. 50 pentru a forța renegocierea calității de stat membru în Uniune. În acest context, apare întrebarea dacă statul este în drept să-și revoce unilateral notificarea sau să suspende procedura de retragere, odată ce intenția de retragere a fost notificată formal Consiliului European, iar acordul de retragere a fost negociat? Mai mulți comentatori consideră că acest lucru este imposibil din punct de vedere legal. Într-adevăr, art. 50 nu prevede expres posibilitatea revocării notificării retragerii și stabilește că procesul de retragere, odată declanșat se încheie la 2 ani sau mai mult, dacă termenul limită este prelungit în baza unui acord. Caracterul pur declarativ al acordului de retragere, pentru anularea calității de membru derivă din aceea că retragerea are loc chiar și dacă acest acord nu este încheiat (art. 50 (3) TUE). Totuși, în cazul în care există o înțelegere mutuală la nivelul statului care se retrage, instituțiilor Uniunii Europene, statelor membre, procesul de retragere va putea fi mai degrabă suspendat, decât revocat unilateral.⁴⁶

Spre deosebire de tratatele de aderare, acordul de retragere nu face parte din categoria dreptului primar, de vreme ce el este încheiat între UE și statul care se retrage dar nu de acesta din urmă și restul statelor membre ale UE.⁴⁷ Fiind un acord internațional, el poate fi subiectul controlului jurisdicțional al Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). CJUE apare ca un arbitru în cadrul sistemului instituțional al UE, care este

⁴¹ În acest caz, majoritatea calificată reprezintă 72 procente din membrii Consiliului (cu excepția statului care intenționează să se retragă, 20 din 27 state membre) care reprezintă 65 procente din populația Uniunii.

⁴² Poptcheva Eva-Maria. Article 50 TEU: Withdrawal of a Member State from the EU. In: European Parliamentary Research Service Briefing. February 2016. [On-line]: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577971/EPRS_BRI\(2016\)577971_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577971/EPRS_BRI(2016)577971_EN.pdf), p. 4-5. (Vizitat la: 10.07.2016).

⁴³ Miller Vaughne, Lang Arabella. *Op. cit.*, p. 21-25.

⁴⁴ Potrivit art.49 TUE orice stat european care respectă valorile prevăzute la articolul 2 și care se angajează să le respecte, poate solicita să devină membru al Uniunii. Statul care dorește să adere la UE trebuie să asimileze acquis-ul Uniunii Europene și să corespundă criteriilor de aderare stabilite la Copenhaga și Madrid.

⁴⁵ În Uniunea Europeană, pozițiile Marii Britanii între cele 28 de state membre baleiază un spectru larg de specificități. În prezent, țara beneficiază de patru clauze de opt-out, respectiv derogări sau excepții de la legislația Uniunii. Aceste excepții îi dau dreptul să rămână în afara zonei euro, a zonei schengen, este dispensată de la aplicarea Cartei drepturilor fundamentale și a legislației în domeniul Spațiului de libertate securitate și justiție.

⁴⁶ Poptcheva Eva-Maria. *Op. cit.*, p. 5-6.

⁴⁷ Łazowski Adam. Withdrawal from the European Union and alternatives to membership. In: *European Law Review*. 2012, p. 529.

chemată să asigure respectarea dreptului Uniunii în interpretarea și aplicarea tratatelor (art. 19(1) TUE).⁴⁸ Astfel, indiferent de cum va arăta acordul de retragere, acesta va trebui să fie în consonanță cu Tratatul UE, iar, Curtea de Justiție a Uniunii Europene ar putea fi solicitată să se pronunțe asupra compatibilității acestuia cu dreptul primar sau în privința deciziei de a-l încheia. Mai mult, aceasta va avea ultimul cuvânt de spus în ceea ce privește interpretarea și aplicarea art. 50, în integralitatea sa. Procesul de retragere din Uniune, în raport cu cel de drept internațional tradițional, este condus și gestionat de însăși Uniunea, care trebuie să se desfășoare potrivit dreptului Uniunii Europene și nu dreptului internațional public. Principiul cooperării loiale, mecanismele de integrare și implementare, inerente sistemului de guvernare supranațională, impune ca instituțiile UE să joace un rol important în procesul de retragere. În lipsa unui precedent pe care să te poți baza, art. 50 al TUE constituie o provocare atât pentru Marea Britanie, cât și pentru Uniune. În același timp, legitimitatea democratică a Uniunii depinde de continuarea aplicării cu strictețe a normelor europene. Astăzi, când ambele părți trăiesc momente de incertitudine, un lucru este sigur, sfârșitul calității de stat membru al Marii Britanii este doar un început.

Bibliografie:

1. Barber Nick, Hickman Tom, King Jeff. Pulling the Article 50 'Trigger': Parliament's Indispensable Role. [On-line]: <https://ukconstitutionallaw.org/2016/06/27/nick-barber-tom-hickman-and-jeff-king-pulling-the-article-50-trigger-parliaments-indispensable-role/> (Vizitat la: 13.07.2016).
2. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din anul 1969 [On-line]: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/conventie-din-23-mai-1969-cu-privire-la-dreptul-tratatelor-emitent-organizatia-natiunilor-unite-publicat-n-brosura-36591.html> (Vizitat la 04.07.2016).
3. Duff Andrew. Everything you need to know about Article 50 (but were afraid to ask). In: VerfBlog.

2016/7/04. [On-line]: <http://verfassungsblog.de/brexit-article-50-duff/> (Vizitat la: 20.07.2016).

4. Kulpa Bartłomiej. Member States' Right to a Decision on Withdrawal from the EU: A Legal Analysis (Article 50 (1) TEU). In: EU Law Analysis. 19 January 2016.
5. Łazowski Adam. Procedural Steps towards Brexit. Centre for European Policy Studies Commentary, 13 July 2016.
6. Łazowski Adam. Withdrawal from the European Union and alternatives to membership. In: European Law Review. 2012, Vol. 37 (5), p. 523-540.
7. Poptcheva Eva-Maria. Article 50 TEU: Withdrawal of a Member State from the EU. In: European Parliamentary Research Service Briefing. February 2016. [On-line]: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577971/EPRS_BRI\(2016\)577971_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577971/EPRS_BRI(2016)577971_EN.pdf) (Vizitat la: 10.07.2016).
8. Reid Alan S. Brexit Begins: an overview of the legal issues. In: EU law Analysis. [On-line]: <http://eulawanalysis.blogspot.md/2016/07/brexit-begins-overview-of-legal-issues.html?m=1> (Vizitat la: 04.07.2016).
9. Ruparel Raoul. The mechanics of leaving the EU – explaining Article 50, Open Europe. [On-line]: <http://openeurope.org.uk/today/blog/the-mechanics-of-leaving-the-eu-explaining-article-50/> (Vizitat la: 19.07.2016).
10. Suceveanu Natalia. Association Agreement – a combination of traditional classic and original features. În: Supliment la Revista Română de Drept European. Conferința Internațională Probleme actuale ale spațiului politico-juridic al UE, Ediția a II-a, 30 octombrie 2015.
11. Treaty establishing a Constitution for Europe. In: Official Journal of the European Union. 2004/C310/01. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2004:310:FULL&from=en> (Vizitat la: 05.07.2016).
12. Vaughne Miller, Arabella Lang, Brexit: how does the article 50 process work? House of Commons Library. In: Briefing paper, nr. 7551, 30 June 2016.
13. Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2016/C202/01. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=RO> (Vizitat la: 15.08.2016).

⁴⁸ Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2016/C202/01. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=RO> (Vizitat la: 15.08.2016).

Contacte / Contacts / Контакты:

Centrul de Armonizare a Legislației,
Ministerul Justiției al Republicii Moldova

Chișinău, str. 31 August 1989, nr. 82, MD-2012.

E-mail: suceveanu.natalia@yahoo.com

	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2016, Issue 3, Volume 11, Pages 325-339. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 15. 04. 2016 Accepted: 15.08. 2016 Published: 20.09. 2016
---	--

**DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC
PUBLIC INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО**

**JURISPRUDENȚA INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIA APLICĂRII
FORȚEI SAU AMENINȚĂRII CU ACEASTA ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL**

**INTERNATIONAL CASE-LAW ON THE USE OF FORCE
OR THREAT OF IT IN INTERNATIONAL LAW**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА ПО ВОПРОСАМ
ПРИМЕНЕНИЯ СИЛЫ ИЛИ УГРОЗЫ СИЛОЙ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ**

ROȘCA Valentin* / ROSCA Valentin / РОШКА Валентин

ABSTRACT:

**INTERNATIONAL CASE-LAW ON THE USE OF FORCE
OR THREAT OF IT IN INTERNATIONAL LAW**

Historical experience, especially the events of the XXth century, the current developments of the international situation shows that recourse to peaceful means is the only possible and logical method for the settlement of any dispute or qualification of acts of aggression. Peaceful settlement is a fundamental component of security, for building international relations based on exclusion of force, mutual understanding, cooperation and trust. The recourse to peaceful means constitutes a basic principle of international relations, as it provides criteria and framework for states - in good faith and in a spirit of cooperation - to reach a rapid and equitable solution of disputes based on International Law. As a result, settlement of disputes through peaceful means among states is a guarantee of international peace and security. In particular, achieved through international law courts (ad hoc/permanent).

Key-words: international dispute, peaceful means, peaceful settlement, international relations, international court, use of force, aggression.

JEL Classification: K33, K49

РЕЗЮМЕ:

**МЕЖДУНАРОДНАЯ СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА ПО ВОПРОСАМ
ПРИМЕНЕНИЯ СИЛЫ ИЛИ УГРОЗЫ СИЛОЙ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ**

Исторический опыт, особенно события последнего века, эволюция современной международной обстановки показывает, что обращение к мирным средствам разрешения международного спора является единственно возможным и логичным способом урегулирования любого спора или квалификации актов агрессии. Мирное урегулирование является основным компонентом обеспечения безопасности, формирования системы международных отношений, основанных на исключении силы, взаимопонимании, сотрудничестве и доверии между субъектами международного права. Обращение к

* **ROȘCA Valentin** — Doctor în drept, Universitatea de Stat din Moldova, Lector (Chișinău, Republica Moldova). / **ROSCA Valentin** — PhD in Law, The Moldova State University, lecturer (Kishinev, The Republic of Moldova). / **РОШКА Валентин** — Кандидат юридических наук, Государственный университет Молдовы, преподаватель (Кишинев, Республика Молдова).

мирным средствам урегулирования споров является основным принципом международных отношений, оговаривающим критерии и необходимые рамки с тем, чтобы государства добросовестно и в духе сотрудничества могли достичь быстрого и справедливого разрешения споров на основе международного права. В результате, урегулирование споров мирными средствами между государствами является гарантией обеспечения мира и международной безопасности, достигаемых посредством международных судов (специальных/ постоянных).

Ключевые слова: международный спор, мирные средства, мирное урегулирование, международные отношения, международные суды, применение силы, агрессия.

JEL Classification: K33, K49

УДК: 341.223.7

REZUMAT:

JURISPRUDENȚA INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIA APLICĂRII FORȚEI SAU AMENINȚĂRII CU ACEASTA ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

Experiența istoriei, îndeosebi a evenimentelor din ultimul secol, evoluțiile actuale ale situațiilor internaționale, demonstrează că recurgerea la mijloacele pașnice reprezintă singura modalitate posibilă și logică de reglementare a oricărui diferend, a oricărui litigiu sau de calificare a actelor de agresiune. Reglementarea pașnică reprezintă o componentă fundamentală a securității, a edificării unor relații internaționale bazate pe excluderea forței, pe înțelegere și încredere reciprocă. Recurgerea la mijloace pașnice constituie un principiu de bază al relațiilor internaționale, deoarece oferă criteriile și cadrul necesar pentru ca statele — cu bună-credință și într-un spirit de cooperare — să ajungă la o soluție rapidă și echitabilă pe baza dreptului internațional. Drept rezultat, soluționarea prin mijloace pașnice a litigiilor dintre state constituie o garanție a păcii și securității internaționale în special, realizată prin intermediul jurisdicțiilor internaționale (ad-hoc/permanente).

Cuvinte-cheie: diferend internațional, mijloace pașnice, reglementare pașnică, relații internaționale, jurisdicție internațională, aplicarea forței, agresiune

JEL Classification: K33, K49

CZU: 341.223.7

I. INTRODUCERE

Experiența istoriei, îndeosebi a evenimentelor din ultimul secol, evoluțiile actuale ale situațiilor internaționale, demonstrează că recurgerea la mijloacele pașnice reprezintă singura modalitate posibilă și logică de reglementare a oricărui diferend, a oricărui litigiu sau de calificare a actelor de agresiune. Reglementarea pașnică reprezintă o componentă fundamentală a securității, a edificării unor relații internaționale bazate pe excluderea forței, pe înțelegere și încredere reciprocă. Recurgerea la mijloace pașnice constituie un principiu de bază al relațiilor internaționale, deoarece oferă criteriile și cadrul necesar pentru ca statele — cu bună-credință și într-un spirit de cooperare — să ajungă la o soluție rapidă și echitabilă pe baza dreptului internațional.

Soluționarea prin mijloace pașnice a litigiilor dintre state constituie o garanție a păcii, deoarece:

a. numai în cazul în care un diferend este rezolvat prin asemenea mijloace se ajunge la o

revenire stabilă a relațiilor puse în pericol ca urmare a litigiului apărut;

b. în cursul unei reglementări pașnice se realizează apropierea părților aflate în diferend, ca urmare a unei mai bune înțelegeri a cauzelor care au generat conflictul, determinând deteriorarea raporturilor dintre cele două state;

c. recurgerea la mijloace pașnice reprezintă o condiție majoră a redobândirii încrederii între cele două părți, zdruncinată de apariția stării de încordare și a litigiului pe care l-a declanșat.¹

Cercetările efectuate au arătat că reglementările impuse prin mijloace violente au o soartă relativ scurtă,² partea care a fost forțată să le accepte nu uită și nu poate să uite nedreptatea care i-a fost cauzată și pe care a fost nevoită să o suporte. Doctrina și practica atrag atenția asupra

¹ Mazilu Dumitru. Drept Internațional Public. Vol. I. București: Lumina Lex, 2001. 608 p.

² Parrish Thomas. Simon and Schuster Encyclopedia of World War II. New York: Simon & Schuster, 1978, p. 109.

faptului că mai multe elemente esențiale³ se regăsesc în configurarea stabilității soluției întemeiate pe mijloace pașnice:

1. opțiunea pentru mijloacele pașnice constituie dovada că ambele părți și-au exprimat atașamentul față de aceste mijloace, calificând ca inadecvate mijloacele bazate pe forță, pe presiuni și constrângere;

2. soluționarea prin mijloace pașnice împiedică evoluțiile negative ale litigiului, fiind de natură să prevină deteriorarea sa spre o stare conflictuală gravă;

3. încheierea procesului pe parcursul căruia diferendul a fost soluționat definitiv duce la restabilirea cursului inițial al relațiilor dintre cele două părți, fiind create premisele obiective ale unei conviețuiri normale.

II. JURISDICȚIA REPRESIUNII UNIVERSALE A AGRESIUNII

a) Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg

Sfârșitul primului război mondial a reprezentat crearea unei lumi noi prin dispariția marilor imperii pe teritoriul Europei, crearea primei organizații universale cu caracter universal – Liga Națiunilor și apariția pe arena internațională a noi state naționale care aveau în premieră oportunitatea de a participa la organizarea ordinii naționale de rând cu marile puteri politice și economice. De asemenea, în cadrul Sistemului de la Versailles a fost recunoscut faptul că războiul de agresiune reprezintă cea mai gravă crimă internațională. Anume în acest context s-a încercat de a crea în premieră o jurisdicție internațională ad-hoc pentru tragerea la răspundere individuală pentru comiterea crimei de agresiune. În final, ideea nu a fost realizată din cauza unor motive irelevante din partea unor state de a pune în practică un nou mecanism internațional cu privire la condamnarea actelor de agresiune de către state și a crimelor de agresiune comise de către persoanele fizice, agenți ai statului.

Al Doilea Război Mondial și îndeosebi după atacul prin surprindere a Germaniei naziste asupra URSS a reapărut ideea pedepsirii criminalilor de război ce au declanșat un astfel de război. Astfel, imediat după cel de-al doilea război mondial, au fost constituite două Tribunale

Militare Internaționale de la Nürnberg și Tokyo, ambele cu caracter ad-hoc, pentru îndeplinirea unor sarcini determinate și anume, judecarea principalilor criminali din statele învinse, care au comis crime de război sau crime împotriva păcii și umanității.⁴

Voința realizării acestui obiectiv era expusă în timpul celui de-al doilea război mondial. Prin notele Ministerului Afacerilor Externe al URSS din 25 noiembrie 1941 și 27 aprilie 1942. Ulterior, în *Declarația Guvernului Sovietic despre răspunderea ocupanților hitleriști și complicilor lor pentru crimele comise de ei în țările ocupate ale Europei* din 14 octombrie 1942 era expusă rațiunea necesității creării unui tribunal internațional special. Iar în Declarația colectivă a guvernelor din 12 țări de la 18 decembrie 1942 „Despre nimicirea populației evreiești întreprinsă de autoritățile hitleriste în Europa” se spunea că URSS și alte țări din nou confirmă obligația solemnă de a asigura împreună cu toate Națiunile Unite, ca persoanele responsabile de aceste crime să nu evite pedeapsa meritată și de a accelera acțiunile practice necesare pentru atingerea scopului enunțat.⁵ Aceeași strategie se confirmă și în Declarația din 30 octombrie 1943 a guvernelor URSS, SUA și Marii Britanii despre responsabilitatea hitleriștilor pentru cruzimile săvârșite, în care se determină cercul persoanelor pasibile pedepsirii – ofițerii și soldații germani, precum și membrii partidului nazist care sunt responsabili de atrocități și crime și care au luat parte în mod voluntar la îndeplinirea lor.⁶ În baza acestei declarații, Guvernul provizoriu al Republicii Franceze și Guvernele Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii și al Uniunii Sovietice au încheiat la Londra la 8 august 1945 „Acordul privind urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război ai Puterilor Europene ale Axei”, prin care au luat hotărârea instituirii unui Tribunal militar internațional care să judece criminalii de război ale căror crime sunt fără localizarea geografică.

Dezbaterile au început la 20 noiembrie 1945. În total au avut loc 403 ședințe de judecată

⁴ Crețu Vasile. Drept internațional penal. București: Tempus, 1996, p. 299.

⁵ Лукашук И.И., Наумов А.В. Международное уголовное право. Учебник. М.: Издательство Спарк, 1999, с. 82.

⁶ Sârcu-Scobioală Diana, Lupușor Irina, Gonciarova Eugenia. Jurisdicția internațională penală. Chișinău: CEP-USM, 2008. p. 77.

³ Donelan M.D., Grieve M.J. International disputes: Case Histories 1945-1970. London: Europa Publications, 1973, p. 203.

publice a Tribunalului, care a cercetat peste trei mii de documente autentice, interogați fiind cca. 200 de martori.⁷ Actul de acuzare, încheiat la 6 octombrie 1946, din care 120 mii de nume indicate în Registrul Central al Suspecților, nu viza decât 22 de nume, și acestea aparțineau Reichului fascist, cărora li se imputa organizarea și participarea la conspirația împotriva păcii și la săvârșirea de crime împotriva umanității.

b) Tribunalul Militar Internațional de la Tokyo.

Condițiile istorice prezente în contextul creării Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a oferit condiții propice pentru înființarea unui tribunal similar pentru Extremul Orient. Constituirea unui asemenea tribunal a fost preconizată în „Declarația de Potsdam” din 26 iulie 1945. Această declarație a fost semnată de Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și China, care cuprindea condițiile de capitulare a Japoniei, la care a aderat la 8 august 1945, odată cu intrarea sa în război contra acestei țări, și URSS. Declarație a fost acceptată de Japonia la 1 septembrie 1945, după capitularea sa.⁸ În baza Declarației din 1945, Comandamentul suprem al forțelor aliate din Extremul Orient a aprobat la 19 ianuarie 1946 „Carta Tribunalului Militar Internațional pentru Extremul Orient”, pentru a pedepsi cu promptitudine pe marii criminali de război din această parte a lumii, în fapt pe militariștii japonezi care au declanșat și purtat războiul de agresiune împotriva țărilor învingătoare.

Procesul a fost marcat de 818 ședințe de judecată desfășurate în public și altele 131 petrecute în camera de deliberări, pe parcursul cărora, tribunalul a examinat 4 336 probe scrise și 1 198 de depoziții ale martorilor (dintre care 419 fiind ascultate nemijlocit de Tribunal). Tribunalul militar de la Tokyo și-a încheiat lucrările la 12 noiembrie 1948.⁹

Tribunalul militar de la Tokyo în special, a examinat acțiunile Japoniei întreprinse pe parcursul perioadei 1928 – 1945, perioadă în care politica externă și internă a Japoniei era îndreptată spre pregătirea și declanșarea războaielor de agresiune. Printre acțiunile cărora le-a fost acordată o atenție sporită au fost: actele de agresiune împotriva URSS în 1939, războiul

de cotropire/agresiune purtat de Japonia împotriva Chinei și actul de agresiune al armatei japoneze împotriva SUA prin atacarea prin surprindere a bazei militare Pearl Harbour.

Tribunalele internaționale militare au fost împuternicite, *inter alia*, de a judeca și a pedepsi persoanele responsabile de comiterea crimelor împotriva păcii, inclusiv: planificarea, pregătirea, inițierea sau purtarea războiului de agresiune sau a unui război contrar tratatelor internaționale, acordurilor sau garanțiilor sau participarea într-un plan sau conspirație comună întru realizarea acțiunilor menționate.¹⁰ Prevederile statutelor direct indică scopul primordial al tribunalelor prin individualizarea pedepsei pentru crima de agresiune. În acest context, iese în evidență un lucru greu de perceput din punct de vedere procedural - stabilirea actelor de agresiune a avut loc concomitent cu examinarea cazurilor care se referă la comiterea crimei de agresiune. Este confirmat faptul că tragerea la răspundere individuală pentru crima de agresiune poate avea loc doar în cazul constatării actului de agresiune comis de către stat. În mod normal, din punct de vedere al aspectului temporar actul de agresiune precede crima de agresiune comisă de către o persoană fizică. Astfel, constatarea simultană a actelor de agresiune în cadrul procedurii de examinare a cazurilor de comitere a crimelor de agresiune pare a fi un fapt ieșit din comun.

Printre capetele de acuzare incluse în actele de acuzare înaintate tribunalelor erau incluse capete de acuzare care se refereau la agresiune: a) organizarea unui plan sau conspirații comune pentru comiterea crimelor contra păcii; b) planificarea, pregătirea, inițierea și purtarea războiului de agresiune în calitate de crimă contra păcii și securității.¹¹ Prin capetele de acuzare care se refereau la crima de agresiune au fost identificate și examinate actele de agresiune comise în timpul celui de-al doilea război mondial. Astfel, în cadrul Tribunalului de la Nürnberg au fost identificate acte de agresiune comise împotriva a 12 țări (Cehoslovacia, Polonia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda,

¹⁰ Charter of the International Military Tribunal (Art. 6); Charter of the International Military Tribunal for the Far East (Art. 5).

¹¹ Historical review of developments relating to aggression. Preparatory Commission for the International Criminal Court. Working Group on the Crime of Aggression. New York, 8-9 Aprilie 2002, p. 13 – 15, p. 86 – 90.

⁷ Idem, p. 81.

⁸ Sârcu-Scobioală Diana, Lupușor Irina, Gonciarova Eugenia. *Op. cit.*, p. 81.

⁹ Idem, p. 84 - 85.

Franța, Luxemburg, Iugoslavia, Grecia, URSS, SUA) pentru perioada 1936 – 1941.¹² În cadrul Tribunalului de la Tokyo s-a stabilit prezența actelor de agresiune împotriva a 7 țări (China, URSS, Franța, Marea Britanie, Olanda, SUA, Filipine) și a unei comunități (Comunitatea Națiunilor Britanice).¹³

În pofida prezenței unor reticențe *vis-a-vis* de activitatea tribunalelor în privința constatării și examinării actelor de agresiune, judecarea acestor este prematură. În condițiile înregistrate la momentul încetării celui de-al doilea război mondial soluția propusă de către tribunalele de la Nürnberg și Tokyo au fost cele mai perfecte și până în prezent reprezintă unicul precedent de tragere la răspundere individuală pentru crima de agresiune.

c) Jurisdicția internațională interstatală

Atunci când se confruntă cu un diferend, Carta ONU prescrie Consiliului de Securitate, făcând recomandările corespunzătoare, să țină cont de faptul că diferendele de ordin juridic trebuie să fie supuse de părți Curții Internaționale de Justiție (art. 36). Prin aceasta, Carta operează un partaj de competență între Consiliul de Securitate a ONU și CIJ în materia reglementării diferendelor, fondat pe distincția dintre diferendul de ordin politic și cel juridic.

Pentru prima dată Consiliul de Securitate a făcut uz de această recomandare în afacerea *Corfu*, când prin Rezoluția nr. 22 din 9 aprilie 1947¹⁴ a recomandat celor două state (Albania și Marea Britanie) să „supună imediat acest diferend Curții Internaționale de Justiție în conformitate cu dispozițiile Statutului Curții”. Deși Albania a acceptat plenar recomandarea Consiliului de Securitate, totuși art. 36 din Cartă nu instituie un caz nou de jurisdicție obligatorie și doctrina unanim a acceptat acest punct de vedere.¹⁵ Aceasta explică reticența Consiliului de Securitate de a recomanda calea jurisdicțională părților în diferend, deoarece trebuie să se asigure că destinatarii ei sunt dispuși să recunoască competența Curții: o recomandare fără reacție va

afecta în mod incontestabil credibilitatea Consiliului.

Aceste raționamente ne conduc la reflecții asupra rolului pe care îl joacă jurisdicțiile internaționale la menținerea păcii și securității internaționale. Potrivit poziției exprimate de oficialii ONU anume prin examinarea diferendelor pe calea jurisdicțională cu emiterea unor decizii obligatorii pentru părți, CIJ își poate aduce contribuția la menținerea păcii și securității internaționale, iar o mai mare încredere în Curte ar constitui o contribuție importantă la activitatea de *peacemaking* a ONU.

Doctrina este mai reticentă în poziții promițătoare. După cum remarcă Shinkarețkaya G., în misiunea de menținere a păcii și securității internaționale așteptările prea mari de la jurisdicțiile internaționale sunt o exagerare a posibilităților lor, deoarece rolul autentic al lor constă în asigurarea domniei dreptului. Potrivit aceluiași doctrinar, primatul dreptului în relațiile internaționale constă în stabilirea unei ordine unice de drept în lume, care ar oferi fiecărui stat suveran libertatea de acțiune în limitele normelor și principiilor unanim acceptate: jurisdicțiile internaționale trebuie să contribuie la stabilirea unui climat de cooperare și bună vecinătate, în timp ce ele însele pot activa cel mai efectiv doar în cadrul unui astfel de climat.¹⁶

Cu toate acestea, sunt diverse opinii în privința utilității acestora în ce privește menținerea păcii și securității internaționale. Unii doctrinari, de exemplu H. Luterpacht, luând în considerație activitățile a două instituții judiciare – Curtea Permanentă Internațională de Justiție și Curtea Internațională de Justiție – menționa: „Se pare că primul obiectiv al instanței internaționale ... se află în funcția sa de instrument al asigurării păcii în măsura în care, acest obiectiv poate fi atins cu ajutorul dreptului”.¹⁷ Alt doctrinar, S.B. Krilov, în calitate de judecător al Curții Internaționale de Justiție, evidențiază importanța acestei jurisdicții internaționale: „Dacă este necesar de a pune întrebarea dacă Curtea timp de 10 de ani de existență slujește cauzei dreptului internațional, cauzei coexistenței pașnice ... pentru o asemenea întrebare este necesar ... de a da un răspuns afirmativ.”¹⁸

¹² Idem, p. 13 – 15.

¹³ Idem, p. 96 – 102.

¹⁴ UN Security Council Resolution. 9 April 1947 [S/324]. [On-line]: [http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=S/RES/22\(1947\)&Lang=E&style=B](http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=S/RES/22(1947)&Lang=E&style=B) (Vizitat la: 24.08.2016).

¹⁵ Cot J.-P. et aut. La Charte des Nations Unies. Commentaire article par article. Paris: Economica, 2 vol., 2005, p.1105.

¹⁶ Шинкарецькая Г.Г. Международная судебная процедура. М.: Издательство «Наука», 1992, с. 64-68.

¹⁷ Idem, p. 65.

¹⁸ Idem.

Crearea Curții Internaționale de Justiție în mod inextricabil are o conexiune cu procesul creării Organizației Națiunilor Unite (ONU). Însuși procesul creării Curții Internaționale de Justiție era determinat de o mulțime de speranțe și chiar iluzii.¹⁹ Inițial, s-a presupus că CIJ ar putea aduce o contribuție semnificativă la realizarea obiectivelor Cartei ONU. Cu toate acestea, în practică, statele au o anumită reticență vizavi de activitatea CIJ.

„Proiectarea” pe primul plan a misiunii de menținere a păcii în privința Curții Internaționale de Justiție își are originea încă în timpul lucrărilor de pregătire a Conferinței de la San Francisco din 1945.²⁰ Cu toate că, această „misiune” în privința CIJ nu poate fi identificată direct din Carta ONU. Lucru realizabil doar prin interpretare. Capitolul VI din Carta ONU („Rezolvarea pașnică a diferendelor”) se referă la mijloacele pașnice de soluționare a diferendelor internaționale. Prin art. 33 din Cartă aceste mijloace sunt indicate. În special, această normă se referă la „...orice diferend a cărui prelungire ar putea pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale...”²¹ Capitolul XIV din Carta ONU (“Curtea Internațională de Justiție”) nu conține nici o prevedere care să stabilească scopul Curții de “menținere a păcii și securității internaționale”. Revenind la cap. VI din Cartă se observă predispunerea statelor-membre pentru mijloacele politico-diplomatice de soluționare pașnică a diferendelor internaționale, **procedura judiciară** nefiind indicată deloc. Dominanta politicului în acest sens se observă din art. 33 din Carta ONU care indică că în cazul eșuării folosirii mijloacelor indicate în acest articol, litigiul urmează a fi discutat în cadrul Consiliului de Securitate.

Astfel, rolul Curții Internaționale de Justiție în menținere a păcii și securității internaționale este unul mai mult subsidiar.²²

În pofida scepticismului doctrinar, totuși CIJ a soluționat o serie de diferende amenințătoare la pacea și securitatea internațională. Curios este faptul că în exercitarea rolului de contribuire la

menținere a păcii, CIJ emite hotărâri pe fond, hotărâri cu privire la măsurile asigurătorii, dar și avize consultative, care exced contenciosul jurisdicțional.²³

Până în prezent Curtea Internațională de Justiție a fost sesizată cu 17 cauze²⁴ de implicare și/sau utilizare a forței în relații bilaterale sau internaționale, dintre care 10 cauze au fost inițiate de Serbia și Muntenegru (Iugoslavia la acea dată) contra statelor aliate, membre ale NATO, acuzându-le de bombardarea teritoriului său. Serbia a depus cererea introductivă contra SUA și încă 9 state (Franța, Spania, Italia, Marea Britanie, Olanda, Germania, Canada, Belgia, Portugalia) la 29 aprilie 1999. La aceeași dată, reclamantul a solicitat aplicarea măsurilor conservatorii, rugând Curtea de a ordona SUA de a înceta imediat recurgerea la utilizarea forței și abținerea de la orice act ce constituie recurgere sau amenințare cu forța contra Republicii Federale Iugoslave. Prin ordonanța din 2 iunie 1999,²⁵ Curtea a refuzat aplicarea acestor măsuri, deoarece a indicat că ea în mod evident nu are competență pentru a examina cauza, desesizându-se. Prin votul 12 contra 3 judecători, CIJ a ordonat radierea cauzei de pe rolul său. Aceiași ordonanță clonă a fost pronunțată și în privința Spaniei.²⁶ Celelalte 8 cauze au fost radiate de pe

²³ Sârcu D. Rolul actului jurisdicțional internațional. În: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2012, nr. 3, p. 21

²⁴ International Court of Justice. List of Cases referred to the Court since 1946 by date of introduction. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2> (Vizitat la: 30.07.2016)

²⁵ Cases: Legality of Use of Force (Yugoslavia v. Unites States of America), Legality of Use of Force (Yugoslavia v. Spain), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. United Kingdom), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Portugal), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Netherlands), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Italy), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Germany), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. France), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Canada), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Belgium). [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2> (Vizitat la: 15.08.2016).

²⁶ Cases: Legality of Use of Force (Yugoslavia v. Unites States of America), Legality of Use of Force (Yugoslavia v. Spain), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. United Kingdom), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Portugal), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Netherlands), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Italy), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Germany), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. France), Legality of Use

¹⁹ Энтин М.Л. Международные судебные учреждения. М.: Издательство «Международные отношения», 1984, с. 34.

²⁰ Шинкарецкая Г.Г. *Op. cit.*, p. 65.

²¹ Charter of the United Nations. [On-line]: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (Vizitat la: 02.06.2016).

²² Шинкарецкая Г.Г. *Op. cit.*, p. 67.

rol prin hotărâri clone din 15 decembrie 2004²⁷ asupra excepțiilor preliminare, prin care CIJ a declarat că nu este competentă să examineze cauza.

Pe lângă „subtilitățile” întâmpinate în procesul de menținere a păcii și securității internaționale în cadrul ONU sunt înregistrate cazuri când statele implicate într-un diferend internațional pun sub semnul întrebării competența Curții Internaționale de Justiție în ce privește examinarea situațiilor care se referă la aplicarea forței în dreptul internațional și rolul acesteia în soluționarea pașnică a diferendelor de acest gen. Albania în cauza *Corfu* a fost de acord să participe la examinarea cazului și nu au pus sub semnul întrebării jurisdicția Curții Internaționale de Justiție.²⁸ Este de remarcat faptul că ambele părți la litigiu au acceptat jurisdicția CIJ în baza unui acord special semnat la 25 martie 1948.²⁹ De asemenea, cauzele *Burkina Faso c. Republicii Mali* (hotărârea CIJ din 2 decembrie 1986),³⁰ *El Salvador c. Honduras: intervenient Nicaragua* (hotărârea CIJ din 11 septembrie 1992),³¹ *Libia c. Ciad* (hotărârea CIJ din 3 februarie 1994),³² *Benin c. Niger* (hotărârea CIJ din 12 iulie 2005),³³ *Burkina Faso c. Niger* (hotărârea CIJ din

16 aprilie 2013)³⁴ au fost aduse în fața CIJ în baza acordurilor speciale semnate de către părți în acest sens.

Prima perioadă când a fost pusă în discuție extinderea competenței Curții și revizuirii Cartei ONU a avut loc în anii 60 ai sec. XX. O asemenea inițiativă a parvenit din partea SUA când fostele colonii au obținut independența și au devenit membrii cu drepturi depline ale ONU. Fostele metropole, inclusiv, SUA ca nouă putere militară și economică din rândul statelor occidentale au pierdut hegemonia în procesul votării din cadrul Adunării Generale a ONU. Examinarea subiectului extinderii competenței CIJ a avut loc în cadrul celor de-a XXV – XXIX sesiuni ale Adunării Generale a ONU. Printre propunerile care s-au remarcat sunt obținerea dreptului la universalizarea cercului de subiecți care pot obține dreptul de a avea acces în fața CIJ și de a extinde categoriile de probleme în privința cărora pot fi înaintate cereri pentru emiterea opiniilor consultative.³⁵

Sfârșitul Războiului Rece a pus sub întrebare eficiența Consiliului de Securitate în asigurarea menținerii păcii și securității internaționale. În asemenea circumstanțe, tot mai mult se vehicula ideea dacă anume CIJ, această instituție jurisdicțională, ar trebui să aibă ultimul cuvânt în luare deciziilor în baza art. 39 din Carta ONU și luarea unor decizii de acțiune în baza Cap. VII din Carta ONU.³⁶

În cauza *Lockerbie*, Libia a invocat faptul că o rezoluție a Consiliului de Securitate nu este valabilă din motivul că Consiliul de Securitate nu este împuternicit de a constata o amenințare a păcii în baza art. 39 din Carta ONU în scopul justificării faptului de a adopta o rezoluție obligatorie în baza Cap. VII. Veridicitatea și validitatea unei rezoluții a Consiliului de Securitate a fost pusă sub semnul întrebării în cauza *Aplicarea Convenției cu privire la prevenirea crimei de genocid*, CIJ fiind solicitată să se pronunțe asupra validității Rezoluției

of Force (Serbia and Montenegro v. Canada), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Belgium). [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2> (Vizitat la: 15.08.2016).

²⁷ Case Concerning Legality of the Use of Force (Serbia and Montenegro v. Germany). Preliminary Objections. Judgment of 15 December 2004. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/108/8481.pdf> (Vizitat la: 15.08.2016).

²⁸ The Corfu Channel Case (Merits). 9 April 1949, p. 6. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1645.pdf> (Vizitat la: 15.08.2016).

²⁹ Шинкарецькая Г.Г. *Op. cit.*, p. 66.

³⁰ Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso v. Republic of Mali). Judgment of 22 December 1986. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=b3&case=69&code=hvm&p3=4> (Vizitat la: 15.08.2016).

³¹ Case Concerning the Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador v. Nicaragua: Nicaragua intervening). Judgment of 11 September 1992. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0e&case=75&code=sh&p3=4> (Vizitat la: 15.08.2016).

³² Case Concerning the Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya v. Chad). Judgment of 3 February 1994. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=cd&case=83&code=dt&p3=4> (Vizitat la: 15.08.2016).

³³ Case Concerning the Frontier Dispute (Benin v. Niger). Judgment of 12 July 2005. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0e&case=75&code=sh&p3=4>

<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=94&case=125&code=bn&p3=4> (Vizitat la: 15.08.2016).

³⁴ Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso v. Niger). Judgment of 13 April 2013. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=f9&case=149&code=bfn&p3=0> (Vizitat la: 15.08.2016).

³⁵ Энтин М.Л. Международные судебные учреждения.... *Op. cit.*, p. 46-47.

³⁶ Gray Christine. *International Law and the Use of Force*. Oxford: University Press, Third Edition, 2008. p. 14.

Consiliului de Securitate 713 (1991) prin care a fost impus un embargo asupra armelor pe întreg teritoriul fostei Iugoslavii. Această solicitare a fost invocată pentru a determina validitatea embargoului care intra în „conflict” cu dreptul la autoapărare al Bosniei și Herțegovina în baza Cartei ONU.³⁷

Curios, în aceste două spețe CIJ nu s-a grăbit sau a evitat printr-o modalitate mai subtilă să comenteze asupra posibilității revizuirii judiciare a rezoluțiilor Consiliului de Securitate. În mod normal, cauza fiind riscul de a intra în conflict direct cu Consiliul de Securitate. Desigur, că prin astfel de hotărâri s-ar „perturba” într-o oarecare măsură sistemul internațional de securitate stabilit după 1945 în cadrul ONU.

Unii autori consideră că prin implicarea CIJ direct în activitățile Consiliului de Securitate ar putea fi perturbată sau ar fi pusă sub semnul întrebării responsabilitatea primordială a Consiliului de Securitate – menținerea păcii și securității internaționale stabilită prin art. 24 din Carta ONU.³⁸

O altă cauză în care CIJ a fost solicitată să tranșeze conflictul armat dintre două state a fost speța *Acțiuni armate frontaliere și transfrontaliere* (Nicaragua c. Honduras), diferendul cărora se referea la activitățile pe care bandele armate de pe teritoriul Hondurasului le desfășurau la frontiera cu Nicaragua și pe teritoriul nicaraguan. Prin hotărârea asupra competenței și admisibilității din 20 decembrie 1988,³⁹ Curtea a declarat în unanimitate că este competentă să examineze cauza și că cererea reclamantului este admisibilă. Totuși cauza a fost radiată de pe rolul Curții prin ordonanța din 27 mai 1992⁴⁰ urmare a acordului extrajudiciar încheiat între părți „vizând favorizarea relațiilor lor de bună vecinătate” și a renunțării reclamantului la pretențiile sale.

Cu certitudine un caz pertinent în fața Curții Internaționale de Justiție care s-a referit la aplicarea directă a forței a fost cauza Nicaragua

contra SUA. În cererea de sesizare, Nicaragua a invocat încălcarea principiului neaplicării forței sau amenințării cu aceasta în relațiile internaționale prevăzute de art. 2, alin. (4) din Carta ONU. Anume în acest caz CIJ a declarat în mod direct despre competența sa în examinarea cazurilor cu privire la aplicarea forței. SUA a invocat faptul că acest caz este strict de competența Consiliului de Securitate din motivul că speța cade sub incidența cap. VII din Carta ONU. La rândul său CIJ a declarat că SUA a interpretat greșit cazul Nicaragua de a avea o tangență directă cu cap. VII din Carta ONU. Pe când în realitate acest caz se referea la art. 2, alin. (4) din Carta ONU și din acest motiv acest caz putea fi adus în fața principalului organ judiciar al ONU pentru soluționarea pașnică a diferendului. În final, SUA nu a participat în cadrul procedurii de examinare a cererii înaintate de către Nicaragua.

Cu toate că Nicaragua nu a pretins comiterea de către SUA a unui act de agresiune, Curtea a luat în considerație unele aspecte ale definiției agresiunii (potrivit Rezoluției 3314 din 1974) în determinarea unor încălcări mai grave în ce privește interdicția aplicării forței care constituie un atac armat în scopul aplicării dreptului la autoapărare.⁴¹ Curtea de a declarat că în privința unor aspecte distincte ale principiului neaplicării forței prevăzut de art. 2, alin. (4) din Carta ONU, ar fi necesar de a distinge cele mai grave forme “care constituie atacuri armate”, de alte forme mai puțin grave.⁴²

În ce privește definiția agresiunii, Curtea a statuat că un atac armat presupune nu numai folosirea forțelor armate regulate de-a lungul unei frontiere internaționale, dar și prin trimiterea de către un stat a formațiunilor militare care întreprind acțiuni armate împotriva unui stat cu o gravitate mare care poate fi calificată direct drept un atac armat comis de forte regulate.⁴³ Curtea a

³⁷ Idem.

³⁸ Gray Christine. *Op. cit.*, p. 14.

³⁹ Case Concerning Border and Transborder Armed Actions (Nicaragua v. Honduras). Jurisdiction of the Court and Admissibility of the Application. Judgment of 20 December 1988. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/74/6590.pdf> (Vizitat la: 23.08.2016).

⁴⁰ Nueva Justa ante un escenario ceremonioso y un delicado ejercicio procesual (Costa Rica-Nicaragua en La Haya). [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/74/6588.pdf> (Vizitat la: 20.08.2016).

⁴¹ Historical Review of developments relating to aggression. Preparatory Commission for the International Criminal Court. Working Group on the Crime of Aggression. New York, 8-9 April 2002. p. 134. [On-line]: <http://untreaty.un.org/cod/icc/documents/aggression/aggressiondocs.htm>. (Vizitat la: 27.07.2016).

⁴² Case Nicaragua v. United States of America. Judgment of 27 June 1986. Para. 191. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6485.pdf> (Vizitat la: 23.08.2016).

⁴³ Case Nicaragua v. United States of America. Judgment of 27 June 1986. Para. 195. [On-

declarat că descrierea unui asemenea act indicat în art. 3, lit. g) din Rezoluția 3314 din 1974 cu privire la Definiția Agresiunii „poate fi luat pentru a reflecta dreptul internațional cutumiar”.⁴⁴ Astfel, pe lângă faptul recunoașterii de către Curte a principiului neaplicării forței în calitate de normă *jus cogens* aceasta în premieră a stabilit un act de agresiune indirectă și a oferit posibilitatea utilizării prevederilor Rezoluției 3314 din 1974 pentru reflectarea dreptului internațional cutumiar.

Acesta a fost un caz excepțional pentru întregul sistem internațional jurisdicțional. Dacă înainte de acest caz CIJ nu s-a confruntat cu spețe prin care se fie invocată aplicarea a forței sub diferite forme, ulterior statele au prins curaj și a început o „avalanșă” de cereri către CIJ pe una dintre cele mai sensibile tematice din dreptul internațional.

În acest sens poate fi menționată cauza *Platformele de Petrol/Oil Platforms* (Iran c. SUA). La 2 decembrie 1992, Guvernul Republicii Islamice Iran a înaintat Curții o cerere împotriva SUA, privind litigiul „care a apărut urmare a efectuării unor atacuri și distrugerea a trei platforme de extragere a petrolului, care aparțineau și erau exploatate de către Compania națională petrolieră iraniană, de către un număr de nave militare ale Marinei militare americane pe 19 octombrie 1987 și 18 aprilie 1988”.⁴⁵ Prin cererea sa Iranul a invocat că prin asemenea acțiuni reprezintă o „încălcare fundamentală” a Tratatului de prietenie, relații economice și drepturile consulare semnat între SUA și Iran (Teheran la 16 iunie 1957) și, de asemenea, a dreptului internațional per ansamblu.

Trăsătura caracteristică a acestei spețe reprezintă faptul că inițial statul reclamant a invocat încălcarea unui acord bilateral și cauzarea unor daune materiale, solicitând repararea prejudiciului cauzat prin distrugerea platformelor de petrol. Pe lângă faptul că litigiul este de o altă natură, partea reclamată a invocat dreptul la

autoapărare în cazul distrugerii platformelor de petrol iraniene. Este binecunoscută situația aplicabilității corespunzătoare ale art. 51 din Carta ONU, care prevede dreptul la autoapărare. Acest drept în permanență a fost folosit pentru justificarea acțiunilor care încălcau flagrant prevederile art. 2, alin. (4) din Carta ONU.

Invocarea dreptului la autoapărare de către SUA a avut loc în două cazuri care sunt relevante pentru această speță. Prima oară după atacul de către forțele iraniene asupra unui petrolier kuveitian, care era sub pavilion american. Al doilea caz a avut loc după ce la 14 aprilie 1988, nava militară USS Samuel B. Roberts a fost lovită de o mină în apele internaționale din apropierea apelor teritoriale ale Bahrainului când se întorcea dintr-o misiune de escortă. În ambele cazuri SUA a declarat că responsabil pentru aceste atacuri este Iranul. SUA a declarat că „Iranul duce o politică **agresivă** și este responsabil de mai mult de 200 de atacuri asupra navelor țărilor neutre în apele internaționale și mările teritoriale ale țărilor riverane Golfului Persic”.⁴⁶ O dovadă în plus în privința situației nesigure/incerte care se referă la problema „agresiunii” în dreptul internațional. Prezența unei norme, definiții stricte stabilește un cadru legal și o limită în baza căreia pot fi întreprinse anumite acțiuni și de a restricționa acțiunile arbitrare și lipsite de argumente juridice care uneori pun în pericol securitatea unui regiuni sau a întregii comunități internaționale. Din alegațiile invocate de către americani această „instabilitate” cauzată de lipsa unei definiții a agresiunii poate fi imediat identificată prin sintagma folosită de prezența unui „politici agresive”. Rezultatul folosirii abuzive a acestor circumstanțe nefaste în ce privește lipsa la moment a unei norme fixe creează posibilitatea distanțării unor țări de la cursul general al respectării cu bună-credință a normelor internaționale stabilite în comun și de bună voie.

Această tendință de evitare a cadrului legal internațional prin folosirea diverselor căi care să permită evitarea unei condamnări sau consecințe nefaste în privința statului se resimte, de asemenea, în fața Curții Internaționale de Justiție. În pofida faptului că Curtea Internațională de

line];<http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6485.pdf> (Vizitat la: 23.08.2016).

⁴⁴ Case Nicaragua v. United States of America. Judgment of 27 June 1986. Para. 195. [On-line];<http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6485.pdf> (Vizitat la: 23.08.2016).

⁴⁵ Case Concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America). Judgment of 6 November 2003. p. 166. [On-line];<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0a&case=90&code=op&p3=4> (Vizitat la: 23.08.2016).

⁴⁶ Case Concerning the Frontier Dispute (Benin v. Niger). Judgment of 12 July 2005. [On-line];<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=94&case=125&code=bn&p3=4> (Vizitat la: 16.08.2016).

Justiție este unica jurisdicție internațională de soluționare a litigiilor interstatale, din examinarea lucrărilor acestei spețe cu ușurință poate fi determinat caracterul „indiferent și non-conformist” al marilor puteri, în cazul dat al SUA.

SUA a solicitat Curții să respingă cererea Iranului pe motivul înregistrării comportamentului ilegal al Iranului, violarea tratatului bilateral din 1955 și ale altor norme ale dreptului internațional care au tangență cu folosirea forței. În acest caz, SUA a prezentat trei principii în suportul celor solicitate de către aceasta de la Curte:

a) o parte care acționează în mod necorespunzător cu privire la obiectul unui litigiu, nu are dreptul la reparație; potrivit poziției SUA, Iranul a comis în mod vădit, la momentul acțiunilor împotriva platformelor de petrol, atacuri armate ilegale asupra transportului maritim american sau a altor țări neutre în Golful Persic.

b) o parte care ea însăși a încălcat obligațiile identice la cele care sunt baza pentru aplicarea acesteia nu are dreptul la o reparație iar Iranul a pretins că ar fi încălcat singur obligațiile „mutuale și reciproce” din tratatul din 1955.

c) un reclamant nu are dreptul la reparație atunci când acțiunile pe care le reclamă au fost rezultatul acțiunilor sale ilicite.⁴⁷

Curtea a respins acest pretenții ale SUA prin faptul că aceasta a ridicat problema în cauză după hotărârea Curții Internaționale de Justiție din 12 decembrie 1996 cu privire la excepțiile preliminare.

Un moment important care merită atenție, este motivul legal în baza căruia SUA susține că a fost nevoită să încalce prevederile Tratatului din 1955 semnat cu Iran. Curtea Internațională de Justiție a stabilit că SUA și-a argumentat poziția sa în baza art. XX, alin. 1 lit. d) a Tratatului din 1955 potrivit căruia: “Prezentul Tratat nu se va opune aplicării prevederilor ...*(d) necesare de a îndeplini obligațiile Înaltelor Părți Contractante pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale, sau necesar de a proteja interesele sale esențiale*”.⁴⁸ Paradoxal,

⁴⁷ Case Concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America). Judgement of 6 November 2003. p. 27. [On-line]:<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0a&case=90&code=op&p3=4>. (Vizitat la: 23.08.2016).

⁴⁸ Idem.

dar în cazul Nicaragua contra SUA Curtea Internațională de Justiție a avut posibilitatea de a examina o prevedere asemănătoare inserată într-un tratat similar semnat de către SUA textul căruia este practic identică cu art. XXI, alin. (1), lit. d). Este vorba despre Tratatul de prietenie, comerț și navigație semnat între SUA și Nicaragua. Fapt, finalmente, constatat de însăși Curtea Internațională de Justiție.⁴⁹

De asemenea, merită o atenție deosebită poziția inițială a SUA prin care aceasta a decis să aplice forța și de invoca dreptul la autoapărare. Întreaga speță este formată dintr-o serie de evenimente, care finalmente au fost „comasate” într-un caz unde în mod direct a fost examinată legalitatea aplicării forței de către SUA și temeinicia invocării art. 51 din Carta ONU.

Specific pentru această speță este consecutivitatea în care SUA a folosit forța în scop de autoapărare. SUA a folosit forța în două situații. Imediat după ce navele care erau sub pavilion american au avut de suferit de pe urma eventualelor acțiuni militare din partea părții iraniene. Desigur, aplicând forța împotriva Iranului de fiecare dată SUA informa Consiliul de Securitate al ONU prin scrisorile din 19 octombrie 1987 (S/19219) și 18 aprilie 1987 (S/19791) despre aplicarea forței de către SUA în temeiul art. 51.⁵⁰

Revenind la art. XX, alin. (1), lit. d) a tratatului bilateral din 1955, SUA a pretins că în baza acestei norme, cu bună credință, atacurile asupra platformelor au fost necesare pentru a proteja interesele sale esențiale de securitate, și că „o marjă de apreciere ar trebui să fie acordată la cererea unei părți de bună-credință a măsurilor de protecție intereselor esențiale de securitate”.⁵¹

Poziția Curții a fost destul de neutră în acest sens iar decizia luată de către aceasta a dat dovadă de luciditate și imparțialitate. Lucru realizat în pofida faptului că situația era destul de controversată, iar una din părți era un membru permanent al Consiliului de Securitate.

Curtea a declarat că aceasta nu trebuie să decidă dacă interpretarea de către SUA a art. XX, alin. (1), lit. d), vizavi de folosirea forței în scop de autoapărare este corectă, deoarece potrivit cerințelor dreptului internațional, folosirea în mod deschis a măsurilor de autoapărare trebuie să fi fost necesară în acest scop și este strictă și

⁴⁹ Idem.

⁵⁰ Idem.

⁵¹ Idem.

obiectivă, fără a lăsa loc pentru o „marjă de apreciere”. În acest sens, Curtea a decis că se va axa pe criteriile necesității și proporționalității în contextul dreptului internațional la autoapărare.⁵² Decizia de a folosi criteriile de necesității și proporționalității s-a bazat pe practica Curții în altă speță și anume, *Nicaragua contra SUA*. În acest caz Curtea a căzut de acord cu poziția comună a părților că în cazul dreptului cutumiar „un răspuns la un atac armat este legal în dependență de respectarea criteriilor necesității și proporționalității a măsurilor luate în scop de autoapărare”.⁵³ Analizând alegațiile expuse de către SUA, Curtea a declarat că nu este suficient de convinsă că dovezile care i-au fost prezentate privind eventuala semnificație și activitate militară a platformelor de petrol Reshadat și, de asemenea, nici o dovadă de acest sens nu au fost prezentate în privința complexelor Salman și Nasr.

Mai mult ca atât, Curtea a declarat că în pofida faptului acceptării acestor declarații, în scopul discuțiilor, nu poate accepta atacurile împotriva platformelor de petrol iraniene în calitate de acte de apărare. În acest sens, au fost aduse argumente vizavi de caracterul incomplet al acțiunilor americane. Astfel, sunt păstrate aceleași opinii privind componentele obligatorii ale autoapărării – proporționalitatea și necesitatea. Curtea a stabilit că condițiile exercitării dreptului la autoapărare sunt perfect stabilite în Opinia Consultativă privind Legalitatea amenințării sau folosirii armelor nucleare.

Un caz care merită atenție este Republica Democrată Congo (RDC) contra Ugandei. După esența litigiului și forma cererii acest caz este unicul după cazul *Nicaragua contra SUA* care se referea la aplicarea directă a forței și încălcarea principiului neaplicării forței sau amenințări cu aceasta în relațiile internaționale. În cererea sa introductivă RDC expres a invocat faptul prezenței unui act de agresiune sau „invazie surpriză” împotriva integrității sale teritoriale. Rezultatul în acest sens fiind implicarea în acțiunile de luptă a șapte provincii ale RDC și

încălcarea flagrantă a normelor dreptului internațional umanitar și drepturile fundamentale ale omului.⁵⁴

Republica Democrată Congo în cererea sa a invocat prezența unui act de agresiune din partea unui stat vecin. În calitate de teme legal s-a făcut trimitere la art. 2, alin. (4) din Carta ONU. De asemenea, este necesar de remarcat că în cererea sa RDC a făcut referire la definiția agresiunii adoptată prin Rezoluția nr. 3314 din 14 decembrie 1974.⁵⁵ Desigur, în acest context RDC a solicitat Curții să declare că Uganda a încălcat în mod flagrant principiul neaplicării forței în relațiile internaționale, inclusiv interzicerea agresiunii.⁵⁶

Prin cererea înaintată de către Republica Democrată Congo din start poate fi evidențiată neputința Consiliului de Securitate al ONU în soluționarea unui act de agresiune. La 31 august 1998, reprezentantul permanent al RDC la ONU a înaintat către Consiliul de Securitate al ONU un memorandum privind agresiunea armată aplicată Republicii Democrate Congo. La 9 aprilie 1999, Consiliul de Securitate în unanimitate a adoptat Rezoluția 1234, solicitând încetarea imediată a ostilităților și retragerea forțelor „neinvitate” de pe teritoriul congolez. Până la momentul înaintării cererii de către RDC rezoluția a rămas neexecutată. Este de remarcat, că această situație este înregistrată în privința unui act juridic obligatoriu al organizației care unica are împuternicirea de a constata prezența unui act de agresiune și de a întreprinde toate măsurile necesare pentru restabilirea „păcii și securității internaționale”. Mai mult ca atât, Consiliul de Securitate în mod repetat prin Rezoluția nr. 1304 din 16 iunie 2000 a solicitat direct Ugandei să-și retragă forțele de pe teritoriul congolez, însă fără nici un rezultat.

Este de menționat, că în acest caz pe lângă faptul că RDC a invocat încălcarea de către Uganda a art. 2, alin. (4) din Carta ONU, statul

⁵² Case Concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America). Judgement of 6 November 2003. p. 50. [On-line]:<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0a&case=90&code=op&p3=4>. (Vizitat la: 23 august 2016).

⁵³ Case Nicaragua v. United States of America. Judgment of 27 June 1986. Para. 194. [On-line]:<http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6485.pdf>. (Vizitat la: 23.08.2016).

⁵⁴ Application Instituting Proceedings. 23 June 1999. Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). [On-line]:<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&code=co&p3=0>. (Vizitat la: 23.08.2016).

⁵⁵ Idem.

⁵⁶ Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). Judgment of 19 December 2005. [On-line]:<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&code=co&p3=4>. (Vizitat la: 25.08.2016).

reclamat a invocat dreptul la autoapărare. Motivul invocat de către Uganda în folosirea dreptului la autoapărare a constat în presupusul atac din partea forțelor congoleze și sudaneze împotriva trupelor militare ugandee staționate pe teritoriul RDC.⁵⁷

În această speță Curtea a declarat că va analiza toate elementele cererii în mod separat și va stabili dacă a avut loc folosirea forței în fiecare caz separat. La prima vedere ar părea că nu are sens această decizie. Este înaintată o cerere în fața Curții în care se invocă expres că a avut loc încălcarea flagrantă a principiului neaplicării forței în dreptul internațional. Însă prin analiza mai detaliată a cazului și a circumstanțelor sale ajungem la concluzia că decizia Curții în acest sens a fost una bine chibzuită. De la bun început s-a adeverit faptul că cazul este unul dificil. Pe lângă discrepanțele în fapte și evenimente susținute de către ambele părți a fost stabilit că în conflict erau implicate și unele formațiuni ne-statale. Ceea ce impunea Curtea să fie mai diligentă în constatările sale. Astfel, ar fi fost o greșeală din partea Curții de a examina toate faptele ca un tot întreg și a emite o decizie în acest sens. Rezultatul putea fi unul complet nefavorabil pentru Curtea Internațională de Justiție.

Referitor la invocarea de către Uganda a folosirii forței în baza art. 51 din Carta ONU, Curtea a remarcat că acțiunile militare întreprinse de către Uganda pe teritoriul RDC în cadrul operațiunii „*Seif Heaven*” (pentru eventuala securizare a frontierelor Ugandei) nu se conformează cu conceptul dreptului la autoapărare din cadrul dreptului internațional.⁵⁸ Mai mult ca atât, Curtea a atras atenția asupra faptului că Uganda nu a prezentat nici o probă care ar demonstra că DRC și Sudan aveau un acord comun de a acționa din punct de vedere militar împotriva Ugandei sau alte dovezi de acest gen care ar justifica acțiunile Ugandei de a acționa în scop de autoapărare.⁵⁹ De asemenea, în

privința alegației Ugandei prin care aceasta insista asupra faptului că operațiunea „*Safe Heaven*” nu reprezenta o aplicare a forței împotriva unui atac anticipat, dar împotriva unor acțiuni concrete din partea trupelor loiale Guvernului RDC. CIJ nu a fost de acord cu aceste alegații și a făcut o declarație pertinentă în acest sens făcând trimitere la o constatare a curții din cazul Nicaragua c. SUA: „părțile pun accentul doar pe dreptul la auto-apărare împotriva unui atac armat care a avut loc deja, iar problema legalității unui răspuns împotriva amenințării unui atac armat iminent nu a fost ridicat”⁶⁰. Astfel, Curtea a notat că în timp ce Uganda invoca faptul că a acționat în autoapărare, aceasta niciodată nu a invocat că a fost obiectul unui atac din partea forțelor armate ale RDC.⁶² În această ordine de idei Curtea a ajuns la concluzia că circumstanțele legale și de fapt pentru exercitarea dreptului la autoapărare de către Uganda nu erau prezente.

Un moment care trebuie de remarcat în speța dată se referă la acțiunile militare care au avut loc pe teritoriul RDC și care erau invocate de către Uganda a fi acțiuni în scop de autoapărare. Curtea a ajuns la concluzia că „acțiunile armate” împotriva Ugandei erau întreprinse de către Forțele Democratice Aliate (*the Allied Democratic Forces (ADF)*) și în acest sens nu este nici o probă satisfăcătoare care ar demonstra implicarea, directă sau indirectă, în aceste atacuri a forțelor guvernamentale congoleze.⁶³

În această poziție expusă de către Curtea Internațională de Justiție apare o mică dilemă referitor la dorința curții de a se expune în mod direct asupra circumstanțelor reale în acest sens. Putem să facem o eroare în acest sens, însă constatările Curții sunt destul de evazive în unele situații. Acest fapt se referă inclusiv la caracterul acțiunilor militare. Astfel, declarând că forțele guvernamentale nu sunt implicate în atacurile armate împotriva Ugandei acuzând în acest sens o formațiune militară neguvernamentală a obținut

⁵⁷ Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). Judgement of 19 December 2005. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&ode=co&p3=4> (Vizitat la: 25.08.2016).

⁵⁸ Idem.

⁵⁹ Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). Judgement of 19 December 2005. Para. 130. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&ode=co&p3=4> (Vizitat la: 25.08.2016).

⁶⁰ Idem.

⁶¹ Case Nicaragua v. United States of America. Judgment of 27 June 1986. Para. 194. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6485.pdf> (Vizitat la: 23.08.2016).

⁶² Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). Judgement of 19 December 2005. Para. 146. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&ode=co&p3=4> (Vizitat la: 25.08.2016).

⁶³ Idem.

o posibilitate de a nu intra în esența conceptului de autoapărare și de a stabili elementele esențiale ale dreptului la autoapărare conform dreptului internațional, unde pentru prezența dreptului la autoapărare trebuie să fie prezentă „o necesitate de moment, instantanee, copleșitoare, care să nu lase nici o posibilitate pentru alegerea unui mijloc de aplicare a acestui drept, dar nu pentru o deliberare”.⁶⁴ Aceasta a declarat că „nu este necesar de a răspunde ... dacă permite dreptul internațional și în ce condiții dreptul la autoapărare împotriva unor atacuri de anvergură comise de către forte neregulate”.⁶⁵

În final, Curtea a declarat că Uganda a încălcat suveranitatea și integritatea teritorială a RDC, iar intervenția militară ilegală a Ugandei reprezintă o încălcare gravă a principiului neaplicării forței prevăzută de art. 2, alin. (4) din Carta ONU.⁶⁶

Din această decizie a Curții Internaționale de Justiție se poate din nou constata acea „frică” a curții de a declara dacă a avut loc un act de agresiune. A fost o simplă declarație a încălcării principiului neaplicării forței sau amenințării cu aceasta în relațiile internaționale. Desigur, valoarea acestei decizii pentru jurisprudența și practica internațională nu poate fi contestată. Aceasta este una din puținele decizii prin care este condamnat un stat pentru încălcarea flagrantă a art. 2, alin. (4) din Carta ONU.

Însă, în cazul de față iese în evidență alte circumstanțe care arată că stabilirea și condamnarea unui act de agresiune este un tabu pentru societatea internațională. Atât pentru forurile politice, cât și pentru jurisdicțiile internaționale. Din practica CIJ și din decizia în cauză se observă faptul că aplicarea unei norme ambigue cum este art. 2, alin. (4) din Carta ONU pentru situațiile de aplicare a forței în relațiile internaționale este multă mai acceptabilă decât folosirea unor instrumente legale mai precise cum ar fi aceeași Rezoluție 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974. Chiar dacă aceasta nu are efect obligatoriu pentru state, oricum poate fi folosită în calitate de izvor pentru stabilirea unor acte de

agresiune. Cu toate acestea CIJ nu a îndrăznit să folosească această rezoluție în calitate de izvor pentru constatarea unui act de agresiune. Unica explicație în acest sens ar putea fi „frica” Curții Internaționale de Justiție de a crea un precedent printr-o decizie a sa dacă va folosi Rezoluția 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974 pentru stabilirea unui act de agresiune. Or, însăși decizia CIJ pe cazul *Nicaragua c. SUA* nu conține constatare a instanței judiciare referitor la un act de agresiune. În mod oficial s-a decis că a avut loc încălcarea principiului neaplicării forței. Practic în toate deciziile CIJ care se referă la aplicarea forței nu este nici o trimitere a Curții la prevederile Rezoluției 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974.

Unica situație în cazul RDC c. Ugandei când Curtea se referă la rezoluția din 1974 este atunci când ea se referă la calificarea acțiunilor militare din partea formațiunilor armate neguvernamentale. CIJ a stabilit că acțiunile militare întreprinse de către asemenea formațiuni nu emană din partea guvernului RDC și nu pot fi calificate ca acte de agresiune care cad sub incidența art. 3, lit. g) din Rezoluția 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974. Deși, în privința calificării acțiunilor Ugandei împotriva RDC curtea a calificat aceste acțiuni doar „acțiuni militare”.⁶⁷

De asemenea, RDC la 23 iunie 1999 a înaintat în fața Curții Internaționale de Justiție două cereri împotriva Burundi și Rwandei cu privire la actele de agresiune comise pe teritoriul acesteia. Însă, urmare a scrisorilor înaintate de către RDC către CIJ de încetare a procedurii judiciare cererile în cauză au fost scoase de pe listă prin Ordonanțele din 30 ianuarie 2001^{68 69}.

Exemplele precitate într-adevăr nu combat critica doctrinară care este convinsă că reglementarea diferendelor pe cale judiciară poate fi mijloc de asigurare a păcii doar în două condiții: 1) dacă pericolul rezultă din diferendul propriu-zis, dar nu din alte conflicte; 2) dacă

⁶⁷ Idem.

⁶⁸ Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Burundi). Order of 30 January 2001. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=1d&case=115&ode=cb&p3=3> (Vizitat la: 25.08.2016).

⁶⁹ Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda). Order of 30 January 2001. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=85&case=117&ode=cr&p3=3> (Vizitat la: 25.08.2016).

⁶⁴ Joachim Gewehr. Defining Aggression for the International Criminal Court: A Proposal, p. 922-923. [On-line]: http://www.publiclaw.uct.ac.za/usr/public_law/LLMPapers/gewehr.pdf. (vizitat la: 23.08.2016).

⁶⁵ Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). Judgement of 19 December 2005. Para. 146. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&ode=co&p3=4>. (Vizitat la: 25.08.2016).

⁶⁶ Idem.

pacea încă nu este afectată, în special până când încă nu a fost aplicată forța armată.⁷⁰

Bibliografie / Bibliography:

1. Application Instituting Proceedings. 23 June 1999. Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&code=co&p3=0> (Vizitat la: 23.08.2016).

2. Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). Judgment of 19 December 2005. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=51&case=116&code=co&p3=4> (Vizitat la: 25.08.2016).
30. Joachim Gewehr. Defining Aggression for the International Criminal Court: A Proposal. [On-line]: http://www.publiclaw.uct.ac.za/usr/public_law/LLMPapers/gewehr.pdf (Vizitat la: 25.08.2016).

3. Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Burundi). Order of 30 January 2001. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=1d&case=115&code=cb&p3=3> (Vizitat la: 25.08.2016).

4. Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda). Order of 30 January 2001. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=85&case=117&code=cr&p3=3> (Vizitat la: 25.08.2016).

5. Case Concerning Border and Transborder Armed Actions (Nicaragua v. Honduras). Jurisdiction of the Court and Admissibility of the Application. Judgment of 20 December 1988. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/74/6590.pdf> (Vizitat la: 20.08.2016).

6. Case Concerning Legality of the Use of Force (Serbia and Montenegro v. Germany). Preliminary Objections. Judgment of 15 December 2004. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/108/8481.pdf> (Vizitat la: 15.08.2016).

7. Case Concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America). Judgment of 6 November 2003. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0a&case=90&code=op&p3=4> (Vizitat la: 23.08.2016).

8. Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso v. Republic of Mali). Judgment of 22 December 1986. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=b3&case=69&code=hvm&p3=4> (Vizitat la: 16.08.2016).

9. Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso v. Niger). Judgment of 13 April 2013. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=f9&case=149&code=bf&p3=0> (Vizitat la: 16.08.2016).

10. Case Concerning the Frontier Dispute (Benin v. Niger). Judgment of 12 July 2005. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=94&case=125&code=bn&p3=4> (Vizitat la: 16.08.2016).

11. Case Concerning the Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador v. Nicaragua: Nicaragua intervening). Judgment of 11 September 1992. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=0e&case=75&code=sh&p3=4>. (Vizitat la: 16.08.2016).

12. Case Concerning the Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya v. Chad). Judgment of 3 February 1994. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=cd&case=83&code=dt&p3=4> (Vizitat la: 16.08.2016).

13. Case Nicaragua v. United States of America. Judgment of 27 June 1986. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6485.pdf>. (Vizitat la: 23.08.2016).

14. Cases: Legality of Use of Force (Yugoslavia v. United States of America), Legality of Use of Force (Yugoslavia v. Spain), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. United Kingdom), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Portugal), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Netherlands), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Italy), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Germany), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. France), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Canada), Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Belgium). [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2> (Vizitat la: 15.08.2016).

15. Charter of the International Military Tribunal. [On-line]: <http://avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp> (Vizitat la: 21.07.2016).

16. Charter of the United Nations (26 June 1945). [On-line]: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (Vizitat la: 02.08.2016).

17. Cot J.-P. et aut. La Charte des Nations Unies. Commentaire article par article. Paris: Economica. 2 vol., 2005, p. 2363.

18. Crețu Vasile. Drept internațional penal. București: Tempus, 1996. 314 p.

19. Donelan M.D., Grieve M.J. International disputes: Case Histories 1945-1970. Europa Publications, 1973. 286 p.

20. Gray Christine. International Law and the Use of Force. Oxford: University Press. Third Edition, 2008. 455 p.

⁷⁰ Шинкарецькая Г.Г. *Op. cit.*, p. 67.

21. Historical Review of developments relating to aggression. Preparatory Commission for the International Criminal Court. Working Group on the Crime of Aggression. New York, 8-19 April 2002. [On-line]: <http://untreaty.un.org/cod/icc/documents/aggression/aggressiondocs.htm>. (Vizitat la: 27.07.2016).

22. International Court of Justice. List of Cases referred to the Court since 1946 by date of introduction. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2> (Vizitat la: 30.07.2016).

23. Mazilu Dumitru. Drept Internațional Public. Vol. I. București: Lumina Lex, 2001. 608 p.

24. Nueva Justa ante un escenario ceremonioso y un delicado ejercicio procesual (Costa Rica-Nicaragua en La Haya). [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/74/6588.pdf> (Vizitat la: 20.08.2016).

25. Parrish Thomas, Simon and Schuster. Encyclopedia of World War II. New York: Simon & Schuster, 1978. 767 p.

26. Sârcu-Scobioală Diana, Lupușor Irina, Goncearova Eugenia. Jurisdicția internațională penală. Chișinău: CEP-USM, 2008. 289 p.

27. The Corfu Channel Case (Merits). 9 April 1949. [On-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1645.pdf> (Vizitat la: 16.08.2016).

28. UN Security Council Resolution. 9 April 1947 [S/324]. [On-line]: http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?s

[ymbol=S/RES/22\(1947\)&Lang=E&style=B](http://untreaty.un.org/cod/icc/documents/aggression/aggressiondocs.htm) (Vizitat la: 24.08.2016).

29. Лукашук И.И., Наумов А.В., Международное уголовное право. Учебник для юридических факультетов и вузов. М.: Спарк, 1999. 287 с. (Lukashuk I.I., Naumov A.V., Mezhdunarodnoe ugovnoe pravo. Uchebnik dlja juridicheskikh fakul'tetov i vuzov. M.: Spark, 1999. 287 p.).

30. Шинкарецкая Г.Г. Международная судебная процедура. М.: Издательство «Наука», 1992. 223 с. (Shinkareckaja G.G. Mezhdunarodnaja sudebnaja procedura. M.: Izdatel'stvo «Nauka», 1992. 223 p.).

31. Энтин М.Л. Международные судебные учреждения. М.: Издательство «Международные отношения», 1984. 173 с. (Yentin M.L. Mezhdunarodnye sudebnye uchrezhdenija. M.: Izdatel'stvo «Mezhdunarodnye otnoshenija», 1984. 173 p.).

Copyright©ROȘCA Valentin, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

MD 2009, Chișinău, Republica Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60.
Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: valentin.rosca@yandex.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 340-355.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 15. 04. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT
PRIVATE INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО**

**PRECIZĂRI PRIVIND *CONFLICTUL DE LEGI* – DOMENIU AL
DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT**

**CLARIFICATIONS ON THE *CONFLICT OF LAWS* – THE FIELD OF
PRIVATE INTERNATIONAL LAW**

**РАЗЪЯСНЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО *КОЛЛИЗИОННЫХ НОРМ* - ОБЛАСТЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА**

ANIȚEI Nadia-Cerasela* / ANIȚEI Nadia-Cerasela / АНИЦЕЙ Надия-Черасела

ABSTRACT:

**CLARIFICATIONS ON THE CONFLICT OF LAWS – THE FIELD
OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW**

The field of private international law includes the legal institutions that form the branch of private international law and which constitutes implicitly the main study materials of the science of private international law. The national doctrine shows that the field of private international law is given by: 1. conflict of laws; 2. conflict of jurisdictions; 3. legal condition of aliens; 4. citizenship. I will dedicate this article to the concepts relating to conflict of laws.

The conflict of laws is the situation where a report with international element is likely to be governed by two or more laws belonging to different legal systems. From the perspective of private international law, it is assessed that these conflicts are apparent, as they are settled within the legal system of the State to which they belong. In this respect, Article 2560 of the Civil Code entitled „Plurilegislative systems” states: „If the foreign law belongs to a State in which several legal systems coexist, the law of that State determines the applicable statutory provisions and in their absence, the legal system within that state wprresents the strongest relations with the legislative relationship shall be applied”.

This article aims to explain the concept of conflict of laws, to present the type of the conflict of laws and present some examples of conflict of laws from various fields.

Keywords: *the field of international law, conflict of laws, plurilegislative systems, laws belonging to particular countries, relations with an international element, private international law.*

JEL Classification: K33, K12, F53.

REZUMAT:

**PRECIZĂRI PRIVIND *CONFLICTUL DE LEGI* – DOMENIU AL
DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT**

Prin domeniul dreptului internațional privat înțelegem instituțiile juridice care formează ramura dreptului internațional privat și care constituie implicit principalele materii de studiu ale științei dreptului internațional

* ANIȚEI Nadia Cerasela - Doctor în drept, Profesor universitar, Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (Galați, România); / ANITEI Nadia Cerasela - Ph.D in Law, professor, Faculty of Legal, Political and Social Sciences, University „Dunărea de Jos” of Galati (Galati, Romania); / АНИЦЕЙ Надия Черасела - Доктор права, профессор, факультет правовых, политических и социальных наук, Галацкий Университет «Дунэря де Жос» (Галац, Румыния).

privat. Doctrina națională arată că domeniul dreptului internațional privat este dat de: 1. conflictul de legi; 2. conflictul de jurisdicții; 3. condiția juridică a străinului; 4. Cetățenia. Dedic acest articol noțiunilor privind normele conflictuale de aplicare imediată.

Prin conflict de legi se înțelege situația în care un raport cu element de extraneitate este susceptibil de a fi guvernat de două sau mai multe legi aparținând unor sisteme de drept diferite. Ca regulă conflictul de legi apare între legea instanței sesizată cu soluționarea litigiului (*lex fori*) și legea străină cu care raportul juridic are legătură prin elementul de extraneitate. Oricare dintre aceste legi este susceptibilă de a cârmui raportul juridic respectiv. În acest sens, Codul civil român prevede în art. 2560 cu denumirea marginală „Sistemele plurilegislativă” dispune: „Dacă legea străină aparține unui stat în care coexistă mai multe sisteme legislative, dreptul aceluia stat determină dispozițiile legale aplicabile, iar în lipsă, se aplică sistemul legislativ din cadrul aceluia stat care prezintă cele mai strânse legături cu acel raport.”

Acest articol își propune să explice noțiunea de conflict de legi, pentru a prezenta tipul conflictului de legi și prezintă câteva exemple de conflict de legi din diverse domenii.

Cuvinte cheie: domeniul dreptului internațional, conflictul de legi, sisteme plurilegislativă, legi care aparțin anumitor țări, relațiile cu un element internațional, drept internațional privat.

JEL Classification: K33, K12, F53.

CZU: 341.9, 341.924, 341.983.42.

РЕЗЮМЕ:

РАЗЪЯСНЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО КОЛЛИЗИОННЫХ НОРМ - ОБЛАСТЬ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА

Сфера международного частного права включает в себя правовые институты, которые формируют отрасль международного частного права и который представляет собой неявно основные учебные материалы науки международного частного права. Национальная доктрина показывает, что поле международного частного права определяется следующим образом: 1. коллизии законов; 2. конфликт юрисдикций; 3. правовое положение иностранцев; 4. гражданство. Я посвящаю эту статью понятиям, относящихся к коллизии законов.

Конфликт законов является ситуация, когда отчет с международным элементом, вероятно, будет регулироваться двумя или более законов, относящихся к различным правовым системам. С точки зрения международного частного права, он оценил, что эти конфликты являются очевидными, как они решаются в рамках правовой системы государства, к которому они принадлежат. В связи с этим, статья 2560 Гражданского кодекса под названием «Plurilegislativă системы» гласит: «Если иностранный закон принадлежит государству, в котором несколько правовых систем сосуществуют, закон этого государства определяет соответствующие законодательные положения и при их отсутствии, юридическая система в этом состоянии *wpresents* применяются самые сильные отношения с законодательной отношений”.

Эта статья призвана объяснить концепцию коллизии законов, чтобы представить тип конфликта законов и приведем некоторые примеры коллизии законов в различных областях.

Ключевые слова: поле международного права, коллизии законов, plurilegislativă системы, законы, относящиеся к конкретным странам, отношения с международным элементом, международного частного права.

JEL Classification: K33, K12, F53.

УДК: 341.9, 341.924, 341.983.42

1. Noțiuni generale despre domeniul dreptului internațional privat

Prin domeniul dreptului internațional privat înțelegem instituțiile juridice care formează ramura dreptului internațional privat și care

constituie implicit principalele materii de studiu ale științei dreptului internațional privat¹.

¹ Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Tratat de drept internațional privat*. Ediție revăzută și adăugită. București: Editura Universul Juridic, 2005, p. 31–32; Predescu B. M. C. *Drept internațional privat. Partea generală*. București: Editura Wolters Kluwer, 2010, p. 78–84; Sitaru D.-Al. *Drept internațional privat*. București: Editura Lumina Lex,

În doctrina juridică străină (Savigny, Fiore, Asser, Rivier, Weiss, Laine, Surville, Arthuyis, Pillet, Laurent, Rolin, Niboyet, Watt, Bureau, Geouffre de la Pradelle, Batiffol, Lagarde, Audit) din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea nu există unanimitate în ceea ce privește domeniul dreptului internațional privat, conturându-se astfel următoarele opinii:

1. într-o primă opinie, autorii, chiar dacă s-au referit explicit numai la conflictul de legi, l-au analizat împreună cu aspectele ce țin de determinarea condiției juridice a străinului;

2. într-o a doua opinie extinsă, se consideră că alături de conflictul de legi și condiția juridică a străinului, domeniul dreptului internațional privat este dat și de conflictul de jurisdicții, ba chiar, mai mult, și de determinarea naționalității, în sensul de cetățenie a persoanei fizice.

În doctrina contemporană străină se conturează două concepții:

- concepția restrânsă, care susține că domeniul dreptului internațional privat este dat de: conflictul de legi, conflictul de jurisdicții și condiția juridică a străinului;

- concepția largă, care susține că domeniul dreptului internațional privat este dat de: conflictul de legi, conflictul de jurisdicții, condiția juridică a străinului și cetățenia.

În concluzie, doctrina juridică străină din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, dar și doctrina europeană au evidențiat că domeniul dreptului internațional privat este dat de: conflictul de legi, condiția juridică a străinului, conflictul de jurisdicții și cetățenia (determinarea naționalității).

Doctrina juridică națională consideră ca:

a. domeniul dreptului internațional privat ca ramură a științei este mai cuprinzător decât ca ramură a dreptului, în sensul că știința dreptului internațional privat este obligată să studieze și normele de drept civil unificate ca și normele de drept civil intern speciale, în timp ce domeniul dreptului internațional privat ca ramură a dreptului cuprinde numai normele conflictuale. În acest context precizează că: „Dacă dreptul internațional privat, ca ramură a dreptului va cuprinde și dreptul civil unificat și dreptul civil

intern special elaborat pentru raporturile cu element străin este o problemă pe care numai viitorul o poate rezolva, totul depinzând de dezvoltarea relațiilor economice internaționale, cât și de alți factori” (Popescu, Jakota, I.P. Filipescu, Sitaru);

b. În contextul actual al dezvoltării relațiilor internaționale, dreptul internațional privat are ca obiect raporturile juridice cu element străin, încheiate în domeniul dreptului privat, indiferent de caracterul normelor juridice prin care se soluționează aceste raporturi, respectiv norme conflictuale sau norme materiale uniforme, aspect ce conduce la concluzia că domeniul dreptului internațional privat ca ramură de drept corespunde cu domeniul dreptului internațional privat ca ramură a științei².

În concluzie, doctrina națională arată că domeniul dreptului internațional privat este dat de:

1. conflictul de legi;
2. conflictul de jurisdicții;
3. condiția juridică a străinului;
4. cetățenie.

2. Noțiunea de conflict de legi

Prin conflict de legi se înțelege situația în care un raport cu element de extraneitate este susceptibil de a fi guvernat de două sau mai multe legi aparținând unor sisteme de drept diferite.

Doctrina³ în privința noțiunii de conflict de legi precizează că:

- *Denumirea de conflict de legi nu este corespunzătoare, deoarece creează impresia că este vorba de legi aparținând unor state deosebite și care ar pretinde fiecare a se aplica în cazul dat, astfel că până la urmă soluția ar fi în favoarea celei mai puternice. În realitate, instanța sau autoritatea ascultă de propria lege, din care face parte norma conflictuală ce indică dreptul aplicabil, acesta din urmă putând fi fie legea forului, fie legea străină. În acest sens, nu este vorba de nici un conflict. Un stat nu poate aplica legile sale pe teritoriul altui stat, dar poate aplica o lege străină pe teritoriul său ori să o ia*

² Diaconu N. Drept internațional privat. Ed. a VI-a. București: Editura Universitară, 2013, p. 43.

³ Arminjon P. *Precis de droit international privé*. Vol. I. 3 éd. Paris: Dalloz, 1947, p. 21; Cheshire. *Op. cit.*, p. 14, apud Filipescu & Filipescu. *Op. cit.*, 2005, p. 35; Jakotă M. V. Note de curs de drept internațional privat pentru masteranzi și doctoranzi. Iași: Universitatea „AL. I. Cuza”, Facultatea de Drept, 2003-2005, p. 21-22.

2001, p. 25-27; Lupașcu D., Ungureanu D. Drept internațional privat. București: Editura Universul Juridic, 2012, p. 17; Ungureanu O., Juguștră C., Circa A. Manual de drept internațional privat. București: Editura Hamangiu, 2008, p. 19.

în considerare aici. Conflictul de legi ar putea exista din punctul de vedere al unei instanțe supranaționale sau internaționale. Așadar, noțiunea de conflict de legi exprimă numai o îndoială ce stăruie în cugetul interpretului, o luptă psihologică între rațiune care militează pentru aplicarea uneia din legi⁴.

• În raport de esența acestor instituții, sintagma mai potrivită este de „concurș de legi”, întrucât, în legătură cu același raport juridic, sunt „în concurs” două sau mai multe legi aparținând unor sisteme de drept diferite.⁵

Literatura de specialitate⁶ precizează: Conflictul de legi se poate ivi numai în domeniul raporturilor cu element de extraneitate care formează obiectul dreptului internațional privat. În ipoteza în care litigiul este intern, instanța de judecată română nu mai trebuie să aleagă legea aplicabilă, întrucât acesta este legea română. Litigiile născute din raporturi de drept internațional privat pun însă «probleme conflictuale»⁷ cu privire la fiecare chestiune de drept substanțial care se ridică în cauză. Așadar, conflictul de legi apare în condițiile existenței unui raport juridic având ca participanți persoane fizice și/sau juridice «private» și a existenței unui element de «extraneitate»⁷.

Potrivit teoriei restrictive⁸ dezvoltate în mod deosebit în Germania, conflictele de legi constituie exclusiv obiectul dreptului internațional privat. Astfel, fundamentul teoriei restrictive îl constituie următoarele trăsături specifice ale „științei conflictelor”:

• Contribuția cutumei, a jurisprudenței și a doctrinei este esențială în elaborarea normelor conflictuale, deoarece izvoarele dreptului internațional privat sunt puține. Ele se disting de alte materii cărora le-au fost consacrate importante texte legislative.⁹ De asemenea, un rol deosebit de important îl au convențiile internaționale adoptate la Haga;

• Menirea normelor conflictuale este de a determina legea aplicabilă situației juridice respective și nu de a soluționa litigiul. Deci, normele care soluționează conflictul de legi sunt norme de trimitere, care se deosebesc de normele substanțiale ce reglementează direct raporturile juridice;

• Având în vedere metoda utilizată, soluționarea conflictului de legi impune, în prealabil, încadrarea situației date într-o anumită categorie juridică (contracte, familie etc.) care aparține instituțiilor dreptului civil intern, iar sarcina instanțelor este de a le cerceta natura. Spre exemplu, dacă prescripția acțiunii este calificată ca fiind o instituție aparținând dreptului material, atunci vom aplica legea care cârmuiește fondul dreptului subiectiv în discuție (prescripția este un mijloc de stingere a unei obligații contractuale, se aplică *lex voluntatis*), iar dacă vom considera că aparține dreptului procesual, atunci va fi supusă legii forului (*lex fori*). Pe de altă parte, pentru rezolvarea conflictelor de legi, este necesar să fie folosite anumite criterii sau puncte de legătură cu care să se delimiteze câmpul de aplicare în spațiu a legilor în prezență și să se arate care dintre acestea va governa domeniul respectiv, precum să se și interpreteze raporturile juridice pentru a vedea în conținutul și legătura cărei norme conflictuale intră. De exemplu, în materia contractelor, punctul de legătură este voința părților (*lex voluntatis*), iar viciile de consimțământ țin de legea contractului. Asemenea soluții au fost stabilite de către instanțele de judecată și de către tribunalele arbitrale, pornind de la categoriile juridice cunoscute în dreptul civil. Spre exemplu, dacă prescripția acțiunii este calificată ca fiind o instituție aparținând dreptului material, atunci vom aplica legea care cârmuiește fondul dreptului subiectiv în discuție, iar, dacă vom considera că aparține dreptului procesual, atunci va fi supusă legii forului;

• Structura teoriei generale a conflictelor de legi presupune operarea următoarelor două distincții: distincția între crearea de drepturi subiective și invocarea drepturilor dobândite, în ultimul caz efectele invocării ordinii publice fiind „atenuate”, și distincția între normele conflictuale „ordinare” (care se aplică în mod obișnuit) în ipoteza unui conflict de legi și normele conflictuale „extraordinare” (care se iau în considerare în situații excepționale). Primele sunt norme conflictuale care desemnează legea

⁴ Popescu T. R. Drept internațional privat. București: Editura Romfel, 1994, p. 12.

⁵ Sitaru D.-Al. Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat. București: Editura C. H. Beck, 2013, p. 14.

⁶ Deleanu S. Drept internațional privat. Partea generală. București: Editura Universul Juridic, 2013.

⁷ Ibid, p. 11-12.

⁸ Ibid, p. 14-15; Ungureanu et al. *Op. cit.*, p. 38.

⁹ Spre exemplu, în România, până la promulgarea Legii 105/1992, dreptului internațional privat îi erau rezervate câteva articole din vechiul Cod civil.

aplicabilă, iar celelalte sunt norme „excepționale” ce reglementează instituții care împiedică aplicarea legii străine normal competente: în cazul retrimiterii, a invocării ordinii publice, a fraudării legii aplicabile în dreptul internațional privat.

Teoriei restrictive i se aduce următoarea critică de către Ungureanu et al.¹⁰, potrivit cărora aceasta:

*fără a pierde din vedere instituția conflictelor de legi care constituie nucleul dreptului internațional privat, limitează în mod nejustificat aria acestei ramuri de drept la conflictele de legi. În sânul oricărei discipline juridice coexistă mai multe instituții diferite cărora trebuie să li se acorde egală importanță.*¹¹

3. Tipuri de conflicte de legi

Conflictele de legi în materie civilă pot fi clasificate în funcție de următoarele criterii¹²:

1. În funcție de aplicarea legilor în spațiu și timp distingem:

- a. *Conflictul de legi în spațiu;*
- b. *Conflictul de legi în timp;*
- c. *Conflictul de legi în timp și spațiu.*

a. Conflictul de legi în spațiu

Conflictul de legi în spațiu este conflictul care apare în următoarele situații: între două legi aparținând unor sisteme de drept diferite și care sunt în vigoare, putând reglementa în mod diferit respectivul raport juridic; între două legi aparținând unor sisteme de drept diferite care conțin reglementări similare cu privire la soluționarea respectivului raport juridic cu element de extraneitate.

Conflictul de legi în spațiu se manifestă ca un concurs de legi și presupune aplicarea uneia sau a alteia dintre cele două legi aflate în prezentă.

Conflictul de legi în spațiu intervine ca urmare a caracterului specific, național, al dispozițiilor cu element de extraneitate, dispoziții care, de regulă, prezintă deosebiri cu privire la aceeași problemă reglementată de cele două legi în mod diferit în cadrul fiecărui sistem de drept, dar legile sunt competente deopotrivă.

În situația în care sistemele de drept în prezentă conțin norme conflictuale care au puncte de legătură diferite spunem că există un conflict în spațiu al normelor conflictuale.

Conflictul se numește în „spațiu” deoarece normele conflictuale din sistemele de drept în prezentă coexistă.

Conflictul în spațiu al normelor conflictuale este de două feluri¹³:

a. **Pozitiv**, atunci când fiecare normă conflictuală trimite la propriul său sistem de drept. De exemplu, se pune problema stării civile a unui cetățean cu domiciliul în Anglia. Dacă problema apare în fața instanței engleze, aceasta va aplica norma sa conflictuală *lex domicilii*, care trimite la sistemul de drept englez, dacă însă problema apare în fața instanței române, aceasta conform art. 2568 C. civ. va aplica dreptul român. Totuși conflictul pozitiv de norme conflictuale nu duce la retrimiteri. Acest conflict se soluționează, în principiu, prin aplicarea normei conflictuale a forului, de către instanța competentă în soluționarea litigiului. În situația în care ambele instanțe, se declară deopotrivă competente, există o litispendență internațională. Astfel, sistemul de drept românesc, aplică dispozițiile art. 1075 din C. de proc. Civ. care admite de principiu litispendența internațională. De asemenea, vom aplica art. 9 din *Regulamentul Bruxelles I* în relațiile cu celelalte țări membre ale UE.

b. **Negativ**, în situația în care niciuna din normele conflictuale în prezentă nu declară aplicabil propriul său sistem de drept, ci fie trimite fiecare la sistemul de drept al celui alt stat, fie trimiterea se face la dreptul unui stat terț. Conflictul negativ de norme conflictuale duce la retrimiteri.

b. Conflictul de legi în timp

Conflictul de legi în timp este conflictul care intervine între două legi succesive aparținând aceluiași sistem de drept, una din legi fiind în vigoare, iar cealaltă abrogată.

Conflictul de legi în timp al normelor de drept internațional privat are în vedere următoarele variante: conflictul în timp al normelor conflictuale ale forului; conflictul în timp al normelor materiale străine; conflictul în timp al convențiilor internaționale.

În situația în care, în cadrul aceleiași țări, normele conflictuale anterioare sunt înlocuite cu norme conflictuale noi este necesar să se determine norma conflictuală aplicabilă respectivei situații juridice.

¹⁰ Ungureanu O., Jugastru C., Circa A. *Op. cit.*

¹¹ *Ibid.*, p. 38.

¹² Diaconu S. *Op. cit.*, p. 45–47.

¹³ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 71.

Art. 1 din *Legea nr 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr.287/2009 privind Codul civil*¹⁴ prevede: ” Prezenta lege cuprinde dispozițiile privind punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, denumită în continuare Codul civil, având ca principal obiect punerea de acord a legislației civile existente cu prevederile acestuia, precum și soluționarea conflictului de legi rezultând din intrarea în vigoare a Codului civil.*” Din dispozițiile acestui articol, observăm că, prevederile din legislația sistemului de drept românesc cât soluționarea conflictelor de legi vor fi puse în acord cu prevederile noului Cod civil.

Art. 207 din *Legea nr 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr.287/2009 privind Codul civil* dispune că: „Dispozițiile Cărții a VII-a – „Dispoziții de drept internațional privat” din Codul civil se aplică numai în cauzele deduse instanței judecătorești sau autorității competente după data intrării în vigoare a Codului civil, având ca obiect raporturi juridice cu elemente de extraneitate, indiferent de data și locul încheierii actelor ori producerii sau săvârșirii faptelor generatoare ale respectivelor raporturi juridice. (alin. 1). În cazul raporturilor de drept internațional privat stabilite anterior intrării în vigoare a Codului civil, competența legii determinate potrivit alin. (1) poate fi înlăturată dacă aplicarea sa conduce la consecințe vădit injuste. (alin. 2) În cauzele privind raporturi cu elemente de extraneitate aflate pe rolul instanțelor judecătorești sau autorităților competente, legea aplicabilă se determină conform normelor de drept internațional privat aplicabile până la data intrării în vigoare a Codului civil. (alin. 3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător ori de câte ori ar interveni o modificare a regulilor de drept internațional privat stabilite în Cartea a VII-a din Codul civil.” (alin. 4). Din dispozițiile acestui articol observăm că avem următoarele posibilități:

- dispozițiile noului Cod civil se aplică doar raporturilor juridice cu element de extraneitate, indiferent de data și locul încheierii actelor ori producerii sau săvârșirii faptelor generatoare ale respectivelor raporturi juridice ce vor fi pe deduse instanței judecătorești sau

autorității competente după data intrării în vigoare a acestui Cod;

- raporturilor juridice cu element de extraneitate stabilite anterior intrării în vigoare a noului Cod civil ca excepție, li se pot aplica dispozițiile vechii legi doar în situația în care reglementările noului Cod civil ar duce la consecințe vădit injuste;

- cauzelor juridice privind raporturi juridice cu element de extraneitate aflate pe rolul instanțelor judecătorești sau autorităților competente li se vor aplica legea competentă conform normelor de drept internațional privat stabilite până la data intrării în vigoare a Codului civil;

- reglementările din *alin. (1) și (2)* ale art. 207 din *Legea nr 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr.287/2009 privind Codul civil* se aplică ori ar interveni o modificare a regulilor de drept internațional privat stabilite în Cartea a VII-a din Codul civil.

c. Conflictul de legi în timp și spațiu

1. Precizări prealabile

Conflictul de legi în timp și spațiu există în situația în care efectele un raport juridic născut, modificat sau stins sub incidența sistemului de drept al unei țări, se cer ulterior a fi recunoscute într-o altă țară în temeiul unei legi aparținând acelu sistem de drept sau aparținând altui sistem de drept.

În literatura de specialitate instituția „conflictului de legi în timp și spațiu” se mai numește „teoria recunoașterii drepturilor dobândite” sau „teoria efectelor extrateritoriale ale drepturilor câștigate” „recunoașterea (respectarea) drepturilor câștigate în țară străină” așa cum rezultă din prevederile art. 2567 C. civ.¹⁵

Spre exemplu, suntem în prezența unui conflict de legi în timp și spațiu în situația în care, două persoane au divorțat într-un anumit stat (Spania) și ulterior solicită recunoașterea hotărârii judecătorești prin care a fost pronunțat divorțul într-o altă țară (România).

2. Formele conflictului de legi în timp și spațiu

Conflictul de legi în timp și spațiu se prezintă sub două forme¹⁶:

¹⁵ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 121.

¹⁶ Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Op. cit.*, p. 134-135; Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 121-122; Ungureanu O., Jugustru C., Circa A. *Op. cit.*, p.17-118.

¹⁴ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 409 din 10 iunie 2011 cu modificările și completările ulterioare.

a. Raportul juridic se naște, modifică sau stinge în dreptul intern al unui stat străin, iar apoi se invocă în România

În momentul nașterii, modificării sau stingerii raportului juridic nu există conflict de legi și este posibil să nu se prevadă că va apărea un asemenea conflict în viitor. Problema conflictuală apare atunci când raportul juridic respectiv este invocat într-o altă țară. Deci, va apărea problema conflictuală dacă dreptul câștigat în străinătate va fi invocat în România. Spre exemplu doi cetățeni portughezi se căsătoresc în Portugalia. Observăm că acest raport juridic nu are nici o legătură cu dreptul român. Ulterior cei doi soți portughezi vin în România unde solicită să li se recunoască efectele juridice ale acestei căsătorii. În acest context legea portugheză intră în conflict cu legea română, fiind necesar să se stabilească eficacitatea internațională a unui drept câștigat în cadrul sistemului juridic portughez.

b. Raportul juridic (dreptul subiectiv) se naște, modifică sau stinge în dreptul internațional privat, (în cadru internațional) iar ulterior se invocă în România

În acest caz, se întâlnesc succesiv două probleme: pe de o parte problema conflictuală privind nașterea, modificarea, transmiterea sau stingerea raportului juridic respectiv cu element de extraneitate (conflict de legi în spațiu) și problema eficacității internaționale a unui raport juridic (conflictul de legi în timp și spațiu). Deci, în momentul nașterii raportului juridic există un conflict de legi în spațiu care se rezolvă prin aplicarea uneia din legile în prezentă, iar după un anumit interval de timp, apare, când se invocă, în țara noastră, dreptul câștigat în străinătate, un alt conflict de legi (conflict de legi în timp și spațiu).

Această formă a conflictului de legi în timp și spațiu prezintă două situații¹⁷:

- în momentul nașterii sale raportului juridic nu are nici o legătură cu dreptul român. De exemplu, un cetățean italian se căsătorește cu un cetățean belgian în Belgia, iar apoi vin în România unde cer să li se recunoască efectele juridice ale acestei căsătorii. La momentul căsătoriei este necesar să se soluționeze un conflict de legi în spațiu, pentru a determina legea care va governa căsătoria. În România, apare mai târziu un conflict de legi în timp și spațiu, întrucât se pune problema de a ști dacă dreptul născut

potrivit legii străine competente va fi recunoscut în România;

- chiar în momentul nașterii sale, raportul juridic respectiv are legătură cu țara forului, prin faptul că cel puțin unul dintre elementele sale de extraneitate priveau dreptul român. De exemplu, un cetățean român divorțează de un cetățean spaniol în Spania, iar apoi cere recunoașterea sau executarea hotărârii prin care a fost pronunțat divorțul în România. La momentul divorțului, instanța de judecată spaniolă trebuie să rezolve un conflict de legi în spațiu, în scopul determinării legii aplicabile acestei instituții juridice. Ulterior apare un conflict de legi în timp și spațiu pentru că dreptul dobândit în cadru internațional este invocat în România.

Deci, în cazul conflictului de legi în timp și spațiu, se pune problema dacă o situație juridică dobândită conform unei legi competente (a unei țări) poate fi recunoscută în altă țară, adică problema eficacității internaționale a unei situații juridice dobândite. Astfel, potrivit art. 2567 C. civ. „Drepturile câștigate în țară străină sunt respectate în România, cu excepția cazului în care sunt contrare ordinii publice în dreptul internațional privat român.”

Conflictele de legi în timp și spațiu pot apare în următoarele domenii:

a. în domeniul dreptului material, cu privire la un drept subiectiv dobândit în temeiul unei legi străine;

b. în domeniul dreptului procesual, referitor la un drept dobândit în baza unei hotărâri străine. În această situație se pune problema recunoașterii efectelor hotărârilor străine în România.

3. Temeiul juridic al recunoașterii, în țara forului a drepturilor dobândite în străinătate

O parte a literaturii juridice de specialitate susține că orice situație juridică, născută sub incidența legii unui stat determinat trebuie să aibă aceeași valoare în întreaga comunitate internațională. Respectul internațional al drepturilor câștigate a fost privit ca un principiu nou și original al dreptului internațional privat, care a fost analizat în opoziție cu conflictele de legi¹⁸.

În continuare autorii precizează că „de asemenea, în cadrul acestei teorii, raportul dintre eficacitatea internațională a drepturilor câștigate și hotărârile străine corespunde legăturii dintre general și particular. Genul proxim îl constituie

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Deleanu S. *Op. cit.*, p. 215.

respectul internațional al drepturilor câștigate, în timp ce specia o reprezintă hotărârile străine. Astfel, s-a scris că problema executării hotărârilor străine este inclusă, în principiu, în domeniul respectului datorat drepturilor câștigate, dar cu complicația că aici dreptul câștigat a fost contestat și că hotărârea unui judecător a tranșat această contestație”¹⁹.

O altă parte a literaturii de specialitate consideră că²⁰ „respectarea drepturilor dobândite în străinătate nu constituie o problemă distinctă în dreptul internațional privat, ci reprezintă o aplicare a regulilor privitoare la soluționarea conflictelor de legi. Sub rezerva ordinii publice de drept internațional privat, singura condiție care este necesar să fie respectată, în scopul recunoașterii, în statul forului, a drepturilor câștigate în străinătate, este aceea a aplicării în țara unde s-a născut, modificat sau stins raportul juridic, în conformitate cu normele referitoare la rezolvarea conflictelor de legi a sistemului juridic competent.”

În țara noastră la baza soluționării conflictului de legi în timp și spațiu se află dispozițiile de drept internațional privat român.

4. Reglementările legale române privind recunoașterea în țara noastră, a drepturilor dobândite în străinătate

În conformitate cu dispozițiile art. 2567 C. civ. drepturile dobândite în străinătate sunt recunoscute în principiu în România cu excepția cu excepția situației când se încalcă ordinea publică de drept internațional privat român.

În situația în care un drept a fost dobândit în temeiul unei hotărâri judecătorești străine, aceasta poate să fie recunoscută în România în condițiile prevăzute de Codul de procedură civilă. Astfel, art. 1094 C. proc. civ. „Hotărârile străine sunt recunoscute de plin drept în România, dacă se referă la statutul personal al cetățenilor statului unde au fost pronunțate sau dacă, fiind pronunțate într-un stat terț, au fost recunoscute mai întâi în statul de cetățenie al fiecărei părți ori, în lipsă de recunoaștere, au fost pronunțate în baza legii determinate ca aplicabilă conform dreptului internațional privat român, nu sunt contrarii ordinii publice de drept internațional privat român și a fost respectat dreptul la apărare.”

Art. 1095 C. proc. civ. stabilește condițiile recunoașterii „Hotărârile referitoare la alte procese decât cele prevăzute la art. 1094 pot fi recunoscute în România, spre a beneficia de autoritatea lucrului judecat, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) hotărârea este definitivă potrivit legii statului unde a fost pronunțată;

b) instanța care a pronunțat-o a avut, potrivit legii statului de sediu, competența să judece procesul fără însă a fi întemeiată exclusiv pe prezența părâtului ori a unor bunuri ale sale fără legătura directă cu litigiul în statul de sediu al respectivei jurisdicții;

c) există reciprocitate în ceea ce privește efectele hotărârilor străine între România și statul instanței care a pronunțat hotărârea. (alin. 1)

Dacă hotărârea a fost pronunțată în lipsa părții care a pierdut procesul, ea trebuie să constate, de asemenea, ca părții în cauză i-a fost înmănată în timp util atât citația pentru termenul de dezbateri în fond, cât și actul de sesizare a instanței și că i s-a dat posibilitatea de a se apăra și de a exercita calea de atac împotriva hotărârii. (alin.2)

Caracterul nedefinitiv al hotărârii străine, decurgând din omisiunea citării persoanei care nu a participat la proces în fața instanței străine, poate fi invocat numai de către acea persoană.” (alin. 3)

Potrivit art. 1096 C. proc. civ.: „Recunoașterea hotărârii străine poate fi refuzată pentru oricare dintre următoarele cazuri:

a) hotărârea este manifest contrară ordinii publice de drept internațional privat român; această incompatibilitate se apreciază ținându-se seama, în special, de intensitatea legăturii cauzei cu ordinea juridică română și de gravitatea efectului astfel produs;

b) hotărârea pronunțată într-o materie în care persoanele nu dispun liber de drepturile lor a fost obținută cu scopul exclusiv de a sustrage cauza incidenței legii aplicabile conform dreptului internațional privat român;

c) procesul a fost soluționat între aceleași părți printr-o hotărâre, chiar nedefinitivă, a instanțelor române sau se află în curs de judecare în fața acestora la data sesizării instanței străine;

¹⁹ Ibid, p. 129.

²⁰ Batiffol H., Lagarde P. Traite de droit international prive. Paris: Pichon et Durand-Auzias, 1993, p. 10-37.

d) este inconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior ei în străinătate și susceptibilă de a fi recunoscută în România;

e) instanțele române aveau competența exclusivă pentru judecarea cauzei;

f) a fost încălcat dreptul la apărare;

g) hotărârea poate face obiectul unei căi de atac în statul în care a fost pronunțată. (alin. 1)

Recunoașterea nu poate fi refuzată pentru singurul motiv că instanța care a pronunțat hotărârea străină a aplicat o altă lege decât cea care ar fi fost determinată de dreptul internațional privat român, afară numai dacă procesul privește starea civilă și capacitatea unui cetățean român, iar soluția adoptată diferă de cea la care s-ar fi ajuns potrivit legii române.” (alin. 2)

Recunoașterea hotărârii străine poate fi obținută în cadrul unei proceduri distincte sau odată cu încuviințarea executării silite a hotărârii, pe baza procedurii de *exequatur*.

Potrivit art. 1103 C. porc. Civ. „Executarea hotărârii străine se încuviințează cu respectarea condițiilor prevăzute la art. 1095, precum și a celei ca hotărârea să fie executorie potrivit legii statului de sediu al instanței care a pronunțat-o. (alin.1) Dispozițiile art. 1096 și art. 1097 sunt aplicabile în mod corespunzător și cererii de încuviințare a executării.” (alin. 2)

5. Condițiile recunoașterii (respectării) în România a unui drept dobândit (câștigat) în străinătate

Un drept dobândit în străinătate este recunoscut în România dacă sunt întrunite următoarele condiții²¹:

a. dreptul să fie legal născut, modificat sau stins conform legii competente (fie legea străină a statului unde s-a dobândit dreptul, fie legea competentă desemnată de norma conflictuală a statului unde se invocă dreptul;

b. dreptul să fi îndeplinit toate cerințele prevăzute de legea străină competentă;

c. dreptul dobândit într-o țară va produce efecte într-o altă țară dacă între timp nu s-a creat în țara unde se invocă acesta un nou drept, care îl include sau îl exclude pe cel creat în străinătate.

a. *Dreptul să fie legal născut, modificat sau stins conform legii competente (fie legea străină a statului unde s-a dobândit dreptul, fie legea*

competentă desemnată de norma conflictuală a statului unde se invocă dreptul)

Această condiție pozitivă se manifestă atât în domeniul dreptului material cât și în domeniul dreptului procesual. Altfel, în caz contrar, dreptul nu există și prin urmare, nu se pune problema eficacității sale internaționale.

Deosebim în privința legii competente următoarele două situații:

1. Dreptul se dobândește în cadrul dreptului intern al unei anumite țări situație în care legea competentă este legea străină a statului unde s-a creat dreptul sau situația juridică dobândită. Spre exemplu este situația a doi cetățeni străini (francezi) care se căsătoresc sau divorțează în Franța, și ulterior, invocă în România dreptul dobândit în străinătate (în Franța). Determinarea legii competente nu ridică nici o dificultate în această situație;

2. Dreptul se dobândește în cadru internațional (cu ocazia dobândirii dreptului sau situației juridice a existat un conflict de legi) situație în care legea competentă este aceea arătată de normele dreptului internațional privat al țării unde se invocă dreptul. Cu privire la această situație, în scopul stabilirii legii străine aplicabile, în dreptul internațional privat s-au conturat mai multe teorii²²:

a. O primă teorie susține că legea competentă este aceea arătată de normele conflictuale ale țării unde se invocă dreptul. Așadar, în situația în care dreptul câștigat în străinătate este invocat în România, va fi luată în considerare legea la care trimite norma conflictuală română. Mai mult chiar dacă legea noastră materială nu este direct interesată în nașterea raportului juridic respectiv, trebuie să ținem seama de normele noastre conflictuale. Spre exemplu, să presupunem că doi cetățeni francezi domiciliază în Anglia unde se căsătoresc potrivit legii engleze, adică li se aplică legea domiciliului. Potrivit normelor noastre conflictuale căsătoria trebuie să se încheie în conformitate cu dispozițiile legii noastre naționale. Se consideră că în acest caz o asemenea căsătorie nu este valabilă. În argumentarea acestei opinii se invocă principiile dreptului internațional privat, căci un judecător nu poate asculta decât normele lui conflictuale, și nu pe cele străine chiar și în cazul în care legea materială română nu este direct interesată în

²¹ Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Op. cit.*, p. 137-140; Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 122-124; Ungureanu O., Jugastru C., Circa A. *Op. cit.*, p. 118; Deleanu S. *Op. cit.*, p. 218-225.

²² Căpățină O. Efectele hotărârilor judecătorești străine în România. București: Editura Academiei Române, 1971, p. 53-55.

nașterea raportului juridic respectiv, trebuie să se aplice normele conflictuale ale forului, dificultățile practice care se ivesc fiind consecințe ale faptului că dreptul internațional privat nu este același pentru toate țările²³.

b. O altă teorie susține că legea aplicabilă este desemnată de normele conflictuale ale țării unde s-a născut dreptul. Această teorie este susținută de dreptul englez și dreptul American²⁴.

c. Potrivit teoriei intermediare regimul eficacității extrateritoriale a drepturilor câștigate diferă după cum ele sunt sau nu supuse dreptului internațional privat al statului unde se solicită recunoașterea acestor drepturi propriei legislații²⁵.

d. Conflictul mobil de legi

1. Noțiunea de conflict mobil de legi

Conflictul mobil de legi există în situația în care un raport juridic cu element de extraneitate este supus succesiv reglementărilor aparținând a două legi din sisteme de drept diferite, ambele în vigoare, datorită schimbării punctului de legătură al normei conflictuale aplicabile²⁶.

2. Cauzele conflictului mobil de legi

Conflictul mobil de legi este generat de inițiativa părții (părților) care modifică punctul de legătură al normei conflictuale aplicabile. Astfel, spre exemplu: două persoane căsătorite de cetățenie italiană își schimbă punctul de legătură al cetățeniei, devenind cetățeni români; proprietarul unui bun îl transportă din Italia în Turcia; asociații unei persoane juridice iau decizia transferului sediului social în țara noastră. Prin urmare conflictul mobil are caracter voluntar și individual²⁷.

3. Domeniile în care poate apare conflictul mobil de legi

Conflictul mobil de legi poate interveni doar în acele situații în care există raporturi juridice la care sunt aplicabile norme conflictuale cu puncte de legătură mobile (variabile) care pot fi deplasate în timpul existenței raportului juridic respectiv.

Deci, conflictul mobil de legi poate apărea în principal în următoarele domenii²⁸.

- statutul personal prin schimbarea cetățeniei sau a reședinței obișnuite. În această situație punctul de legătură care se schimbă este după caz: cetățenia, domiciliul, reședința obișnuită, religia;

- statutul organic al persoanei juridice, prin mutarea sediului social dintr-un stat în altul, pe durata existenței sale. Punctul de legătură supus schimbării este sediul sau reședința obișnuită;

- statutul real mobil, prin deplasarea în spațiu a bunului imobil. În acest caz se schimbă locul situării bunului mobil;

- condițiile de fond și efectele contractului, prin schimbarea voinței părților sau a reședinței obișnuite a debitorului prestației caracteristice;

- condițiile formă ale actului juridic prin schimbarea voinței părților cu privire la legea aplicabilă fondului, a cetățeniei sau a reședinței obișnuite a persoanei care l-a consimțit;

- condițiile de formă ale testamentului, în special dacă testatorul și-a schimbat în timpul vieții sale cetățenia sau reședința obișnuită.

4. Formele conflictului mobil de legi

În literatura de specialitate și practica judiciară²⁹ se disting următoarele forme ale conflictului mobil de legi:

a. *Conflictul mobil în forma simplă* – apare în situația în care raportul juridic este supus succesiv la două legi diferite, ca urmare a schimbării punctului de legătură al normei conflictuale aplicabile;

b. *Conflictul mobil complex-specific* unor complicații de ordin temporal sau spațial. Astfel, conflictul mobil se poate combina cu un conflict în timp al normelor juridice străine aplicabile, cu o schimbare de suveranitate asupra unui anumit teritoriu sau cu retrimiteria.

4. Soluționarea conflictului mobil de legi în dreptul român

Conflictul mobil de legi se soluționează în conformitate cu dispozițiile normelor conflictuale sau al altor norme juridice din sistemul de drept al statului forului (deci, în situația noastră al statului român). Deci, norma juridică a forului este cea care indică acțiunea în timp a dreptului național și/sau a celui străin asupra unui raport juridic. Nu are relevanță dacă aceste norme juridice se regăsesc în dreptul intern, regulamente UE sau

²³ Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Op. cit.*, p. 137-137; Jakota. *Op. cit.*, p.78-79.

²⁴ Cheshire G. *Private international law*, Oxford, 1961, p. 28-31.

²⁵ Deleanu S. *Op. cit.*, p. 219.

²⁶ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 126.

²⁷ Deleanu S. *Op. cit.*, p. 228.

²⁸ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 127; Deleanu S. *Op. cit.*, p. 229-230; Lupascu D., Ungureanu D. *Op. cit.*, p. 62.

²⁹ Deleanu S. *Op. cit.*, p. 230.

convenții internaționale la care România este parte³⁰.

În dreptul internațional privat român există două modalități de soluționare a conflictului mobil de legi:

a. Norma conflictuală română poate face aplicabilă raportului juridic fie legea anterioară (veche), fie legea nouă, fie indică până când se indic efectele legii vechi și de când încep să se aplice ale legii noi asupra raportului juridic respectiv (mixt);

b. Se aplică legea mai favorabilă (*mitior lex*).

2. În funcție de sistemul de drept considerat a fi competent să reglementeze raportul juridic cu element de extraneitate, distingem:

a. *Conflictul pozitiv de legi*

Conflictul pozitiv de legi este conflictul care apare în situația în care ambele norme conflictuale aflate în prezență, aparținând unor sisteme de drept diferite, revendică reglementarea raportului juridic cu element de extraneitate prin aplicarea legilor din propriul sistem de drept.

b. *Conflictul negativ de legi*

Conflictul negativ de legi apare în situația în care niciuna dintre normele conflictuale aflate în prezență prin elementul de extraneitate al raportului juridic nu pretinde reglementarea raportului juridic respectiv în cadrul sistemului de drept căruia îi aparține.

În cazul conflictului negativ de legi, ambele norme conflictuale își declină competența de soluționare în favoarea celuilalt sistem de drept. În această situație, intervine instituția retrimiterii.

Conflictele pozitive de legi și conflictele negative de legi sunt forme de reprezentare ale conflictului de legi în spațiu.

3. În funcție de nivelul sistemului de drept unde apar conflictele de legi distingem:

a. *Conflictele propriu-zise de legi*

Conflictele propriu-zise de legi sunt conflictele care apar între normele materiale sau conflictuale ce aparțin unor sisteme de drept diferite.

Din categoria conflictelor propriu-zise de legi fac parte: conflictul de legi în spațiu; conflictul mobil de legi; conflictul de legi în timp și spațiu; variantele conflictului de legi în timp care interesează dreptul internațional privat.

b. *Conflictele aparente de legi*

Conflictele aparente de legi (drept intern) sunt conflictele de legi care se ivesc între legile aparținând aceluiași sistem de drept.

Din categoria conflictelor aparente de legi fac parte conflictul legilor interprovinciale sau interregionale care apar într-un anumit stat, între reglementările diferite ale unor provincii sau regiuni ce fac parte din statul respectiv. Aceeași situație poate exista și în cazul unor state-federații. În cazul conflictului de legi între statele federare ori de tip federal, adunările legiuitoare din fiecare stat component adoptă legile care sunt susceptibile să intre în conflict. Conflictele între legile statelor federare sunt mai apropiate de conflictele de legi propriu-zise decât conflictele legilor interregionale sau interprovinciale.

Din perspectiva dreptului internațional privat, se apreciază că aceste conflicte sunt aparente, deoarece se soluționează în cadrul sistemului de drept al statului căruia aparțin.

4. În funcție de unele situații speciale care dau naștere conflictelor de legi, avem:

1. Precizări prealabile

Conflictele de legi care pot apărea în situații speciale se împart în:

1. **Conflicte de legi internaționale.** Conflictele de legi, ca regulă, apar între legile unor state independente. În situații speciale norma conflictuală a *forului* poate să trimită însă la legea unui stat care a încetat să mai existe sau la legea unui stat care nu este recunoscut de către țara organului de jurisdicție;

2. **Conflicte de legi interne.** Conflictele de legi pot apare în situația în care norma conflictuală a *forului* trimite la legea unui stat unde, datorită, condițiilor istorice sunt în vigoare mai multe legislații. De asemenea, conflictele de legi pot apare între legile statelor membre ale unei federații sau între legile provinciilor ori regiunilor aceluiași stat, precum și între legile aceluiași stat dacă o lege se aplică în funcție de diferite criterii, spre exemplu: criteriul etniei, criteriul confesiunii, etc.

2. Conflictul dintre legile statului în care coexistă mai multe sisteme legislative

În cele ce urmează vom studia situația în care norma conflictuală română trimite la un sistem de drept în care coexistă mai multe sisteme legislative. Spre exemplu, norma conflictuală română trimite la: legea unor state federale (Germania, SUA, Canada) sau confederale (Elveția) ori la state în care există provincii sau regiuni cu sisteme de drept proprii (Belgia, Marea

³⁰ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 127; Ungureanu O., Juguștru C., Circa A. *Op. cit.*, p. 124-125; Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Op. cit.*, p. 139-146.

Britanie) și se pune probleme în aceste situații a legii aplicabile.

Dreptul internațional privat român, regulamentele UE și convențiile internaționale la care România este parte conțin dispoziții care ne spun ce lege aplicăm în astfel de situații.

Art. 2560 din Codul civil român cu denumirea marginală „Sistemele plurilegislativă” dispune: „Dacă legea străină aparține unui stat în care coexistă mai multe sisteme legislative, dreptul celui stat determină dispozițiile legale aplicabile, iar în lipsă, se aplică sistemul legislativ din cadrul celui stat care prezintă cele mai strânse legături cu acel raport.”

Din dispozițiile art. 2560 din Codul civil observăm că legea română adoptă două soluții conflictuale:

a. *soluția principală* care presupune rezolvarea conflictului de legi de către sistemul de drept (mai ales a normelor conflictuale) al (ale) statului care determină dispozițiile legale aplicabile situației juridice respective la care a făcut trimitere norma conflictuală română. Astfel, determinarea sistemului legislativ aplicabil apare ca fiind o problemă de drept intern al statului federal sau confederal ori a statului în care există provincii sau regiuni cu sisteme de drept proprii;

b. *soluția subsidiară* care presupune aplicarea legii statului membru al federației, sau al confederației, ori al provinciei, regiunii cu care raportul juridic prezintă cele mai strânse legături (*the proper law*).

3. Conflictuale de legi interprovinciale sau interregionale

Pe plan internațional există state federale (SUA, Canada) în cadrul cărora există statele federare sau confederale (Elveția) care își au propriile legi. De asemenea, există state în care legile sunt diferite de la provincie la alta sau de la o regiune la alta (spre exemplu legile Angliei se deosebesc de cele ale Scoției; legile Alsaciei și ale Lorenei sunt diferite față de cele care se aplică în restul Franței). Această împrejurare face ca privitor la un anumit raport juridic existe mai multe legi susceptibile a se aplica. Este o situație ce pare asemănătoare aceleia care se numește conflict de legi. Conflictuale de legi care pot apărea în cadrul unor astfel de state poartă denumirea de conflicte între legile statelor federare sau conflicte de legi interregionale ori conflicte de legi interprovinciale.

Conflictuale între legile statelor federare sau conflicte de legi interregionale ori conflicte de

legi interprovinciale au fost și sunt determinate de condițiile istorice în care s-au dezvoltat statele respective și de atenția acordată particularităților locale din țările menționate.

În prezent, tendința generală este de unificare a reglementărilor legale din statele în care coexistă mai multe sisteme legislative.

În cazul conflictului de legi între statele federare ori de tip federal, adunările legiuitoare din fiecare stat component adoptă legile care sunt susceptibile să intre în conflict. Conflictuale între legile statelor federare sunt mai apropiate de conflicte de legi propriu-zise decât conflicte legilor interregionale sau interprovinciale. De altminteri în SUA, conflicte interne și cele internaționale sunt analizate de diferiți autori sub denumirea generică de „*conflict of laws*.”³¹

În cazul conflictuale legilor interregionale sau interprovinciale se exercită controlul unei singure autorități centrale suverane care edictează ori admite aplicarea unor legi diferite pentru fiecare regiune sau provincie.

Ca și exemplu în materia relațiilor de familie literatura de specialitate străină³² și-a exprimat îngrijorarea că epoca postmodernă³³ va duce la implozia și retragerea normelor juridice conflictuale din sfera relațiilor de familie. Astfel, s-a arătat că tehnologiile postmoderne le conferă membrilor de familie puterea de a exploata diversitatea legilor și a instanțelor de judecată,

³¹ Deleanu S. *Op. cit.*, p. 89.

³² Dareiscu N. C. Relațiile patrimoniale dintre soți în dreptul internațional privat. București: Editura C. H. Beck, 2008, p. 1-15.

³³ Postmodernismul este o mișcare artistică, o filosofie sau o condiție existențială, apărută după modernism sau ca o reacție la acesta. Dacă modernismul se recomandă drept apoteoză a căutării unei estetici de către Iluminism, ca etică, dar și ca epistemologie a autorității raționale, postmodernismul privește modul în care autoritatea unor entități ideale, uneori numite metanarațiuni, este slăbită ulterior prin procesul de fragmentare, consumerism și de construcție. [Jean-François Lyotard](#) a descris acest curent drept o „neîncredere în metanarațiuni” (Lyotard, 1984). Lyotard crede că postmodernismul atacă noțiunea unor universalii monolitice și încurajează perspectivele fracturate, fluide și multiple. Un termen înrudit este [postmodernitatea](#), care se referă la toate lucrurile care au venit după Modernitate. Aceasta indică determinațiile sociologice, tehnologice, istorice sau de altă natură care disting Epoca Modernă de tot ce a urmat după ea. Postmodernismul, pe de altă parte, reprezintă un set de reacții, de ordin intelectual, cultural, artistic, academic sau filosofic la condiția postmodernității. Un termen conexas este adjectivul postmodern, un adjectiv folosit pentru a descrie condiția omului contemporan sau apartenența la postmodernitate.

precum și capacitatea de a introduce situații familiale nerecunoscute de ordinea juridică a forului sub un veșmânt juridic împrumutat din străinătate (a se vedea, de pildă, reglementările privind procrearea asistată medical).

Se afirmă că tehnologiile postmoderne, prin fluxurile mondiale și regionale pe care le declanșează, nu pot răsturna norma conflictuală care supune raportul familial legii statului cu care are cea mai strânsă legătură, ci o vor transforma într-o normă conflictuală variabilă, în funcție de caracterul inter sau intra civilizațional al litigiului. În cazul conflictului de legi regional se propune localizarea raporturilor familiale prin intermediul punctelor de contact. În cazul conflictului de legi dintre civilizații se propune adăugarea unei clauze de excepție normei conflictuale de mai sus, care să permită transpunerea juridică, prin puncte de legătură subsidiare, a evoluției sentimentului de identitate al cuplului. Utilizarea normei conflictuale în această situație trebuie însoțită de consultarea prealabilă a ordinelor juridice competente, pentru a împiedica nașterea în străinătate a unor situații nerecunoscute de ordinea juridică a forului.

4. Conflictul de legi în cazul succesiunii de state

În ipoteza în care, între momentul nașterii raportului juridic și cel al judecării litigiului, statul la a cărui sistem de drept trimite norma conflictuală a organului de jurisdicție dintr-o țară terță (de exemplu România) a dispărut se pune problema dacă va fi aplicată legea statului care a încetat să existe sau a statului succesor³⁴.

Pentru soluționarea acestei probleme, se impune a se face următoarea distincție³⁵:

a. Situația în care statul străin a fost desființat prin constrângere.

În această situație au fost propuse într-o primă opinie următoarele soluții:

- Să se aplice cu titlu de *lex causae* reglementarea statului dispărut, în ultima ei formulare în vigoare înainte de suprimarea aceluși stat. De aici rezultă, *per a contrario*, că sistemul de drept al statului succesor se exclude, chiar dacă a fost declarat, în mod expres, ca fiind retroactiv;

- Să se țină seama de realitate independent de implicațiile ei politice, urmând să fie aplicată legea nouă editată de către statul anexat;

³⁴ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 39; Deleanu S. *Op. cit.*, p. 85-86.

³⁵ Ibid.

- Organul de jurisdicție să aprecieze în concret circumstanțele locale, spre a declara legea nouă sau legea veche care validează actele juridice patrimoniale ori nepatrimoniale încheiate de locuitorii statului desființat. Această teorie este întemeiată pe interesele legitime ale persoanelor nemijlocit afectate prin faptul schimbării abuzive de suveranitate.

Într-o altă opinie se susține teoria eclectică, întrucât aceasta ia în considerare atât o necesară reacție de boicot, față de actele nelegitime de încorporare a unor state mici și mijlocii,³⁶ cât și realitățile existente după ce statul străin a fost desființat prin constrângere³⁷.

Organele de jurisdicție vor putea să aplice reglementările legale inițiale, în cazul în care conflictul armat nu a încetat sau dacă statul succesor folosește în continuare amenințările cu utilizarea forței, în scopul consolidării autorității sale. Totuși, dacă țara a căreia îi aparține organul de jurisdicție a recunoscut statul succesor, legile acestuia urmează să fie aplicate de către instanța de judecată³⁸.

Într-o altă opinie³⁹ se consideră că dacă statul străin a fost desființat prin constrângere, să se meargă pe ideea intereselor legitime ale persoanelor afectate nemijlocit prin schimbarea abuzivă de suveranitate. Practic, în aplicarea acestei soluții, urmează a se ține seama de voința reală a părților actului juridic și de principiul că actul trebuie interpretat în sensul de a produce efecte juridice.

b. Situația în care statul străin a fost desființat prin contopirea voluntară cu o altă țară.

În această situație se vor aplica regulile de drept tranzitoriu din Tratatul de unificare a celor două state.⁴⁰ În principiu organul de jurisdicție va ține seama de dispozițiile intertemporale din *lex causae*, (la care spre exemplu norma conflictuală română a trimis) iar nu de cele stabilite de *lex fori* (legea română)⁴¹.

5. Conflictul de legi în cazul statului nerecunoscut

³⁶ Această reacție s-a manifestat în jurisprudența nord-americană, engleză și franceză cu prilejul înglobării de către Uniunea Sovietică, în anul 1940, a Estoniei, Letoniei și Lituaniei.

³⁷ Deleanu S. *Op. cit.*, p.86.

³⁸ Ibid.

³⁹ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 39.

⁴⁰ O asemenea soluție este posibilă în cazul Tratatului de unificare a celor două Germanii din 1990, care conține și anumite dispoziții privind dreptul tranzitoriu.

⁴¹ Sitaru D.-Al. (2013). *Op. cit.*, p. 39.

Conflictul de legi în cazul statului nerecunoscut apare între legile forului și legile unui stat nerecunoscut de statul căruia aparține instanța sesizată

Ipoteza avută în vedere este cea în care norma conflictuală a forului trimite la sistemul de drept al unui stat pe care statul forului nu-l recunoaște⁴².

Soluția general admisă în literatura de specialitate și practica judecătorească este aceea că legile unui stat nerecunoscut de legea forului pot da naștere la conflicte de legi.

În sprijinul acestei soluții se pot aduce cel puțin următoarele argumente:

a. recunoașterea statului străin de către statul forului, are în principiu caracter declarativ, iar nu constitutiv pentru statul respectiv. În caz contrar, consecința ar fi încălcarea suveranității statului străin respectiv;

b. dacă nu se aplică legile statului nerecunoscut, atunci ar trebui să se aplice cele care au existat anterior, în acel stat, ceea ce poate duce la consecințe injuste pentru părți;

c. fiind vorba de raporturi de drept privat, ar fi injust ca drepturile persoanelor participante să fie micșorate sau înlăturate pe motivul că aceste persoane aparțin unui stat nerecunoscut.

6. Conflictul interpersonal

Conflictele interpersonale apar în situația în care, în cadrul aceluiași stat, persoanele sunt supuse, în funcție de criteriul etniei sau al confesiunii, unor legi și, eventual, unor jurisdicții diferite. Aceste conflicte sunt specifice țărilor care nu sunt laice. De asemenea, conflicte interpersonale au existat și în țările colonizate, unde legile aplicabile erau stabilite după originea locală sau europeană a subiecților de drept.

Deci, conflictul apare și prezintă interes pentru dreptul internațional privat în cazul în care norma conflictuală a forului trimite la legea unui stat care diferă în raport de criteriul etniei sau confesiunii.

Conflictele interpersonale prezintă importanță pentru dreptul internațional privat român spre exemplu, în următoarele situații:

a. atunci când norma conflictuală a forului (legea română) trimite la legea unui asemenea stat, pentru a reglementa statutul personal, trebuie văzut cărei colectivități îi aparține persoana în

cauză, pentru a se putea stabili astfel ce lege de fond i se aplică;

b. atunci când se pune problema executării în România a unei hotărâri pronunțate de un tribunal de colectivitate (confesional) din străinătate, instanța română de *exquatur* trebuie să verifice și competența acestui tribunal, în conformitate cu legea statului unde hotărârea a fost pronunțată.

Conflictele interpersonale apar mai ales în problemele de familie, în special în sistemul de drept în care religia produce efecte juridice, precum în dreptul mozaic, musulman, hindus.

Prevederi având ca scop soluționarea conflictelor personale sunt inserate în unele Regulamente ale UE (spre exemplu, art. 14 din Regulamentul Roma III; art. 17 din Protocolul la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere) și convenții internaționale la care România este parte.

4. Exemple de domenii în care apar conflictele de legi

Conflictele de legi apar în domenii variate.

În continuare vom prezenta următoarele exemple:

□ Un cetățean român se căsătorește cu o cetățeană italiană, în România, iar ulterior aceștia își stabilesc domiciliul în Maroc, unde, după un anumit interval de timp, doresc să divorțeze. În acest context, va trebui să se determine care este legea aplicabilă divorțului: legea română? legea italiană? legea marocană?

□ Un litigiu judecat în România cu privire la vânzarea unui imobil situat în Spania, act încheiat în Franța între un cetățean portughez și unul italian domiciliat în Marea Britanie. În această situație instanța trebuie să stabilească care sunt legile care guvernează acest litigiu ținând cont de faptul că există mai multe elemente de extraneitate. Astfel, având în vedere că bunul imobil este situat în Spania, va fi competentă legea spaniolă ca *lex rei sitae*, pentru aspectele care țin de regimul juridic al imobilului și drepturile reale ce se pot constitui asupra lui; locul încheierii actului, care atrage competența legii franceze ca *locus rigit actum* pentru problemele ce privesc forma exterioară a actului juridic; cetățenia, care va atrage competența legii portugheze ca lege națională *lex patriae* pentru capacitatea juridică a persoanei și, respectiv, domiciliul părților, care va atrage competența legii engleze ca *lex domicilii* pentru cetățeanul italian. O altă problemă pe care o ridică această

⁴² Ibid; Deleanu S. *Op. cit.*, p. 87-88; Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Op. cit.*, p. 40-41.

speță este cea care ține de condițiile de fond și efectele actului juridic, în măsura în care părțile nu au stipulat legea aplicabilă ca *lex voluntatis*, instanța română va trebui să determine legea contractului (*lex contractus*), ținând cont de particularitățile acestei spețe. În acest litigiu, observăm că, în afară de legea română ca *lex fori*, se mai aplică patru sau chiar șase sisteme de drept, care, pentru instanța română (*for*), sunt legi străine, între toate aceste ordini juridice interne existând un conflict de legi.

□ În situația în care o Casă de Modă din România încheie un contract cu o Casă de Modă din Italia în vederea confecționării unui produs. În momentul în care s-a pus problema modului în care s-au îndeplinit obligațiile asumate în contract, s-a constatat că obligațiile stabilite în contract nu au fost executate în mod corespunzător de către Casa de Modă din Italia. În această speță, instanța română va trebui să stabilească care este legea aplicabilă: legea română sau legea italiană, în vederea angajării răspunderii juridice a Casei de Modă din Italia.

□ În situația în care două nave sub pavilioane aparținând unor țări diferite (spre exemplu, una dintre nave se află sub pavilion spaniol și cealaltă navă se află sub pavilion portughez) se ciocnesc în apele teritoriale românești, instanța de judecată română va trebui să stabilească care este legea competentă să soluționeze acțiunea în răspundere civilă ce se va intenta.

Conflictul de legi poate să apară atât în ipoteza în care un litigiu poate fi considerat ca fiind internațional în orice stat (de exemplu, în cazul divorțului între două persoane cu cetățenie diferită, când avem de pildă unul cetățean străin și celălalt cetățean român), cât și în cazul în care într-o țară străină ar fi vorba de un litigiu intern: astfel, spre exemplu, în cazul în care doi cetățeni italieni divorțează în Italia este vorba de un litigiu de drept intern, iar dacă cei doi soți divorțează în România este vorba de un litigiu internațional, din pricina elementului de extraneitate.

Conflictele de legi sunt provocate de reglementările diferite care există în cadrul sistemelor de drept al statelor. Chiar dacă dispozițiile legilor în speță sunt identice, însemnătatea determinării legii care va governa raportul juridic nu dispare, deoarece în situația în care legea competentă este legea străină, iar nu legea forului, apar o serie de aspecte aparte referitoare la aplicarea acestei legi. Analizând din punct de vedere practic, este mai ușor să se

determine legea competentă, decât să se realizeze un studiu de drept comparat asupra stipulațiilor legilor care sunt susceptibile să cărmuiască raportul juridic respectiv⁴³.

În doctrină s-a susținut că problema legilor în conflict și a legii competente nu se mai pune dacă reglementările legale dintre statele luate în considerare sunt aceleași⁴⁴. Această idee a fost reluată recent în cadrul dreptului internațional privat, în scopul atenuării obligației instanțelor de judecată de a aplica normele conflictuale ale țării căreia ele îi aparțin. Această obligație ar fi limitată numai la situațiile în care ar exista un conflict de legi „veritabil”, adică rezultatul aplicării prevederilor legilor aflate în conflict nu ar fi identic sau similar. În condițiile în care echivalența soluțiilor nu poate să fie însă dedusă din simpla împrejurare că părătul nu a dovedit că dispozițiile legii străine sunt diferite de cele ale legii forului, înțelegerea în mod „abstract” a conflictului de legi, independent de conținutul legilor în concurs, rămâne preferabilă⁴⁵.

Iată de ce se consideră că termenul de „conflict de legi” este un termen specific dreptului internațional privat, cu un sens metaforic pentru vorbirea curentă, și care exprimă o îndoială care stăruie în mintea judecătorului asupra competenței diferitelor legi de a se aplica raportului juridic⁴⁶. Observăm că, în funcție de legea țării sale, judecătorul va aplica legea indicată de normele de drept internațional privat din sistemul său de drept. Astfel, până la determinarea legii aplicabile, există conflict de legi. Din momentul alegerii legii aplicabile cu ajutorul normelor conflictuale din propriul sistem de drept, conflictul de legi va înceta să mai existe.

În cadrul Uniunii Europene, normele conflictuale sunt stabilite de dreptul european în mod special prin Regulamentele Europene care reprezintă instrumentul european cel mai important de armonizare a soluțiilor juridice din statele membre spre exemplu: *Regulamentul (CE) al Consiliului nr. 44/2001 din 22 decembrie 2000*⁴⁷ (așa numitul Bruxelles I) *privind competența judiciară, recunoașterea și*

⁴³ Deleanu S. *Op. cit.*, p. 12.

⁴⁴ Popescu T.R.. *Op. cit.*, p. 37.

⁴⁵ Bureau & Wat, *Op. cit.*, p. 23–24, 391–392, apud Deleanu S. *Op. cit.*, p. 12–13.

⁴⁶ Arminjion. *Op. cit.*, p. 21.

⁴⁷ JOCE L 12 din 16 ianuarie 2001. Actele juridice comunitare pot fi consultate la adresa: [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/fr/index.htm>. (Vizitat la: 17.07.2016).

executarea hotărârilor în materie civilă și comercială; Regulamentului (CE) al Consiliului nr. 2202/2003 din 27 noiembrie 2003⁴⁸ (așa numitul Bruxelles II bis) privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, și pentru abrogarea Regulamentului (CE) al Consiliului nr. 1347/2000.

Conflictele de legi sunt evitate și în situația în care normele materiale sunt unificate printr-o convenție internațională încheiată între două state, de exemplu *Tratatul dintre România și Republica Cehă privind asistența judiciară în materie civilă*.⁴⁹

De asemenea, conflictele de legi pot fi evitate și în situația în care normele materiale sunt unificate printr-o convenție internațională încheiată între state. În această împrejurare, orice problemă s-ar ridica, în cadrul materiei reglementate, în țările participante la convenție, soluția va fi unică. În acest sens, vom menționa următoarele convenții internaționale: Convenția de la Geneva din 1930 *privind cambia și biletul la ordin*; Convenția *cu privire la legea aplicabilă vânzărilor internaționale de bunuri (15 iunie 1955) etc.*

Concluzii

În concluzie, doctrina națională arată că domeniul dreptului internațional privat este dat de: **conflictul de legi; conflictul de jurisdicții; condiția juridică a străinului; cetățenie.**

Ca regulă, conflictul de legi apare între legea instanței sesizată cu soluționarea litigiului (*lex fori*) și legea străină cu care raportul juridic are legătură prin elementul de extraneitate. Oricare dintre aceste legi este susceptibilă de a cârmui raportul juridic respectiv. Se spune că aceste legi se găsesc în conflict. În acest context, instanța de judecată are menirea de a hotărî care este legea ce se va aplica raportului juridic respectiv. De asemenea, conflictul de legi poate să apară între mai multe legi dacă pentru diferite situații juridice sunt aplicabile legi diferite.

Bibliografie:

1. Arminjon P. *Precis de droit international privé*. Vol. I. 3^{ed}. Paris: Dalloz, 1947. 462 p.

⁴⁸ JOCE, L 338 din 23.12. 2003.

⁴⁹ Ratificat de România prin Legea nr. 44/1995. În: Monitorul Oficial nr. 106 din 31 mai 1995.

2. Batiffol H. Lagarde P. *Traite de droit international privé*. Paris: Pichon et Durand-Auzias, 1993. 656 p.

3. Căpățină O. Caracteristici ale dreptului tranzitor în raporturile de comerț internațional. În: *Revista de drept comercial*. 1995, nr. 1, p.

4. Căpățină O. Efectele hotărârilor judecătorești străine în România. București: Editura Academiei Române, 1971. 248 p.

5. Cheshire G. *Private international law*. Oxford: Clarendon Press, 1961. 733 p.

6. Dariescu N. C. *Relațiile patrimoniale dintre soți în dreptul internațional privat*. București: Editura C. H. Beck, 2008. xi + 306 p.

7. Deleanu S. *Drept internațional privat. Partea generală*. București: Editura Universul Juridic, 2013.

8. Diaconu N. *Drept internațional privat. Ed. a VI-a*. București: Editura Universitară, 2013. 475 p.

9. Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Tratat de drept internațional privat, ediție revăzută și adăugită*. București: Editura Universul Juridic, 2005. 512 p.

10. JOCE L 12 din 16 ianuarie 2001. Actele juridice comunitare pot fi consultate la adresa: [Online]: <http://eur-lex.europa.eu/fr/index.htm>. (Vizitat la: 17.07.2016).

11. Jakotă M. V. *Note de curs de drept internațional privat pentru masteranzi și doctoranzi*. Iași: Universitatea „AL. I. Cuza”, Facultatea de Drept, 2003-2005.

12. Lupașcu D., Ungureanu D. *Drept internațional privat*. București: Editura Universul Juridic, 2012.

13. Popescu T. R. *Drept internațional privat*. București: Editura Romfel, 1994. 272 p.

14. Predescu B. M. C. *Drept internațional privat. Partea generală*. București: Editura Wolters Kluwer, 2010.

15. Sitaru D.-Al. *Drept internațional privat*. București: Editura Lumina Lex, 2001. 576 p.

16. Sitaru D.-Al. *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*. București: Editura C. H. Beck, 2013. 728 p. + 448 p.

17. Ungureanu O., Juguștru C., Circa A. *Manual de drept internațional privat*. București: Editura Hamangiu, 2008.

Copyright©ANITEI Nadia-Cerasela, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.
Str. Domnească nr. 111, Galați, România.

E-mail: ncerasela@yahoo.com

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 3, Volume 11, Pages 356-366. ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963 Submitted: 15.06.2016 Accepted: 20.08.2016 Published: 30.09.2016</p>
---	--

**RELAȚII INTERNAȚIONALE
INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

**EAST AND WEST: DIFFERENT GEOGRAPHY OF THINKING
AND IMPLICATIONS ON ACTUAL PROBLEMS OF TODAY'S WORLD**

**ВОСТОК И ЗАПАД: РАЗЛИЧИЯ В ОБРАЗЕ МЫШЛЕНИЯ
И ИХ ВЛИЯНИЕ НА АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО МИРА**

**EST ȘI VEST: DIFERENȚELE ÎN MODUL DE GÂNDIRE ȘI INFLUENȚA ACESTORA
ASUPRA PROBLEMELOR ACTUALE ALE LUMII CONTEMPORANE**

LAJČIAK Milan* / LAICIAC Milan / ЛАЙЧИАК Милан

ABSTRACT:

**EAST AND WEST: DIFFERENT GEOGRAPHY OF THINKING
AND IMPLICATIONS ON ACTUAL PROBLEMS OF TODAY'S WORLD**

Although the current globalization eliminates and blurs the differences between cultures in different regions of the world, different inclinations and preferences in thinking between East and West, historically grounded cultural specificities and different hierarchy of values play an important role in the approach to solving current problems of our time.

Differences in perception of the world in relation to its surroundings, organization of human relations, emphasis on socio-economic aspects and models of management of public affairs are between East and West so great that we can talk about different geography of thought. This is particularly the comparison of Western culture and Confucian East Asian societies. It is reflected not only at the individual positions, but at system approaches that are a kind of form of identification of the collective consciousness of these cultures. In some cases these approaches and perception are contradictory and can be compared by the methods of „versus”. It includes topics such as individuality versus community, holistic versus reductionist solutions, social order versus revolt, responsibilities versus rights, pragmatism versus ontological beliefs, conflicting versus complementary perception of the world and other concepts.

The work seeks to contribute to the understanding of these divergent concepts and help bridging model approaches between the two spheres of civilization.

Keywords: *Confucianism, incubators of Western and Eastern thought, key concepts of interaction, „Truth seekers”, „Way seekers”, „Homo Ethico-Politicus”, „Homo Spiritus-Religiosus, governance schemes, implications for today's world*

JEL Classification: Z19

РЕЗЮМЕ:

**ВОСТОК И ЗАПАД: РАЗЛИЧИЯ В ОБРАЗЕ МЫШЛЕНИЯ
И ИХ ВЛИЯНИЕ НА АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО МИРА**

Хотя в настоящее время глобализация устраняет и размывает различия между культурами в различных регионах мира, расходящиеся наклонности и предпочтения в образе мышления между

* **LAJČIAK Milan** — Ambassador of the Slovak Republic to the Republic of Korea (Seoul, South Korea). / **LAICIAC Milan** — Ambasadorul Republicii Slovace în Republica Coreea (Seul, Coreea de Sud). / **ЛАЙЧИАК Милан** — Посол Словацкой Республики в Республике Корея (Сеул, Южная Корея).

Востоком и Западом, исторически заземленные культурные особенности и различающиеся иерархии ценностей, играют важную роль в подходе к решению актуальных проблем нашего времени.

Различия в образе восприятия мира по отношению к его окружению, организация человеческих отношений, акцент на социально-экономических аспектах и модели управления государственными делами, которые находятся между Востоком и Западом, настолько велики, что мы можем говорить о различной географии мысли. Это сравнение особенно касается западной культуры и общества конфуцианской Восточной Азии. Все это отражается не только в отдельных видениях, но и в систематических подходах, которые являются своего рода формой идентификации коллективного сознания этих культур. В некоторых случаях эти подходы и восприятие противоречивы и могут быть сопоставлены с помощью методов «versus». Они включают в себя такие темы, как индивидуальность против сообщества, целое против редукционистского подхода, общественный порядок против бунта, обязанности против прав человека, прагматизм против онтологических убеждений, противоречивое против комплементарного восприятия мира и другие концепции.

Работа стремится внести свой вклад в понимание этих расходящихся понятий и помочь преодолению модельных подходов между двумя цивилизациями.

Ключевые слова: конфуцианство, инкубаторы западной и восточной мысли, ключевые концепции взаимодействия, «искатели истины», «путь искателей», «Ното этико-Политикус», «Ното Spiritus-Religiosus», схемы управления, последствия для современного мира

JEL Classification: Z19

УДК: 327.39

REZUMAT:

EST ȘI VEST: DIFERENȚELE ÎN MODUL DE GÂNDIRE ȘI INFLUENȚA ACESTORA ASUPRA PROBLEMELOR ACTUALE ALE LUMII CONTEMPORANE

Cu toate că globalizarea actuală elimină și estompează diferențele dintre culturi în diverse regiuni ale lumii, înclinații divergente și preferințele în modul de gândire între Est și Vest, caracteristicile culturale fundamentate istoric și ierarhizarea distinctă a valorilor joacă un rol important în abordarea modelelor de rezolvare a problemelor urgente ale timpului nostru.

Diferențele în modul de a percepe lumea în raport cu împrejurimile sale, organizarea relațiilor umane, punând accentul pe aspectele socio-economice și modelele de management al afacerilor publice, care sunt între Est și Vest, sunt atât de mari încât putem vorbi despre o diversă geografie a gândirii. Această comparație este valabilă mai ales pentru cultura occidentală și pentru societatea confucianistă din Asia de Est.

Toate acestea se reflectă nu numai în pozițiile individuale, ci și prin o abordare sistematică, care este un fel de formă de identificare a conștiinței colective a acestor culturi. În unele cazuri, aceste abordări și percepții sunt contradictorii și pot fi comparate cu metodele care utilizează formula „anti”. Acestea includ subiecte cum ar fi individualitate versus comunitate, totalitatea contra abordării reduționiste, ordinea publică împotriva rebelunii, obligațiile împotriva drepturilor omului, pragmatismul împotriva credinței ontologice, contradictoriul împotriva percepției complementare a lumii și a altor concepte.

Lucrarea își propune să contribuie la înțelegerea acestor concepte și abordări divergente și să contribuie la depășirea abordării modelelor între cele două sfere ale civilizațiilor.

Cuvinte cheie: confucianismul, incubatoare ale gândirii occidentale și orientale, concepte cheie de interacțiune, „solicitanți de adevăr”, „calea solicitanților”, „Homo etico-Politicus”, „Homo Spiritus-Religiosus”, scheme de guvernare, consecințele pentru lumea contemporană.

JEL Classification: Z19

CZU: 327.39

Introduction

Conceptual differences in the perception of the world between East and West have historical roots. They are expressed in different hierarchies of value systems, different forms of human interaction with its surroundings, in divergent

ideas about the organization of human relations, in a model of government approach to solving common problems, and in statesmanship. Some differences are so striking that we can talk about the different geography of thought.

General comparison of Eastern and Western culture includes many disciplines, such as philosophy, psychology, archeology, sociology, political science, history, economic structures, business practices, and more. Many differences between East and West can be traced through the various corridors of views, for example — how these differences developed, what were their thought incubators, what are the main tendencies in thinking and differences in key concepts of relationships, how these concepts are reflected in the schemes of governance and in practical approaches to solving the current problems facing the world today.

The main objective of the study is not to bring fully exhaustive comparison of Eastern and Western cultures, but to examine some of the important aspects of traditional Confucian values in modern societies of East Asia and to contribute to the understanding of thought inclinations of the current East Asian countries and their impact on the approaches to solving today's world problems.

1. Basic definition of the terms

The nature of the study needs to define the basic concepts of East and West and some terms that are relevant for understanding the work.

„East” and „Eastern” are the terms referring, from a cultural point of view, to countries affected by Chinese Confucianism, namely China, Japan, Korea, Hong Kong, Singapore, Taiwan, Vietnam and with regard to business aspects also to strong Chinese communities in South East Asia. In other words, the East is defined as a summary of societies and social groups, sharing Confucian values. They are called „Confucian Asia”.

„West” or „Western” are the terms referring to European and North American cultures that have been dominating international order in the modern history from the time of colonization. Their values are based in the socio-economic sphere on democratic principles, rule of law, individual rights, market economy and in the field of philosophy on ontological approaches. The cultural orientation of the West is based on Judeo-Christian values and on the Greco-Roman heritage.

„Confucianism” is a term denoting the essence of Chinese tradition. It is understood beneath current Chinese philosophy and associated with the person of Confucius (approximately 551-479 B.C.) and his followers - Mencius (approximately

371-289 B.C.) and Xun Zi (approximately 313-230 B.C.). Confucianism is not a religion, it does not possess belief in gods and avoids metaphysical and ontological questions. It is a code of ethics, fostering civic cult and scaling moralistic properties useful for the state. She creates a variety of legal and philosophical schools and has introduced a powerful formalism into a society, as well as rituals and model of government with a vertical structure of subordination. Each entity in this „social mechanism” is clearly earmarked by civil position and responsibilities that are crucial for the functioning of the whole. The individual has first and foremost the obligations and not the rights, individuals must sacrifice their interests for the benefit of the whole. Individual freedoms and interests are secondary. Confucianism with Taoism and Buddhism represent a harmonious unit of three basic teachings in Chinese history of thought. Within this „triangle” Confucianism and Taoism are syncretic and highly complementary.

2. Geography of thinking as one of determination factors

The development of early culture depends strongly on physical environment, such as climate, fauna, flora, water resources and topography.

Some of key contrasting characteristics between East and West can be traced back to the very beginning of Western and Chinese cultures, during the Ice Age and the following Paleolithic and Neolithic periods. While China was situated in low latitude with abundance of fauna and flora, Europe was covered by ice sheets throughout the Ice Age. Nature conditions started to form different modes relating to nature, family, community and different patterns of behavior and living in those relevant regions.

Geographic confinement was another important factor. Chinese culture essentially developed in isolation, thousands kilometers from the two cradles of Western civilization. Vast distance and difficult terrains separated China from the West and it has persisted until the Silk Road was opened two thousand years ago. This was in sharp contrast with the development of ancient civilization around the Mediterranean, where open communication and cross-cultural exchange were common.¹

¹ Tai P. Ng. Chinese Culture, Western Culture. Why we must learn from each other? iUniverse, 2007, p. 35.

3. Thought incubators and thought inclinations

3.1 Greece: „Truth seekers” and tradition of public discussions

The Western thinking was born in the Greek thought incubator.² The Greeks were seeking truth via explicit knowledge. They thought deeply about thinking itself and pondered the „what” questions — what is the truth, what is world made of, what is real. The tradition of the debate itself acted as a key institute. Critical attitudes to authorities were common, loyalty of students to the teacher remained only while his reputation lasted. Open disagreements and questioning of teachings authorities were common practice. Reputation was obtained by reasoning with rivals and not through the position in the administration.

Early Greeks rejected empirical experience of non-casual character, non-rational way of thinking and recognized nothing less than rational, analytical, logical and explicit. The central question of the Greek philosophers was to find the durability and stability (the unity, the being, the whole), necessary for understanding of the universe with its ever ongoing changes (plurality, birth and termination of cases).

There is a strong ontological aspect in the Western thought. Greeks with their perseverance and insistence in search for truth through logical procedures adopted ultimately idealistic dualism as an important philosophy of life and the religion that has lasted thousands of years in various forms. As a result, the western approaches and preferences become more abstract, theoretical, atomic, rational, seeking substance of things. It was only after Enlightenment that more inclusive perspectives on thought were opened. Even then dualistic thinking continued to affect the Western attitudes.

In terms of methodological approach, western thinking is analytical with inherent reductionist procedures and anatomical analyzes on elements of the whole in order to understand the whole through its components while solely relying on logical procedures. The humanity must be highly grateful to early Greeks for their immense contribution in the field of mathematics, science, philosophy and political science.

The Roman Empire continued on the Greek civilization and further developed Greek arts, literature, philosophy, adapted the Jewish ethical system, the new Christian religion, absorbed Babel astronomy and astrology, the cultural elements of Persia, Egypt and other Eastern civilizations. The Romans created the Greco-Roman synthesis, a rich mix of cultural elements that formed two millennia Western tradition.

3.2 China: „Way seekers” and tradition of memorizing classic works

Institutional framework of the birth of Chinese thought was completely different. In China, the authority of Confucius was accepted as an axiom, as a Canon, as the eternal truth that can't be questioned. Official Confucian classics prestige was enormous, although medicine, astronomy and mathematics deserved also considerable status. Education was in this context the issue of conservation, interpretation and appreciation of classical texts and in addition to that - the way to a career in the ranks of well-paid administrators and provincial councilors to the supreme ruler and ministers.³ The authority was not achieved through the institution of public discussion, as in ancient Greece, but by the position in the administrative machinery, into which the scholar was positioned based on the results of state tests. These examinations were based on memorizing Confucian Analects - the ability to reproduce, understand and to interpret the text — but not going into thinking beyond the content of the text.

The Chinese long accepted the fact that the only constant in the world is the change. This was for them the apparent reality and they were seeking the way to accommodate this phenomenon. The Chinese did not asked questions „what” is the essence of the world, They were not preoccupied with the goal of providing rational accounts of reality but raised „where” questions - where is the Way of the harmony with the Nature in order to get the effective functioning of the society.

Eastern thinkers considered the thinking not as a process of abstract reasoning, but more as an activity whose immediate result should yield into practical use to society. In contrast to the Greeks they sought to understand the world more

² Lloyd G.E.R. *Polarity and analogy; two types of argumentation in early Greek thought*. Cambridge: [Eng] University Press, 1966, p. 1.

³ Lloyd G.E.R. *The Ambitions of Curiosity, Understanding the World in Ancient Greece and China*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press, 2002, p. 133-135.

through experience than seeking explanations of the world finding theories that stands behind it. For them the reality was a concept based on a concrete observation and an empirical knowledge of the world was a kind of experiential know-how.

There is absence of ontological imperatives in Chinese mind. Chinese thinkers do not perceive any „Being” or „One” behind the reality, only Universe — the phenomenon that is universal and omnipresent. Chinese wisdom has no need for the idea of God. There is only an ever-changing processional regularity. This inclination of considerations caused the Chinese approach and orientation of thoughts tends to practical solutions and correlations.

Chinese thought is neither analytically nor theoretically inclined but rather very pragmatic. Chinese mind has no tendency to theorize. What is typical for her are considerations in terms of respective analogies and she is prone to see things contextually, through more feminist than muscular eyes. It is avoiding abstract concepts, exclusive formal logic is not her stronghold, rather is synthetic than analytic and showing a lot of intuitive and instinctive aspects. Therefore Chinese attitudes and thought preferences tend to be practical and correlative.

In opposition to the western reductionism Eastern thought is a holistic, pays more attention to the context, to the connections and coherence. She is interested in understanding the whole complex in its context, not through its elements. The whole is in Chinese thinking more than a summary of its components while relationship among elements are so complex and complicated that even through the deepest analysis of these elements (reductionist method typical for the Western thinking) it is impossible to understand the complex whole.

Chinese thought manifests tolerance for contradictions and conflicts, and unlike prevailing majority of the Western philosophy schools it does not perceive the „opposites” (positive pole versus negative pole) as incompatible standing against each other, but as complementary and interdependent variables. In other words, he is looking for integrity and solutions in practical life in which two opposites can exist in symbiosis.

Based on thinking inclinations the study distinguishes Western philosophers as „Truth

seekers” and Eastern thinkers as „Way seekers”.⁴ The contrast is significant. Different thinking approaches affected worldviews and key relationship concepts in both cultures.

4. Key concepts of interactions: Homo-Ethico-Politicus vs Homo-Spiritus-Religiosus

Understanding of the differences in thinking between East and West needs to be based primarily on the different system approaches of the man with his environment/nature and man's relationship with man. These differences manifest themselves in a variety of contradictory concepts, for instance holistic versus reductionist approach, perceptions of opposites in conflicted versus complementary way, consciousness factor versus face protection, communitarian versus individualistic approach, order versus revolt in society evolution, rule of law versus kinship relationship in public affairs, people's obligations versus people's rights, pragmatism versus ontological thinking, formalism versus straightforward behavior, high context versus low context perception, substance versus object as well as different role of the trust, justice, harmony in the governing schemes of society and some other differentiating principles.

4.1 Human – Nature relationship (ontological questions)

Relationship with Nature is foundational and acts as a backdrop for finite relationships for the civil society.

Western culture, in searching for answers to the most fundamental question of human existence and the relationship between man and nature, emphasized on the concept of „separation” of mind from body resulting in the separation of man from nature. Traditional western view of human nature was heavily influenced by the religion. Western worship of spirit has not paid enough critical attention to the interpretation of human nature and only Post - Enlightenment period brought the changes.

In contrast, the East considered the man as a whole, as an embodied microcosm of the universe, a part of the nature, instead of a spirit being. The fundamental was the endeavor for harmony of relationship in the nature as well as in the society. That is why the relationship between man and nature was conceptualized by „Tao” —

⁴ Tai Ng. Chinese Culture, Western Culture: How Cross-Cultural Views of History, Philosophy and Human Relationships Will Change Modern Global Society. iUniverse, Inc., 2007, p. 14

„The Way”. It serves a similar role as the Gods of the West in the sense of relationship between man and nature but the East focused on the question of human nature instead of ontological issues.

Harmony in the concept of Tao can be best explained by the principle of polarity „Yin – Yang”, which explains these two poles as two complementary factors, standing for all movements of the nature. Western culture, unlike the East, characterizes polarity not as two complementary, but as two separate opposing factors. Such vision of reality greatly influenced the Chinese conceptualization of values and determined the approach to many aspects of life, including social institutions. This makes the Confucian worldview more organic and harmonious, preferring ethics of social relations instead of seeking supernatural phenomena, spirituality and religion. Mankind is considered simply as an integral part of the nature.

In contrast to the East, transcendent questions in the Western thought are stretching almost through the entire Western history and the issues of the creation of the universe and search for „Creator” of nature were formalized in the institution of religion.

If to compare the difference between East and West approaches concerning the relationship of the man and nature, the difference is that Tao is a concept of harmonization of the man and nature while God is above nature and by this standing, in a certain sense, separates humans from nature.

The perception of these differences between East and West are of paramount importance for organizing the relationships in civil society in Chinese and Western cultures.

4.2 Human – Human relationships (interpersonal relationships)

4.2.1 Role of the ethics in Confucian society

Confucian people’s relations are totally different from the Western world. East seeks to instill ethics in human relations for the maintenance of the order in society without any institution of supernatural being and without religion. On the other hand, the West and Christianity with the concept of the law of God and the faith in the afterlife bring to their civilization theological character.⁵

The centerpiece of the concept of human relations of the East is the role of ethics in Chinese society. The basis of this ethics is the moral integrity of every person, including the ruler of the country. The appeal to the concept of morality and the duties behavior of every individual in the vertically hierarchical social bonds is a control element management of public affairs. This provides the key to understanding the high objectives of Confucianism, relationships among people, between individuals and families, as well as between the individual and society. Each of these relationships mimics Regulations of Universe.

The basic unit in ancient Chinese society, in contrast to the West, was a family, rather than individual. The family is the most important aspect of a person’s life in the East, the foundation of one’s identity, one’s morality, and the source of the meaning of the life. The ideal Confucian „Six Relations” (ruler/subject, parent/child, husband/wife, older/younger brother, teacher/pupil and between friends) are considered the basis of all social connections. Three out of six are found within the family that is a kind of testament to the importance of family in Confucian society.

Confucian world, society and the state are modeled as an extension of the family. Governance of the state follows this model – the leader functions as the father, the head of the family, and all citizens as his children.

Suppression of individual interests to the interest of the group is the natural moral ethics of Confucianism. The Chinese do not understand the emphasis of individual freedoms, they understand only the interest which requires a functioning unit, to which everything should be subordinate. The society is seen as an analogy of the human body. This works only if every human body-organ performs its duties properly. Once the body organs begin to function without control (analogy of expression of individual freedom) the human body as a whole will collapse. Therefore the first and foremost duty in Confucian society is to harmonize relations by implementation of the obligations of all individuals and groups within the established hierarchy relations. The interests of individuals have no place in such society, only the interests of groups and higher units. This is the essence of ethical principles of Confucianism. Therefore, the concept of individual human rights in Chinese society is considered by Chinese as a

⁵ Choi Y.J. East and West: Confucianism and Christianity. Create Space Independent Publishing Platform, 2015, p. 31.

foreign element, „imported” from the West and despite the gradual modernization of China it is still considered that it „does not fit” the so-called Confucian tradition.

4.2.2 Role of the consciousness in the Western culture

Code of Ethics in the Confucian society was the determining factor, and the adherence to prescribed rituals fulfill in this regard an important function. Society life represents a set of rules and expectations of behavior of each subject according to established rules. Who swerved from this prescribed model of social interaction, was losing his face in front of others. Confucian society can therefore be described as „a culture of saving face” or as a „culture of shame” because the general pressure to comply with the Code of Ethics was so large that its failure to respect amount to shame.

The West, whose civilization values are based on Judeo-Christian traditions, was long-term building spiritual Institution and within this institution the „culture of conscience” based on spiritual approaches. Moral and ethical code of society was based on responsibility of the conduct in the sight of God, who controls everything and sees everything. It meant the appeal to the observance of morality institution in front of the Supreme Creator who will judge the actions of individuals in the end, and not the appeal to respect moral code measured by other members of society. No shame in front of others, but conscience before God has become a determining factor in the behavior of the individual and the religion became an institution that had this man's relationship with God to cultivate and to guard. Regardless of whether one is alone or in the eyes of others, in both normal and problematic situations, this spiritual approach preached the man always to appeal to his/her conscience and to ask whether it is right what he conducts. His conscience as a God's hand is a communication tool with an invisible God to whom the man will confess his/her acts.

History shows that despite these concepts proclaimed by East and West, their ideals passed through periods of deep crisis and both cultures in implementation of their ideals they slipped into deformation scales. What is important, however, is that thought preferences of both cultures resulted in two very important and highly topical issues that East and West still perceive in cardinal difference way.

The first is the relationship to freedoms and rights of the individual, the other issue relates to questions of correlations.

The essence of the difference in respect of individual freedoms is that Chinese society in general emphasizes the obligations of individuals, while the West emphasizes his rights.

In matters of correlations the Western culture is looking for differences between the body and mind, the existence and non-existence, the individual and society, the society and state, the man and nature. The Chinese culture strives to seek coexistence, integrity, unity, harmony, mutual respect of all things in nature and finding connectivity between the past, present and future.

Chinese mind along the way tended to look for the ideal in the past, so for example, its architecture, in principle, copies the past buildings and is not as diverse as architecture of Western culture, which is highly diverse and rich in architectural styles, reflecting the future oriented mind through innovation attitude. One can also see beyond that a kind of Confucian effort of Chinese society for the preservation of society and stability and rejection of social changes, while in Western culture there were in opposite way, the social movements that have become the driving force of progress.

Taking into account the characteristics of the intellectual orientations, Confucian society can be described as a community of *Homo Ethico-Politicus* and Western societies as *Homo Spiritus-Religiosus*.⁶

5. Implications for the problems of today's world

5.1 Social progress implications (harmony versus revolt)

There is different tradition of emphasis on the phenomenon of freedom and harmony between East and West, which has an impact on the stability of society and the processes of social movements.

Revolutions are a kind of anti-thesis of harmony.⁷ They replace the old world with new orders and new elites.

⁶ Choi Y.J. East and West: Confucianism and Christianity. *Op. cit.*, p. 114.

⁷ Cristaudo Wayne, Wong Heung Wah, Sun Youzhong. Order and revolt: debating the principles of Eastern and Western social thought. Los Angeles: Bridge 21 Publications, Piscataway, NJ: Transaction Publishers, 2014, p. 7.

The West has passed its history by a number of painful revolutionary social changes that destroyed the old social order, and brought new progress. In the West there is a tradition of thought that a harmonized conflict relations and forces represents a development of specific risk because it limits the creation of new things and overall social progress.

Confucian culture in contrast to the Western concept are focusing on harmonious order of society, preferring stability to social changes, which represents the core of their social interests. History of Confucian countries shows that Confucian societies, while have experienced wars and uprisings, they rarely went through revolutionary system changes of the society. The system was strongly conserved through mechanism of harmonized relationships that allowed hardly any social movement in terms of removing the old system and its replacement by a new structure of social relations.

In terms of socio-economic values the West has gradually transferred to the building their societies „based on law”, while the East maintained formal Confucian values with social management basically „based on relationships”.⁸

Eastern societies created a vertical structure of governance with emphasis on the obligations of individuals, while Western societies, on the other hand, started at a certain stage of their social development to promote horizontal equality of individuals with emphasis on the protection of individual rights, including economic ones.

These concepts significantly determined the choice of governmental mechanisms, tools of maintain social stability, but also forms of economic development, the formation and evolution of the market, the cost of doing business and a number of important developmental phenomena, such as the role of civil society, the factor of trust, the size of business units, preferences for basic or applied research, the transfer of scientific knowledge and the like.

5.2 Business culture implications (formalism versus straightforwardness)

Signs of Confucian culture in business interactions are so wide that this issue should be given separate studies. For illustration, it should be noted, at least some signs of Confucian values

in the wider context of life of the South Korean society, which is a typical example of practical reflections of Confucianism in modern business environment.

The most important factor in the management of the South Korean society for all its members is sharing the same values. To support this goal the large and medium Korean companies organize for their employees training camps including education for discipline and loyalty.

In all areas of society, including the business community, there is strong hierarchy, austere formalism, career advancement is possible only with increased age, people's interaction avoids showing directly negative attitudes, strict subordination is at every social level and in most cases the responsibility is associated with collective decisions.

Korean business culture differs from Western business approaches from the first moment of interaction. Koreans tend to identify themselves as members of the group and from the very beginning they show efforts to find points of contact (kinship, school, hometown, college). They construct their identity typically in relation to people with whom they have close ties, and tend to worry when they feel isolated. This is in stark contrast to Western businessmen for whom individuality plays a high role in constructing their identity.⁹

The pride is often a question of people's own perception, but with „saving face” in the Confucian concept is all about how others perceive that person. There is probably no person in the world who would not attempt to protect his/her pride, but Koreans consider the pride and preserving their face as extremely important.¹⁰ In this respect they keep a certain social distance also in the business interaction, a typical feature of Confucian business culture that the West sometimes confuses with the coldness of the person.

One of distinctive traits of Koreans is their ability to unite and bring private sacrifices to the benefit of the country. Korean vitality of unity and of the joint work is unique when being compared to many advanced nations that favor individualism and this kind of cohesion is reflected especially in times of crisis. Koreans, for example, were able to carry out individual

⁸ Li Shaomin. Together or Separate Checks?: Why the East and West Conduct Business in Different Ways. Create Space Independent Publishing Platform 2015, p. 12-13.

⁹ Chaiky Seoil. Doing Business with Koreans. 2012. 522 p.

¹⁰ Idem, p. 56.

collections of gold to help the country to pay off debt and redeem the restrictive measures of the IMF in the year 1988. Employees of companies in case of company's financial difficulties even return their salaries to contribute to the revitalization of the company. In such cases, the Koreans put the state/country to the level of their family and they perceive it as a common goal. This is a very different professional and business approach compared to Western companies.

Ambitions for education are particularly strongly rooted in the mentality of the South Koreans and the level of competitiveness for better social status through education has achieved enormous scale. Even the parents of their children compete over which of them gets on better schools. Children are under social pressure forced constantly learning even during their leisure time. The most widespread complaints of Korean children is the lack of sleep. Expensive private tutoring of children in order to excel over others are taken even late at night. Children are literally exhausted. The pressure of expectations of good study results is so great that in case of student's failure of admission to the university, it is not uncommon for students to go for suicide. South Korea is the country with the highest suicide rate in the world (more than 14,500 per year).

5.3 Global affairs implications (clash versus coexistence of civilizations)

In 1993, an essay entitled „Clash of Civilizations?” was published on the summer issue of „Foreign Affairs”, USA, by Samuel Huntington and in 1996 the book „The Clash of Civilizations and Remaking of World Order”. Huntington's hypothesis is that the fundamental source of conflict in the new world will not be primarily ideological or primarily economic. The great divisions among humankind and the dominating source of conflict will be cultural. Nation states will remain the most powerful actors in world affairs, but the principal conflicts of global politics will occur between nations and groups of different civilizations. The clash of civilizations will dominate global politics. The fault lines between civilizations will be the battle lines of the future.¹¹ This theory was discussed and criticized in all aspects by many scholars.

Huntington's observation is insightful in certain cases, such as Palestinian — Israel conflict, Kosovo conflict or even the Iraqi War a Syria War, where some cultural (religious and ethical) elements catalyzed the outburst of wars, though we should see in these wars also a contest for the strategies of power politics. Huntington's hypothesis reflects to certain extent also today's reality of growing tension between the Western and Muslim worlds in the form of the war against the extreme/radical interpretation of Islam (ISIS) and in the form of mutually growing anti-sentiments in both parts of these cultures while calling into question compatibility of values between them.

Human history has recorded enough cases of clashes caused by cultural or religious differences among states, nations, or regions. On the other hand, we witness a lot of geopolitical battles and economic competition around the globe. Nevertheless, in view of the general tendency of history, we find that the development of civilizations among different states, nations, and regions, should be dominated by mutual absorption and convergence.

Clash of civilizations theory is reflecting some trends in today's world but hardly can fit the present global situation, nor will it be the future perspective of mankind. Instead, the „coexistence of civilizations” should be the only outlet for human society and future goal we should strive for.

Perhaps, a clearer picture of our age may be built on the idea of the „New Axial Age” (pivotal age), proposed by German philosopher Karl Jaspers (1883 – 1969). According to his theory, around 500 B.C., great thinkers appealed almost simultaneously in Ancient Greece, Israel, India, and China, and they contributed their original ideas to the solution of the problems which are of great concern to humankind. Distinctive cultures were then formed which, after more than 2000 years of progress, have become the principle part of human intellectual wealth. Until today mankind has lived by what happened during the Axial Period, by what was thought and created during that period.¹²

Judging from certain evidences we may draw this conclusion that in a certain sense, the current development of world multiculturalism might

¹¹ Huntington Samuel P. Clash of civilizations. In: Foreign Affairs. 1993, Vol. 72, p. 22

¹² Jaspers Karl, Bullock Michael. The Origin and Goal of History. New Haven: Yale University Press, 1953, p. 7

become a new leap forward. Now, we have entered the Information Age when a great leap forward in human society is just happening. Because of the economic globalization, integration of science and technology and progress of information network, different regions all over the world are tightly connected, and local cultural progress could no longer be independent as they once were in the Axial Age 2000 years ago. Instead, they will be developed in the midst of discords, conflicts, and through mutual influences or mutual absorptions.¹³

At present, human society is standing on a historic turning point and every nation or country should seriously reexamine its own culture in the historic perspective. The cultural tradition is a reality de facto for every nation or state, especially for those nations and states with a long history. Cultural tradition has crucial influence on contemporary human society, for it is deeply rooted in the hearts of its people, forming a spiritual prop of this particular nation or state.

Perhaps the twenty-first century would be dominated by four principle cultural systems: Euro-American, East Asian, South Asian, Islamic. Each of the four cultures has a long tradition and a population of over a billion. Different cultural traditions would subsist in this New Axial Age, each with a population too large to be eliminated and thus in the long run, the coexistence of civilizations is predictable.

To achieve this goal we must have some self-knowledge. The self-understanding of each culture is undoubtedly limited and the cross — cultural studies are necessary to provide us with a more comprehensive view of our own culture.

Conclusion

Historical and linguistic factors have caused that the Chinese culture, which originated Confucian system of governance, was one of the most poorly understood and sometimes even completely misunderstood cultures in the West. There is still a lack of public awareness in some Western countries about the Confucian system as well as about implications of the Confucian thinking inclinations in today's world. These issues belong to a group of important social topics that become more apparent in the process of globalization, and that are reflected in positions

on international relations, on basic aspects of governance and on perceptions of democracy and attributes of individual rights and freedoms.

The comparison of systematic values between East and West is facing a number of problems of inter-cultural communication including the articulation of the terms and concepts that have no equivalent in another culture. This comparison process, however, enriches our world view with new dimensions and promotes the necessary knowledge how qualitatively relevant and important is to perceive the contrasting issues between East and West for solving actual problems of today's world. The comparison of systematic values of different cultures at the same time teaches us a deeper understanding that the long-rooted inclinations of thought are an essential form of cultural identification that, despite today's modernization and globalization trends, are able only to a slow change.

Usability of this approach is of particular importance when addressing global challenges, where East and West need each other, in the inter-regional relationships where both parties need to perceive the background of the other, and above all in the knowledge that the world is not flat but varied, diversified and that, in building our modern societies, we can mutually learn from each other on the millennia accumulated wisdom and experience. In addressing today's actual problems, this knowledge is even more important, because it is forcing the partners to a deeper perception of different properties and thus to a greater respect while seeking realistic approach acceptable to both sides.

Bibliography:

1. Bertrand Russell. *The Problem of China*. London: George Allen & Unwin Ltd, 1923. 260 p.
2. Chaiky Seoil. *Doing Business with Koreans*. 2012. 522 p.
3. Chan Joseph Cho Wai. *Confucian Perfectionism: a political philosophy for modern times*. Princeton: Princeton University Press, 2014. 256 p.
4. Choi Y.J. *East and West: Confucianism and Christianity*. Create Space Independent Publishing Platform, 2015. 472 p.
5. Choi Y.J. *East and West: Man versus Spirit*. 2015.
6. Cristaudo Wayne, Wong Heung Wah, Sun Youzhong. *Order and revolt: debating the principles of Eastern and Western social thought*. Los Angeles:

¹³ Yijie Tang. *Confucianism, Buddhism, Daoism, Christianity, and Chinese Culture*. Heidelberg: Springer, 2015, p. 297.

Bridge 21 Publications, Piscataway, NJ: Transaction Publishers, 2014. 200 p.

7. Harvey David. Justice, Nature and the Geography of Difference. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, 1996. vi + 468 p.

8. Huntington Samuel P. Clash of civilizations. In: Foreign Affairs. 1993, Vol. 72, p. 22–6.

9. Jaspers Karl, Bullock Michael. The Origin and Goal of History. New Haven: Yale University Press, 1953. 294 p.

10. Li Shaomin. Together or Separate Checks?: Why the East and West Conduct Business in Different Ways. Create Space Independent Publishing Platform 2015. 44 p.

11. Lloyd G.E.R. Disciplines in the making: cross-cultural perspectives on elites, learning and innovation New York: Oxford University Press, 2009. viii + 215 p.

12. Lloyd G.E.R. Polarity and analogy; two types of argumentation in early Greek thought. Cambridge: [Eng] University Press, 1966. v+ 502 p.

13. Lloyd G.E.R. The Ambitions of Curiosity, Understanding the World in Ancient Greece and China. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press, 2002. xvi + 175 p.

14. Nisbett Richard E. The Geography of Thought. New York: Free Press, 2003. xxii + 263 p.

15. Richey Jeffrey L. Teaching Confucianism. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008. xiii + 230 p.

16. Tai Ng. Chinese Culture, Western Culture: How Cross-Cultural Views of History, Philosophy and Human Relationships Will Change Modern Global Society. iUniverse, Inc., 2007. 376 p.

17. The clash of civilizations and the remaking of world order. New York: Simon & Schuster, 1996. 367 p.

18. Wang Zhihe. Process and pluralism: Chinese thought on the harmony of diversity. Frankfurt; New Brunswick: Ontos Verlag, 2012. x + 221 p.

19. William Theodore De Bary, Tu Weiming. Confucianism and Human Rights. New York: Columbia University Press, 1998. xxiii + 327 p.

20. William Theodore De Bary. Asian values and human rights: a Confucian communitarian perspective. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001. 196 p.

21. Yijie Tang: Confucianism, Buddhism, Daoism, Christianity and Chinese Culture. Heidelberg: Springer, 2015. ix + 317 p.

Copyright©LAJČIAK Milan, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Slovak Embassy in Seoul, South Korea
389-1, Hannam-dong 140-210 Yongsan-gu

E-mail: emb.seoul@mzv.sk

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 3, Volume 11, Pages 367-375. ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963 Submitted: 15. 05. 2016 Accepted: 15.08. 2016 Published: 30.09. 2016</p>
---	--

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**КИТАЙ И ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ
СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ ЭКОНОМИКИ И ЭНЕРГЕТИКИ¹**

**CHINA AND CENTRAL ASIA: THE MAIN DIRECTIONS OF
COOPERATION IN THE SPHERE OF ECONOMY AND ENERGY**

**CHINA ȘI ASIA CENTRALĂ: PRINCIPALELE DIRECȚII DE
COOPERARE ÎN DOMENIUL ECONOMIEI ȘI ENERGETICII**

GUSEV Leonid / GUSEV Leonid / ГУСЕВ Леонид*

ABSTRACT:

**CHINA AND CENTRAL ASIA: THE MAIN DIRECTIONS OF
COOPERATION IN THE SPHERE OF ECONOMY AND ENERGY**

The article analyzes China's policy in Central Asia over the past decade. The author carries out a systematic analysis of the forms of cooperation between China and every country in the region individually: Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Turkmenistan.

It concludes that China actively develops and finances various projects in Central Asia, especially in the field of energy and transport, and this, in turn, strongly binds them to it.

Keywords: *China, Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, co-operation, transport, energy.*

JEL Classification: F29, K33

REZUMAT:

**CHINA ȘI ASIA CENTRALĂ: PRINCIPALELE DIRECȚII DE
COOPERARE ÎN DOMENIUL ECONOMIEI ȘI ENERGETICII**

Articolul analizează politica Chinei în Asia Centrală pe parcursul ultimelor decenii. Autorul realizează o analiză sistematică a formelor de cooperare între China și fiecare țară din regiune, în mod individual: Kazahstan, Uzbekistan, Kârgâzstan, Tadjikistan și Turkmenistan.

Se ajunge la concluzia că China în mod activ inițiază și finanțează diverse proiecte în Asia Centrală, în special în domeniul energiei și al transporturilor, iar acest lucru, la rândul său, leagă puternic aceste țări de ea.

¹ Доклад на Международной конференции (форуме): «На втором треке. Роль гражданского общества и общественной дипломатии в дальнейшем развитии и расширении Шанхайской организации сотрудничества» (19-20 апреля 2016 г., Сочи, Российская Федерация).

* **GUSEV Leonid** — Doctor în istorie, cercetător științific superior la Centrul analitic al Institutului de Studii Internaționale al Universității MGIMO a Ministerului rus de Externe, (Moscova, Federația Rusă). / **GUSEV Leonid** — PhD in History, senior researcher at the Analytical Center of the Institute of International Studies of the MGIMO University of the Russian Foreign Ministry (Moscow, Russian Federation). / **ГУСЕВ Леонид Юрьевич** — Старший научный сотрудник Аналитического центра Института международных исследований МГИМО МИД России, кандидат исторических наук (Москва, Российская Федерация).

Cuvinte cheie: China, Kazahstan, Uzbekistan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Turkmenistan, cooperare, de transport, energetică.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39

РЕЗЮМЕ:

КИТАЙ И ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ ЭКОНОМИКИ И ЭНЕРГЕТИКИ

В статье анализируется политика Китая в странах Центральной Азии за последние десятилетия. Автор проводит системный анализ форм сотрудничества Китая с каждой страной региона в отдельности: Казахстаном, Узбекистаном, Киргизией, Таджикистаном и Туркменистаном.

Делается вывод, что Китай активно разрабатывает и кредитует различные проекты в странах Центральной Азии, особенно в сфере энергетики и транспорта, а это, в свою очередь, очень сильно привязывает их к нему.

Ключевые слова: Китай, Казахстан, Узбекистан, Киргизия, Таджикистан, Туркменистан, сотрудничество, транспорт, энергетика.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39

В последнее десятилетие Китай осуществляет ряд значимых проектов в странах Центральной Азии. Хотелось бы рассмотреть некоторые из них подробно.

Казахстан. Астана является ключевым партнером Пекина в Центральной Азии в плане альтернативного Ближнему Востоку источника снабжения нефтью. Для Казахстана после прокладки нефтепроводов в Китай эта страна стала вторым по важности покупателем сырья после ЕС.

Однако китайские интересы в Казахстане намного шире чисто «нефтяной» тематики. 12 июня 2010 г. в ходе государственного визита председателя КНР Ц. Ху в Астану стороны подписали межправительственные соглашения о сотрудничестве в области мирного использования атомной энергии и контракт на куплю-продажу концентратов природного урана между компаниями Казатомпром и CGNPC. Разовый контракт предусматривает поставку 650 тонн урана в Китай¹.

Во время визита председателя КНР Ц. Си в Казахстан в сентябре 2013 г. он и президент Казахстана Н. Назарбаев подписали

Совместную декларацию о дальнейшем углублении всестороннего стратегического партнерства.

В декларации, в частности, отмечалось, что «страны намерены на основе принципов взаимной выгоды и обоюдного выигрыша расширять и углублять энергетическое сотрудничество, обеспечивать долгосрочную безопасную и стабильную эксплуатацию общих проектов, таких, как разведка нефтегазовых промыслов, добыча и транспортировка нефти и газа»². Также было определено, что Китай и Казахстан ускоряют процесс расширения первой очереди китайско-казахстанского газопровода (линия С) и строительство второй очереди газопровода (Бейнеу-Базой-Чимкент), модернизацию и реконструкцию комплекса по производству ароматических углеводородов в Атырау, строительство битумного завода в Актау. Указывалось на то, что стороны поощряют и поддерживают сотрудничество между предприятиями двух стран в таких новых проектах, как разведка и освоение нефтегазовых промыслов,

¹ Петелин Е. Энергомонолог Китая в Центральной Азии. М. [On-line]: <http://netess.ru/3knigi/1191349-1-evgeniy-petelin-energomonologkitaya-centralnoy-azii-centralnaya-aziya-region-osobenniy-svoim-geopoliticheskim-polozhenie.php> (Дата посещения: 12.03.2016).

² Китай и Казахстан намерены наращивать всестороннее прагматическое сотрудничество во всех областях. В: Агентство Синьхуа. П, 8 августа 2013. [On-line]: <http://russian.people.com.cn/31519/8393035.html> (Дата посещения: 12.03.2016).

переработка нефти и увеличение экспорта энергоресурсов в Китай³.

14 декабря 2014 г., выступая на закрытии Второй сессии китайско-казахстанского совета предпринимателей премьер Госсовета КНР К. Ли сказал, что Китай занимает лидирующие позиции в мире по производству стали, цемента, стекла, оборудования для электроэнергетики и др.⁴ Кроме того, китайская продукция отличается оптимальным соотношением цены и качества и высокой конкурентоспособностью. Китай поддерживает инвестиции отечественных предприятий в экономику Казахстана, содействует реализации масштабного инфраструктурного строительства и реализации экономической программы Казахстана «Нур жол».

15 декабря 2014 г. во время рабочего завтрака премьер Госсовета КНР К. Ли и его казахстанский коллега К. Масимов достигли предварительного консенсуса по рамочному соглашению о сотрудничестве на сумму 18 млрд долл. Данное соглашение касается строительства инфраструктуры, скоростных автомагистралей и жилых массивов.

После визита китайского премьера Китай и Казахстан совершили очередной прорыв в сотрудничестве: 26 декабря 2014 г. в Пекине состоялись переговоры министра по инвестициям и развитию Казахстана А. Исекешева и руководителя Государственного комитета по делам развития и реформ КНР Ш. Сюй. По итогам переговоров был определен ряд наиболее перспективных для реализации проектов в горной металлургии, химии и нефтехимии, производстве строительных материалов, машиностроении, а также легкой промышленности, туризма, транспортной инфраструктуры и электроэнергетики⁵.

В конце марта 2015 г. Китай и Казахстан подписали 33 контракта о сотрудничестве на сумму 23,6 млрд долларов США после визита в Китай премьер-министра Республики Казахстан К. Масимова.

Были подписаны соглашения, в том числе те, которые касаются сотрудничества по стали, цветным металлам, листовому стеклу,

нефтеперерабатывающей промышленности, гидроэнергетики и автомобилестроения. К. Ли также призвал к расширению сотрудничества в таких областях, как железнодорожное строительство, ядерная энергетика, сельское хозяйство.

К. Масимов высоко оценил потенциал «хорошего старта» в сотрудничестве, сказав, что это доказывает, что новый режим взаимодействия имеет широкие перспективы и будет примером для всего региона. Он отметил, что Казахстан готов к дальнейшему углублению всестороннего стратегического партнерства с Китаем и укреплению обмена и сотрудничества во всех областях.

Узбекистан. Сотрудничество Китая с Узбекистаном касается, прежде всего, сферы китайских инвестиций в промышленность этой страны, а также — торговли узбекскими природными ресурсами.

В июне 2012 г. Узбекистан и Китай заключили более 30 соглашений в области экономики, инвестиций, финансов на общую сумму в 5,3 млрд долл. Данные соглашения касаются таких сфер экономики, как углеводородная промышленность, хлопок, уран, газ, редкие металлы, производство химической продукции, электроника, информационные технологии, фармацевтика и строительные материалы⁶. В сентябре 2012 г. состоялся визит китайского вице-премьера Л. Ху в Узбекистан, который проходил в рамках официального турне в Конго, Танзанию, Киргизию и Узбекистан. Во время визита китайского вице-премьера президент Узбекистана И. Каримов подписал закон «О ратификации Договора о долгосрочном соседстве, дружбе и сотрудничестве стран-членов ШОС». Обе стороны также подписали двусторонние соглашения на сумму в 535 млн. долл. Кроме того, в августе 2012 г. Узбекистан начал поставлять Китаю газ на регулярной основе, и к концу 2012 г. объемы поставок составили до 4-5 млрд м³. К 2016 г. объемы китайского законтрактованного газа планируются на уровне не менее 25 млрд м³ в год⁷.

³ Там же.

⁴ Ли Ц. От Пекина до Астаны рукой подать. В: Российская газета. М., 10 февраля 2015 г.

⁵ Там же.

⁶ Саипов С.З. Китай наращивает свою значимость в Центральной Азии. М. 29 сентября 2012. [On-line]: <http://www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/73316/> (Дата посещения: 12.03.2016).

⁷ Там же.

В мае 2011 г. компания CGNPC Uranium Resources и Госкомгео Узбекистана подписали рамочное соглашение с целью освоения месторождений урана на Бозтауской площади в Центральном Кызылкуме (Узбекистан). Отмечается, что по итогам проведения исследований CGNPC планирует приступить к строительству добывающего комплекса и начать добычу урана в Узбекистане во второй половине 2014 г.⁸

А в середине июня 2015 г. Узбекистан и Китай подписали Протокол о расширении взаимовыгодного торгово-экономического сотрудничества в рамках реализации инициативы строительства «Экономического пояса Шелкового пути».

Документ в приморском г. Жичжао провинции Шаньдун (Восточный Китай) подписали министр внешних экономических связей, инвестиций и торговли Узбекистана Э. Ганиев и заместитель министра коммерции КНР Ш. Чжун. В Жичжао в этот день прошли третье заседание Межправительственного комитета по сотрудничеству и Бизнес-форум Узбекистана и Китая⁹.

Протокол предусматривает, что Узбекистан и Китай в рамках совместного строительства «Экономического пояса Шелкового пути» будут всецело применять действующий механизм двустороннего торгово-экономического сотрудничества, а также углублять и расширять взаимовыгодное сотрудничество в торговой, инвестиционной, финансовой, транспортной и других сферах.

Главный упор будет делаться на увеличении торговли основными товарами, осуществлении проектов инфраструктурного строительства, реконструкции промышленных объектов и создании промышленных парков¹⁰.

Киргизия. В рамках китайского сотрудничества с Центральной Азией Киргизия является ключевым торгово-логистическим узлом распределения продукции КНР.

Масса китайских товаров, предназначенных не только для Центральной Азии, но и для России проходит через киргизские оптовые рынки, типа Дордоя. По некоторым экспертным оценкам доля этой торговли в ВВП Киргизии составляет от 30 до 50%.

Таким образом, китайское торговое влияние на эту страну сопоставимо с российским (до 30% ВВП республики дают также перечисления от мигрантов, работающих в России).

Однако китайское влияние в Киргизии не ограничивается только сферой торговли. Китай проявляет определенную заинтересованность к вопросам строительства гидроэлектростанций (ГЭС) и поставок электроэнергии из Киргизии. Тем не менее, проектная активность Китая в гидроэнергетической отрасли Киргизии пока не выходит за рамки обсуждений «планов на будущее», а наиболее перспективным проектом является лишь проект по строительству ГЭС на реке Нарын¹¹.

Растет также и инвестиционное сотрудничество, особенно, в сфере создания инфраструктуры для транзитной торговли. В начале 2013 г. с инициативой совместного развития приграничных регионов Киргизии и Китая выступил премьер Госсовета КНР Ц. Вэнь. По его мнению, Китаю нужно более активно развивать экономические отношения с Киргизией.¹² Ц. Вэнь, в частности, предложил поощрять китайские предприятия, которые инвестируют в экономику Киргизии. Он назвал Киргизию важным партнером в Центральной Азии, с которым КНР связывают перспективные проекты. Один из них — строительство железной дороги, которая пройдет по югу Киргизии и свяжет Китай с Узбекистаном. Эта магистраль, как

⁸ Там же.

⁹ Узбекистан и Китай подписали протокол о сотрудничестве. В: Газета.uz. Ташкент, 17 июня 2015 г. [On-line]: <http://www.gazeta.uz/2015/06/17/protocol/> (Дата посещения: 12.03.2016).

¹⁰ Там же.

¹¹ Парамонов В., Строков А., Столповский О. Экономическое присутствие Китая в Кыргызстане. В: Центральная Евразия. М., 26 августа 2010 г. [On-line]: <http://www.ceasia.ru/ekonomika/ekonomicheskoe-prisutstvie-kitaya-v-kirgizstane.-chast-2.html> (Дата посещения: 12.03.2016).

¹² Китай и Киргизия подпишут программу развития приграничных районов. В: АТИ-Медия. М, 18 января 2013 г. [On-line]: <http://www.ati.su/Media/PrintNews.aspx?ID=12229> (Дата посещения: 12.03.2016).

предполагается, значительно сократит время грузоперевозок между КНР и Европой¹³.

Ц. Вэнь также предложил в скорейшем порядке согласовать и подписать программы развития приграничных районов Китая и Киргизии, что поможет увеличить масштабы торговли между Киргизией и Синьцзян-Уйгурским автономным районом КНР. Развитию сотрудничества, по его мнению, также будет способствовать активизация связей таможенных структур в областях гидроэнергетики, сельского хозяйства и безопасности¹⁴.

В июне 2014 г. Киргизия и Китай условились запустить в эксплуатацию газопровод, по которому в КНР в 2016 г. начнутся поставки газа из Туркмении. Договоренности об этом подписаны во время визита президента Киргизии А. Атамбаева в Шанхай. Проект оценили в 1,5 млрд долл. Пропускная способность газопровода, как утверждают официальные источники, составит 30 млрд м³ газа в год. Протяженность транзитной ветки — 215 км. На территорию Киргизии газопровод протянут со стороны Таджикистана — в районе населенного пункта Карамык. Далее труба пройдет по Чон-Алайскому району Ошской области до села Нур у китайской границы¹⁵.

17 марта 2015 г. Киргизия предложила Китаю полностью профинансировать строительство железной дороги Кыргызстан - Китай. Об этом сообщил министр транспорта и коммуникаций К. Султанов в эфире «Первого радио».

Предварительный маршрут прохождения железнодорожной магистрали Кыргызстан — Китай по территории Киргизской Республики. По его словам, ранее в 2012 г. было завершено технико-экономическое обоснование проекта строительства железной дороги, но, из-за дороговизны проекта переговоров не было.

В феврале 2015 г. делегация во главе с К. Султановым съездила в Китай для встречи с министром транспорта КНР, вице-президентом Экспортно-импортного банка

КНР. Киргизская сторона предложила создать кыргызско-китайскую компанию, кыргызская сторона обязуется выделить землю под строительство, а китайская финансирует строительство железной дороги и инфраструктуры.

«В то же время Кыргызстан не дает никаких гарантий. Наше предложение китайская сторона хорошо приняла, на прошлой неделе встретился с представителями КНР, они сообщили, что в мае-июне дадут ответ и переговоры продолжатся. На сегодня эксперты китайской стороны изучают наше предложение», — сказал К. Султанов.

Таджикистан. Китай превращается в основного инфраструктурного инвестора и торгового партнера Таджикистана. Темпы роста китайского влияния в этой стране, начинающего вытеснять традиционное российское влияние, впечатляют.

В середине сентября 2014 г. между Китаем и Таджикистаном было подписано 16 новых документов о сотрудничестве. Среди основных документов, следующие: Совместное коммюнике между Республикой Таджикистан и Китайской Народной Республикой о дальнейшем расширении стратегического партнерства; Программа сотрудничества между Таджикистаном и Китаем на 2015-2020 гг.; Соглашение между правительствами Таджикистана и Китая об экономическом и техническом сотрудничестве (выдача гранта в размере 300 млн юаней); Рамочное соглашение между министерством финансов Республики Таджикистан (РТ) и министерством коммерции КНР о выдаче Таджикистану внешнего льготного кредита; Меморандум о продвижении создания «Экономического плана шелкового пути» между Госкомитетом по развитию и реформам КНР и министерством экономического развития и торговли РТ; Соглашение между правительством РТ и «Транс-таджик-газ пайплайн компании Лимитед» об основных направлениях сотрудничества; Кредитное Соглашение между «Таджиктрансгаз» и компанией «Транс-Азия Пайплайн»; Меморандум о сотрудничестве между «Международной компанией о ресурсах Тачен» СУАР КНР и министерством промышленности и технологий РТ по

¹³ Там же.

¹⁴ Каримов Д. Поднебесный проект. В: Российская газета. М., 16 января 2013 г.

¹⁵ Каримов Д. Труба зовёт. В: Российская газета. М., 4 июня 2014 г.

проекту «Промышленная зона Таджикистана и Китая»¹⁶.

В начале июня 2015 г. в посольстве Таджикистана в Китае состоялся очередной круглый стол, посвященный обсуждению широкого круга вопросов, связанных с включением Республики Таджикистан в проекты строительства «Экономического пояса шелкового пути», в котором приняли участие руководители подразделений Государственного комитета по делам реформ и развития КНР и Банка развития Китая.

Открывая круглый стол, посол Республики Таджикистан в КНР Р. Алимов отметил, что президент Таджикистана Э. Рахмон назвал инициативу председателя КНР Ц. Си «Один пояс, один путь» актуальной и открывающей новые возможности для расширения торгово-экономического сотрудничества, укрепления взаимосвязанности и совместного развития¹⁷.

По мнению посла, строительство «Пояса» позволит успешней решать вопросы подъема национальных экономик, стимулировать развитие региональной экономики и экономическую интеграцию. К очевидным плюсам «мегапроекта» Р. Алимов отнес перспективы дальнейшего расширения масштабов инвестиционного сотрудничества, особенно в области инфраструктуры, энергетики, освоения минеральных ресурсов, производства и переработки продукции сельского хозяйства. Он отметил, что «Возрождение Великого шелкового пути укрепит транзитный потенциал Таджикистана, увеличит объем трансграничных перевозок и, тем самым, через таджикский коридор «приблизит» страны Южной Азии и Персидского залива к Китаю»¹⁸.

¹⁶ Таджикистан и Китай подписали 16 новых документов о сотрудничестве. В: Avesta.tj. Душанбе, 13 сентября 2014 г. [On-line]: <http://www.avesta.tj/government/27710-tadzhikistan-i-kitay-podpisali-16-novyh-dokumentov-o-sotrudnichestve.html> (Дата посещения: 11.03.2016).

¹⁷ Юлдашев А. Готовится проект Плана совместных действий Таджикистана и Китая по «экономическому поясу». В: ASIAPlus. Душанбе, 12 июня 2015 г. [On-line]: <http://news.tj/ru/news/gotovitsya-proekt-plana-sovmestnykh-deistvii-tadzhikistana-i-kitaya-poekonomicheskomu-poyasu> (Дата посещения: 10.03.2016).

¹⁸ Там же.

В своем выступлении В. Цяо, заместитель директора Департамента развития западных территорий Госкомитета по делам развития и реформ КНР напомнил, что Таджикистан в числе первых подписал с Китаем соглашение о совместном строительстве «Экономического пояса шелкового пути». «Китай готов повысить уровень взаимосвязанности с Таджикистаном, укреплять сотрудничество по ведущим производственным отраслям. Инвестиции Китая будут направлены на инфраструктурное строительство и производственные отрасли с тем, чтобы создать новые точки для экономического роста», — заявил он¹⁹.

Состоялся углубленный обмен мнениями о приоритетных направлениях сотрудничества в деле строительства «Экономического пояса шелкового пути». К их числу отнесены укрепление инфраструктурной взаимосвязанности, многовекторные инвестиции, передача передовых технологий для новых производств и аграрного сектора и др.

Конструктивные предложения, прозвучавшие в ходе дискуссии, лягут в основу проекта Плана совместных действий Таджикистана и Китая, который будет представлен правительствам двух стран для обсуждения и последующего принятия.

Туркменистан. Для Туркменистана КНР твердо превратилась в основного покупателя природного газа (а торговля этим сырьем — основа всей туркменской экономики). С этой ключевой позиции Китай давно вытеснил российский «Газпром». Ещё в декабре 2009 г. была введена в строй первая ветка магистрального газопровода «Туркменистан-Китай», а в конце 2011 г. введена в строй вторая ветка, в результате чего пропускная способность газопровода возросла до 40 млрд м³ газа в год. Более того, с апреля 2012 г. некоторую часть газа по газопроводу Туркменистан-Китай начал экспортировать и Узбекистан²⁰. Идет постоянное «расширение» этой газовой магистрали.

¹⁹ Там же.

²⁰ Присутствие Китая в Центрально-Азиатском регионе. В: Деловые новости. М., 24 сентября 2014 г. [On-line]: <http://delonovosti.ru/analitika/2615-prisutstvie-kitaya-v-centralno-aziatskom-regione.html> (Дата посещения: 09.03.2016).

27 июля 2012 г. в Пекине состоялось второе заседание Комитета по сотрудничеству между Китаем и Туркменистаном, на котором сопредседательствовали вице-премьер Госсовета КНР, председатель комитета с китайской стороны Ц. Ван и заместитель премьер-министра Туркменистана, председатель комитета с туркменской стороны Б. Ходжамухамедов²¹. Ц. Ван назвал Туркменистан важным и надежным поставщиком природного газа в Китай, а Китай долгосрочным и стабильным рынком экспорта природного газа для Туркменистана. Он выразил готовность своей страны прилагать совместно с Туркменистаном усилия для всестороннего содействия энергетическому сотрудничеству. В частности, на встрече было высказано намерение гарантировать введение в эксплуатацию линии С китайско-туркменского газопровода, совместно продвигать проект разработки газового месторождения на правом берегу реки Амударья и месторождение Южного Иолотаня, а также — активно реализовать соглашение о дополнительной поставке из Туркменистана в Китай газа объемом в 25 млрд м³ в год²².

В апреле 2015 г. в г. Ланьчжоу, административном центре китайской провинции Ганьсу (Китай) состоялся форум «Туркмено-китайский диалог: транспортное сотрудничество во имя устойчивого развития».

Участие в форуме в Транспортном Университете Ланьчжоу приняли высокопоставленные сотрудники правительства провинции, ответственные работники посольства Туркменистана в Китае, туркменские эксперты в сфере транспорта, специалисты университета, представители СМИ²³.

На форуме обсуждалась консолидация усилий в транзитно-транспортном секторе,

значимая роль совершенствования управления границами и обеспечения безопасности, правовые аспекты. Дискуссии и презентации позволили участникам ознакомиться с предложениями по диверсификации транспортных связей Туркменистана и Китая.

Обсуждалось развитие культурно-экономических отношений между странами в рамках концепции «Нового Шелкового пути», рассматривался железнодорожный вариант этого пути из Китая в Туркменистан, а также китайский опыт строительства высокоскоростных железных дорог²⁴.

Как подчеркивали выступавшие, Ланьчжоуский Диалог станет шагом реализации инициатив президента Туркменистана Г. Бердымухамедова по созданию архитектуры нового геоэкономического пространства, объединяющего Центральную Азию, Каспийский, Черноморский и Балтийский регионы, Средний и Ближний Восток, Южную и Юго-восточную Азию.

Было обсуждено расширение сотрудничества в транспортной сфере с учетом реализуемых Туркменистаном масштабных проектов. На базе Туркменистана на пересечении важнейших торговых путей континента «Север-Юг» и «Восток-Запад» создается международный транзитно-транспортный узел, прокладываются и проектируются тысячи километров железных дорог и автобанов, строятся и модернизируются морские и воздушные гавани. Транзит через территорию Туркменистана интересен и для китайских партнеров для транспортировки их товаров в Европу²⁵.

Местом проведения форума Ланьчжоу выбран как ключевой транспортный узел региона, город находится в центре северо-запада Китая. Именно здесь начинается путь в Среднюю Азию из Китая, где когда-то пролегал 1600-километровый торговый коридор для караванов Великого Шелкового пути. Транспортный Университет Ланьчжоу более чем с 50-летней историей, выпускает

²¹ В Пекине состоялось 2-е заседание Комитета по сотрудничеству между Китаем и Туркменистаном. В: МИД КНР. Пекин, 27 июля 2012 г. [On-line]: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/zxxx/t957581.htm> (Дата посещения: 12.03.2016).

²² Там же.

²³ Туркменистан и Китай обсудили транспортное сотрудничество. В: Trend. Баку, 22 апреля 2015 г. [On-line]: <http://www.trend.az/business/economy/2386807.html> (Дата посещения: 12.03.2016).

²⁴ Там же.

²⁵ Туркменистан и Китай обсудили транспортное сотрудничество. В: Trend. Баку, 22 апреля 2015 г. [On-line]: <http://www.trend.az/business/economy/2386807.html> (Дата посещения: 12.03.2016).

инженеров и менеджеров для автомобильных и железных дорог²⁶.

Таким образом, мы видим, что Китай активно разрабатывает и кредитует различные проекты в странах Центральной Азии, особенно в сфере энергетики и транспорта, а это, в свою очередь, очень сильно привязывает их к нему.

Литература:

1. В Пекине состоялось 2-е заседание Комитета по сотрудничеству между Китаем и Туркменистаном. В: МИД КНР. Пекин, 27 июля 2012 г. [On-line]: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/zxxx/t957581.htm> (Дата посещения: 12.03.2016).
2. Каримов Д. Поднебесный проект. В: Российская газета. М., 16 января 2013 г.
3. Каримов Д. Труба зовёт. В: Российская газета. М., 4 июня 2014 г.
4. Китай и Казахстан намерены наращивать всестороннее прагматическое сотрудничество во всех областях. В: Агентство Синьхуа. П, 8 августа 2013. [On-line]: <http://russian.people.com.cn/31519/8393035.html> (Дата посещения: 12.03.2016).
5. Китай и Киргизия подпишут программу развития приграничных районов. В: АТИ-Медия. М, 18 января 2013 г. [On-line]: <http://www.ati.su/Media/PrintNews.aspx?ID=12229> (Дата посещения: 12.03.2016).
6. Ли Ц. От Пекина до Астаны рукой подать. В: Российская газета. М., 10 февраля 2015 г.
7. Парамонов В., Строков А., Столповский О. Экономическое присутствие Китая в Кыргызстане. В: Центральная Евразия. М., 26 августа 2010 г. [On-line]: <http://www.ceasia.ru/ekonomika/ekonomicheskoe-prisutstvie-kitaya-v-kirgizstane.-chast-2.html> (Дата посещения: 12.03.2016).
8. Петелин Е. Энергомоналог Китая в Центральной Азии. М. [On-line]: <http://netess.ru/3knigi/1191349-1-evgeniy-petelin-energomonologkitaya-centralnoy-azii-centralnaya-aziya-region-osobenniy-svoim-geopoliticheskim-polozhenie.php> (Дата посещения: 12.03.2016).
9. Присутствие Китая в Центрально-Азиатском регионе. В: Деловые новости. М., 24 сентября 2014 г. [On-line]: <http://delonovosti.ru/analitika/2615-prisutstvie-kitaya-v-centralno-aziatskom-regione.html> (Дата посещения: 09.03.2016).
10. Саипов С.З. Китай наращивает свою значимость в Центральной Азии. М. 29 сентября

²⁶ Там же.

2012. [On-line]: <http://www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/73316/> (Дата посещения: 12.03.2016).

11. Таджикистан и Китай подписали 16 новых документов о сотрудничестве. В: Avesta.tj. Душанбе, 13 сентября 2014 г. [On-line]: <http://www.avesta.tj/government/27710-tadzhikistan-i-kitay-podpisali-16-novyh-dokumentov-o-sotrudnichestve.html> (Дата посещения: 11.03.2016).

12. Туркменистан и Китай обсудили транспортное сотрудничество. В: Trend. Баку, 22 апреля 2015 г. [On-line]: <http://www.trend.az/business/economy/2386807.html> (Дата посещения: 12.03.2016).

13. Туркменистан и Китай обсудили транспортное сотрудничество. В: Trend. Баку, 22 апреля 2015 г. [On-line]: <http://www.trend.az/business/economy/2386807.html> (Дата посещения: 12.03.2016).

14. Узбекистан и Китай подписали протокол о сотрудничестве. В: Газета.uz. Ташкент, 17 июня 2015 г. [On-line]: <http://www.gazeta.uz/2015/06/17/protocol/> (Дата посещения: 12.03.2016).

15. Юлдашев А. Готовится проект Плана совместных действий Таджикистана и Китая по «экономическому поясу». В: ASIAPlus. Душанбе, 12 июня 2015 г. [On-line]: <http://news.tj/ru/news/gotovitsya-proekt-plana-sovmestnykh-deistvii-tadzhikistana-i-kitaya-poekonomicheskomu-poyasu> (Дата посещения: 10.03.2016).

Bibliography:

1. V Pekine sostojalos' 2-e zasedanie Komiteta po sotrudnichestvu mezhdru Kitaem i Turkmenistanom/MID KNR. Pekin, 27 ijulja 2012 g. <http://www.fmprc.gov.cn/rus/zxxx/t957581.htm>. (Visited: 12.03.2016).
2. Karimov D. Podnebesnyj proekt/Rossijskaja gazeta. M., 16 janvarja 2013 g.
3. Karimov D. Truba zovjot/Rossijskaja gazeta. M., 4 ijunja 2014 g.
4. Kitaj i Kazahstan namereny narashhivat' vsestoronnee pragmaticheskoe sotrudnichestvo vo vseh oblastjah//Agentstvo Sin'hua. P, 8 avgusta 2013. <http://russian.people.com.cn/31519/8393035.html>.
5. Kitaj i Kirgizija podpishut programmu razvitija prigranichnyh rajonov//ATI-Medija. M, 18 janvarja 2013 g. <http://www.ati.su/Media/PrintNews.aspx?ID=12229>. (Visited: 12.03.2016).
6. Li C. Ot Pekina do Astany rukoj podat'/Rossijskaja gazeta. M., 10 fevralja 2015 g.
7. Paramonov V., Strokov A., Stolpovskij O. Jekonomicheskoe prisutstvie Kitaja v Kyrgyzstane//Central'naja Evrazija. M., 26 avgusta

2010 g. <http://www.ceasia.ru/ekonomika/ekonomicheskoe-prisutstvie-kitaya-v-kirgizstane.-chast-2.html>. (Visited: 12.03.2016).

8. Petelin E. Jenergomonolog Kitaja v Central'noj Azii. M. <http://netess.ru/3knigi/1191349-1-evgeniy-petelin-energomonologkitaya-centralnoy-azii-centralnaya-aziya-region-osobenniy-svoim-geopoliticheskim-polozhenie.php>. (Visited: 12.03.2016).

9. Prisutstvie Kitaja v Central'no-Aziatskom regione//Delovye novosti. M., 24 sentjabrja 2014 g. <http://delonovosti.ru/analitika/2615-prisutstvie-kitaya-v-centralno-aziatskom-regione.html>. (Visited: 09.03.2016).

10. Saipov S.Z. Kitaj narashhivaet svoju znachimost' v Central'noj Azii. M. 29 sentjabrja 2012. <http://www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/73316/>. (Visited: 12.03.2016).

11. Tadžikistan i Kitaj podpisali 16 novyh dokumentov o sotrudnichestve//Avesta.tj. Dushanbe, 13 sentjabrja 2014 g. <http://www.avesta.tj/government/27710-tadzhikistan-i-kitay-podpisali-16-novyh-dokumentov-o-sotrudnichestve.html>. (Visited: 11.03.2016).

12. Turkmenistan i Kitaj obsudili transportnoe sotrudnichestvo//Trend. Baku, 22 aprilja 2015 g.

<http://www.trend.az/business/economy/2386807.html>. (Visited: 12.03.2016).

13. Turkmenistan i Kitaj obsudili transportnoe sotrudnichestvo//Trend. Baku, 22 aprilja 2015 g. <http://www.trend.az/business/economy/2386807.html>. (Visited: 12.03.2016).

14. Uzbekistan i Kitaj podpisali protokol o sotrudnichestve//Gazeta.uz. Tashkent, 17 ijunja 2015 g. <http://www.gazeta.uz/2015/06/17/protocol/>. (Visited: 12.03.2016).

15. Juldashv A. Gotovitsja proekt Plana sovместnyh dejstvij Tadžikistana i Kitaja po «jekonomicheskomu pojasu»//ASIAPlus. Dushanbe, 12 ijunja 2015 g. <http://news.tj/ru/news/gotovitsya-proekt-plana-sovmestnykh-deistvii-tadzhikistana-i-kitaya-poekonomicheskomu-poyasu>. (Visited: 10.03.2016).

Copyright©GUSEV Leonid, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Институт международных исследований
МГИМО МИД России.

119454, Москва, Российская Федерация,
проспект Вернадского, 76.

E-mail: lgoussev@yandex.ru

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 376-382.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 15. 05. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**RELAȚII INTERNAȚIONALE
INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

**РЕГИОНАЛИЗМ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ИСЛАМСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ИРАН
(К ВОПРОСУ О ВСТУПЛЕНИИ ИРИ В ШОС)¹**

**REGIONALISM IN FOREIGN POLICY OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN
(ON THE QUESTION OF IRAN'S MEMBERSHIP IN THE SHANGHAI COOPERATION
ORGANIZATION /SCO/)**

**REGIONALISMUL ÎN POLITICA EXTERNĂ A REPUBLICII ISLAMICE IRAN
(CU PRIVIRE LA CHESTIUNEA ADERĂRII IRANULUI LA ORGANIZAȚIA PENTRU
COOPERARE DE LA SHANGHAI /OSC/)**

DUNAEVA Elena / DUNAEVA Elena / ДУНАЕВА Елена*

ABSTRACT:

**REGIONALISM IN FOREIGN POLICY OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN
(ON THE QUESTION OF IRAN'S MEMBERSHIP IN THE SHANGHAI COOPERATION
ORGANIZATION /SCO/)**

The article analyzes the role of the regional unions (on the example of Iran) in the formation of new centers of influence in the Middle East in terms of formation of the post-bipolar world order.

The author believes that Iran's foreign policy priorities changed over the years, and the country has moved away from the line of the preferred orientation of an alliance with the neighboring Islamic states, abandoned plans to create a commonwealth of Islamic states, and looking for an opportunity to coordinate efforts in the political and economic as well as cultural and humanitarian sphere with other major countries in the region.

Key words: regionalism, the foreign policy, the Islamic Republic of Iran, the SCO, the radical terrorism.

JEL Classification: F29, K33

REZUMAT:

**REGIONALISMUL ÎN POLITICA EXTERNĂ A REPUBLICII ISLAMICE IRAN
(CU PRIVIRE LA CHESTIUNEA ADERĂRII IRANULUI LA ORGANIZAȚIA PENTRU
COOPERARE DE LA SHANGHAI /OSC/)**

Articolul analizează rolul uniunilor (alianțelor) regionale (pe exemplul Iranului), în formarea unor noi centre de influență în Orientul Mijlociu, în ceea ce privește formarea ordinii mondiale post-bipolare.

Autorul consideră că de-a lungul anilor, prioritățile politicii externe a Iranului s-au schimbat, iar ea sa mutat departe de linia de orientarea preferată a unei alianțe cu statele islamice vecine, abandonând planurile de a crea

¹ Доклад на Международной конференции (форуме): «На втором треке. Роль гражданского общества и общественной дипломатии в дальнейшем развитии и расширении Шанхайской организации сотрудничества» (19-20 апреля 2016 г., Сочи, Российская Федерация).

* **DUNAEVA Elena** – Doctor în istorie, cercetător științific principal, Centrul pentru Studiarea țărilor din Orientul Mijlociu, Institutul de Studii Orientale, Academia Rusă de Științe (Moscova, Federația Rusă). / **DUNAEVA Elena** – PhD in History, Senior Researcher, Center for Study of the countries of the Middle East of The Institute of Oriental Studies, Russian Academy of Sciences (Moscow, The Russian Federation). / **ДУНАЕВА Елена Викторовна** - Старший научный сотрудник Центра изучения стран Ближнего и Среднего Востока Института востоковедения РАН, кандидат исторических наук (Москва, Российская Федерация).

o comunitate de state islamice, și caută o oportunitate de a coordona eforturile în sfera politică și economică, precum și culturale și umanitare cu alte țări importante din regiune.

Cuvinte cheie: regionalismul, politica externă, Republica Islamică Iran, OSC, terorismul radical.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39, 341.223.7

РЕЗЮМЕ:

РЕГИОНАЛИЗМ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ИСЛАМСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ИРАН (К ВОПРОСУ О ВСТУПЛЕНИИ ИРИ В ШОС)

В статье анализируется роль региональных союзов (на примере Ирана) в формировании новых центров влияния на Ближнем и Среднем Востоке в условиях формирования постбиполярной системы мироустройства.

Автор считает, что за прошедшие годы внешнеполитические приоритеты ИРИ изменились, и она отошла от линии преимущественной ориентации на союз с соседними исламскими государствами, отказалась от планов создания содружеств исламских государств, и ищет возможность координации усилий в политической и экономической, а также культурно-гуманитарной сфере с другими крупнейшими государствами региона.

Ключевые слова: регионализм, внешняя политика, Исламская Республика Иран, ШОС, радикальный терроризм.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39, 341.223.7

В условиях формирования постбиполярной системы мироустройства, характеризующейся складыванием новых центров мировой политики и экономики, возрастает роль региональных союзов, тяготеющих к формирующимся «полюсам» или «центрам силы». Наблюдается тенденция перемещения центра экономической активности с Запада на Восток, из развитых регионов в развивающиеся и подъем региональных держав. Соответственно происходит рост влияния крупных развивающихся экономик и региональных интеграционных союзов с их участием.

Иран, как одна из поднимающихся держав (*aspiring power*), претендует на роль лидера региона Ближнего и Среднего Востока и проявляет большой интерес к участию в процессах регионализации, идущих как в рамках макрорегионов, так и на уровне субрегионов, поскольку видит в них возможность «изменить статус-кво в международной системе»¹. В последние годы

тема новых моделей региональной конфигурации и возможностей взаимодействия ИРИ с государствами этого региона, необходимость вступления в ШОС, установления партнерских отношений с ЕАЭС, интересов Ирана в связи с продвижением проекта ЭПШП активно обсуждается как в иранском научном политологическом и экономическом сообществе, так и в структурах, занимающихся выработкой и осуществлением внешнеполитических решений.

С начала 1990-х годов регионализм стал одним из приоритетов внешней политики страны. В условиях развала биполярной системы Иран выступил инициатором процессов геополитической, экономической и культурной регионализации на Среднем Востоке, поскольку во внутрорегиональных структурах увидел возможность создания определенного полюса силы в новой геополитической системе мира. Эти инициативы отвечали его геополитическим и геоэкономическим интересам. Их осуществление обеспечивалось возможностью использовать богатый

¹ Воскресенский А.Д. Концепции регионализации, региональных подсистем, региональных комплексов и региональных трансформаций в современных международных отношениях. В: Сравнительная политика. 2012, №2 (8), с. 51.

ресурсный потенциал и выполнять коммуникативные функции, а также опираться на исторические и социокультурные особенности окружающих его государств. Так, в 1991-1992 гг.

ИРИ инициировала формирование нескольких региональных союзов, прежде всего, Организации экономического сотрудничества (ОЭС), Организации сотрудничества прикаспийских государств, Союза персоязычных государств, а также проявила готовность к вступлению в Совет сотрудничества арабских государств Персидского залива (ССАГПЗ).

Стремясь выйти из изоляции и активизировать свою роль на авансцене мировой политики, ИРИ прилагала активные усилия, чтобы стать ядром региональной структуры, увлекая партнеров риторикой национального величия, перспективой процветания, религиозной и культурной общностью, борьбой за законные права и пр.

Выступая главным инициатором расширения ОЭС в 1990-е годы, Иран стремился приобрести политический капитал, укрепить свой статус в регионе и на международной арене. В то же время Тегеран, верный провозглашенным еще в период Исламской революции идеям поддержки мусульман и отдавший приоритет в международных отношениях развитию контактов с исламскими государствами, рассматривал систему регионального сотрудничества не только как экономическое объединение, но и как возможный союз исламских государств, противостоящий Западу, или прообраз организации, ставящей своей целью обеспечение региональной безопасности.

Однако до сих пор попытки ИРИ использовать регионализм как средство интеграции (политической, экономической, культурной) и осуществления лидерства оказались практически бесплодными. Геополитическая обстановка в регионе, политика, приведшая к введению санкций и изоляции, экономические сложности, социокультурные и этноконфессиональные барьеры не способствовали развитию взаимодействия внутри существующих региональных структур.

Вопросам безопасности всегда уделялось особое внимание в иранских концепциях

регионализации.

Представители политических элит высказывали идеи стратегического союза с Россией и Китаем, участия в ОДКБ. При этом акцентировались антиамериканизм, совместное противодействие продвижению НАТО на Восток, предотвращение появления в Каспийском регионе вооруженных сил третьих стран.

В начале XXI в. в связи с появлением военных контингентов стран Запада в Ираке и Афганистане интерес ИРИ к координации усилий с соседями по региону в вопросах безопасности усилился. Формирование ШОС к северу от границ Ирана, в которую вошли два лидера макрорегиона — Россия и Китай, с которыми он имел широкие отношения, а также государства Центральной Азии, которую Иран рассматривал как сферу своего влияния, вызвало его особую заинтересованность.

При этом ШОС рассматривался Ираном не только как экономический союз, а как структура по обеспечению региональной безопасности, которая могла бы ограничить влияние США. С 2001 г. иранские аналитики и эксперты провели изучение ее потенциала и сделали вывод о возможностях установления партнерских отношений.

С 2002 г. начались переговоры и консультации о перспективах присоединения, и Иран подал заявку о членстве в этой региональной структуре, видя в ее членах, прежде всего, единомышленников по решению вопросов противостояния «трем злым силам» — терроризму, сепаратизму и экстремизму, которые рассматриваются ИРИ как угрозы ее безопасности.

Важное место в планах взаимодействия Ирана с ШОС занимают решение проблем распространения наркотиков, контрабанды оружия и нелегальной миграции. Тематика афганского урегулирования также рассматривалась иранской стороной как одно из возможных пятен контакта государств ШОС и ИРИ. Ввиду сильной вовлеченности Ирана в Афганистан без его подключения решение этой проблемы невозможно.

Расширение возможностей экономической интеграции с соседями по региону, осуществление совместных проектов с государствами ШОС, особенно участие в инфраструктурных проектах, сотрудничество

в сфере энергоресурсов отвечают интересам Ирана. По мнению известного российского востоковеда Н.М. Мамедовой, «это отвечает и интересам стран ШОС, так как Иран может внести существенный вклад в обеспечение их энергетической безопасности. Для ШОС в целях обеспечения безопасности и для ускорения выхода на рынки как членов ШОС, так и мировые рынки может быть использован транспортный потенциал Ирана»².

В 2004 г. руководство страны, надеясь получить хотя бы минимальные гарантии безопасности и обеспечить себе политическую поддержку в условиях развивающегося ядерного кризиса, открыто выразило заинтересованность в присоединении к организации и подало официальную заявку о приеме. Члены ШОС, оценив военно-экономический потенциал ИРИ и цели ее региональной политики, по многим параметрам совпадающие с задачами организации, проявили готовность пригласить Иран к участию в своих структурах на правах наблюдателя, что и было сделано в июле 2005 г. Вице-президент ИРИ Р. Ареф по этому поводу отметил, что «мы пришли к выводу, что членство Ирана в этой организации будет отвечать национальным интересам ИРИ, способствовать укреплению стабильности в регионе»³. Он также выступил с инициативой координации действий ШОС и ОЭС.

Однако через месяц присоединения Ирана к этой организации началось обострение его отношений с международным сообществом в связи с развитием ядерной программы, расширением ракетных программ, а также усилением агрессивности во внешней политике ИРИ ввиду прихода к власти представителя радикально-консервативного крыла М. Ахмадинежада. Обстановку обостряли порой и конфронтационные высказывания самого президента. В то же время его внешнеполитическая концепция «Взгляд на Восток» предусматривала расширение взаимодействия с государствами Азии, укрепление партнерских отношений с

Россией и Китаем и даже перевода их на уровень стратегических.

Иранский президент особое внимание уделял активизации роли Ирана в региональных союзах и добивался вступления в ШОС, принимая участие в его саммитах. Особый интерес ИРИ к вступлению в эту структуру на правах полноправного члена объяснялся, в первую очередь, политическими мотивами. Находясь под международными санкциями с конца 2006 г. и остро ощущая свою изоляцию, Тегеран стремился в ШОС, которая к тому моменту стала набирать влияние. Тем самым ИРИ хотела закрепить свое место среди стран, определяющих судьбы региона, чтобы упрочить свое положение и роль в международных делах.

В 2008 г. Иран подал официальную заявку на полноправное членство в ШОС. Несомненно, что присутствие Ирана в ШОС даже в качестве наблюдателя, усилило антиамериканскую направленность Организации, в условиях конфронтации Ирана со странами ЕС это могло стать ограничителем отношений с Западом для всех стран-членов ШОС. Это обстоятельство в условиях ужесточения санкций против Ирана затормозило процесс его принятия в члены Организации.

В 2008-2009 гг., когда Россия председательствовала в ШОС, Иран очень надеялся не только на свое активное подключение к деятельности Организации по всем направлениям, но и на возможность принятия в члены. Однако «вопрос о приеме, который планировалось обсудить на саммите в Екатеринбурге в июне 2009 г., не получил разрешения, главным образом, из-за всплеска внутренней нестабильности в Иране после президентских выборов»⁴.

Стоит отметить, что официальное приглашение Ирана на саммит ШОС в Екатеринбург, представленное в официальных иранских СМИ как безусловная поддержка президента М. Ахмадинежада в его противостоянии с развернувшимся «зеленым движением», вызвало волну антироссийских выступлений в Иране.

² Мамедова Н.М. Иран и ШОС/Роль и место Ирана в регионе. Сборник статей под ред.Н.М. Мамедов, М.Иманипур. М.: ИВРАН, 2007, с. 69-70.

³ Там же, с. 66.

⁴ Мамедова Н.М. Иран и ШОС/ ШОС и страны Ближнего и Среднего Востока (К 10-летию образования ШОС) сборник статей под ред. М.Р. Аруновой. М.: ИВ РАН, 2011, с. 44.

Оппозиционеры выступали с лозунгом «Смерть России», стали распространять заведомо ложные слухи об оказании Москвой помощи спецслужбам ИРИ в подавлении протестных акций, что сыграло немалую роль в формировании отрицательного имиджа России в общественном мнении Ирана и способствовало охлаждению отношений двух стран в последующий период.

На очередном саммите ШОС в Ташкенте в июне 2010 г. был одобрен проект Положения о порядке приема новых членов в ШОС, согласно критериям которого, государство должно не находиться под санкциями ООН⁵. Таким образом вопрос о членстве ИРИ в ШОС был отодвинут до снятия международных санкций. Тем не менее, Россия и другие члены ШОС не возражали против подключения ИРИ к сотрудничеству по ряду направлений деятельности этой структуры.

Приход к руководству исполнительной властью ИРИ умеренно-либерального блока сил во главе с Х. Роухани и провозглашение новых ориентиров во внешней политике – умеренности и прагматизма, открыло перед Ираном новые перспективы. Ему удалось после длительных и сложных переговоров заключить с группой 5+1 (постоянные члены Совета Безопасности ООН и Германия) Всеобъемлющее соглашение по ядерной программе и начать процесс снятия санкций и нормализации отношений с Западом.

Однако не только западный вектор стал прерогативой внешней политики страны. Несмотря на большую заинтересованность ИРИ в развитии связей с европейскими государствами, а в перспективе и с США, не меньшее значение придается и участию в региональных процессах. Концепция «Взгляд на Восток 2» получает развитие в новых условиях. Осознавая, что на Ближнем и Среднем Востоке, на просторах Евразии и в макрорегине Большая Восточная Азия идет переформатирование всей системы региональных отношений, которое можно рассматривать как шаг к формированию полицентричного мира, ИРИ, как одна из крупнейших держав региона, стала активно

способствовать формированию нового регионального миропорядка.

Иранские политологи так формулируют смысл новой внешнеполитической концепции ИРИ: «Иран как региональная держава должна играть важную роль в политической жизни региона, в вопросах обеспечения его безопасности, а это требует от него поиска возможностей для взаимодействия со всеми великими и крупными державами и центрами силы на глобальном уровне. В то же время Иран должен сохранить свой традиционный региональный подход с акцентом на экономику и безопасность, причем использовать региональную интеграцию не только в отношениях с соседними государствами, а вовлекая в нее и более отдаленные государства».

Иран проявляет готовность развивать партнерские отношения с ЕАЭС, вступить в ШОС, участвовать в проектах ЭПШП, выстраивает на новых основах отношения с государствами Кавказа и Центральной Азии, Индией и Пакистаном⁶. Россия и Китай продолжают оставаться основными партнерами ИРИ, и их отношения выходят на уровень стратегического партнерства.

В последние годы интерес Ирана к вступлению полноправным членом в ШОС помимо отмеченных выше причин связан со стремлением противостоять новым угрозам, появившимся в регионе. Радикальный исламизм активно распространяется в соседних с ИРИ государствах и постоянно совершает попытки проникновения через западные и восточные границы вглубь страны. Руководство ИРИ оказывает активную поддержку правительствам Ирака и Сирии, противостоящим радикальному терроризму, ведет борьбу с попытками проникновения террористических групп в другие регионы и очень обеспокоено возможностью распространения деятельности этих организаций на Кавказ и районы Центральной Азии. Иран неоднократно обращался с призывом ко всем государствам региона объединить усилия и вести решительную борьбу с этой угрозой. В ШОС и в координации ее действий с ОДКБ он видит реальную возможность коллективно

⁵ Положение о приеме новых членов в Шанхайскую Организацию Сотрудничества. ШОС и страны Ближнего и Среднего Востока, с.185-187.

⁶ Санаи М. Исламская Республика Иран и ШОС. [On-line]: <http://www.iras.ir/fa/doc/note/925> (Дата посещения: 02.08.2016).

противостоять дестабилизации региона. В этом аспекте интересы ИРИ по многим параметрам совпадают с интересами других стран региона.

Резкое снижение цен на нефть в последнее время, обострение борьбы за рынки энергоресурсов требуют большего согласования политики в области добычи и транспортировки нефти и газа. Без учета позиций Ирана решение этих вопросов представляется неэффективным. Возможность координации политики с крупнейшими потребителями иранской нефти и поиск новых путей поставок газа — еще один фактор, повышающий значимость ШОС для Ирана.

Стоит отметить, что решение ядерной проблемы и снятие международных и частично односторонних санкций с Ирана изменили имидж ИРИ в глазах некоторых государств региона. Последние, в том числе являющиеся членами ШОС, ранее ограничивали с Ираном свое взаимодействие из-за своих широких связей с Европой и США.

В настоящий момент основная причина, мешающая занять Ирану место в ШОС, ликвидирована, и нет серьезных препятствий для его членства в этой организации. В то же время сохраняется несколько моментов, которые вызывают настороженное отношение государств-членов ШОС.

Во-первых, это продолжение конфронтации Ирана с США, которая особа сильна во внутривосточном дискурсе. Радикально-консервативные силы в ИРИ, недовольные заключением «ядерной сделки», открыто выступают против развития контактов с Западом и не допускают никакой возможности нормализации отношений с США. Эти силы сохраняют влияние на ряд государственных институтов страны и имеют потенциальную возможность вернуться в исполнительную власть после выборов 2017 г. Конечно, такое развитие ситуации в Иране, которое может привести к отказу ИРИ от выполнения условий заключенного Всеобъемлющего плана совместных действий, не в интересах членов ШОС.

Во-вторых, поддержка со стороны ИРИ исламского движения в Таджикистане, что вызывает резкие протесты со стороны официальных властей республики и в

значительной степени осложняет отношения двух стран.

В самом Иране ожидают саммита ШОС 2016 г., полагая, что процесс вступления будет запущен. В случае принятия членами положительного решения потребуется несколько лет для приведения внутренних правовых актов с Уставом и другими документами ШОС. Однако в любом случае в практике Ирана это будет его первое после Исламской революции полноправное вступление в многостороннюю международную организацию, означающее для него выход на уровень принятия решений в системе международных отношений.

Таким образом, интерес к интеграционным процессам и стремление играть в них лидирующую роль и в прошлые десятилетия, и в настоящее время находит отражение во внешнеполитических концепциях ИРИ и в ее политике на прилегающих к ней обширных пространствах, многие районы которых в последние десятилетия приобрели большое значение для глобального сообщества. За прошедшие годы внешнеполитические приоритеты ИРИ изменились, и она отошла от линии преимущественной ориентации на союз с соседними исламскими государствами, отказалась от планов создания содружеств исламских государств, и ищет возможность координации усилий в политической и экономической, а также культурно-гуманитарной сфере с другими крупнейшими государствами региона. Добиваясь участия в ШОС, Иран пытается влиться в общую конфигурацию региональных отношений и закрепить за собой статус региональной державы.

Литература:

1. Воскресенский А.Д. Концепции регионализации, региональных подсистем, региональных комплексов и региональных трансформаций в современных международных отношениях. В: Сравнительная политика. 2012, №2 (8), с. 30 - 59.
2. Мамедова Н.М. Иран и ШОС/Роль и место Ирана в регионе. Сборник статей под ред.Н.М. Мамедовов, М.Иманпур. М.: ИВРАН, 2007, с. 66-76.
3. Мамедова Н.М. Иран и ШОС/ ШОС и страны Ближнего и Среднего Востока (К 10-летию

образования ШОС) сборник статей под ред. М.Р. Аруновой. М.: ИВ РАН, 2011, с. 31 - 46.

4. Положение о порядке приема новых членов в Шанхайскую Организацию Сотрудничества. ШОС и страны Ближнего и Среднего Востока. В: ШОС и страны Ближнего и Среднего Востока: к 10-летию образования ШОС. М.: Институт востоковедения РАН, 2011, с.185-187.

5. Санай М. Исламская Республика Иран и ШОС. [On-line]: [http:// www.iras.ir/fa/doc/note/925](http://www.iras.ir/fa/doc/note/925) (Дата посещения: 02.04.2016, на персидском).

Bibliography:

1. Voskresenskij A.D. Konceptii regionalizacii, regional'nyh podsystem, regional'nyh kompleksov i regional'nyh transformacij v sovremennyh mezhdunarodnyh otnoshenijah. V: Sravnitel'naja politika. 2012, №2 (8), p. 30 - 59.

2. Mamedova N.M. Iran i ShOS/Rol' i mesto Irana v regione. Sbornik statej pod red.N.M. Mamedovov, M.Imanipur. M.: IVRAN, 2007, p. 66-76.

3. Mamedova N.M. Iran i ShOS/ ShOS i strany Blizhnego i Srednego Vostoka (K 10-letiju

obrazovanija ShOS) sbornik statej pod red. M.R. Arunovoj. M.: IV RAN, 2011, p. 31 - 46.

4. Polozhenie o porjadke priema novyh chlenov v Shanhajskuju Organizaciju Sotrudnichestva. ShOS i strany Blizhnego i Srednego Vostoka. V: ShOS i strany Blizhnego i Srednego Vostoka: k 10-letiju obrazovanija ShOS. M.: Institut vostokovedenija RAN, 2011, p.185-187.

5. Sanai M. Islamskaja Respublika Iran i ShOS. (na persidskom). [On-line]: [http:// www.iras.ir/fa/doc/note/925](http://www.iras.ir/fa/doc/note/925) (Visited: 02.04.2016, in Persian).

Copyright©DUNAEVA Elena, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Центр изучения стран Ближнего и Среднего Востока Института востоковедения РАН.

107031, Москва, Российская Федерация, ул. Рождественка, д.12.

E-mail: elena-vd@list.ru

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 2, Volume 11, Pages 383-392.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 16. 02. 2015 | Accepted: 15.09. 2016 | Published: 30.09. 2016

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**PRINCIPIILE ȘI MECANISMELE DE MENȚINERE A PĂCII ȘI STABILITĂȚII
ÎN CADRUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE**

**PRINCIPLES AND MECHANISMS TO KEEP PEACE AND STABILITY
IN INTERNATIONAL RELATIONS**

**ПРИНЦИПЫ И МЕХАНИЗМЫ СОХРАНЕНИЯ МИРА И СТАБИЛЬНОСТИ
В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ**

BALIȚCHI Tudor* / BALITCHI Tudor / БАЛИЦКИ Тудор

ABSTRACT:

**PRINCIPLES AND MECHANISMS TO KEEP PEACE
AND STABILITY IN INTERNATIONAL RELATIONS**

This article presents the basic principles and mechanisms for the preservation of peace and stability in international relations, as well as to identify their special characteristics. It was developed separate multilateral scientific research of the following principles to keep peace worldwide: non-use of force or the threat of force, peaceful settlement of international disputes, territorial integrity, inviolability of borders, non-interference in internal affairs of a state, international cooperation, respect in good faith for international obligations, respect for fundamental rights and freedoms of a human. Also separately, the author analyzed the topic of mechanisms to keep international peace and stability, exposing upon sensitive subjects of collective security, disarmament, fight with pollution of air, water and soil.

The article presents the conclusions that highlight the main advantages and disadvantages of the affected aspects of the problem.

Key words: principles to keep peace and stability, mechanisms to keep peace and stability, international relations, states of the world, collective security, the United Nations, UN Charter.

JEL Classification: F29, K33, K39

РЕЗЮМЕ:

**ПРИНЦИПЫ И МЕХАНИЗМЫ СОХРАНЕНИЯ МИРА
И СТАБИЛЬНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ**

В настоящей статье автор был заинтересован представить основные принципы и механизмы сохранения мира и стабильности в международных отношениях, а также выявить их особенные характеристики. Был проведен отдельный научный анализ следующих принципов сохранения мира: неприменение силы и угрозы силы; мирное разрешение международных споров; территориальная целостность; неприкосновенность границ; невмешательство во внутренние дела государств; международное сотрудничество; добросовестное соблюдение принятых международных обязательств; уважение основных прав и свобод человека. Также было проведено детальное исследование механизмов сохранения мира и международной стабильности, где были затронуты такие

* **BALIȚCHI Tudor** – Doctorand, Academia de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova). / **BALIȚCHI Tudor** – Ph.D. student, Academy of Sciences of Moldova. (Kishinev, Republic of Moldova); **БАЛИЦКИ Тудор** – Аспирант, Академия наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

чувствительные вопросы, как международная безопасность, разоружение, борьба с загрязнением воздуха, воды и почвы.

В статье представлены выводы, которые подчеркивают основные преимущества и недостатки затронутых аспектов проблемы.

Ключевые слова: принципы сохранения мира и стабильности, механизмы сохранения мира и стабильности, международные отношения, государства мира, коллективная безопасность, ООН, Устав ООН.

JEL Classification: F29, K33, K39

УДК: 327.39, 341.222.6, 341.223.7

REZUMAT:

PRINCIPIILE ȘI MECANISMELE DE MENȚINERE A PĂCII ȘI STABILITĂȚII ÎN CADRUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

În prezentul demers științific, autorul a fost interesat să prezinte principiile și mecanismele de menținere a păcii și stabilității în relațiile internaționale, precum și să elucideze trăsăturile specifice acestora. S-a efectuat o cercetare științifică multilaterală separată a următoarelor principii de menținere a păcii: nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, reglementării pe cale pașnică a diferendelor internaționale, integrității teritoriale, inviolabilității frontierelor, neamestecului în afacerile interne ale statelor, cooperării internaționale, respectării cu bună-credință a obligațiilor internaționale asumate, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. De asemenea, în mod separat autorul a analizat tematica mecanismelor de menținere a păcii și stabilității internaționale, atingând subiectele sensibile ale securității colective, dezarmării, combaterii poluării aerului, apei și solului. Investigația științifică efectuată se finalizează cu anumite concluzii care au drept scop să sublinieze principiile avantaje și carențe ale subiectelor abordate.

Cuvinte-cheie: principiile de menținere a păcii și stabilității, mecanismele de menținere a păcii și stabilității, relații internaționale, statele lumii, securitate colectivă, Națiunile Unite, Carta ONU.

JEL Classification: F29, K33, K39

CZU: 327.39, 341.222.6, 341.223.7

Carta Națiunilor Unite¹, tratatul internațional fundamental de ordonare a lumii postbelice, a fost proiectată să ofere un set complet de prescripții privind soluționarea diferendelor și utilizarea forței. Pe de o parte, au fost stabilite dispozițiile de soluționare a litigiilor dintre state și prevederile situațiilor când forța ar putea sau nu ar putea fi utilizată. Pe de altă parte, a fost reglementată capacitatea ONU în sine de a asigura securitatea colectivă, dacă este necesar și prin aplicarea forței.²

În așa fel, statele lumii prin Carta ONU au consacrat o serie de norme și principii pentru organizarea ordinii internaționale în vederea prezervării păcii și asigurării stabilității. Respectivele **principii de menținere a păcii și stabilității** sunt în esență identice cu anumite

principii fundamentale ale dreptului internațional public, precum urmează.

Principiul nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța (principiul neagresiunii)

Pentru prima dată acest principiu a fost consacrat în Tratatul de la Paris (Pactul Briand-Kellogg) din 27 august 1928. În art. 1 statele semnatare (Germania, SUA, Belgia, Franța, Marea Britanie, Italia, Japonia, Polonia și Cehoslovacia) au condamnat recurgerea la război pentru soluționarea litigiilor internaționale.³

În perioada interbelică, la 10 octombrie 1933, la Rio de Janeiro a fost semnat Tratatul de neagresiuni și conciliere, denumit și Pactul Saavedra Lamas (după numele Ministrului de externe argentinian)⁴, care de asemenea a conținut prevederi importante ce consacrau

¹ Carta ONU adoptată la 26 iunie 1945. [On-line]: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (Vizitat la: 05.01.2016).

² Higgins R. Peace and security achievements and failures. In: European Journal of International Law. 1995, Vol. 6, p. 445.

³ Tratatul de la Paris (Pactul Briand-Kellogg), semnat la 27 august 1928. [On-line]: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp#art1 (Vizitat la: 05.01.2016).

⁴ Burian A. și alții. Drept internațional public. Chișinău: Tipografia „Elena – V.I.”, 2012, p. 63.

nerecurgerea la forță în cadrul relațiilor internaționale.

În perioada postbelică principiul dat a fost stabilit în art. 2 din Carta ONU, și anume: „Toți Membrii Organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”.

Astfel, statele lumii au fost obligate să se abțină de la folosirea forței, atât directă cât și indirectă, fiind interzisă orice ocupație militară a teritoriului unui stat, dobândirea unui teritoriu prin folosirea forței sau amenințării cu forța.

Cazurile în care este legitimă folosirea forței în raporturile internaționale sunt stabilite în mod restrictiv de dreptul internațional. Astfel, potrivit aceleiași Carte ONU, statele au dreptul de a recurge la forța armată în exercitarea dreptului lor la autoapărare individuală sau colectivă împotriva unui atac armat (art. 51 din Cartă), recurgerea la forța armată în exercitarea dreptului la autoapărare urmând să fie proporțională cu atacul și necesară pentru respingerea agresorului.

Principiul reglementării pe cale pașnică a diferendelor

Acest principiu s-a conturat în urma prevederilor înscrise în Pactul Ligii Națiunilor din 1919, în Pactul Briand-Kellogg din 1928, în Actul general asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale semnat la Geneva în 1928⁵, și mai ales în Carta ONU din 1945. Astfel, Carta ONU în art. 2 pct. 3 stipulează: „Toți membrii organizației vor soluționa diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie”.

Odată ce principiul soluționării pașnice a diferendelor a fost consacrat pe cale convențională, a fost necesară configurarea procedurilor specifice de drept internațional care îl pun în aplicare. Or, soluționarea pașnică a diferendelor nu este un concept izolat în dreptul internațional, fiind susținută, completată și consolidată de națiuni în ceea ce privește relațiile de prietenie, bună vecinătate, bună voință, și

cooperare. Procedurile de soluționare pașnică pot fi divizate în trei categorii generice:

1. Măsurile diplomatice – consultările, negocierile, bunele oficii, medierea, concilierea și ancheta internațională.

2. Măsurile jurisdicționale – arbitrajul și apelul la Curtea Internațională de Justiție

3. Măsurile create în cadrul anumitor organizații internaționale – recurgerea la asistența organizațiilor interguvernamentale regionale și universale.

Este marcant faptul că obligația pusă în sarcina statelor lumii conform principiului soluționării pașnice a diferendelor internaționale, respectiv, de a reglementa pe cale pașnică diferendele, prezumă existența unei obligații prealabile de a evita apariția unor diferende internaționale, prin dezvoltarea unor relații de cooperare și bună-vecinătate care să conducă la menținerea păcii și securității internaționale.⁶

Principiul integrității teritoriale

Principiul în cauză stabilește obligația statelor de a se abține de la orice acțiune incompatibilă cu scopurile și principiile Cartei ONU împotriva integrității teritoriale, independenței politice sau unității oricărui stat participant și în special de la orice acțiune care constituie o folosire sau o amenințare cu forța, ocupație militară sau oricare altă măsură de folosire directă sau indirectă a forței în contradicție cu dreptul internațional. Principiul prezumă că nici o astfel de ocupație sau dobândire a teritoriului străin nu poate fi recunoscută ca legală.

În Declarația privind principiile de drept internațional din 1970⁷, principiul dat nu e desemnat în calitate de principiu aparte, conținutul său e dezvăluit prin principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță. La fel în Declarația din 1970 se subliniază că teritoriul unui stat nu poate face obiectul unei ocupații militare, nici o achiziție teritorială obținută prin amenințarea cu forța sau recurgere la forță nu va fi recunoscută ca legală, iar integritatea teritorială și independența politică a statului sunt inviolabile.

⁶ Miga-Beșteliu R. Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public. București: ALL Beck, 2003, p. 331.

⁷ Declarația Adunării generale a ONU privind principiile de drept internațional referitoare la relațiile de prietenie și cooperare între state, adoptată la 24 octombrie 1970. [On-line]: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625\(XXV\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625(XXV)) (Vizitat la: 05.01.2016).

⁵ Actul general asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale, semnat la 26 septembrie 1928. [On-line]:

<http://www.worldlii.org/int/other/LNTSer/1929/220.html>

(Vizitat la: 05.01.2016).

Principiul integrității teritoriale a statelor este evidențiat în calitate de principiu de drept internațional de sine stătător în Actul final de la Helsinki, care statuează că statele trebuie să se abțină de la orice acțiuni incompatibile cu scopurile și principiile Cartei ONU, împotriva integrității teritoriale, a independenței politice sau unității oricărui stat participant.

Principiul inviolabilității frontierelor

Principiul inviolabilității frontierelor vine să întregască cel al integrității teritoriale. În Declarația privind principiile de drept internațional, conținutul acestui principiu este expus ca parte a principiului nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța: „orice stat are obligația să se abțină de la recurgerea la amenințarea cu forța sau de la utilizarea forței pentru încălcarea frontierelor internaționale existente ale altui stat sau ca mijloc de reglementare a diferendelor internaționale, inclusiv a diferendelor teritoriale și a chestiunilor referitoare la frontierele statelor”.

În Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa din 1975 principiul dat a fost formulat în calitate de principiu separat, care presupune nu doar renunțarea de a recurge la forță sau a amenința cu forța pentru încălcarea frontierelor existente, dar și refuzul de a înainta orice pretenții referitoare la revizuirea frontierelor de stat. Or, statele învinse nu întotdeauna au recunoscut frontierele stabilite în urma celui de-al II-lea Război Mondial, fapt ce complica relațiile internaționale. Potrivit Actului Final: „fiecare dintre statele participante consideră inviolabile toate frontierele celui alt stat, precum și frontierele tuturor statelor din Europa ... ele se vor abține de la orice atentat împotriva acestor frontiere”. Se mai precizează că statele semnatare au obligația de a se abține de la orice cerere sau de la orice act de acaparare sau uzurpare a întregului sau a unei părți din teritoriul altui stat. Cu toate acestea, dreptul internațional admite modificarea frontierelor dintre state în baza acordului părților interesate și numai prin mijloace pașnice. Pe această cale au fost revizuite frontierele Republicii Federale Germane, în teritoriul căreia a fost inclusă Germania de Est. La acest subiect, punctul final a fost pus de Convenția de la Viena 1978 cu privire la succesiunea statelor în materie de tratate⁸, care a

consacrat regula cutumiară că în situațiile de succesiune, tratatele de stabilire a frontierelor nu pot fi modificate. Cu toate acestea, spre regret dezvoltările recente ale relațiilor internaționale demonstrează că unele state nu doresc să respecte angajamentele internaționale asumate în urma Conferinței de la Helsinki, tinzând să modifice frontierele existente, utilizând și forța armată.

Principiul neamestecului în afacerile interne ale statelor

Acesta este unul din principiile clasice ale dreptului internațional, care presupune dreptul statelor de a-și exercita atribuțiile suveranității lor fără nici un amestec din afară, precum și obligația corelativă de a se abține de la orice act de natura să știrbească sau să împiedice suveranitatea altui stat. În fapt, reprezintă o garanție juridică a suveranității statelor și a dreptului popoarelor la autodeterminare.

În 1975 Institutul de Drept Internațional a adoptat o rezoluție care face o serie de precizări în ceea ce privește obligațiile și drepturile terților în legătură cu războiul civil pe teritoriul unui stat străin⁹. Astfel, statele sunt obligate:

- să se abțină de la acordarea de ajutor forțelor aflate într-un război civil, în special trupe care să participe la ostilități;
 - să nu tolereze pe teritoriul lor forțe militare regulate sau neregulate care participă la ostilități într-un război civil;
 - să nu permită furnizarea de arme sau de alte materiale de război combatanților dintr-un război civil;
 - să nu acorde ajutor economic sau financiar combatanților;
 - să nu permită uneia din părțile aflate într-un război civil să folosească teritoriul său ca bază militară, de refugiu sau de aprovizionare.
 - să nu furnizeze informații militare.
- Statele având doar dreptul:
- să acorde părților implicate într-un război civil ajutor umanitar;
 - să permită trecerea pe teritoriul său a unui astfel de ajutor umanitar;

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf (Vizitat la: 05.01.2016).

⁹ Rezoluția adoptată de Institutul de Drept Internațional asupra principiului non-intervenției în războaiele civile, adoptată la 14 august 1975. [On-line]: http://www.justitiaetpace.org/idiF/resolutionsF/1975_wies_03_fr.pdf (Vizitat la: 05.01.2016).

⁸ Convenția de la Viena cu privire la succesiunea statelor în materie de tratate, semnată la 23 august 1978. [On-line]:

- în cazurile autorizate de ONU pot să acorde ajutor tehnic sau economic nemilitar combatanților.

Principiul cooperării internaționale

Principiul cooperării între state a fost formulat și dezvoltat ca regulă de sine stătătoare după adoptarea Cartei ONU, potrivit căreia statele membre ale ONU s-au angajat să acționeze atât împreună, cât și separat, în cooperare cu Organizația, pentru a asigura între națiuni relații pașnice și prietenești.

Acest principiu a fost detaliat în Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei ONU, înserate în textul rezoluției Adunării Generale nr. 2625 din 24 octombrie 1970.¹⁰ Inițial a fost enunțată necesitatea cooperării statelor în diverse domenii ale relațiilor internaționale, oricare ar fi diferențele dintre sistemele lor politice, economice și sociale, obiectivele cooperării fiind menținerea păcii și securității internaționale, promovarea stabilității și progresului economic internațional și a bunăstării generale a națiunilor.

Din obligația tuturor statelor de a coopera decurge și dreptul de a lua parte la cooperarea internațională. Îndatorirea și dreptul respectiv nu au însă un caracter absolut, în sensul de a participa la toate acțiunile și formele de cooperare. Fiecare stat este liber să participe la acele acțiuni și forme de cooperare pe care le consideră adecvate intereselor sale, în funcție de obiectul, scopul lor, condițiile și aspectele complementare, dar și să-și aleagă partenerii de cooperare în unul sau altul din domeniile concrete ale raporturilor internaționale. Principiul cooperării nu admite excluderea unor state de la participarea la cooperarea internațională, ori discriminări pe diferite motive. Totodată, nici un stat nu se poate sustrage de la cooperarea internațională pentru rezolvarea problemelor majore cu care se confruntă omenirea la cea mai largă scară.

Cooperarea internațională este condiționată de scopurile licite general umane pe care trebuie să le urmărească activitatea statelor de a coopera unele cu altele și cu organizațiile internaționale,

¹⁰ Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2625 (XXV) din 24 octombrie 1970 privind Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei ONU. [On-line]: <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm> (Vizitat la: 05.01.2016).

anume menținerea păcii și securității internaționale, favorizarea progresului și stabilității economice, a bunăstării generale a națiunilor, promovarea dezvoltării economice în lumea întreagă.

Principiul respectării cu bună credință a obligațiilor internaționale asumate (Pacta sunt servanda)

Acest principiu reprezintă unul dintre cele mai vechi și esențiale principii de drept internațional, fiind consacrat prin numeroase documente internaționale, printre care:

- Protocolul de la Londra din 17 ianuarie 1871¹¹, conform căruia reprezentanții puterilor participante „recunosc că există un principiu esențial al dreptului internațional potrivit căruia nici o putere nu se poate dezlega de angajamentele unui tratat, nici nu-i poate modifica stipulațiile, decât în urma asentimentului părților contractante „printr-o înțelegere amicală”.

- Preambulul Pactului Ligii Națiunilor, unde părțile contractante afirmă că este necesar să fie „respectate riguros prescripțiile dreptului internațional și să fie respectate cu scrupulozitate obligațiile convenționale”.¹²

- Carta Națiunilor Unite se referă și ea în Preambulul său la crearea condițiilor necesare pentru „respectarea obligațiilor născute din tratate și alte izvoare ale dreptului internațional” și prevede (în art. 2 alin. 2) că „membrii Organizației trebuie să îndeplinească cu bună credință obligațiile pe care le-au asumat în virtutea prezentei Carte”.

- Declarația din 1970 asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei ONU.

- Convenția de la Viena din 1969 cu privire la dreptul tratatelor¹³ prevede că orice tratat în vigoare obligă părțile și trebuie să fie îndeplinit de ele cu bună credință” (art. 26). De asemenea, Convenția stipulează că un stat nu poate să

¹¹ Distefano G. Le Protocole de Londres du 17 janvier 1871: miroir du droit international. In: Journal of the History of International Law. 2004, Vol. 6, p. 79-142.

¹² Pactul Ligii Națiunilor, amendat în decembrie 1924. [On-line]:

http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp (Vizitat la: 05.01.2016).

¹³ Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, semnată la 23 mai 1969, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1135-XII din 04 august 1992. Convenția publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, Vol. 4, p. 53.

invoca prevederile dreptului său intern pentru a justifica neexecutarea unui tratat. Această prevedere trebuie corelată cu raportul dintre dreptul intern și dreptul internațional, pe care multe sisteme de drept îl soluționează în sensul priorității reglementărilor internaționale. Alte prevederi ale Convenției din 1969 reflectă principiul respectării cu bună credință a tratatelor, iar orice acțiuni întreprinse pentru menținerea păcii fără respectarea principiului dat sunt menite să eșueze.

Precum vedem, o serie de tratate internaționale notorii consacră principiul *pacta sunt servanda*, însă urmează a fi precizat faptul că statele sunt ținute să respecte cu bună-credință doar angajamentele asumate conform tratatelor legale, licite sau juste din punctul de vedere al dreptului internațional, în conformitate cu normele *jus cogens*. Astfel, incidența acestui principiu în relațiile internaționale nu are nimic comun cu tratatele ilegale sau acordurile impuse unei părți contractante prin forță.¹⁴

Principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului

Dispozițiile Cartei ONU alături de alte tratate internaționale formează un cadru juridic general al colaborării internaționale, menit să contribuie la promovarea, încurajarea și favorizarea respectării drepturilor omului. În îndeplinirea acestor sarcini, statele sunt obligate să prezinte periodic rapoarte, iar organismele de specialitate pe baza unor asemenea rapoarte organizează dezbateri internaționale și publică studii despre încheierea unor instrumente juridice etc.

Drepturile fundamentale ale omului au o importanță enormă pentru menținerea păcii și stabilității omenirii, deoarece deseori anume încălcarea acestora devine cauza destabilizării status-quo-ului existent. Protecția internațională a drepturilor omului se îndeplinește prin organisme internaționale care au atribuții de supraveghere, control sau chiar beneficiază de puteri decizionale în aplicarea unor măsuri de sancționare față de un stat/state care încalcă obligațiile asumate privind asigurarea respectului drepturilor omului.

De fapt, actualmente există un număr impunător de instituții internaționale în a căror activitate intră protecția persoanelor fizice împotriva încălcărilor comise de statele ai căror cetățeni sunt, precum și de oricare alte state. Această evoluție a generat un climat specific în

cadrul căruia protecția drepturilor omului a devenit unul dintre cele mai importante subiecte ale discursului politic internațional contemporan, implicând guverne, organizații interguvernamentale și o vastă rețea internațională de organizații neguvernamentale.¹⁵

Dacă ne îndepărtăm de la subiectul principiilor de menținere a păcii și stabilității și ne axăm pe ***problematika mecanismelor de menținere a păcii în lume***, urmează să specificăm că toate mijloacele care asigură pacea și securitatea pot fi împărțite în trei categorii de bază:

- *mijloace de consolidare a păcii*, care includ dezarmarea, măsuri de consolidare a încrederii, crearea unor zone nucleare libere etc.

- *mijloace de menținere a păcii*, precum soluționarea pașnică a diferendelor și operațiunile de menținere a păcii dislocate în teren,

- *mijloacele de restabilire a păcii*, exemplificate prin acțiunile coercitive ale ONU și forțelor militare ale acesteia.

La rândul său, *sistemul de securitate internațională* constă dintr-o serie complexă de instrumente care asigură o dezvoltare sigură și stabilă a relațiilor internaționale. Acesta stabilește un șir de acțiuni colective care implică o cooperare internațională extinsă și diplomația preventivă, a căror misiune este de a preveni amenințările emergente la adresa păcii și a soluționa pașnic diferendele internaționale.

Dreptul internațional dispune de un set de instrumente pentru asigurarea securității internaționale, și anume: securitatea colectivă (universală și regională); mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor; măsurile de reducere a tensiunilor internaționale, încetarea cursei înarmărilor și dezarmarea; măsurile pentru a suprima actele de agresiune, încălcări ale păcii și amenințări la adresa păcii; neaderarea și neutralitatea; măsurile de consolidare a încrederii între state etc.

Printre aceste ***mijloace de asigurare a păcii și securității internaționale*** se nominalizează:

A. Securitatea colectivă – care reprezintă un sistem de acțiuni comune din întreaga lume sau o anumită zonă geografică, întreprinse pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor la adresa păcii, reprimarea actelor de agresiune. Securitate colectivă ca un mecanism instituționalizat pentru menținerea păcii și securității internaționale a

¹⁵ Sîrcu-Scobioală D. Dreptul internațional al drepturilor omului. Note de curs. Chișinău: Tipografia „Elena – V.I.”, 2012, p. 5.

¹⁴ Burian A și alții. *Op. cit.*, p. 84.

redus substanțial tensiunile dintre state în comunitatea internațională¹⁶. Cu toate acestea, securitatea colectivă nu trebuie confundată cu o alianță defensivă: aceasta din urmă obstrucționează desfășurarea de acțiuni împotriva membrilor alianței și este, de obicei, îndreptată împotriva unui anumit stat sau grup de state, astfel doar securitatea colectivă poate juca împotriva oricărui agresor.

Securitatea colectivă presupune crearea unui aparat juridic și structural capabil să dea expresie instituțională principiilor sale de bază. Acest lucru implică stabilirea legală a interdicției de agresiune, angajamentul statelor de a colabora în suprimarea agresiunii și dotarea unei organizații internaționale cu autoritatea de a determina când și împotriva cărui stat urmează să fie inițiate sancțiuni concrete de sancționare¹⁷. Există două tipuri de securitate colectivă:

Securitate colectivă universală: Unica organizație universală de securitate colectivă în lume este ONU. Acesta urmărește o serie de obiective legate de pace, securitate, bunăstare a omenirii, dar principalul obiectiv este de a menține pacea și securitatea internațională (art. 1 din Carta ONU). Sistemul de activități colective prevăzute de Carta ONU, se referă la măsuri de interdicere a amenințării sau folosirea forței în relațiile dintre state (art. 2 alin. 4); măsuri pentru soluționarea pașnică a diferendelor internaționale (Capitolul VI din Cartă); măsuri de dezarmare (art. 11, 26, 47); măsuri de securitate în timpul perioadei de tranziție (Capitolul XVII); măsuri pentru utilizarea organizațiilor regionale de securitate (Capitolul VIII); măsuri temporare pentru a opri încălcări ale păcii (art. 40); măsurile coercitive de securitate, fără folosirea forțelor armate (art. 41); măsurile coercitive, cu utilizarea forțelor armate (art. 42).

Securitate colectivă regională. Presupunând existența unor acorduri regionale și unor organe de securitate, Carta ONU (Cap. VIII) impune anumite cerințe pentru acestea, și anume: participarea statelor dintr-un anumit spațiu politico-geografic; acțiunea acordurilor nu trebuie

să depășească spațiul dat; acțiunile întreprinse în cadrul unui sistem regional de securitate nu trebuie să contrazică acțiunile ONU și trebuie să fie în concordanță cu scopurile și principiile Cartei ONU; Consiliul de Securitate al ONU trebuie să fie informat cu privire la măsurile adoptate sau planificate pentru menținerea păcii și securității internaționale.

Principalele activități în sistemul organizațiilor colective de securitate regională (în sensul art. 52 Carta ONU) sunt: mijloacele pașnice pentru a preveni războiul; măsurile de constrângere cu folosirea forței armate pot fi luate doar pentru a reflecta atacul deja comis asupra unuia dintre participanții la sistemul de securitate colectivă (de exemplu, în temeiul art.5 1 din Carta ONU - auto-apărare colectivă); măsuri de constrângere în cadrul organizațiilor regionale de securitate se pot aplica sub îndrumarea Consiliului de Securitate al ONU.

În prezent, sistemele regionale de securitate colectivă sunt acelea create în cadrul Organizației Statelor Americane (OAS), Organizației Unității Africane (OUA), Ligii Statelor Arabe (LSA), Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), sistemul colectiv de securitate în cadrul CSI, eforturile centrate ale respectivelor organizații fiind îndreptate în special spre combaterea terorismului internațional.

B. Dezarmarea constituie un set de măsuri îndreptate spre încetarea producerii materialelor de război, limitarea, reducerea și eliminarea. Baza juridică generală privind dezarmarea este prevăzută în Carta ONU:

- Adunarea Generală ONU examinează principiile dezarmării și reglementarea armamentului și face recomandări în acest sens, Consiliul de Securitate al ONU și membrilor organizației (art. 11);

- Consiliul de Securitate al ONU este responsabil pentru formularea planurilor de creare a unui sistem de reglementare a dezarmării (art. 26);

- Comitetul Statului Major oferă consultanță și asistență Consiliului de Securitate ONU cu privire la aspecte legate de reglementarea armamentelor și posibila dezarmare (art. 47).

Principiul dezarmării obligă statele să respecte cu strictețe normele de dezarmare existente, să participe în tratatele și mecanismele de

¹⁶ Ebegbulem J.C. The Failure of Collective Security in the Post World Wars I and II International System. In: Transcience. 2011. Vol. 2, Issue 2, p. 28.

¹⁷ Claude I.L.Jr. Collective Security as an Approach to Peace. In: Classic Readings and Contemporary Debates in International Relations. Ed. Goldstein D.M., Williams Ph., Shafritz J.A. Belmont CA: Thomson Wadsworth, 2006, p. 289-302.

dezarmare, să fie preocupați de crearea unor noi norme în materia dezarmării.¹⁸

În relațiile internaționale sunt utilizate în mod activ măsuri de dezarmare parțială, și anume: interzicerea și eliminarea anumitor tipuri de arme, interzicerea producției, stocării, implementării și utilizării unui anumit armament; limitarea anumitor tipuri de arme din punct de vedere cantitativ și calitativ; reducerea posibilității îmbunătățirii calitative a armelor; reducerea domeniilor sau zonelor de aplicare a diferitor tipuri de arme.

Dezarmarea implică instituția de control internațional, care monitorizează punerea în aplicare a obligațiilor în domeniul dezarmării statelor, analizează datele și le prezintă organismelor internaționale relevante. Aceasta se realizează: la nivel național (sateliți, stații seismice și alte tehnologii) și la nivel internațional (observatori, inspecții etc.)

În prezent, o problemă stringentă rămâne a fi neproliferarea armelor nucleare. Aceasta se referă la armele de distrugere în masă și se află sub o atenție specială a comunității internaționale. Deși nu există o interdicție totală a armelor nucleare, au fost adoptate instrumente juridice internaționale care impun restricții cu privire la problema nucleară: interzicerea testării armelor nucleare în atmosferă, spațiul cosmic și sub apă (tratatul din 1963); interzicerea testării armelor nucleare și dislocarea acestora în Antarctica (1959); în America Latină (1967); în Pacificul de Sud (1985); pe fundul maritim (1971); pe Lună și alte corpuri cerești (1984).

Reglementările existente sunt destinate pentru a preveni răspândirea armelor nucleare și pentru obstrucționarea dobândirea acestora de către oricare dintre state, cu excepția celor care sunt recunoscute oficial ca deținători de arme nucleare.

C. Combaterea poluării aerului, apei, solului etc. – de asemenea, la subiectul instrumentelor de menținere a păcii și stabilității, nu trebuie ignorate acțiunile comunității internaționale în ceea ce privește prezervarea resurselor biologice ale Pământului și stoparea poluării mediului.

De la începutul mileniului III încoace problematica combaterii poluării resurselor Terrei a luat o amploare nemaîntâlnită, eforturile centrate ale comunității internaționale

îndreptându-se spre stoparea nivelelor actuale de poluare, prezervarea resurselor existente și prevenirea dispariției florei și faunei afectate în special prin activitatea umană.

În Declarația Mileniului adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 55/2 din 08 septembrie 2000¹⁹, statele lumii au accentuat obligația ce le revine de a proteja mediul ambiant comun, prin eliberarea umanității de amenințarea de a trăi pe o planetă afectată de activitățile umane periculoase, promovarea unei dezvoltări durabile, adoptarea unei noi etici de conservare și administrare a mediului, în special prin înfăptuirea următoarelor acțiuni: depunerea eforturilor pentru intrarea în vigoare a Protocolului de la Kyoto în materia reducerii și stabilizării emisiilor poluante, intensificarea eforturilor colective în managementul; conservarea și dezvoltarea durabilă a rezervațiilor silvice; efectuarea de presiuni în vederea implementării Convențiilor asupra diversității biologice și combaterii deșertificării în statele lovite de secete și deșertificare, în special cele africane; stoparea exploatării iraționale a resurselor acvatice prin dezvoltarea unor strategii de management la nivel regional, național și local; intensificarea cooperării pentru a reduce efectele catastrofelor naturale și antropogene, asigurarea accesului liber la informația asupra secvenței genomului uman.

Mai recent, la Conferința asupra schimbării climatei de la Paris din noiembrie-decembrie 2015²⁰, participanții au notat că schimbările climatice reprezintă o preocupare majoră a întregii umanități, statele urmând să elaboreze mecanisme corespunzătoare pentru a face față acestor schimbări, a prezerva resursele existente, a asigura integritatea tuturor ecosistemelor, inclusiv oceanelor, a proteja biodiversitatea etc. Drept obiectiv major, părțile au convenit ca să întreprindă acțiuni comune în vederea reglării creșterii temperaturii medii pe glob nu mai mult de 1,5 grade Celsius.

Concluzii. Din cele relatate supra, putem concluziona că principiile de menținere a păcii și

¹⁸ Бекяшев К.А. и др. Международное публичное право. М.: Проспект, 2005, с. 395.

¹⁹ Declarația Mileniului adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 55/2 din 08 septembrie 2000. [On-line]: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (Vizitat la: 05.01.2016).

²⁰ Raportul Conferinței de la Paris asupra schimbării climatei, 30 noiembrie – 13 decembrie 2015. [On-line]: <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf> (Vizitat la: 05.01.2016).

stabilității reprezintă niște reguli directorii în conformitate cu care statele lumii urmează să-și ordoneze relațiile, astfel încât dezzechilibrul, instabilitatea, haosul și mai ales agresiunea să fie excluse. Spre regret însă, statele nu întotdeauna se lasă ghidate de respectivele reguli directorii, alteleori afacerile lor proclamate drept “interese naționale” vin în contradicție atât cu doctrina pacifistă de organizare a lumii, cât și cu esența însăși a păcii pe glob. Iar evenimentele de la 2010 înapoi din Libia, Siria, Egipt și mai recent, Ucraina, demonstrează faptul că ordonarea relațiilor între statele lumii, inclusiv cele care se declară hegemoni, are loc fără a fi respectate principiile fundamentale de menținere a păcii și stabilității, iar consecințele nerespectării principiilor în cauză, deja sunt și în continuare pot fi dezastruoase. Cât despre mecanismele de menținere a păcii și stabilității în cadrul relațiilor internaționale, acestea sunt destul de variate, înglobând domenii diverse de la securitatea colectivă și neproliferarea armelor nucleare până la combaterea poluării și prezervarea ecosistemelor existente, activitățile în cauză au o influență majoră asupra dezvoltării normale și eficiente a relațiilor între statele și unesc cele din urmă în vederea atingerii unor scopuri general umane, esențiale pentru toată populația globului pământesc, indiferent de diferențe și frontiere.

Bibliografia / Bibliography:

1. Actul general asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale, semnat la 26 septembrie 1928.
<http://www.worldlii.org/int/other/LNTSer/1929/220.html> (Vizitat la: 05.01.2016).
2. Burian A. și alții. Drept internațional public. Chișinău: Tipografia „Elena – V.I.”, 2012. 635 p.
3. Carta ONU adoptată la 26 iunie 1945.
<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (Vizitat la: 05.01.2016).
4. Claude I.L.Jr. Collective Security as an Approach to Peace. In: Classic Readings and Contemporary Debates in International Relations. Ed. Goldstein D.M., Williams Ph., Shafritz J.A. Belmont CA: Thomson Wadsworth, 2006, p. 289–302.
5. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, semnată la 23 mai 1969, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1135-XII din 04 august 1992. Convenția publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, Vol. 4.
6. Convenția de la Viena cu privire la succesiunea statelor în materie de tratate, semnată la 23 august 1978. [On-line]:

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf (Vizitat la: 05.01.2016).

7. Declarația Adunării generale a ONU privind principiile de drept internațional referitoare la relațiile de prietenie și cooperare între state, adoptată la 24 octombrie 1970. [On-line]:
[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625\(XXV\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625(XXV)) (Vizitat la: 05.01.2016).
8. Declarația Mileniului adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 55/2 din 08 septembrie 2000. [On-line]:
<http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (Vizitat la: 05.01.2016).
9. Distefano G. Le Protocole de Londres du 17 janvier 1871: miroir du droit international. In: Journal of the History of International Law. 2004, Vol. 6, p. 79-142.
10. Ebegebulem J.C. The Failure of Collective Security in the Post World Wars I and II International System. In: Transcience. 2011. Vol. 2, Issue 2, p. 23-29.
11. Higgins R. Peace and security achievements and failures. In: European Journal of International Law. 1995, Vol. 6, p. 445-460.
12. Miga-Besteliu R. Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public. București: ALL Beck, 2003. 472 p.
13. Pactul Ligii Națiunilor, amendat în decembrie 1924. [On-line]:
http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp (Vizitat la: 05.01.2016).
14. Raportul Conferinței de la Paris asupra schimbării climei, 30 noiembrie-13 decembrie 2015. [On-line]:
<http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf> (Vizitat la: 05.01.2016).
15. Rezoluția adoptată de Institutul de Drept Internațional asupra principiului non-intervenției în războaiele civile, adoptată la 14 august 1975. [On-line]:
http://www.justitiaetpace.org/idiF/resolutionsF/1975_wies_03_fr.pdf (Vizitat la: 05.01.2016).
16. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2625 (XXV) din 24 octombrie 1970 privind Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei ONU. [On-line]: <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm> (Vizitat la: 05.01.2016).
17. Sîrcu-Scobioală D. Dreptul internațional al drepturilor omului. Note de curs. Chișinău: Tipografia „Elena – V.I.”, 2012. 148 p.
18. Tratatul de la Paris (Pactul Briand-Kellogg), semnat la 27 august 1928. [On-line]:
http://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp#art1 (Vizitat la: 05.01.2016).
19. Бекяшев К.А. и др. Международное публичное право. М.: Проспект, 2005. 784 с.

(Bekjashev K.A. i dr. Mezhdunarodnoe publichnoe pravo. Moskva: Prospekt, 2005. 784 p.).

Copyright©BALIȚCHI Tudor, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Academia de Științe a Moldovei,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice,
Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, MD-
2001.

E-mail: tudor.balitchi@yahoo.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 393-402.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 15. 04. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**ICELAND'S PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 2009 AND THEIR IMPACT
ON FOREIGN POLITICAL DEVELOPMENT OF THE COUNTRY**

**ALEGERILE PARLAMENTARE DIN ISLANDA ÎN 2009 ȘI IMPACTUL ACESTORA
ASUPRA DEZVOLTĂRII POLITICE EXTERNE ACTUALE A ȚĂRII**

**ПАРЛАМЕНТСКИЕ ВЫБОРЫ В ИСЛАНДИИ 2009 ГОДА И ИХ ВЛИЯНИЕ
НА СОВРЕМЕННОЕ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАНЫ**

HOVORKOVÁ Katarína* / HOVORKOVÁ Katarína / ГОВОРКОВА Катарина

ABSTRACT:

**ICELAND'S PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 2009 AND THEIR IMPACT
ON FOREIGN POLITICAL DEVELOPMENT OF THE COUNTRY**

Historically, Iceland was one of the most reluctant countries regarding the membership in the European Union. With a stable political and economic situation, Iceland became member of economic organizations – the EFTA and the EEA, in order to gain immediate economic benefits, to not limit its traditional fishery industry and growing financial sector and to maintain the national sovereignty. However, this attitude has changed after the outbreak of the global financial crisis in Iceland and collapse of the country's economy caused significant changes in political situation. With ongoing protests early parliamentary elections in 2009 took place. The election results and the dealing with the economic crisis in the country was the most significant turnover in Iceland in recent years due to traditional EU reluctance and usual center or center-right coalition in Althing.

Therefore, the aim of this paper is to analyze parliamentary elections in Iceland in 2009 and the impact of election results on the foreign political development of the country. We will also focus on changes in preferences of political parties in Althing, as well as on the politics of the EU integration. With the deduction method we will conclude how the negotiation process and the economic as well as political situation influenced the slowdown in the implementation of the country's political strategy – membership in the European Union.

Keywords: Iceland, European Union, integration, elections in 2009, political parties, Independence Party, Social Democratic Alliance, fishery policy, sovereignty

JEL Classification: F29, K33, K39

РЕЗЮМЕ:

**ПАРЛАМЕНТСКИЕ ВЫБОРЫ В ИСЛАНДИИ 2009 ГОДА И ИХ ВЛИЯНИЕ
НА СОВРЕМЕННОЕ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАНЫ**

Исторически, Исландия была одной из самых несклонных стран к членству в Европейском союзе. В стабильной политической и экономической ситуации, Исландия стала членом экономической организации – ЕАСТ и ЕЭП, для того чтобы получить экономические выгоды, при этом не

* **HOVORKOVÁ Katarína** – Doctorand, Catedra Relații Economice Internaționale și Diplomație Economică, Facultatea Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă). / **HOVORKOVÁ Katarína** – PhD student, Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, The Faculty of International Relations at the University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Republik of Slovakia). / **ГОВОРКОВА Катарина** – Аспирант, Кафедра международных экономических отношений и экономической дипломатии, Факультет международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

ограничивающие ее традиционное рыбное хозяйство, рост финансового сектора и поддержание национального суверенитета. Однако это отношение изменилось после начала глобального финансового кризиса в Исландии и развал экономики страны вызвал существенные изменения в политической ситуации. После продолжительных акций протеста в 2009 г. состоялись досрочные парламентские выборы. Результаты выборов являются коренным переворотом в Исландии в течение последних лет, когда власть сосредотачивалась у центристской или правоцентристской коалиции, придерживающейся консервативных взглядов невступления в Евросоюз.

Поэтому целью данной работы является анализ парламентских выборов в Исландии 2009 г. и влияние результатов выборов на внешнеполитическое развитие страны. Мы также сосредоточим внимание на изменениях в предпочтениях политических партий в вопросах Альтинга, а также на политику интеграции в ЕС. С помощью метода дедукции мы придем к выводу о том, как переговорный процесс, экономическая, а также политическая ситуации повлияли на замедление темпов роста реализации политической стратегии страны – вступление в Европейский союз.

Ключевые слова: Исландия, Евросоюз, интеграция, выборы 2009 г., политические партии, партия независимости, социал-демократический альянс, рыболовная политика, суверенитет

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39

REZUMAT:

ALEGERILE PARLAMENTARE DIN ISLANDA ÎN 2009 ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA DEZVOLTĂRII POLITICE EXTERNE ACTUALE A ȚĂRII

Din punct de vedere istoric, Islanda a fost una dintre țările cele mai reticente în ceea ce privește aderarea la Uniunea Europeană. Cu o situație politică și economică stabilă, Islanda a devenit membru al organizațiilor economice - AELS și SEE, în scopul de a obține beneficii economice imediate, nu limitează industria de pescuit tradițional și sectorul financiar în creștere și de a menține suveranitatea națională. Cu toate acestea, atitudinea respectivă s-a schimbat după izbucnirea crizei financiare globale și prăbușirea economiei în Islanda, ceea ce a provocat schimbări semnificative în situația politică. Odată cu protestele în curs de desfășurare au avut loc alegeri parlamentare anticipate în 2009. Rezultatele alegerilor reprezintă o revoluție radicală în Islanda pe parcursul ultimilor ani, când guvernul a fost concentrat într-o coaliție centristă sau de centru-dreapta, care promovează viziuni conservatoare privitor la neaderarea la Uniunea Europeană.

Prin urmare, scopul acestei lucrări este de a analiza alegerile parlamentare din Islanda în 2009 și impactul lor asupra dezvoltării politicii externe a țării. Ne vom concentra, de asemenea, asupra schimbării preferințelor partidelor politice din Althing, precum și pe politica integrării în UE. Prin metoda de deducere vom încheia modul în care procesul de negociere și situația economică precum și politică a influențat încetinirea în punerea în aplicare a strategiei politice economice naționale - membru în Uniunea Europeană.

Cuvinte cheie: Islanda, Uniunea Europeană, integrare, alegeri în 2009, partidele politice, Partidul Independenței, Alianța Social Democrată, politica de pescuit, suveranitatea.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39

Introduction

Iceland, a small insular country, is known for its skeptical attitude towards the integration in Europe. After the declaration of its independence at the end of 2nd World War, the country's parliament, Althing, focused on Iceland's integration to the UN or NATO, due to its strategic location during the Cold War. Until the 70's, Iceland focused on protection of its independency and did not become a member of neither the European Community nor its counterpart, the European Free Trade Area. However, with the need of enlargement of

Iceland's export markets and the globalization, the Althing decided to enter the EFTA in order to gain its economic needs without further participation in political integration and potential threat of its national sovereignty. Economic relations with the EC were deepened by newly signed bilateral agreements. The closest step towards the EU integration made Iceland with the membership in the European Economic Area in the time, when economic integration became essential.

The political elite in Iceland was always skeptical towards the political integration, thus

towards the EU integration, too. In order to maintain the national security and not to face limitations in the fishery industry and the financial sector, Althing remained independent and focused only on the economic integration. Moreover, after the declaration of independency of Iceland, the country experienced an economic miracle and its economy was growing over many years. In times of economic slowdown Iceland entered the EFTA or the EEA and stabilized the economy. Before the outbreak of the financial crisis Iceland was a welfare state with a well-functioning economic and political system, therefore the EU integration was not a priority.

Also the leading political parties in government used to create center or center-left collation and the EU membership has never belonged to their priorities. However, after the outbreak of the financial crisis in Iceland the situation started to change. After the rule of the Independence Party and their contribution to the outbreak of the financial crisis, the political and also the economy system had to change. Therefore, we will analyze Iceland's parliamentary election in 2009 and its influence on the integration tendencies of Iceland towards the EU integration. Also we will focus on the reasons of changes of political parties in the Althing, as well as the slowdown in the implementation of the country's political strategy.

Political situation in Iceland after the outbreak of the global financial crisis

The outbreak of the financial crisis in Iceland in late 2008 caused serious economic breakdown of the country's economy and had an influence on the political development. In October 2008, almost immediately after the outbreak of the financial crisis in the US, the 1st protest took place in order to achieve resignation of the Prime Minister Geir Haarde and the Central Bank director and hold new elections. With ongoing protests and their escalations, 2 000 Icelanders were demonstrating in so called "pots and pans revolution" in January 2009 in front of the parliament building to achieve their goal.¹ The ruling Independence party was perceived as a culprit of the outbreak of the global financial crisis in Iceland, since the Independence Party

was in power last 18 years,² while the coalition partner Social Democratic Alliance entered 1st time the government in 2007. During years of Independence Party rule and mainly after former leader of this party Davíð Oddsson became the Central Bank director, Iceland's economy becoming overheated and many small bubbles mainly on real estate market and in banking sector occurred, what resulted in bankruptcies, massive inflation and unemployment rate and overall collapse of Icelandic economy.

This situation resulted in the announcement of new elections for April 2009. The Independence Party took over the responsibility for the outbreak of the financial crisis in Iceland and basically allowed to achieve aims of the Social Democratic Alliance. The government of Iceland's strongest Independence party – center-right party with neoliberalism tendencies and its partner – the left Social Democratic party collapsed. Moreover, the Independence Party lost support of its coalition partner, therefore the Prime minister was forced to resign. The Social Democratic Alliance that had 18 seats in Althing after elections in 2007 and gained almost 27% of votes, together with the Left-Green Movement, the 3rd strongest political party in Iceland that received 14% of votes in 2007 elections and had 9 seats in Althing³, were intended to take over the interim government. „To date, Iceland's remains the only government to have resigned as a result of the global financial crisis. It is also the only country to have shifted distinctly to the left in the aftermath of September 2008.”⁴

Iceland's parliamentary elections in 2009

Parliamentary elections in Iceland took place on 25 April 2009 after less than two years of the rule of coalition formed in 2007 of the Independence party and the Social Democratic Alliance and 3 months of the interim government, where the Social Democratic Party

² Gíslason Ingólfur V. Parliamentary Elections in Iceland. In: Friedrich Ebert Stiftung. April, 2013. [On-line]: <http://library.fes.de/pdf-files/id/09843.pdf> (Visited on: 09.08.2016).

³ Election Resources. Elections to the Icelandic Althing. In: Election Resources. May, 2007. [On-line]: <http://www.electionresources.org/is/althing.php?election=2007> (Visited on: 09.08.2016).

⁴ Wade Robert, Sigurgeirsdottir Silla. Lessons From Iceland. In: Lew Left Review. September, 2010. [On-line]: <https://newleftreview.org/II/65/robert-wade-silla-sigurgeirsdottir-lessons-from-iceland> (Visited on: 09.08.2016).

¹ Hart-Landsberg Martin. Lessons from Iceland. In: Monthly Review. October, 2013. [On-line]: <http://monthlyreview.org/2013/10/01/lessons-iceland/> (Visited on: 09.08.2016).

with Left-Green Movement were in power. Traditionally, the electoral participation in Iceland was high, more than 85% of citizens were present at elections, what was about 1,5% higher electoral participation compared to the 2007 elections. This showed the importance of Althing elections in 2009, since the country was economically and politically destabilized. According the table below, the pro-european Social Democratic Party became the winning party with almost 30% of votes and gained 20 seats in Althing. Former strongest party, center-right euroskeptic Independence Party lost its power and had only 23,7% of votes and 16 seats in parliament. Therefore, the Social Democratic Alliance formed a new leading coalition with its interim government partner, the Left-Green Movement that received almost 22% of votes and 14 seats in parliament.

Table 1: Iceland's parliamentary election results in 2009

Registered Electors	227,843
Voters	193,975 85.1%
Invalid Ballots	6,792 3.5%
Valid Votes	187,183 96.5%

Party	Votes	%	Seats
Alliance	55,758	29.8	20
Independence Party	44,371	23.7	16
Left-Green Movement	40,581	21.7	14
Progressive Party	27,699	14.8	9
Citizens' Movement	13,519	7.2	4
Liberal Party	4,148	2.2	0
Democracy Movement	1,107	0.6	0

Source: Election Resources. Elections to the Icelandic Althing. In: Election Resources. April, 2009. [On-line]: <http://www.electionresources.org/is/althing.php?election=2009> (Visited on: 09.08.2016).

In comparison with the parliamentary elections from 2007, the Independence Party lost 9 seats in Althing, on the other side each the Social Democratic Alliance received 2 seats more and the Left-Green Movement gained 5 seats more in the parliament. The center Progressive Party with its new leader Sigmundur Davíð Gunnlaugsson received the same number of seats as in the elections in 2007. The table below shows us that the Independence Party lost the most votes among the other parties in 2009 elections compared to the election result from 2007, therefore the party decided to change its leader and this place was given to young Bjarni Benediktsson. On the other side, the Left-Green

Movement gained 7,3% more votes and the Social Democratic Alliance and the Progressive Party, both strong parties that were present in the Althing for years became more popular and gained 3% more in 2009 elections, compared to elections that took place in 2007. The results within the whole Icelandic territory did not differ significantly.

Table 2: Percentage difference in Iceland's parliamentary elections in 2007 and 2009

Parties	Progressive Party	Independence Party	Liberal Party	Social Democratic Alliance	Left-Green Movement	The Icelandic Movement
North west	3,7%	-6,1%	-8,3%	1,5%	6,9%	-1,4%
North east	0,7%	-10,5%	-4,3%	2,0%	10,1%	-1,2%
South	1,3%	-9,7%	-3,9%	1,2%	7,3%	-1,7%
South west	4,4%	-15,0%	-5,2%	3,8%	5,8%	-3,5%
Reykjavik South	3,8%	-16,1%	-4,8%	3,9%	8,5%	-4,8%
Reykjavik North	3,4%	-15,0%	-4,7%	3,7%	7,1%	-4,9%
Iceland in total	3,1%	-12,9%	-5,0%	3,0%	7,3%	-3,3%

Source: Landskjar. Apportionment of seats to the Althingi, the Parliament of Iceland. In: Landskjar. April, 2009. [On-line]:

http://www.landskjar.is/media/frettir/ElectionsResults_April_25_2009.pdf (Visited on: 10.08.2016).

After the outbreak of the financial crisis in Iceland, the political campaign and the general political direction of Icelandic parties had relevant impacts of election results in 2009. The Progressive Party came with reorganization; however the leader Sigmundur Davíð Gunnlaugsson claimed the support of centrism and agrarianism and was neutral to the new potential left wing coalition. The Independence party focused on anti-EU politics and liberal conservatism and relied on its new leader Bjarni Benediktsson. On the one side, election results shown strong support for this party, since it was the 2nd winning party, mostly because of removing the old politicians from leadership positions, since they caused the financial crisis in Iceland; on the other side, the party experienced the most significant breakdown of its popularity, since citizens shown them almost 13% less support compared to the results in 2007. This might have

been caused due to their reluctance towards the EU membership in times, when Icelanders perceived the EU integration as a rescue from the consequences of collapsed economy. The Left-Green Movement that received more than 7% more in 2009 elections compared to elections in 2007, set its campaign on principles of democratic socialism, eco-socialism, feminism and euroskepticism and became more popular due to its demand on political system restructuring and its activity in protests. The Social Democratic Alliance came with a new leader and focused its campaign on the EU integration and social democracy. Leader Jóhanna Sigurðardóttir was a popular politician and spokesperson for the disadvantaged section of society. The party's political direction towards the EU membership was also important campaign factor, since in the time of the financial crisis and economic breakdown of the country, the EU membership was perceived as the only chance to stabilize the economic situation.⁵

Formation of the new government

After elections in 2009 the new government was created. The strongest political party in Iceland, the Social Democratic Alliance, had 2 options for new coalition partners, either the Independence Party or the Left-Green Movement. From Iceland's declaration of independency, the majority of political coalitions were formed of 2 wings political parties, what seemed to be stable over those years and also more preferred. However, the Social Democratic Alliance formed a coalition with the Left-Green Movement, mostly because of former government failure and positive results of the Left-Greeners and strict euroskeptic attitudes of the Independence Party. This political turnaround should have secured a stable political and economic situation of the country.

The 2 left wing parties, the Social Democratic Alliance and the Left-Green Movement, created a leading coalition in February 2009, what was one of the biggest political turnaround in Iceland's political history when socialist parties were in power. The new Prime minister of Iceland Jóhanna Sigurðardóttir was also a new leader of

Social Democrats, a member of Althing since 1978 and held a ministerial post several times became. Even if it was expected that she will end her political career soon, she had always been a popular politician and spokesperson. The veteran, founder and leader of the Left-Greens Steingrímur J. Sigfússon, became Iceland's Minister of Finance.⁶

New direction of leading coalition and Iceland's application for the EU membership

The main objective of the newly formed government was the political stability and economic expansion. Even if there were already efforts to stabilize the economy with financial support from IMF before the former government resigned, these incentives were not sufficient and the aim of leading coalition became the EU membership. "The SDA's economic plan for recovery was based on EU membership, emphasizing the benefits for consumers and enterprises of lower prices of goods, the adoption of the Euro within the EU and opportunities for aid for rural areas, agriculture and the tourist industry from the EU's Structural Funds."⁷ The traditional Icelandic euroskepticism had to go aside in order to adopt the EU currency, therefore the state as well as households were able to pay their debt in foreign currency; and to obtain the EU financial support to Althing would be able to introduce reforms, support the domestic consumption and broaden the export markets. Since the European Commission rejected the one-sided adoption of the EU currency without being member of the EU, Iceland's main objective had to be fulfilled with the EU membership.

The leading coalition had different opinions on the Iceland's EU integration as well as the opposition. The Social Democrats were in favor of the EU membership and it was the highest priority of the party; the Left-Greens were reluctant towards the EU integration; the Independence Party was strictly against any integration; and the Progressive Party support the

⁵ Olafur Hardarson. In: Statsvitenskap. [On-line]: <http://www.uio.no/studier/emner/sv/statsvitenskap/STV433/2B/v10/Hardarson.pdf>. (Visited on: 10.08.2016).

Parties and Elections. Iceland. In: Parties and Elections. [On-line]: <http://www.parties-and-elections.eu/iceland.html>. (Visited on: 10.08.2016).

⁶ Olafur Hardarson. In: Statsvitenskap. [On-line]: <http://www.uio.no/studier/emner/sv/statsvitenskap/STV433/2B/v10/Hardarson.pdf> (Visited on: 10.08.2016).

⁷ Thorhallsson Baldur. Iceland's contested European Policy: The Footprint of the Past – A Small and Insular Society. In: Jean Monnet Occasional Paper. February, 2013. [On-line]: <http://english.hi.is/files/foreign-policy-iceland-smallness-insular-by-baldur-thorhallsson1.pdf> (Visited on: 10.08.2016).

idea of adopting the EU currency.⁸ However, the attitude of the leading party, the Social Democrats, became more important and the EU membership was the major objective of Iceland's foreign policy, even if the coalition did not set the specific dates or aims, however the Althing accepted the EU membership application in July 2009 and just few days later the official application was delivered to the EU authorities.⁹ Traditional strategy of Icelandic political elite of being semi-integrated in the EU in order to provide its immediate interests without an official commitment on the regional organization had to be put aside.¹⁰ Therefore the principles of Iceland in relation to the EU membership – maintenance of the national sovereignty, any endangering of the fishery policy and financial sector – were put aside and Iceland focused on the EU integration. The willingness of the EU integration was obvious, since Althing filled the EC questionnaire of 9 000 pages in 6 weeks.¹¹

It was expected that Iceland will be part of the EU in a relative short time, since the country was economically developed; the crisis was perceived as an interim situation and has a stable political situation and strong judiciary system. The initial phase was fast and successful, since Iceland's legislative was in line with *acquis communautaire* due to the fact that the country took over almost 80% of the EU legislation with the EEA membership, thus the EC recommended the start of accession negotiations in February 2010, what became a reality in the summer 2010.¹²

The European Commission identified Iceland's economic and political situation positively and recommended the country for receiving funding from the Instrument of Pre-

accession Assistance. This financial support should have contributed to the harmonization of legislation in fields that are not similar with EEA legislation. The EC also stated that before the crisis Iceland was well developed country with a significant perspective of being the EU member, since the country is already partly integrated due to the EEA membership. The financial crisis was perceived as an interim situation and the EC appreciated the immediate willingness to obtain the financial incentives from the IMF. On the other side, the EC called for an *acquis* implementation in fields as free movement of capital, fishery and agricultural policy, environment and financial services.¹³

Slowdown of the Iceland's negotiation process

The first difficulties in the EU integration came with the screening process which took almost a year, what was not expected, given that Iceland belonged to the most developed countries. The screening process ended in June 2011¹⁴ and the accession negotiations started almost immediately afterwards. It was expected that after the economic collapse in Iceland, Althing would be eager to comply with all EU requirements in order to be a member of the EU and might use its financial support and benefits resulted from the membership, mainly the EU currency.

In the 2nd and the last Commission's Progress report on Iceland issued in 2012 the EC stated that Iceland complies with the political requirements for being the EU member state, however the implementation of the European legislation in fields that are not covered in the EEA agreement was still a problem. The EC highlighted the need of the legislation compliance in fishery policy, agriculture and financial services too, that was the cause of the outbreak of the financial crisis in Iceland. The overall economic situation and its recovery was evaluated positively, mainly due to decreased inflation rate and exchange rate stabilization, however the EC drawn attention on the

⁸ Gíslason Ingólfur V. Parliamentary Elections in Iceland. In: Friedrich Ebert Stiftung. April, 2013. [On-line]: <http://library.fes.de/pdf-files/id/09843.pdf> (Visited on: 11.08.2016).

⁹ Matúš Mišík. Dlhá a pomalá cesta Islandu do Európskej únie. In: Zahraničná politika. March, 2012. [On-line]: <http://zahraničnapolitika.dennikn.sk/dlha-a-pomala-cesta-islandu-do-europskej-unie/> (Visited on: 11.08.2016).

¹⁰ Thorhallsson Baldur. Consequences of a Small Administration: The Case of Iceland. In: Current Politics and Economics of Europe. November, 2002. [On-line]: http://uni.hi.is/baldurt/files/2012/11/consequences_of_a_small_administration.pdf (Visited on: 11.08.2016).

¹¹ Matúš Mišík. Dlhá a pomalá cesta Islandu do Európskej únie. In: Zahraničná politika. March, 2012. [On-line]: <http://zahraničnapolitika.dennikn.sk/dlha-a-pomala-cesta-islandu-do-europskej-unie/>. (Visited on: 11.08.2016).

¹² Idem.

¹³ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament and Council: Commission Opinion on Iceland's Application for Membership of the European Union. In: European Commission. February, 2010. [On-line]: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/is_opinion_en.pdf (Visited on: 11.08.2016).

¹⁴ Idem.

sustainable growth, foreign investments, still high unemployment rate and the budget implementation for 2012 as well as fiscal plans.¹⁵

According to the table below, only 10 of negotiation chapters were provisionally closed in following 2 years and almost all of them were part of the EEA legislation. This development showed growing reluctance towards the EU membership of Iceland, since in 4 years after the application to the EU, Iceland was able to face the economic collapse without the full EU support and also new elections were above to hold. Moreover, the most important chapters, e.g. fishery policy, agriculture and rural development, free movement of capital, justice, freedom and security, food safety, veterinary and phytosanitary politics or financial services, and also the reasons of Iceland's reluctance towards the EU membership, stayed unopened and neither Iceland nor the EC were not able to find a compromise and accept Icelandic exceptions requests.

Table 3: Iceland's negotiation chapters in 2013

Open	Provisionally closed
Transport policy	Science and Research
Social policy and employment	Education and Culture
Financial control	Freedom of Movement for Workers
Public Procurement	Intellectual Property Law
Information Society and Media	Company Law
Financial and Budgetary Provision	Enterprise and Industrial Policy
Competition policy	Trans-European Networks
Energy	Judiciary and Fundamental Rights
Financial services	Consumer and health protection
Statistics	Foreign, security and defence policy
Customs Union	Competition Policy
Free Movement of Goods	
Taxation	
Economic and Monetary Policy	
Regional Policy and Coordination of Structural Instruments	
Environment, External Relations	

Source: European Commission. Iceland. In: European Commission. July, 2015. [On-line]: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/iceland/index_en.htm (Visited on: 11.08.2016).

Iceland's opinions towards the EU integration

Even if general Commission's positive evaluation of Iceland's progress, the

¹⁵ European Commission. Iceland 2012 Progress Report. In: European Commission. November, 2012. [On-line]: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/is_rapport_2012_en.pdf (Visited on: 12.08.2016).

unwillingness of being the EU member state had risen. The Prime Minister Jóhanna Sigurðardóttir and hers Social Democratic Alliance was in favor of the EU integration, however the rest of Althing have not shown noticeable effort to the EU membership and the negotiation process slowed down rapidly. The government as well as Icelanders was of opinion that implemented reforms in 2009 were successful and Iceland was able to fight the crisis alone, with the assistance of the IMF and IPA funding, but without the real EU support. Althing was not willing to find a compromise in the most difficult negotiation chapters, was above to protect the national sovereignty and Iceland's exception requirements that were not accepted by the EC, therefore Althing kept this sensitive question to the further government that supposed to be elected in 2013. According to Baldur Thorhallsson „this relatively hasty membership application made it obvious that the economic crash had a profound (short-term) influence on the European policies of Iceland's political parties. Iceland's European policy had evolved in only a short time span from a position of strong reluctance to apply for membership of the EU. However, no change had taken place in the stance of the traditional pillars of Iceland's EU skepticism that could account for this change.”¹⁶

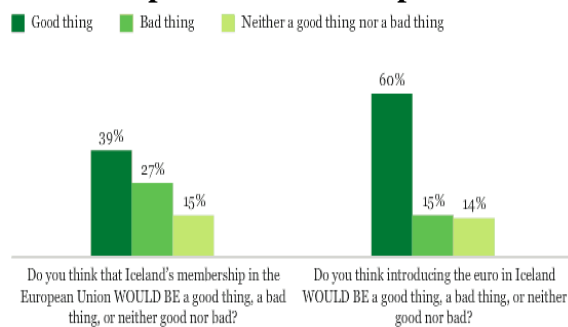
Different opinions on the EU integration had also the social partners. The Icelandic Federation of Labor supported the EU membership mainly due to the EU currency adoption. Different employee's organizations were split regarding this issue and were not able to agree on common attitude. On the other side, the Federation of Icelandic Fishing Vessel Owners were strictly against the EU membership due to potential huge limitations in fishery policy, since Iceland is the 2nd most productive fish catcher in Europe after Norway and the EU fishery policy would cut their total fish catches to 10%. The Federation of Icelandic Industries became neutral in the EU integration and stated that the question should be concluded in referendum.¹⁷

¹⁶ Thorhallsson Baldur, Rebhan Christian, Iceland's Economic Crash and Integration Takeoff: An End to European Union Skepticism? In: Scandinavian Political Studies. August, 2012. [On-line]: http://uni.hi.is/baldur/files/2012/08/Baldur_and_Christian.pdf (Visited on: 12.08.2016).

¹⁷ Gíslason Ingólfur V. Parliamentary Elections in Iceland. In: Friedrich Ebert Stiftung. April, 2013. [On-line]:

Icelanders were also skeptical that the EU membership would bring them significant benefits in the future, since the country was able to recover its economy without the EU integration and potential compromises would have limit the country, mainly the fishery policy and the national sovereignty. After the outbreak of the financial crisis Icelanders supported the EU membership, however already in November 2011 more than half of Icelanders would interrupt the negotiation process, moreover in May 2012 almost 50% of respondents refused the EU membership.¹⁸ Also according to the graph below, after the outbreak of the global financial crisis, only 39% of Icelanders perceived the EU membership as a positive thing for the country and already 60% of citizens preferred just the EU currency adoption without the EU integration.

Graph 1: Opinions of Icelanders on the EU membership and the Euro adoption

December 2008

Source: Ian T. Brown, Many Icelanders Keen on Adopting Euro, Mixed on EU. In: Gallup. May, 2009. [On-line]: <http://www.gallup.com/poll/118381/Icelanders-Keen-Adopting-EuroMixed.aspx> (Visited on: 12.08.2016).

Except of negative opinions of Icelanders on the EU integration, there were many other circumstances that slowing the negotiation process, which were highlighted by the Institute of International Affairs. The accession negotiations became slower mainly due to the EU enlargement in 2004 and 2007 and the new screening process, which delays the negotiations by a year. Also the financial crisis and the Icesave dispute¹⁹ caused that the Netherlands and the UK

<http://library.fes.de/pdf-files/id/09843.pdf> (Visited on: 12.08.2016).

¹⁸ Matúš Mišík. *Op. cit.*

¹⁹ Before the crisis foreign investors, mainly from the Netherlands and the UK invested to the Icesave bank. After the collapse of banking sector, the government of Iceland was no table to repay the debt. This issue was consulted also on the EFTA court that stated that Iceland has not violated

might have refused the Iceland's accession due to financial compensation of Icelandic banks. The 3rd reason is the lack of unity inside of Althing, which slowed down the negotiation process, what caused that the negotiating position in chapters such as agriculture was not submitted. Althing also decided to keep the negotiation process in the slow motion until the new members of parliament would be elected that resulted in uncertainty of the EU regarding Iceland's accession negotiations. The last major reason was the mackerel dispute of Iceland²⁰ that caused serious circumstances in chapter regarding the fishery policy, where the negotiations were put on hold.²¹

Conclusion

After the outbreak of the global financial crisis, Iceland experienced the most significant economic breakdown, what had also an influence on political situation in the country. The leading Independence Party with its former leader Geir Haarde and also that time the Central Bank director Davíð Oddsson, were perceived as responsible for the crisis outbreak in Iceland and after massive protests in the country the government was forced to resign. The Independence Party coalition partner, the Social Democratic Alliance led the interim government and confirm its strong position in early election in 2009.

The new coalition partners the Social Democratic Alliance and the Left-Green Movement became responsible for economy recovery in Iceland after the collapse of banking system, unemployment and inflation rate increase and serious devaluation of Icelandic Krona. The coalition implemented strict stabilization reforms in order to heal Iceland's economy. However, the major objective of the new government led by Jóhanna Sigurðardóttir was the EU membership, what should have brought the adoption of the EU currency and financial support from the EU. The

the law. However with the economy recovery, Iceland started o repay its debt to the creditors.

²⁰ Norway and the EU were asking for sanctions towards the Iceland, since Iceland increased one-sided its quotas for mackerel fishing, what might caused endangering of this species.

²¹ Institute of International Affairs. Iceland's Accession Negotiations. In: Institute of International Affairs. March, 2014. [On-line]: http://ams.hi.is/wp-content/uploads/2014/03/IIA_EU_Iceland_Report_Executive-Summary.pdf (Visited on: 12.08.2016).

Euro adoption would be helpful while paying the domestic debt in foreign currency due to Krona devaluation and this step was perceived as necessity, since the European Commission rejected the one-sided currency adoption.

However, opinions of members of parliament were not consistent regarding the EU integration and also the coalition partner, the Left-Green Movement, was euroskeptic, as well as the Independence Party and the Progressive party supported only the currency adoption. Moreover, the negotiation process slowed down, even if it was expected that Iceland will comply with the EU conditions really fast and become the EU member. The speed of application process shown the Iceland's interest in the EU integration, however the slowdown in screening process and later any compromise in disputed negotiation chapters as well as unopened chapters such as the fishery polity, agriculture and rural areas, financial services of free movement of capital caused the increase of reluctance towards the EU membership.

Icelanders were also in favor of the EU membership after the outbreak of the financial crisis, however they supported mainly the EU currency adoption. After the relative economic recovery and functional economic reforms, Icelanders became reluctant towards the EU integration. In their point of view the country stabilized its economy and fought successfully with the crisis without any significant help from the EU, therefore the EU membership is not a current necessity and potential gained economic benefits might be smaller than economic losses, mainly due to limits in fishery policy, financial services. The question of national sovereignty stayed important and Iceland did not want to endanger it with the membership in the regional organization.

Therefore, the negotiation process was put on „slow motion” until next parliamentary elections that supposed to be held in 2013. Also opinions of solving such a sensitive question in a referendum were raised. Overall, Iceland's integration tendencies towards the EU membership were slowed down and the EU reluctance was raised from the Icelanders and the political elite, too.

Bibliography:

1. Thorhallsson Baldur, Rebhan Christian. Iceland's Economic Crash and Integration Takeoff:

An End to European Union Skepticism? In: Scandinavian Political Studies. August, 2012. [On-line]:

http://uni.hi.is/baldurt/files/2012/08/Baldur_and_Christian.pdf (Visited on: 12.08.2016).

2. Thorhallsson Baldur. Consequences of a Small Administration: The Case of Iceland. In: Current Politics and Economics of Europe. November, 2002. [On-line]:

http://uni.hi.is/baldurt/files/2012/11/consequences_of_a_small_administration.pdf (Visited on: 11.08.2016).

3. Thorhallsson Baldur. Iceland's contested European Policy: The Footprint of the Past – A Small and Insular Society. In: Jean Monnet Occasional Paper. February, 2013. [On-line]:

<http://english.hi.is/files/foreign-policy-iceland-smallness-insular-by-baldur-thorhallsson1.pdf>

(Visited on: 10.08.2016).

4. Election Resources. Elections to the Icelandic Althing. In: Election Resources. April, 2009. [On-line]:

<http://www.electionresources.org/is/althing.php?election=2009> (Visited on: 09.08.2016).

5. Election Resources. Elections to the Icelandic Althing. In: Election Resources. May, 2007. [On-line]:

<http://www.electionresources.org/is/althing.php?election=2007> (Visited on: 09.08.2016).

6. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament and Council: Commission Opinion on Iceland's Application for Membership of the European Union. In: European Commission. February, 2010. [On-line]:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/is_opinion_en.pdf (Visited on: 11.08.2016).

7. European Commission. Iceland 2012 Progress Report. In: European Commission. November, 2012. [On-line]:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/is_rapport_2012_en.pdf (Visited on: 12.08.2016).

8. European Commission. Iceland. In: European Commission. July, 2015. [On-line]:

http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/iceland/index_en.htm (Visited on: 11.08.2016).

9. Ian T. Brown. Many Icelanders Keen on Adopting Euro, Mixed on EU. In: Gallup. May, 2009. [On-line]:

<http://www.gallup.com/poll/118381/Icelanders-Keen-Adopting-EuroMixed.aspx> (Visited on: 12.08.2016).

10. Gíslason Ingólfur V. Parliamentary Elections in Iceland. In: Friedrich Ebert Stiftung. April, 2013. [On-line]:

<http://library.fes.de/pdf-files/id/09843.pdf> (Visited on: 09.08.2016).

11. Institute of International Affairs. Iceland's Accession Negotiations. In: Institute of International Affairs. March, 2014. [On-line]: <http://ams.hi.is/wp->

[content/uploads/2014/03/IIA_EU_Iceland_Report_Executive-Summary.pdf/](#) (Visited on: 12.08.2016).

12. Gíslason Ingólfur V. Parliamentary Elections in Iceland. In: Friedrich Ebert Stiftung. April, 2013. [On-line]: <http://library.fes.de/pdf-files/id/09843.pdf> (Visited on: 09.08.2016).

13. Landskjour. Apportionment of seats to the Althingi, the Parliament of Iceland. In: Landskjour. April, 2009. [On-line]: http://www.landskjour.is/media/frettir/ElectionsResults_April25_2009.pdf (Visited on: 10.08.2016).

14. Hart-Landsberg Martin. Lessons from Iceland. In: Monthly Review. October, 2013. [On-line]: <http://monthlyreview.org/2013/10/01/lessons-iceland/> (Visited on: 09.08.2016).

15. Mišík Matúš. Dlhá a pomalá cesta Islandu do Európskej únie. In: Zahraničná politika. March, 2012. [On-line]: [http://zahranicnapolitika.dennikn.sk/dlha-a-](http://zahranicnapolitika.dennikn.sk/dlha-a-pomala-cesta-islandu-do-europskej-unie/)

[pomala-cesta-islandu-do-europskej-unie/](#) (Visited on: 11.08.2016).

16. Hardarson Olafur. In: Statsvitenskap. [On-line]: <http://www.uio.no/studier/emner/sv/statsvitenskap/STV4332B/v10/Hardarson.pdf>. (Visited on: 10.08.2016).

17. Parties and Elections. Iceland. In: Parties and Elections. [On-line]: <http://www.parties-and-elections.eu/iceland.html> (Visited on: 10.08.2016).

Copyright© HOVORKOVÁ Katarína, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Faculty of International Relations,
University of Economics in Bratislava.
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 5.
Slovakia.

E-mail: katuska.hovorkova@gmail.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 403-411.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 15. 04. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS
НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ**

**ОХРАНА ПОДВОДНОГО АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО (КУЛЬТУРНОГО)
НАСЛЕДИЯ: СООТНОШЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО
ПРАВА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛDOVA И БЕЛАРУСИ***

**THE PROTECTION OF THE UNDERWATER ARCHAEOLOGICAL (CULTURAL)
HERITAGE: THE RATIO OF INTERNATIONAL AND NATIONAL LAW ON THE
EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND BELARUS**

**PROTECȚIA SUBACVATICĂ A PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC (CULTURAL):
RELAȚIA DINTRE DREPTUL INTERNAȚIONAL
ȘI NAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI BELARUS**

МАРТЫНЕНКО Игорь** / MARTÎNENKO Igor / MARTYNENKA Ihar

ABSTRACT:

**THE PROTECTION OF THE UNDERWATER ARCHAEOLOGICAL (CULTURAL)
HERITAGE: THE RATIO OF INTERNATIONAL AND NATIONAL LAW ON THE
EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND BELARUS**

The article considers problems of legal protection of underwater archaeological heritage, as a part of the historical and cultural heritage of the Republic of Moldova. The article continues a series of publications, relating to the legislation of the States-participants of the CIS on protection of historical and cultural (cultural heritage).

This approach, based on the comparative analysis of normative legal acts of different countries, allowed the author to identify the advantages and disadvantages of legal regulation of relations in the sphere of protection, keeping and use of objects of underwater cultural heritage, including archaeological artifacts belong under water.

Keywords: *international legal cooperation, of the UNESCO Convention, underwater cultural heritage, monuments of history and culture, CIS, international law.*

JEL Classification: F29, K33, K39

* Стаття подготовлена при поддержке Белорусского республиканского фонда фундаментальных исследований.

** **МАРТЫНЕНКО Игорь Эдуардович** – Доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой гражданского права и процесса, Гродненский государственный университет имени Янки Купалы (Гродно, Республика Беларусь); / **MARTYNENKA Ihar** – Doctor of Law, Professor, the Head of Department of Civil Law and Procedure, Yanka Kupala Grodno State University (Grodno, The Republic of Belarus); / **MARTÎNENKO Igor** – Doctor în drept, Profesor universitar, Șef Catedră drept civil și proces civil, Universitatea de Stat din Grodno „Ianka Kupala” (Grodno, Republica Belarus).

REZUMAT:

PROTECȚIA SUBACVATICĂ A PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC (CULTURAL): RELAȚIA DINTRE DREPTUL INTERNAȚIONAL ȘI NAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI BELARUS

Lucrarea se dedică studierii problemelor actuale privitor la protecția juridică a patrimoniului arheologic subacvatic, care face parte din patrimoniul istoric și cultural al Republicii Moldova. Articolul continuă seria de publicații referitoare la caracteristicile legislației statelor-membre ale CSI privind protecția istorică și culturală a patrimoniului.

Această abordare se bazează pe o analiză comparativă a actelor legislative ale diferitelor țări, și a permis autorului de a identifica punctele forte și punctele slabe în reglementarea legislativă a relațiilor în domeniul protecției, înregistrării și utilizării patrimoniului cultural subacvatic, printre acestea fiind și artefacte arheologice care sunt sub apă.

Cuvinte-cheie: cooperarea internațională juridică, Convenția UNESCO, patrimoniul cultural subacvatic, monumente istorice și culturale, CSI, dreptul internațional.

JEL Classification: F29, K33, K39

CZU: 346.26:719:341.355.22

РЕЗЮМЕ:

ОХРАНА ПОДВОДНОГО АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО (КУЛЬТУРНОГО) НАСЛЕДИЯ: СООТНОШЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И БЕЛАРУСИ

В работе рассматриваются актуальные проблемы правовой охраны подводного археологического наследия, являющегося часть историко-культурного наследия Республики Молдова. Статья продолжает цикл публикаций, касающихся особенностей законодательства государств-участников СНГ об охране историко-культурного наследия.

Такой подход, основанный на сравнительном анализе нормативных правовых актов разных стран, позволил автору выявить преимущества и недостатки в законодательном регулировании отношений в сфере охраны, учета и использования объектов подводного культурного наследия, к числу которых принадлежат археологические артефакты, находящиеся под водой.

Ключевые слова: международно-правовое сотрудничество, конвенции ЮНЕСКО, подводное культурное наследие, памятники истории и культуры, СНГ, международное право.

JEL Classification: F29, K33, K39

УДК: 346.26:719:341.355.22

Археологическое наследие является основной частью национального культурного достояния. В настоящее время археологическое наследие присутствует во всех зонах Республики Молдова, вблизи или на территории современных населенных пунктов, на сельскохозяйственных, промышленных, лесных и водных территориях.

Археологическими памятниками в Республике Молдова являются: стоянки каменного века; пещерные жилища; древние и средневековые поселения, крепости; могильники; захоронения; эпиграфические

памятники; археологические культурные слои. На национальном уровне к 2012 г. были известны 7 411 археологических раскопок, которые охватывали 2 428 населенных пунктов, 70 земельных укреплений, 135 некрополей и 4 778 курганов. К числу объектов историко-культурного наследия относятся и памятники археологии, в том числе подводной.

2 января 2009 г. вступила в силу конвенция ЮНЕСКО об охране подводного культурного наследия (*The UNESCO Convention on the protection of the underwater cultural heritage*),

которую по состоянию на 1 мая 2016 г. ратифицировали 56 государств¹.

Положения имеют важное научно-теоретическое и практическое значение для формирования полноценного законодательства об охране историко-культурного наследия и правоохранительной деятельности в данной сфере, что и предопределяет *актуальность* настоящего исследования.

Необходимость принятия конвенции обусловлена значимостью подводного культурного наследия как составной части наследия человечества, на что обращали внимание Анисимов И.О.², Бебекин Д.В.³, Богуславский М.М., Рыбак К.Е.⁴. Обращался к данной проблеме и автор статьи⁵, который также опирался на работы Меднека В.П. (данный ученый приводит описание памятников археологии)⁶, Плошница А. Т.⁷, Чиокану С.⁸

¹ Официальный сайт ЮНЕСКО. Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. Paris, 2 November 2001. [On-line]: <http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13520&language=E&order=alpha> (Дата посещения: 10.08.2016).

² Анисимов И.О. Подводное культурное наследие. Актуальные проблемы международно-правовой охраны: Монография. М.: Перо, 2014. 198 с.

³ Бабекин, Д.В. Основы международно-правовой защиты подводного культурного наследия. В: Культура: управление, экономика, право. М.: ИГ «Юрист». 2011, № 1, с. 18 — 22.

⁴ Рыбак К.Е. Международно-правовые вопросы охраны подводного культурного наследия и защиты культурных ценностей. В: Культура: управление, экономика, право. М.: Юрист, 2006, № 1, с. 23-24.

⁵ Мартыненко И.Э. Принципы международно-правовой охраны подводного культурного наследия и их реализация в законодательстве государств-участников СНГ. Актуальные вопросы международного, регионального и национального права: современное состояние и перспективы развития: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Астана, 21 сент. 2013 г. Астана: ЕНУ им. Л. Н. Гумилева, 2013, с. 121–130.

⁶ Меднек В.П. Памятники истории и культуры Молдавии. Кишинев, 1988. 133 с.

⁷ Плошница А.Т. Проблемы музеефикации культовых памятников в Республике Молдова. В: Вопросы музеологии. 2013, № 1 (7), с. 163–170.

⁸ Чиокану С. Охрана культурного наследия Республики Молдова на современном этапе. В: Управление всемирным наследием и глобальные вызовы современности: материалы Международного научно-практического семинара «Управление всемирным наследием и глобальные вызовы современности», г. Москва, 1–3 марта 2011 г. М.: НИИ

Если вспомнить историю вопроса, то можно заметить, что длительное время не было специальной правовой регламентации деятельности, направленной на охрану подводного культурного наследия. В *Рекомендациях, определяющих принципы международной регламентации археологических раскопок* (Нью-Дели, 5 декабря 1956 г.) — Recommendation on International Principle Applicable to Archaeological Excavations) данная проблема обозначена фрагментарно. В этом документе указывается, что понятие «археологические раскопки» (п. 1) относится ко всем поискам археологических остатков, независимо от того, проводятся ли эти поиски путем земляных работ, путем систематического обследования поверхности или же путем обследования дна или подпочвенных слоев внутренних или территориальных вод того или иного государства-члена ЮНЕСКО.

Так же не содержат прямых указаний по регламентации деятельности, направленной на подводное культурное наследие (подводную археологию) и принятые в 1958 г. четыре Конвенции по морскому праву («О территориальном море и прилегающей зоне», «Об открытом море», «О континентальном шельфе», «О рыболовстве и охране живых ресурсов открытого моря»)⁹.

Не регулируются данные вопросы и Конвенцией ЮНЕСКО об охране всемирного культурного и природного наследия (1972 г.), хотя из смысла некоторых положений данной Конвенции можно сделать вывод о том, что, например, достопримечательные места могут находиться не только на земной поверхности, но и под водой.

Поэтому к середине 70-х годов XX века очевидной стала проблема принятия международного правового акта по вопросам подводного культурного наследия. Такие работы стали проводиться под эгидой ЮНЕСКО и ИКОМОС, других партнерских неправительственных организаций. В частности, в 1976 г. Комиссия Совета Европы

культурного и природного наследия им. Д.С. Лихачева, 2011.

⁹ См.: Convention on the Law of the Sea (A historical perspective). [On-line]: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm. (Дата посещения: 20.08.2016).

по культуре и образованию приступила к изучению данной проблемы. Однако после нескольких лет работы текст международного акта одобрен не был. И только на заседании Генеральной Ассамблеи международного Совета по памятникам и достопримечательным местам (ICOMOS), проходившей в Софии 5 — 9 октября 1996 г., был одобрен Международный Устав об охране и управлении подводным культурным наследием (*International Charter on the Protection and Management of the Underwater Cultures Heritage*).

В следующем году на 29 сессии Генеральной ассамблеи ЮНЕСКО принято решение урегулировать вопросы подводного культурного наследия на международном уровне посредством заключения Конвенции. К работе приступили эксперты: в период с 1998 по 2001 год пять раз экспертная группа собиралась в штаб-квартире ЮНЕСКО для окончательного согласования текста Конвенции. И, наконец, в ноябре 2001 г. Конвенция ЮНЕСКО об охране подводного культурного наследия принята 87 голосами государств (при 4 «против» и 15 воздержавшихся).

Конвенция предлагает следующее определение: подводное культурное наследие (*Under water Cultural Heritage – UCH*) означает все следы человеческого существования, имеющие культурный, исторический или археологический характер, которые частично или полностью, периодически или постоянно находятся под водой на протяжении не менее 100 лет, такие, как: 1) объекты, сооружения, здания, артефакты и человеческие останки вместе с их археологическим и природным окружением; 2) суда, летательные аппараты, другие транспортные средства или любые их части, их груз или другое содержимое, вместе с их археологическим и природным окружением; 3) предметы доисторического периода. Подводное наследие — это также архитектурные ансамбли и пещеры с наскальными росписями. В то же время трубопроводы и кабели, проложенные по дну моря, а также иные установки, которые проложены на дне моря и продолжают использоваться, культурным наследием не считаются.

Из содержания существующего легального определения подводного культурного наследия не вытекает, что объекты культурного и природного наследия, которые находились на суше, но оказались в силу различных обстоятельств под водой, должны считаться подводным культурным наследием. Обнаруженные под водой палеонтологические объекты не могут считаться объектами подводного культурного наследия, несмотря на то, что они соответствуют временному критерию и критерию локализации подводного культурного наследия (более 100 лет пребывания под водой), а также имеют археологическую, историческую значимость и аутентичность, они не обладают главным критерием, указанным в ст. 1 Конвенции 2001 г., а именно: не являются следами человеческого существования, поскольку представляют собой остатки или отпечатки животных и растений¹⁰.

Кстати говоря, указанный выше критерия для отнесения объекта к археологическому наследию — более 100 лет пребывания под водой или в земле — не является всеобщим. Например, Республика Беларусь с вступлением в силу 3 февраля 2017 г. Кодекса о культуре¹¹ признает «археологическим артефактом» предмет по признаку нахождения в воде или в земле не менее 120 лет.

Возвращаясь к анализу положений Конвенции, заметим, что многие правовые понятия, сформулированные в данном международном правовом акте, эволюционировали. В частности, определенное время доминировал взгляд на морское дно как общее достояние человечества («все археологические находки на дне моря являются частью общего наследия»). Речь шла в первую очередь о разработке полезных ископаемых на континентальном шельфе (морском дне). Некоторые морские державы (Греция,

¹⁰ Анисимов И. О. Международно-правовая охрана объектов подводного культурного наследия: автореферат дисс.... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.10 - международное право; европейское право. М., 2015, с. 27.

¹¹ Кодекс Республики Беларусь от 20 июля 2016 года. В: Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 02.08.2016, 2/2412.

Турция) выступили за то, чтобы государство происхождения подводной археологической находки имело преимущественное право на подъем объектов.

Большое внимание при разработке Конвенции уделено *проблеме предотвращения столкновения интересов собственников затонувших кораблей (летательных аппаратов) и прав государств, в прибрежных водах которых они обнаружены.* Государства — морские страны приняли регулировать эти вопросы в своем внутреннем законодательстве. Однако сразу же возникли сложности с определением судьбы археологической находки в случае, когда, например, государство происхождения перестало исторически существовать. Или как определить принадлежность предметов с затонувшего корабля, который перевозил награбленное имущество из чужой страны и затонул, например, в открытом море или, что еще более усложняет ситуацию, в территориальных водах другого государства. При этом следовало учитывать, что зарубежная доктрина гражданского и торгового права не ограничивает во времени право собственности, и собственник затонувшего корабля, соответственно, не лишается своих прав собственности из-за неиспользования этого права.

В Конвенции сформулированы следующие ***принципы международно-правовой охраны подводного археологического наследия.***

Во-первых, до разрешения любой деятельности, направленной на подводное культурное наследие, или до начала осуществления такой деятельности в качестве приоритетного варианта рассматривается возможность сохранения подводного культурного наследия *in situ*. Во-вторых, извлеченное подводное наследие помещается на хранение, консервируется и управление им осуществляется таким способом, который обеспечит его долговременное сохранение. В-третьих, подводное наследие не должно эксплуатироваться в коммерческих целях. В-четвертых, необходимо обеспечить должное уважение ко всем человеческим останкам, находящимся в морских водах. В-пятых, поощряется ответственный и безвредный доступ с целью наблюдения или документирования *in situ* подводного культурного наследия в целях

информирования общественности о наследии, осознания ценности и охраны наследия, за исключением случаев, когда такой доступ несовместим с его охраной и управлением. И, наконец, в-шестых, никакой акт или действие, осуществляемые на основе Конвенции об охране подводного культурного наследия, не создают оснований правопритязания, оспаривания, отстаивания каких-либо претензий в отношении национального суверенитета или юрисдикции.

В отношении своего суверенитета государства-участники имеют исключительное право регулировать и разрешать деятельность, направленную на подводное культурное наследие, в своих внутренних водах, архипелажных водах и территориальном море.

В своих архипелажных водах и территориальном море, в осуществление своего суверенитета, государства-участники информируют об обнаружении подпадающего идентификации судна или летательного аппарата, государство флага, являющееся участником Конвенции и, в соответствующих случаях, другие государства, имеющие подпадающую проверку связь с данным объектом, особенно связь культурного, исторического или археологического характера.

Одно из требований Конвенции — ответственность государства-участника за охрану подводного культурного наследия в исключительной экономической зоне и на континентальном шельфе. Соответственно, государство-участник требует, чтобы в случаях, когда его гражданин или судно под его флагом обнаруживает подводное культурное наследие или намеревается вести деятельность, направленную на подводное культурное наследие, расположенное в этих зонах, незамедлительно информировали его о таком обнаружении или о такой деятельности.

В то же время любое другое государство-участник может заявить государству-участнику, в исключительной экономической зоне или на континентальном шельфе которого находится подводное культурное наследие, о своей заинтересованности в участии в консультациях относительно путей обеспечения эффективной охраны этого подводного культурного наследия. Такое

заявление должно основываться на *поддающейся проверке связи культурного, исторического или археологического характера с данным подводным культурным наследием.*

Для предотвращения нарушения суверенных прав или юрисдикции государства, в исключительной экономической зоне или на континентальном шельфе которого находится подводное культурное наследие, оно имеет право запрещать или приостанавливать любую деятельность, направленную на подводное культурное наследие. В случае же обнаружения в исключительной экономической зоне или на континентальном шельфе государства-участника подводного культурного наследия и если имеется намерение осуществлять там деятельность, это государство-участник: 1) консультируется со всеми другими государствами-участниками относительно путей обеспечения наиболее эффективной охраны наследия и 2) координирует такие консультации в качестве «координирующего государства».

Если же такое государство заявит определенно о своем нежелании выступить в качестве координирующего государства, то государства-участники, заявившие о своей заинтересованности в участии в консультациях относительно путей обеспечения охраны подводного культурного наследия, назначают координирующее государство.

Таким образом, координирующее государство не только осуществляет меры охраны относительно подводного археологического наследия, но и выдает все необходимые разрешения в отношении согласованных мер по нему, а также осуществляет необходимые предварительные исследования подводных объектов.

В соответствии со ст. 11 Конвенции государства-участники несут ответственность за охрану подводного наследия на дне моря и океана и его недр за пределами национальной юрисдикции (в *Районе*, как это называется в Конвенции). В случаях, когда гражданин государства-участника или судно под его флагом обнаруживает подводное культурное наследие (или же намеревается вести деятельность, направленную на подводное культурное наследие), расположенное в

Районе, это государство требует, чтобы гражданин или капитан судна информировал его о таком обнаружении или деятельности.

Конвенция обязывает государства принять все необходимые меры для запрета использования своей территории, включая морские порты, а также естественных островов, установок и сооружений, находящихся под их исключительной юрисдикцией или контролем, для осуществления любой деятельности, направленной на подводное культурное наследие и осуществляемой в нарушение данного международного правового акта. Кроме того, должны приниматься меры по предотвращению нелегального оборота предметов подводного культурного наследия.

Конвенция требует, чтобы государства-участники принимали меры по изъятию на своей территории извлеченного в нарушение норм международного права. Государство-участник, изъявшее культурное наследие, обеспечивает распоряжение им в целях общественной пользы с учетом: 1) необходимости его сохранения и изучения; 2) необходимости восстановления как единого целого рассредоточенных коллекций; 3) необходимости обеспечения доступа общественности к этому наследию, демонстрации его на выставках, исследования его в целях просвещения.

Большое внимание государства-участники должны уделять вопросам подготовки специалистов в области подводной археологии, разработки методов консервации подводного культурного наследия, передачи технологий, относящихся к подводному культурному наследию.

С целью обеспечения должного выполнения международных правовых актов государства-участники должны образовать компетентные ведомства (либо укрепить существующие ведомства), деятельность которых должна быть направлена на создание, поддержание и обновление реестра подводного культурного наследия, его эффективную охрану, консервацию, показ публике и управление им.

Неотъемлемой частью Конвенции об охране подводного культурного наследия являются *Правила, касающиеся деятельности, направленной на подводное*

культурное наследие, которые можно свести к следующим положениям.

Во-первых, приоритетным вариантом охраны подводного культурного наследия считается возможность его сохранения *in situ*. Во-вторых, коммерческая эксплуатация подводного культурного наследия, спекуляция или его безвозвратное рассредоточение несовместимы с охраной и надлежащим управлением подводным культурным наследием. Оно не является предметом торговли, купли, продажи или бартера в качестве товара, имеющего коммерческую ценность.

В-третьих, деятельность, направленная на подводное культурное наследие, не должна оказывать большее негативное воздействие на него, чем это необходимо для целей проекта. В ходе такой деятельности используются методы неразрушительного обращения и обследования, которые более предпочтительны, чем извлечение объектов.

В-четвертых, при осуществлении деятельности, направленной на подводное культурное наследие, не должен нарушаться покой человеческих останков и мест, являющихся объектом поклонения. Деятельность, направленная на подводное культурное наследие, строго регламентируется с тем, чтобы обеспечить надлежащий учет полученной культурной, исторической и археологической информации. Поощряется доступ общественности к подводному культурному наследию *in situ*, за исключением случаев, когда такой доступ несовместим с задачами охраны и управления.

В-пятых, до начала любой деятельности, направленной на подводное культурное наследие, готовится проектная документация, предоставляемая компетентным ведомством для получения разрешения и соответствующей экспертной оценки.

В качестве составляющих частей в проектную документацию включаются такие положения, как план финансирования, график осуществления проекта, оценки предыдущих исследований или предварительной работы, правила техники безопасности, охраны окружающей среды, план публикации и др.

Предварительная работа включает оценку, которая определяет значимость и степень уязвимости подводного культурного наследия

и окружающей природной среды в связи с возможным ущербом в результате реализации предполагаемого проекта, а также возможность получения данных, которые отвечали бы целям проекта. Проектная документация должна содержать подтверждение возможности финансировать проект, а на случай непредвиденных ситуаций — план действий, обеспечивающий консервацию культурного наследия.

Порядок присоединения к Конвенции. С учетом особенностей каждой страны и ее правовой системы процедура присоединения к Конвенции 2001 г. включает следующие этапы.

На национальном уровне:

– *политический этап*, в ходе которого соответствующие министерства (министерство культуры, министерство иностранных дел и т.д.) изучают Конвенцию и принимают решение о политической целесообразности присоединения к ней;

– *этап правового оформления*, в ходе которого в зависимости от правовой системы соответствующей страны, (1) государство может принять закон или постановление, официально оформляющие его согласие быть связанным обязательствами по Конвенции (либо путем ратификации, принятия или одобрения — для государств-членов ЮНЕСКО, либо путем присоединения — для государств, не являющихся членами ЮНЕСКО); и (2) после принятия такого закона или постановления *или* отдельного законодательного акта Конвенция начинает действовать на территории данной страны на основе включенных во внутреннее законодательство подробной ссылки на конвенцию или полного ее текста.

На международном уровне: *сдача на хранение Генеральному директору ЮНЕСКО акта*, выражающего согласие государства быть связанным обязательствами по Конвенции (акта о ратификации, принятии, одобрении или присоединении).

В **заключении** заметим следующее. Республика Молдова принадлежит к числу трех государств-участников СНГ, которые приняли специальный закон об охране археологического наследия (такие законы введены в действие в Республике Узбекистан и Украине). В остальных странах Содружества вопросы охраны и

использования объектов археологического наследия решаются в общем законе об охране историко-культурного наследия и на уровне правительственных постановлений. 3 марта 2011 г. вступил в силу Закон Республики Молдова «Об охране археологического наследия»¹². В Республике Беларусь 3 февраля 2017 г. вступает в силу Кодекс о культуре, который с этой даты начнет по-новому регулировать охрану и использование археологического наследия. Как представляется, следующим шагом может стать присоединение к Конвенции ЮНЕСКО «Об охране подводного культурного наследия», что будет способствовать развитию национальной индустрии, опирающейся на деятельность, связанную с подводным культурным наследием; созданию защитной инфраструктуры для поддержки подводного туризма; обеспечению межгосударственного сотрудничества; пересмотру законодательства с учетом международных норм; более активному участию стран в охране культурного наследия; повышению наглядности и обеспечению широкого признания важности подводного культурного наследия.

Изучение данного вопроса показывает, что в государствах, не имеющих выхода к морю, в принципе имеется большое количество гидроархеологических памятников. К числу таковых обычно относят: полевые поселения; затопленные поселения; затонувшие челны и корабли; памятники в воде времен язычества и культовые камни; следы боев, потопленное оружие; захоронения в воде; пристани и причалы; остатки мостов, древние затопленные дороги; затопленные кладбища¹³. Эти обстоятельства могут быть учтены при принятии принципиального решения.

Конвенция ЮНЕСКО «Об охране подводного культурного наследия» предусматривает организацию *подготовки кадров* в области подводной археологии, передачу технологий и обмен информацией, а также повышение информированности общественности в отношении ценности и значимости подводного культурного наследия (ст. 19-21). В этих целях

целесообразно разработать и внедрить в учебный процесс дисциплину специализации «Правовая охрана историко-культурного наследия», в рамках которой могут изучаться вопросы международно-правовой защиты культурных ценностей, в том числе археологических артефактов.

Библиография:

1. Анисимов И.О. Подводное культурное наследие. Актуальные проблемы международно-правовой охраны: Монография. М.: Перо, 2014. 198 с.
2. Анисимов И. О. Международно-правовая охрана объектов подводного культурного наследия: автореферат дисс.... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.10 — международное право; европейское право. М., 2015. 36 с.
3. Бабекин Д.В. Основы международно-правовой защиты подводного культурного наследия. В: Культура: управление, экономика, право. М.: Юрист. 2011, № 1, с. 18 – 22.
4. Богуславский М.М. Культурные ценности в международном обороте: правовые аспекты. М.: Юрист, 2005. 425 с.
5. Каблоў С. Падводная археалогія на Беларусі. В: 3 глыбіні вякоў. Наш край: Гіст.-культурал. зб. Вып. 1. Мінск, 1996, с. 46 – 47.
6. Кодекс Республики Беларусь от 20 июля 2016 года. В: Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 02.08.2016, 2/2412.
7. Мартыненко И. Э. Принципы международно-правовой охраны подводного культурного наследия и их реализация в законодательстве государств-участников СНГ. В: Актуальные вопросы международного, регионального и национального права: современное состояние и перспективы развития: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Астана, 21 сент. 2013 г. Астана : ЕНУ им. Л. Н. Гумилева, 2013, с. 121 – 130.
8. Об охране археологического наследия: закон Республики Молдова от 17 сентября 2010 года №218 (В редакции Закона Республики Молдова от 30.07.2015 г. №153). В: Официальный монитор Республики Молдова, 2010 г., № 235-240, ст. 738.
9. Плошница А.Т. Проблемы музеефикации культовых памятников в Республике Молдова. В: Вопросы музеологии. 2013, № 1 (7), с. 163 – 170.
10. Рыбак К.Е. Международно-правовые вопросы охраны подводного культурного наследия и защиты культурных ценностей. В: Культура: управление, экономика, право. М.: Юрист, 2006, № 1, с. 2 – 24.
11. Чиокану С. Охрана культурного наследия Республики Молдова на современном этапе. В:

¹² Monitorul Oficial. 2010. Nr. 235–240. Ст. 738.

¹³ Каблоў С. Падводная археалогія на Беларусі. В: 3 глыбіні вякоў. Наш край: Гіст.-культурал. зб. Вып. 1. Мінск, 1996, с. 46-47.

Управление всемирным наследием и глобальные вызовы современности: материалы Международного научно-практического семинара «Управление всемирным наследием и глобальные вызовы современности», г. Москва, 1–3 марта 2011 г. М.: НИИ культурного и природного наследия им. Д.С. Лихачева, 2011.

Bibliography:

1. Anisimov I.O. Podvodnoe kul'turnoe nasledie. Aktual'nye problemy mezhdunarodno-pravovoj ohrany: Monografija. M.: Pero, 2014. 198 s.
2. Anisimov I. O. Mezhdunarodno-pravovaja ohrana ob#ektov podvodnogo kul'turnogo nasledija: avtoreferat diss.... kand. juridich. nauk. Special'nost' 12 .00.10 - mezhdunarodnoe pravo; evropejskoe pravo. M., 2015. 36 s.
3. Babekin D.V. Osnovy mezhdunarodno-pravovoj zashity podvodnogo kul'turnogo nasledija. V: Kul'tura: upravlenie, jekonomika, pravo. M.: Jurist. 2011, № 1, s. 18 – 22.
4. Boguslavskij M.M. Kul'turnye cennosti v mezhdunarodnom oborote: pravovye aspekty. M.: Jurist#, 2005. 425 s.
5. Kabloŷ S. Padvodnaja arheologija na Belarusi. V: Z glybini vjakoŷ. Nash kraj: Gist.-kul'tural. zb. Vyp. 1. Minsk, 1996, s. 46 – 47.
6. Kodeks Respubliki Belarus' ot 20 ijulja 2016 goda. V: Nacional'nyj pravovoj Internet-portal Respubliki Belarus', 02.08.2016, 2/2412.
7. Martynenko I. Je. Principy mezhdunarodno-pravovoj ohrany podvodnogo kul'turnogo nasledija i ih realizacija v zakonodatel'stve gosudarstv-uchastnikov SNG. V: Aktual'nye voprosy mezhdunarodnogo, regional'nogo i nacional'nogo

prava: sovremennoe sostojanie i perspektivy razvitija: materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., Astana, 21 sent. 2013 g. Astana : ENU im. L. N. Gumileva, 2013, s. 121 – 130.

8. Ob ohrane arheologicheskogo nasledija: zakon Respubliki Moldova ot 17 sentjabrja 2010 goda №218 (V redakcii Zakona Respubliki Moldova ot 30.07.2015 g. №153). V: Oficial'nyj monitor Respubliki Moldova, 2010 g., № 235-240, st. 738.

9. Ploshnica A.T. Problemy muzeefikacii kul'tovyh pamjatnikov v Respublike Moldova. V: Voprosy muzeologii. 2013, № 1 (7), s. 163 – 170.

10. Rybak K.E. Mezhdunarodno-pravovye voprosy ohrany podvodnogo kul'turnogo nasledija i zashity kul'turnyh cennostej. V: Kul'tura: upravlenie, jekonomika, pravo. M.: Jurist, 2006, № 1, s. 2 – 24.

11. Chiokanu S. Ohrana kul'turnogo nasledija Respubliki Moldova na sovremennom jetape. V: Upravlenie vseмирным наследием i global'nye vyzovy sovremennosti: materialy Mezhdunarodnogo nauchno-prakticheskogo seminaru «Upravlenie vseмирным наследием i global'nye vyzovy sovremennosti», g. Moskva, 1–3 marta 2011 g. M.: NII kul'turnogo i prirodno go nasledija im. D.S. Lihacheva, 2011.

Copyright©MARTÎNENKO Igor , 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Гродненский государственный университет имени Янки Купалы.

Республика Беларусь, Гродно, ул. Ожешко, 22.

E-mail: martinenko@tut.by

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 412-418.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 16. 02. 2015 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS
НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

**ASPECTE PRIVIND OBIECTELE DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ
CREATE ÎN EXERCITAREA ATRIBUȚIILOR DE SERVICIU**

**ASPECTS RELATING TO INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS
CREATED IN THE LINE OF DUTY**

**АСПЕКТЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ОБЪЕКТОВ,
СОЗДАНЫХ В ИСПОЛНЕНИИ СЛУЖЕБНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ**

CHIRTOACĂ Leonid / CHIRTOACĂ Leonid* / КИРТОАКЭ Леонид

PÎRVAN Pintilie / PÎRVAN Pintilie** / ПЫРВАН Пинтилие

ABSTRACT:

**ASPECTS RELATING TO INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS
CREATED IN THE LINE OF DUTY**

Today, in scientific circles, and not just appear quite controversial debate about intellectual property rights, as well as on the results achieved in the course of a long and hard work, however, with the financial and material support from the state budget, or with the support and contribution of the employer or other persons .

This study confirms that, although the Republic of Moldova legislation seemingly protects the fundamental interests of the state and the employer does not violate any rights of the employee, who create intellectual property in the exercise of their duties, it still gives the right to the parties to conclude a special treaty or to regulate these aspects within the framework of the individual employment contract.

Keywords: *intellectual property, industrial property rights, copyrights, proprietary intellectual property.*

JEL Classification: K33, K10, Z18

РЕЗЮМЕ:

**АСПЕКТЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ОБЪЕКТОВ,
СОЗДАНЫХ В ИСПОЛНЕНИИ СЛУЖЕБНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ**

Сегодня в ученых кругах и не только появляются довольно противоречивые дискуссии о праве интеллектуальной собственности, а также о результатах, достигнутых в ходе долгого и упорного труда, однако при финансовой и материальной поддержке со стороны государственного бюджета, или при поддержке и вкладе работодателя или других лиц.

* **CHIRTOACĂ Leonid** — Doctor în drept, conferențiar universitar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova); **CHIRTOACA Leonid** — PhD in law, Associate Professor, Scientific Fellow, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova); **КИРТОАКЭ Леонид** — Кандидат юридических наук, доцент, научный сотрудник, Институт юридических и политических исследований А наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

** **PÎRVAN Pintilie** — Doctor în științe, conferențiar cercetător, Directorul Institutului de Fitotehnie „Porumbeni” (Chișinău, Republica Moldova). / **PIRVAN Pintilie** — PhD, Associate Professor, Director of the Institute of Plant „Porumbeni” (Kishinev, The Republic of Moldova). / **ПЫРВАН Пинтилие** — Кандидат наук, доцент, Директор Института растениеводства «Порумбень» (Кишинев, Республика Молдова).

Проведенное исследование подтверждает, что, хотя законодательство Республики Молдова на первый взгляд защищает основные интересы государства и работодателя, не нарушает каких-либо прав работника, которые создают объекты интеллектуальной собственности при осуществлении служебных обязанностей, оно дает право сторонам заключить специальный договор или регулировать эти аспекты в рамках индивидуального трудового договора.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, права промышленной собственности, авторские права, объекты служебной интеллектуальной собственности.

JEL Classification: K33, K10, Z18

УДК: 341.1.01, 341.217: 341.244.3

REZUMAT:

ASPECTE PRIVIND OBIECTELE DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ CREATE ÎN EXERCITAREA ATRIBUȚIILOR DE SERVICIU

Astăzi în cercurile oamenilor de știință și nu numai apar dezbateri contradictorii cu privire la apartenența obiectelor de proprietate intelectuală și a rezultatelor obținute prin muncă îndelungată și asiduă de cercetătorul științific, însă, cu susținerea financiară și materială de la bugetul de stat, sau cu sprijinul și contribuția angajatorului sau a altor persoane.

Studiul realizat vine să confirme că deși reglementările din legislația Republicii Moldova la prima vedere apără interesele primare ale statului și angajatorului în acest proces, nu lezează în nici un fel drepturile angajatului care creează obiecte de proprietate intelectuală în exercitarea obligațiilor de serviciu, întrucât oferă dreptul părților să încheie un contract special sau să reglementeze aceste aspecte în baza contractului individual de muncă.

Cuvinte-cheie: proprietate intelectuală, drepturile de proprietate industrială, drepturile de autor, obiecte de proprietate intelectuală de serviciu.

JEL Classification: K33, K10, Z18

CZU: 341.1.01, 341.217: 341.244.3

Activitatea de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și inovare, se bazează pe un ansamblu de norme de bună conduită și proceduri clare destinate respectării acestora. Deoarece politica de stat în sfera științei și inovării este o parte componentă a politicii social-economice a Republicii Moldova, statul stabilește obiectivele, principiile și mecanismele activității în această sferă. Astfel, statul trebuie să elaboreze împreună cu comunitatea științifică, politica în sfera științei și inovării, să asigure baza normativă, instituțional-organizatorică și social-economică, totodată să contribuie prin măsuri și mijloace necesare la desfășurarea activităților din în sfera științei și inovării.

Susținerea cercetării-dezvoltării, stimularea unui climat inovațional stabil reprezintă o prioritate strategică în dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova, iar Codul cu privire la știință și inovare a Republicii Moldova¹, prevede expres că unitatea primară în sfera științei și inovării este

cercetătorul științific² – persoană cu studii superioare care aplică cu profesionalism în activitățile din sfera științei și inovării calificarea, abilitățile și cunoștințele în domeniul științific respectiv.

Drepturile cercetătorului științific derivă din prevederile art. 154 din Codul cu privire la știință și inovare, care prevede că cercetătorul științific este în drept să beneficieze de acces la sursele de informare și documentare, conform legislației în vigoare; să fie recunoscut ca autor sau coautor al produsului intelectual obținut prin activitate; să solicite, cu sprijinul organizației, brevete pentru rezultatele originale ale activității sale; să beneficieze de rezultatele activității sale științifice, de premii și de alte recompense pentru astfel de rezultate; să participe la manifestări, concursuri și colaborări științifice naționale și internaționale, la alte acțiuni științifice; să utilizeze baza tehnico-materială a organizației pentru îndeplinirea obligațiilor profesionale; să propună spre aplicare idei inovatoare; să fie membru al organizațiilor (asociațiilor) obștești naționale și internaționale, conform legislației în vigoare; să participe la

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 125-129 din 30.07.2004.

² Art. 36 din Codul cu privire la știință și inovare a Republicii Moldova.

elaborarea concepțiilor și politicilor în sfera științei și inovării; să se producă, la solicitare, în calitate de expert, de referent, de consultant, de membru al consiliului științific specializat și al comisiilor de acreditare, de atestare; să beneficieze, în semn de apreciere a meritelor sale de către stat și societate, de titluri onorifice pentru contribuția adusă la dezvoltarea științei și inovării, la pregătirea de cadre științifice de înaltă calificare și pentru aplicarea rezultatelor muncii sale în economia națională; să participe la concursuri pentru a fi promovat în funcții științifice și administrative; să practice activitate didactică în instituții de învățământ superior, în funcții titulare, în bază de concurs; să efectueze alte acțiuni legale pentru a atinge scopul cercetărilor științifice.

Astăzi în cercurile oamenilor de știință și nu numai apar dezbateri contradictorii privitor la apartenența rezultatelor obținute de cercetătorul științific prin muncă îndelungată și asiduă în domeniul cercetării științifice. Pentru a clarifica esența acestei dileme urmează de stabilit dacă rezultatele științifice puteau fi obținute fără susținerea financiară și/sau materială de la bugetul de stat, fără contribuția angajatorului sau a altor persoane.

Prin prisma prevederilor art. 38 din Codul cu privire la știință și inovare a Republicii Moldova, obiectul proprietății intelectuale reprezintă rezultatele activității intelectuale, confirmate prin drepturile titularilor asupra utilizării lor, ce includ: obiectele de proprietate industrială (invenții, modele de utilitate, soiuri de plante, topografii ale circuitelor integrate, denumiri de origine ale produselor, mărci de produse și mărci de servicii, desene și modele industriale), obiectele dreptului de autor și ale drepturilor conexe (opere literare, de artă, de știință etc., inclusiv programe pentru calculator și baze de date), secretul comercial (know-how) etc.

Altfel spus, proprietatea intelectuală înglobează ansamblul drepturilor exclusive acordate asupra creațiilor intelectuale. Aceasta se împarte în două ramuri: proprietatea industrială, care cuprinde invențiile (brevetele), mărcile, desenele și modelele industriale precum și indicațiile geografice, pe de o parte și drepturile de autor, care vizează operele literare și artistice, pe de altă parte.

De asemenea normele juridice ce reglementează drepturile de proprietate intelectuală au ca obiect al protecției două categorii principale de drepturi:

- drepturile de proprietate industrială, creațiile intelectuale aplicabile în industrie și semnele distinctive, precum și

- drepturile de autor, creațiile intelectuale ce privesc realizarea și valorificarea operelor literare, științifice și artistice.

Codul cu privire la știință și inovare a Republicii Moldova³, reglementează raporturile juridice ce țin de elaborarea și promovarea politicii de stat în sfera științei și inovării, de activitatea de cercetare științifică, inovare și transfer tehnologic, de informațiile științifico-tehnologice, de acreditarea organizațiilor în sfera științei și inovării, de atestarea cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare, de protecția proprietății intelectuale și de statutul juridic al subiectelor din sfera științei și inovării.

Prin prisma drepturilor cercetătorului științific, în special, a dreptului de a beneficia de rezultatele activității sale științifice după ce a fost recunoscut ca autor sau coautor al produsului intelectual, în legislația noastră nu întâlnim interdicții ca cercetătorul științific să dobândească dreptul de proprietate intelectuală asupra produsului intelectual obținut prin activitatea sa.

Făcând o incursiune istorică privitor la reglementarea dreptului de proprietate intelectuală prin norme juridice specifice, cunoaștem că acesta se naște cu multe secole întârziere după recunoașterea drepturilor de proprietate asupra bunurilor corporale (pământului și diverselor bunuri sau obiecte). Pentru prima dată, legislația Revoluției Franceze după abandonarea sistemului privilegiilor, recunoaște în forma lor modernă drepturile intelectuale pe care le califică în drepturi de proprietate. Chiar și doctrina unor state⁴ continuă să utilizeze expresia proprietate literară și artistică.

Pe parcursul timpului teoria dominantă în această materie a fost formulată în 1877 de Edmond Picard⁵, potrivit căreia drepturile inventatorilor și autorilor formează o categorie distinctă, aceea a drepturilor intelectuale.

Teoriile mai recente, precum cea a lui R. Franceschelli⁶, consideră de asemenea că drepturile la care ne-am referit alcătuiesc o categorie specială, denumite și drepturi de monopol, deoarece sunt caracterizate prin două trăsături:

- dreptul de a realiza și exploata opera;
- dreptul de a împiedica pe terți de a o reproduce, multiplica și valorifica (*jus prohibendi sau jus excludenti alios*).

Astfel, obiectul dreptului de proprietate intelectuală, reprezintă drepturile exclusive formate din bunuri nemateriale, care de regulă au o scoarță

³ Art. 1 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova.

⁴ Colombet Claude. *Propriété littéraire et artistique et droits voisins*. 9-e édition. Paris: Ed. Dalloz 1999. Jossierand Louis. *Cours de droit civil positif français*. Vol. I. Sirey: 1938, p. 846.

⁵ Melinești Ionescu Mircea Felix. *Dreptul de proprietate intelectuală*. București: Universitatea Hyperion, 2011, p. 44.

⁶ Cărpenaru Stanciu. *Drept civil. Drepturile de creație intelectuală*. București: Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 12–62.

materială. Drepturile de autor, invențiile nu sunt bunuri materiale, însă au la bază idei născute și gândite de persoane inventive, întrucipate sau transformate în bunuri materiale: aparate, mecanisme, instrumente, substanțe etc. Important pentru aceste bunuri nu este scoarța acestora, dar ideea care le-a creat și care se găsește în mintea inventatorului, iar realizarea acestei idei se bazează pe relații specifice.

Trebuie de menționat că dacă în dreptul vechi nu au existat reglementări în acest sens, dezvoltarea acestor norme începe odată cu inventarea tiparului⁷, astfel inițiindu-se dezvoltarea dreptului de autor. Mai târziu, în timpul revoluției industriale⁸, se nasc și se

⁷ Johannes Gutenberg, aproximativ în 1450 a adaptat presa de tipar cu șurub, bazându-se pe metoda presării de la teaurile de vinificație, folosite pe valea Rinului încă din perioada Imperiului Roman. El a utilizat o cerneala pe bază de ulei și o bucată de metal împărțită ca matrice prismatică. A inventat un aliaj metalic turnabil în formă (matriță). Cuvântul tipărit a facilitat circulația informației și a cunoașterii, de care au beneficiat în principal mănăstirile. Ulterior, întreaga Europă a fost lovită de explozia mass-media. De la 1500 și până astăzi, mai bine de 9 milioane de cărți tipărite au fost puse în circulație. Probabil cel mai mare merit al lui Gutenberg este faptul că după o perioadă experimentală în care nu se cunoștea nimic, tiparul a atins repede un grad de eficiență tehnică nedepășit până la începutul secolului al XIX-lea

⁸ Revoluția industrială s-a declanșat la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea mai întâi în Anglia, care a reușit să se mențină ca prima putere industrială a lumii până la sfârșitul secolului al XIX-lea. În Franța, revoluția industrială a evoluat lent, începuturile ei datând din jurul anilor 1830. Cererea scăzută de produse industriale în condițiile unei populații predominant agrare a făcut că adevărata eră industrială să înceapă abia în 1890. Industrializarea Germaniei a fost marcată de fărâmișarea sa politică, condițiile favorabile declanșării revoluției în acest domeniu fiind create prin anii 1840-1850. Dezvoltarea industrială a SUA a debutat la mijlocul secolului al XIX-lea prin aplicarea unei multitudini de invenții și inovații. Sosirea masivă de emigranți după 1865 a antrenat o puternică dezvoltare a economiei americane și astfel în jurul anului 1900 SUA au devenit prima țară industrială din lume. Descoperirile din domeniul științific au impulsat apariția unor tehnici și invenții moderne:

- 1698 Denis Pepin a inventat cazanul cu aburi sub presiune.
- 1712 Thomas Newcomen a construit un motor cu aburi prevăzut cu piston și cilindru, însă abia în anul 1784 când James Watt inventează motorul cu aburi perfecționat se consideră că a început revoluția industrială.
- Aceasta s-a manifestat cu precădere în domeniul textil, la început. Astfel John Kay inventează suveica zburătoare care permitea realizarea de țesături mult mai late decât până la acel moment. Apoi la 1765 James Hargreaves inventează mașina de tors și la 1789 Edmund Cartwright războiul de țesut. În acest moment Anglia primește numele de „atelierul lumii”.

dezvoltă drepturile inventatorului, perioadă în care ideile, acele bunuri nemateriale, simbolurile, se transformă în marfă și utilizate ca mijloace de schimb a mărfurilor, înstrăinate, procurate, adică puteau fi transformate în bani. Însă înstrăinarea și procurarea lor nu putea fi realizată precum bunurile corporale, de aceea construcțiile juridice clasice existente la acel moment (contractele de schimb, vânzare-cumpărare) nu puteau fi utilizate în privința acestor bunuri necorporale. De exemplu înstrăinarea unui instrument, aparat sau a unei substanțe inventate de cineva, deși putea fi înstrăinată de fapt și de drept, însă nimeni nu putea interzice persoanei (autorului-inventator) în baza ideilor care rămâneau în mintea acestuia să mai producă un obiect similar și să-l vândă altor persoane. În acest fel, ambii cumpărători la rândul lor vor produce acest bun creându-și concurență unul celuilalt, iar unul din cumpărători văzând că vânzările și veniturile sale scad din cauza concurenței pe piață, în mod evident și-a pus întrebarea ce a cumpărat de fapt, ideea sau rezultatul creat în baza acestei idei. În acest mod s-a ajuns la concluzia că ideea nu poate fi vândută ori aceasta rămâne în mintea autorului, poate fi înstrăinat numai rezultatul material produs în baza acestei idei. Deoarece pe cumpărător îl interesa nu ideea dar rezultatul acesteia, profitul, ca de unul singur să profite de acest rezultat. Aceasta a determinat știința juridică să caute soluții în vederea reglementării acestor situații, iar ca rezultat sau născut primele relații juridice contractuale de tip nou- contractul de licență, potrivit căruia sunt reglementate relațiile utilizării ideii.

În acest mod, poate simplist la prima vedere, dar foarte pragmatic a condus la aceea ca autorului ideii să i se recunoască nu dreptul de proprietate asupra bunului inventat de el, dar să-i fie recunoscut un alt drept, cea ce a și condus la nașterea dreptului de proprietate intelectuală. Pe parcursul timpului s-a ajuns la concluzia că deși nu pot fi denumite drepturi de proprietate deoarece dreptul de proprietate în sens clasic se referă la bunurile corporale, tangibile însă aceste mărfuri intangibile cum ar fi ideile, simbolurile, imaginile etc., fiind drepturi exclusive, urmează a fi reglementate diferit prin crearea unor instrumente

- Importante descoperiri se fac și în alte domenii, precum în metalurgie: Abraham Darby inventează fonta pe bază de cocs, Wilkinson laminarea oțelului.

Aceste progrese au impulsat fenomenul de „revoluție industrială”.

Revoluția industrială a fost un proces tehnic complex prin care munca manuală a fost înlocuită cu mașinismul. În acest proces mecanizat muncitorului îi revine rolul de supraveghere, reglare și alimentare a mașinii și control al calității. Revoluția industrială a avut ca efect creșterea producției, dezvoltarea orașelor și a științei.

Primul domeniu în care a fost utilizată mașina cu abur a fost industria textilă.

juridice noi în vederea transmiterii și protecției acestora.

Această incursiune în istorie am făcut-o nu doar cu scopul creării unei paralele sau analogii cu activitatea persoanei care crează obiecte al proprietății intelectuale, dar de a o provoca să conștientizeze și să rețină că cunoștințele pe care le are, ideea care a condus la obținerea rezultatului științific rămâne în mintea sa și de aceea trebuie să profite de aceasta în apărarea drepturilor sale. Cu atât mai mult că legislația acordă cercetătorului științific un șir de drepturi pentru a beneficia de rezultatele activității sale științifice, acesta doar trebuie să dorească să-și realizeze aceste drepturi. Vechiul adagiu latin „*Qui maximum habet? is qui minimum cupit*” (Cine are de toate? cel ce nimic nu-și dorește) are relevanță în cazul de față, ori majoritatea cercetătorilor științifici fie că nu-și cunosc drepturile, fie că sunt excesiv de modești și se mulțumesc doar cu unele prime sau mici recompense materiale din partea angajatorului.

Reglementarea raporturilor privind elaborarea, protecția și utilizarea obiectelor de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu, se efectuează de către stat în virtutea suveranității sale și în limita interesului sau obligațiilor asumate în fața mediului academic sau pe plan internațional, însă, trebuie să aibă la bază voința comună a părților, ori nu întâmplător în literatura juridică de specialitate⁹ se consideră ca „voința este o capacitate a omului de a își propune scopuri și de a-și realiza aceste scopuri pe calea unor activități care implică învingerea unor anumite obstacole și prin punerea în funcțiune a resurselor sale psihice și morale. Voința este capacitatea omului de a-și planifica, organiza, efectua și de a-și controla activitatea în vederea realizării scopurilor”. Manifestarea efectivă a voinței înseamnă intenția serioasă de a realiza un act cu valoare juridică, cu intenția de a se obliga, de aceea este imperios necesar ca angajatorul și cercetătorul științific care în exercitarea obligațiilor de serviciu crează obiecte de proprietate intelectuală să reglementeze relațiile dintre ei prin încheierea unui contract.

Referitor la acest aspect, în statul vecin România, aceste raporturi sunt reglementate prin Legea nr. 83/2014 privind invențiile de serviciu¹⁰. Această lege se aplică invențiilor create de un inventator individual sau de un grup de inventatori atunci când inventatorul individual sau cel puțin un membru al grupului de inventatori este salariat al unei persoane juridice de drept privat sau de drept public. Scopul acesteia constă în reglementarea și stimularea inovării tehnologice, creșterea numărului și calității invențiilor realizate de

catre salariații inventatori, prin susținerea lor de către angajator din punct de vedere profesional și financiar, în scopul valorificării creației tehnice.

În Federația Rusă aceste relații sunt reglementate în baza Hotărârii Guvernului Federației Ruse nr.1132 din 29.09.1998¹¹ în baza căreia se pune accent pe apărarea intereselor primare ale statului în acest proces, act normativ din care s-a inspirat și Republica Moldova.

În Republica Moldova, referitor la aspectele ce ne interesează, trebuie să menționăm că acestea sunt reglementate în baza Hotărârii Guvernului nr.1609 din 31.12.2003¹² prin care a fost aprobat „Regulamentul privind obiectele de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu”, denumit în continuare Regulament.

Acest act normativ reglementează raporturile ce țin de elaborarea, protecția și utilizarea obiectelor de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu.

Potrivit pct.4 din Regulament, raporturile dintre angajator și salariat (salariați), drepturile vizând OPI(obiecte de proprietate intelectuală de serviciu) de serviciu sânt stipulate într-un contract special sau compartiment al contractului individual de muncă.

În acest sens s-a instituit o primă regulă în vederea reglementării obiectelor de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu și anume reglementarea prin acordul de voință a angajatorului și angajatului în bază de contract, care poate fi un contract special sau o parte componentă a contractului individual de muncă. Părțile pot include de comun acord orice clauză contractuală cu excepția celor care contravin legislației naționale în vigoare și prevederilor Regulamentului.

Prin prisma teoriei generale a actului juridic civil și a legislației în vigoare acest contract (acord) trebuie să întrunească cele patru condiții de fond (condiții esențiale și cu caracter general) cerute pentru valabilitatea oricărui act juridic civil, precum: *capacitatea de a contracta; consimțământul valabil al părții care se obligă; obiectul determinat; cauza licită, scopul*. Părțile vor ține cont de condițiile de valabilitate ale actului juridic reglementate de art. 199-215 din Codul civil¹³, precum și de reglementările din

¹¹ Постановление правительства Российской Федерации от 29 сентября 1998 года № 1132 «О первоочередных мерах по правовой защите интересов государства в процессе экономического и гражданско-правового оборота результатов научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ военного, специального и двойного назначения».

¹² Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 6-12/76 din 01.01.2004.

¹³ Codul civil al Republicii Moldova, publicat la 22.06.2002. În: Monitorul Oficial nr. 82-86 art. 661.

⁹ Zorgo Benjamin. Ce este voința. București: Editura Enciclopedică Română, 1969, p. 12-14.

¹⁰ Monitorul Oficial al României nr. 471 din 26.06.2014, Partea I.

Codul muncii al Republicii Moldova¹⁴, în special art. 45-90 cu privire la contractul individual de muncă.

Dat fiind că potrivit pct. 6 din Regulament este menționat că drepturile patrimoniale asupra OPI de serviciu create de către salariat (salariați) aparțin angajatorului, dacă contractul încheiat între angajator și salariat (salariați) nu prevede altceva, considerăm că nu există nici o restricție ca în contractul încheiat între părți să fie inserată clauza potrivit căreia angajatului vor aparține toate drepturile asupra OPI sau o parte din acestea, dacă legislația națională nu interzice expres aceasta. În acest fel, părțile sunt libere să prevadă și efectele neexecutării obligației, imposibilitatea executării, întinderea despăgubirilor, plata dobânzilor, penalități etc.

Trebuie de menționat că dacă în privința drepturilor patrimoniale, legislația noastră acordă prioritate angajatorului, referitor la drepturile nepatrimoniale (morale), acestea vor aparține salariatului (salariaților) autor(i), întrucât pct. 5 din Regulament stipulează expres că aceste drepturi aparțin doar salariatului.

Printre principiile de bază ale reglementării raporturilor de muncă și a altor raporturi legate nemijlocit de acestea se regăsește interzicerea muncii forțate (obligatorii) și discriminării în domeniul raporturilor de muncă. Angajatul nu poate fi obligat să presteze munca în vederea creării anumitor obiecte de proprietate intelectuală, însă, este de menționat că inițiativa creării OPI poate veni atât din partea angajatorului cât și angajatului, însă această inițiativă trebuie formalizată în formă scrisă și semnată de părți. În cazul nerespectării formei scrise a convenției angajatorul va beneficia de drepturile patrimoniale asupra OPI, cu excepția cazului când doar contractul încheiat între părți prevede altceva sau legislația națională îi interzice.

Deci, a doua regulă instituită în acest sens este că dacă contractul în formă scrisă nu prevede altfel, drepturile patrimoniale asupra OPI de serviciu create de către salariat (salariați) aparțin angajatorului, totodată dacă contractul în formă scrisă nu prevede altfel, drepturile nepatrimoniale (morale), asupra OPI de serviciu create de către salariat (salariați) aparțin salariatului (salariaților).

Este de menționat că printre obligațiile salariatului autor (coautor) se regăsește obligația de a comunica în scris angajatorului despre crearea OPI în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu. Această obligație de comunicare se perfectează în scris, sub formă de raport semnat de autor (coautori) și se prezintă angajatorului în termen de o lună de la data creării obiectelor în cauză. De regulă raportul de comunicare va include în mod obligatoriu: numele autorului (coautorilor); problema, soluția ei și modul în care au

fost elaborate OPI de serviciu; domeniul de aplicare a OPI de serviciu create; utilitatea OPI de serviciu în cadrul întreprinderii, instituției, organizației sau domeniului concret de producție; descrierea rezultatului obținut și propuneri concrete vizând realizarea acestui rezultat; aprecierea contribuției fiecărui autor (dacă sânt mai mulți autori), precum și alte alte informații relevante.

Angajatorul este obligat să înregistreze raportul la data prezentării, acest fapt aducându-se la cunoștința autorului (coautorilor) în scris. Totodată, în termen de 60 de zile din momentul comunicării despre crearea OPI de serviciu, angajatorul poate să depună la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală¹⁵ (AGEPI), în modul corespunzător, o cerere de înregistrare a OPI de serviciu, să cesioneze dreptul la depunerea cererii de înregistrare a OPI de serviciu oricărei alte persoane sau să dea o dispoziție în scris despre caracterul secret al OPI de serviciu.

Dacă legislația lasă angajatorului dreptul să decidă privitor la OPI creat de angajator, ori acesta poate să înregistreze la AGEPI cererea de înregistrare a acestui drept, poate să cedeze dreptul de înregistrare la AGEPI altei personae sau poate să ordone secretizarea OPI de serviciu, însă în toate cazurile, angajatorul este obligat să informeze autorul (coautorii) despre decizia sa¹⁶.

Legiuitorul instituie obligația de informare în sarcina angajatorului, ori informarea este semnificativă pentru determinarea conținutului obligației. Dacă angajatorul în termen de 60 zile nu-și va onora obligația de demarare a procedurii de înregistrare a OPI de serviciu la AGEPI, salariatul obține dreptul de a solicita și obține titlul de protecție asupra OPI de serviciu. În acest caz angajatorul are doar dreptul preferențial la o licență neexclusivă pentru exploatarea OPI de serviciu¹⁷.

Trebuie de menționat că buna-credință și diligența părților se prezumă pînă la proba contrară, ori în cazul când angajatul sub diverse motive refuză să colaboreze cu angajatorul în vederea înregistrării și obținerii titlului de protecție de la AGEPI pe numele angajatorului, se va prezuma de rea-credință ori potrivit pct. 16 din Regulament, autorul (coautorii) este (sînt) obligat (obligați) să participe la perfectarea și redactarea cererii de înregistrare a OPI de serviciu la AGEPI, să acorde angajatorului, în măsura posibilităților, orice asistență (inclusiv asistență

¹⁴ Codul muncii al Republicii Moldova, publicat la 29.07.2003. În: Monitorul Oficial nr. 159-162, art. 648.

¹⁵ Legea nr. 114 din 03.07.2014 cu privire la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, publicată la 26.09.2014. În: Monitorul Oficial nr. 282-289, art. 600.

¹⁶ Pct. 10 din Regulamentul privind obiectele de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu.

¹⁷ Pct. 15 din Regulamentul privind obiectele de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu.

informațională și consultații) în vederea implementării și utilizării în continuare a OPI de serviciu create.

În concluzie putem menționa că raporturile juridice dintre angajator și cercetătorul științific care în exercitarea atribuțiilor de serviciu crează obiecte de proprietate intelectuală trebuie reglementate de părți în baza unui acord comun de voință sub forma unui contract special, care în opinia noastră este principalul izvor de drepturi și obligații în acest sens.

Bibliografie:

1. Cârpenaru Stanciu. Drept civil. Drepturile de creație intelectuală. București: Editura didactică și pedagogică, 1971. 373 p.
2. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova publicat: 30.07.2004. În: Monitorul Oficial Nr. 125-129 art. Nr: 663.
3. Colombet Claude. Propriété littéraire et artistique et droits voisin. 9-e édition. Paris: Ed. Dalloz, 1999. 507 p.
4. Josserand Louis. Cours de droit civil positif français. Vol. I. Sirey: 1938. XXV + 1.128 p.
5. Melinești Ionescu Mircea Felix. Dreptul de proprietate intelectuală. București: Universitatea Hyperion, 2011. 108 p.
6. Zorgo Benjamin. Ce este voința. București: Editura Enciclopedică Română, 1969, p. 12-14.
7. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 125-129 din 30.07.2004.
8. Codul civil al Republicii Moldova, publicat la 22.06.2002. În: Monitorul Oficial nr. 82-86 art. 661.

9. Codul muncii al Republicii Moldova, publicat la 29.07.2003. În: Monitorul Oficial nr. 159-162, art. 648.

10. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 6-12/76 din 01.01.2004.

11. Monitorul Oficial al României nr. 471 din 26.06.2014, Partea I.

12. Legea nr.114 din 03.07.2014 cu privire la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, publicată la 26.09.2014. În: Monitorul Oficial nr. 282-289, art. 600.

13. Постановление правительства Российской Федерации от 29 сентября 1998 года № 1132 «О первоочередных мерах по правовой защите интересов государства в процессе экономического и гражданско-правового оборота результатов научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ военного, специального и двойного назначения».

**Copyright©CHIRTOACĂ Leonid, PÎRVAN
Pintilie, 2016.**

Contacte / Contacts / Контакты:

Bd. Ștefan cel Mare, 1, of. 301,
Chișinău, Republica Moldova, MD-2009.

E-mail: leonid.chirtoaca@gmail.com

E-mail: pintilie.pirvan@gmail.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 419-429.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 15. 04. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**DESCONCENTRAREA ȘI DESCENTRALIZAREA SERVICIILOR PUBLICE
DIN PERSPECTIVA CONCEPTULUI DE DEZVOLTAREA ȚĂRII**

**DECONCENTRATION AND DECENTRALIZATION OF PUBLIC SERVICES
FROM THE PERSPECTIVE OF THE COUNTRY'S DEVELOPMENT CONCEPT**

**ДЕКОНЦЕНТРАЦИЯ И ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ
С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ КОНЦЕПЦИИ РАЗВИТИЯ СТРАНЫ**

FLOREA Dumitru* / FLOREA Dmitry / ФЛОРЯ Дмитрий

ABSTRACT:

**DECONCENTRATION AND DECENTRALIZATION OF PUBLIC SERVICES FROM THE
PERSPECTIVE OF THE COUNTRY'S DEVELOPMENT CONCEPT**

Central administrative authorities of many countries, recognizing the importance of local self-government, decentralization, as well as other principles applied to these fundamental principles and adopted the European Charter of Local Self-Government, the international equivalent of which is the Universal Declaration of Local Self-Government of the International Union of Local Authorities, on order to guarantee a successful implementation of the reform of public services.

The reformation of public services is a constant concern of any administration, being associated with the rethinking of the role of government. All the processes of reforming public services in one form or another include the decentralization and deconcentration, viewed as a way to improve the efficiency and quality of public services.

Keywords: public service, the central public administration, local public administration, decentralization, deconcentration.

JEL Classification: K33, K41

РЕЗЮМЕ:

**ДЕКОНЦЕНТРАЦИЯ И ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ
С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ КОНЦЕПЦИИ РАЗВИТИЯ СТРАНЫ**

Центральные административные органы многих стран, признавая важность местного самоуправления, децентрализации и др. для успешного проведения реформы публичных служб, обращались к этим фундаментальным принципам и приняли Европейскую хартию местного самоуправления, международным эквивалентом которой является Всемирная декларация местного самоуправления Международного союза местных органов власти.

* **FLOREA Dumitru** – doctorand, magistru în administrație publică, Șef-adjunct al Penitenciarului nr. 9 din cadrul Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **FLOREA Dmitry** – PhD Student, Master in Public Administration, Deputy Head of Penitentiary no. 9 of the Penitentiary Department of the Ministry of Justice of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). / **ФЛОРЯ Дмитрий** – аспирант, магистр в области публичной администрации, заместитель начальника ИТК № 9 УПУ Министерства юстиции Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

Реформирование публичных служб является постоянной заботой любой администрации, будучи связанной с переосмыслением роли государства. Все процессы реформирования публичных служб в той или иной форме включают децентрализацию и деконцентрацию, рассматриваемые как способ повышения эффективности и качества публичных служб.

Ключевые слова: публичные службы, центральное публичное управление, местное публичное управление, децентрализация, деконцентрация.

JEL Classification: K41, K33

УДК: 341.64

REZUMAT:

DESCONCENTRAREA ȘI DESCENTRALIZAREA SERVICIILOR PUBLICE DIN PERSPECTIVA CONCEPTULUI DE DEZVOLTAREA ȚĂRII

Administrațiile centrale din numeroase țări, recunoscând importanța autonomiei locale, descentralizării etc., în reușita reformei serviciilor publice, au recurs la aceste principii fundamentale și au adoptat fie Carta europeană a autonomiei locale, fie echivalentul mondial al acesteia, Declarația mondială de autonomie locală a Uniunii Internaționale a Autorităților Locale.

Reformarea serviciilor publice constituie o preocupare constantă, a oricărei administrații, fiind legată de multe ori de redefinirea rolului statului. În toate procesele de reformă a serviciilor publice regăsim într-o formă sau alta descentralizarea și desconcentrarea, considerate o cale al eficacității și calității serviciilor publice.

Cuvinte cheie: servicii publice, administrație publică central, administrație publică locală, autonomiei locale, descentralizare, desconcentrare.

JEL Classification: K41, K33

CZU: 341.64

Viața fiecăruia dintre noi este influențată zilnic de serviciile publice, dezvoltarea acestora influențând direct nivelul de trai, prin satisfacerea unor nevoi recunoscute ca fiind de interes general, nevoi care pot viza inclusiv garantarea drepturilor și libertăților fundamentale și a căror realizare nu este la îndemâna inițiativei private, ci doar a autorității publice care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public.

Administrațiile centrale din numeroase țări, recunoscând importanța autonomiei locale, descentralizării etc., în reușita reformei serviciilor publice, au recurs la aceste principii fundamentale și au adoptat fie Carta europeană a autonomiei locale, fie echivalentul mondial al acesteia, Declarația mondială de autonomie locală a Uniunii Internaționale a Autorităților Locale.

Reformarea serviciilor publice constituie o preocupare constantă, a oricărei administrații, fiind legată de multe ori de redefinirea rolului statului. În toate procesele de reformă a serviciilor publice regăsim într-o formă sau alta descentralizarea și desconcentrarea, considerate o cale al eficacității și calității serviciilor publice.

Potrivit art. 2 din Carta europeană a autonomiei locale din 15 octombrie 1985, semnată la Strasbourg, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1253 din 16

iulie 1997 autonomia locală trebuie să fie recunoscută în legislația internă și, pe cât posibil, în Constituție.¹

Art. 109 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova consacră cu titlul de principiu fundamental că administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit². Astfel, instituțiile „*autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit*” reprezintă principii fundamentale al sistemului de administrație publică locală, și respectiv, standarde constituționale de reglementare normativă.

Transpunerea deplină pe plan legislativ a principiilor respective, începând cu anul 1991, s-a

¹ Carta europeană a autonomiei locale din 15 octombrie 1985, semnată la Strasbourg, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1253 din 16 iulie 97. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 48. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=307667> (Vizitat la: 03.03.2016).

² Constituția Republicii Moldova din data de 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78, art. 140. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496> (Vizitat la: 03.03.2016).

dovedit a fi unul din obiectivele irealizabile sau târzii ale Guvernelor așa-zise „democratice”, deși premise constituționale au existat o dată cu adoptarea Constituției din 1994.

Astfel, art. 2 din Legea nr. 435 din 28 decembrie 2006 privind descentralizarea administrativă stabilește cadrul general de reglementare a descentralizării administrative pe baza principiilor de repartizare a competențelor între autoritățile publice.³

În același timp, art. 3 alin. (1) din Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală prevede că administrarea publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților publice locale și consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit.⁴

Or, principiul descentralizării serviciilor publice constă în transferarea serviciilor de la „centru” spre comunitățile locale, cu scopul satisfacerii adecvate a nevoilor sociale. Ideea descentralizării este aceea a apropierei prestării serviciului de utilizatorii săi, de nevoile reale ale acestora.

Cu toate acestea, desconcentrarea serviciilor publice chiar dacă a fost relativ specificată la art. 7 din Legea nr. 435 din 28 decembrie 2006, ca componentă importantă a autonomiei locale a fost practic lăsată uitării, cu excepția perioadei instituirii instituției „perfectului”, în calitate de reprezentant al Guvernului în teritoriu.

Profesorul Victor Popa în studiul „Efectele descentralizării: Rolul reprezentantului Guvernului în unitățile administrativ-teritoriale” menționează că problema reprezentantului statului în teritoriu nu este una nouă nici pentru RM, deși a trezit și trezește în continuare multiple discuții și neînțelegeri privind rolul acestuia. Reprezentantul oficial al Guvernului în teritoriu a fost ignorat de legislatorul din anul 1994, deoarece pentru aceasta ar fi trebuit o reformă administrativ-teritorială, [...]. În anul 1999 sub influența organismelor internaționale organizarea administrativ-teritorială a republicii a fost schimbată, constituindu-se 10 județe, introducându-se și instituția clasică a prefectului, reprezentant al Guvernului în teritoriu [...]. În RM funcția de reprezentant al statului în teritoriu (prefectul) a supraviețuit o perioadă foarte scurtă (1999-2002), fiind îndeplinită de un adevărat reprezentant al statului numit de către Guvern. Prefectul în RM a avut funcții tradiționale, adică de

tutelă administrativă și organizarea prestării serviciilor desconcentrate în teritoriu.”⁵

Considerăm pertinentă și ne raliem la aserțiunea expusă mai sus de către profesorul V. POPA referitor la natura juridică și caracterul veritabil al reprezentantului statului în teritoriu (prefectul) în perioada respectivă și necesitatea unei reforme administrativ-teritoriale a RM.

Prin desconcentrarea serviciilor publice se înțelege transferul unor atribuții care revin nivelului central de administrare, unor entități subordonate, ce funcționează în teritoriu, fiind vorba de o formă diminuată a sistemului de centralizare.

Profesorul Alain LARANGÉ în lucrarea sa „La déconcentration” menționează că, desconcentrarea reprezintă o modalitate de repartizare a competențelor sub semnul unei singure entități juridice, statul, ce se produce de sus în jos, în profilul eșaloanelor locale.⁶

Justificarea desconcentrării accentuate o regăsim și în Franța, în care prin decretele din 7 ianuarie 1959 și 2 iunie 1960, vor defini cadrul celor 21 de circumscripții de acțiune regională, circumscripții instituționalizate prin decretul din 14 martie 1964, având în fruntea lor 3 prefecti de regiune, asistați de Comisii de dezvoltare economică regională care reuneau aleși și responsabili economici și profesionali. Expunerea de motive a decretului din 1964 statua că pentru a face față la nevoi crescânde, statul se vede obligat să intervină în cele mai diverse forme în viața țării. În fața acestor fenomene și în fața acestei politici, adaptarea structurilor administrative se impune. Or, această restructurare va facilita desconcentrarea, care va avea ca avantaje apropierea administrației de administrați și accelerarea deciziilor.⁷

Profesorul Gérard MARCOU în lucrarea „Experiența franceză în regionalizare: descentralizarea regională în statul unitar”, specifică că, regiunile au fost transformate în colectivități teritoriale prin legea din 2 martie 1982, începând cu primele alegeri prin sufragiu universal direct al consiliilor regionale, care a avut loc în martie 1986. Această reformă se înscria în cadrul unei reforme de ansamblu a sistemului francez de administrație teritorială, punct final, în favoarea alternanței politice, a unei îndelungate contestări a excesului centralizării. Revendicarea regională, reapărută în anii '60, reprezenta expresia cea mai remarcabilă a contestației, la care generalul de Gaulle încercase să răspundă, supunând crearea regiunilor, ca noi colectivități teritoriale, referendumului din aprilie

³Legea nr. 435 din 28 decembrie 2006 privind descentralizarea administrativă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 29-31, art. 91. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=32138> (Vizitat la: 03.03.2016).

⁴Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 32-35, art. 116. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312746> (Vizitat la: 03.03.2016).

⁵ Popa V. Studiu privind. Efectele descentralizării: Rolul reprezentantului Guvernului în unitățile administrativ-teritoriale. Chișinău: Editura TISH, 2008, p. 11.

⁶ Larangé Alain. La déconcentration, Paris: L.G.D.J, 2000, p. 2.

⁷ Boștinariu Victor. Despre descentralizare – modelul francez. [On-line]: <http://victorbostinaru.ro/resurse/Descentralizare-ModelulFrancez.pdf> (Vizitat la: 04.03.2016).

1969 care a eșuat din motive politice în mare măsură independente de problema în chestiune.⁸

Desconcentrarea sub aspect juridico-organizațional se structurează în două forme: *orizontală* și *verticală*. Prima formă vizează încredințarea unui reprezentant unic al statului în teritoriu a responsabilității serviciilor desconcentrate ale diferitelor ministere și autorități publice centrale, în timp ce, cea de-a doua formă se conturează după o ierarhie directă, în care șeful serviciului depinde doar de ministrul de resort.

Astfel, desconcentrarea orizontală concentrează autoritatea teritorială în mâinile reprezentantului Guvernului în teritoriu, în calitate de reprezentant unic întărește puterea acestuia și aplică asupra teritoriului un sistem ce se dorește coerent, elaborat la nivel național, iar desconcentrarea verticală se conservă o anumită continuitate administrativă, dar se tinde spre sectorializarea ministerială.

În Republica Moldova, au fost aplicate ambele forme. Forma desconcentrării orizontale a fost implementată în perioada anilor 1999-2003 (*instituția prefectului*), și respectiv, forma desconcentrării verticale care este aplicabilă până în prezent.

Suntem de părerea că, prin prisma cadrului normativ și culturii juridice autohtone, varianta desconcentrării orizontale, în forma s-a tipică, în care reprezentantul Guvernului în teritoriu conduce serviciile desconcentrate ale ministerelor și altor autorități publice centrale, pentru Republica Moldova este irealizabilă. Îndreptățirea sistemului actual rezidă doar în faptul că dincolo de apropierea de cei administrați, apare nevoia de a realiza o contrapondere autorității aleșilor locali, pentru a menține autoritatea statului.

Or, experiența activității prefectilor din perioada anilor 1999-2003, ne-a demonstrat cu prisosință că capacitatea limitată a guvernaților de a înțelege rolul și locul acestei instituții, a condus la numeroase disfuncționalități, inclusiv și din perspectiva existenței dublei subordonări a acestor servicii, față de reprezentantul Guvernului în teritoriu, și față de autorități publice centrale de specialitate, implicit decizii contradictorii.

În context, modelul oportun pentru sistemul administrației publice din Republica Moldova ar fi ca reprezentantul Guvernului în teritoriu să dispună de capacitate de a controla activitatea acestor servicii și în caz de necesitate să solicite angajatorului, în baza unui raport argumentat, inițierea anchetei de serviciu și, după caz, sancționarea conducătorului serviciului public desconcentrat, din subordinea acestuia.

Or, tendințele europene, mai ales în Franța, sunt de a scoate de sub autoritatea prefectului acele servicii

care presupun o utilizare privată: educația, inspecția muncii, încasările, cheltuielile publice și controlul conturilor și de a le transfera direct către colectivitățile locale.

Având în vedere amploarea procesului de descentralizare, desconcentrarea are ca menire crearea unui interlocutor responsabil pentru autoritățile locale, destul de puternic pentru a lua decizii prin care să oblige diferite servicii să acționeze sub responsabilitatea sa.

Cu alte cuvinte, desconcentrarea este destinată echilibrării, pe de o parte, a tendințelor centralizatoare care vor să concentreze deciziile la nivelul administrației centrale, și pe de altă parte, celor de teritorializare a puterilor prin care se dorește apropierea de nevoile reale ale unei țări.

În această ordine de idei, atât administrația publică centrală, cât și administrația publică locală își realizează sarcinile prin intermediul serviciilor publice administrative descentralizate sau desconcentrate pe care le înființează pentru a satisface continuu și în mod constant interesele generale și locale.

Spre deosebire de actualul cadrul normativ, prevederile Legii nr. 123 din 18 martie 2003 privind administrația publică locală defineau *serviciile publice descentralizate*, ca servicii publice scoase din subordinea administrației publice centrale și organizate în mod autonom în unitatea administrativ-teritorială, iar *serviciile publice desconcentrate*, ca servicii publice din subordinea administrației publice centrale amplasate în teritoriul unității administrativ-teritoriale.⁹

După cum opinează domnul Victor MOCANU, în articolul „Problemele organizării serviciilor publice: cadrul juridic și procedurile de constituire”, termenul de serviciu public se bucură de un statut privilegiat în domeniul administrației publice, atât la nivel central cât și la cel local. Acest statut privilegiat a fost acreditat serviciului public datorită faptului că acesta reprezintă o activitate cu un pronunțat accent social, prin intermediul căreia se realizează interesele generale și locale ale colectivităților. Majoritatea activităților administrative au căpătat numele de „servicii publice”, desemnând o relație dintre „guvernanți” și cei „guvernați”, în care, primii au obligația de a presta servicii celor din urmă. Altfel spus, serviciul public constă în obligația, de natură juridică, a celor care se află la guvernare de a asigura desfășurarea constantă a unor activități anumite.¹⁰

⁹ Legea nr. 123 din 18 martie 2003 privind administrația publică locală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 49, art. 211. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312746> (Vizitat la: 03.03.2016).

¹⁰ Mocanu Victor. Problemele organizării serviciilor publice: cadrul juridic și procedurile de constituire. [On-line]: www.moldova.ro (Vizitat la: 04.03.2016).

⁸ Marcou Gérard. Experiența franceză în regionalizare: descentralizarea regională în statul unitar. [On-line]: <http://altera.adatbank.transindex.ro/pdf/9/002.pdf>. (Vizitat la: 04.03.2016).

Serviciile publice, în sens larg, reprezintă un ansamblu de persoane și mijloace legale care sunt create în scopul satisfacerii unei nevoi publice de către o colectivitate publică, supusă autorității și controlului acesteia. Deci, este vorba de un ansamblu de mijloace avute în vederea satisfacerii unui scop general.

Totodată, nu orice activitate întreprinsă pentru satisfacerea unor necesități ale populației reprezintă o activitate de prestare a serviciilor publice.

Profesorul M. A. Flame consideră că o activitate de satisfacere a interesului general să fie recunoscută ca serviciul public trebuie să corespundă unor caracteristici speciale. Aceste caracteristici pot fi legea continuității - activitatea de prestație a serviciului public trebuie efectuată zilnic, într-o manieră continuă și sistematică, legea egalității utilizatorilor față de un serviciu public și legea schimbării sau abilității de adaptare — ce exprimă obligațiunea pentru serviciul public a se adapta la circumstanțele și la evoluția necesităților.¹¹

Pentru o analiză științifică comprehensivă este necesar clasificarea serviciilor publice, cel puțin după criteriul interesului general și forma de organizare.

După interesul general pe care îl realizează, se disting:

- servicii publice de interes național;
- servicii publice descentralizate (locale).

Serviciile publice de interes național pot fi conturate în *servicii publice centralizate*, deoarece sunt organizate la nivelul întregului teritoriu național și *servicii publice desconcentrate* ale ministerelor și altor autorități ale administrației publice centrale în unitățile administrativ teritoriale de nivelul doi. Or, anterior (1999-2003) aceste servicii erau conduse de prefect, în calitate de reprezentant al guvernului în teritoriu.

Serviciile publice descentralizate (locale) pot fi, *servicii publice de nivelul întâi (sat (comună), oraș (municipiu))* și *servicii publice de nivelul doi (raion, municipiu Chișinău și Bălți, unități teritoriale autonome cu statut juridic special)*. Aceste servicii se organizează de către consiliul local, la propunerea primarului, în domeniile de activitate descentralizate stabilite pentru unitățile administrativ-teritoriale de nivelurile întâi și al doilea, în limita mijloacelor financiare disponibile (*art. 73 alin. (1) din Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală*).

În același timp, consiliul municipal poate forma servicii publice (*administrative sau tehnice*) ale primăriei municipiului și ale preturilor în principalele domenii de specialitate, potrivit specificului și necesităților locale, în condițiile legii și în limita mijloacelor financiare de care dispune, iar serviciile publice sunt investite cu atribuții proprii și se bucură de o anumită independență în executarea deciziilor

luate de organele centrale de specialitate și autoritățile administrației publice ale municipiului. (*art. 49 și art. 50 din Legea nr. 431 din 19 aprilie 1995 privind statutul municipiului Chișinău*)¹².

În funcție de forma de organizare, serviciile publice pot fi clasificate în trei categorii:

- organe ale administrației publice locale (*consiliul local, primarul*);
- instituții publice (*instituții de învățământ, de asistență medicală*);
- servicii autonome de interes public (*întreprinderile, care beneficiază de o autonomie administrativă și financiară relativă*).

Domeniul serviciilor publice, inclusiv cele locale, din Republica Moldova, în ultimii ani au parcurs o etapă moderată de dezvoltare, atât din punct de vedere organizatoric (*structural*), cât și funcțional (*calitativ*). Or, și această modernizare a fost, însă, rezultatul unor acțiuni sau inițiative conjuncturale și lipsite de continuitate, și nu al unor măsuri planificate strategic, bazate pe un document de politică publică sectorială coerentă. În consecință, raportat la necesitățile și așteptările cetățenilor țării noastre, impactul a fost unul limitat și nesatisfăcător.

În prezent, prin prisma contextului european, dimensiunea socială este foarte importantă, iar rolul decisiv în asigurarea, dezvoltarea și promovarea coeziunii și incluziunii sociale, precum și evitarea excluziunii sociale, a făcut ca, domeniul serviciilor publice, în general, cât și descentralizarea și desconcentrarea acestora, în special, să devină una din preocupările majore ale autorităților administrației publice, atât la nivel central, cât și la nivel local.

În dezideratul integrării în Uniunea Europeană, RM se află într-un moment decisiv privind modernizarea serviciilor publice din perspectiva conceptului de dezvoltare a țării, în particular, necesitatea adoptării unui cadru normativ nou privind reprezentantul Guvernului în teritoriu (*elaborarea unei legi în acest domeniu*) și consolidarea serviciilor desconcentrate și supunerea acestora controlului din partea reprezentantului Guvernului în teritoriu, adoptarea unei noi strategii naționale de descentralizare și elaborare a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia etc., astfel încât să permită accelerarea dezvoltării acestui model reformist în corespundere cu nevoile colectivităților locale și cu standardele europene.

Domnul Victor Mocanu, în articolul său „*Problemele organizării serviciilor publice: cadrul juridic și procedurile de constituire*” invocă că, implementarea unui model european de administrare

¹¹ Flamme M. A. Droit administratif, Vol. 2. Bruxelles: Bruylant, 1989, p. 154.

¹² Legea nr. 431 din 19 aprilie 1995 privind statutul municipiului Chișinău. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 31-32, art. 340. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311666> (Vizitat la: 06.03.2016).

supune schimbări radicale în viața politică, economică, socială. Apropierea administrației publice de necesitățile populației pentru satisfacerea intereselor generale ale comunității prin organizare și prestare de servicii publice atât la scară națională, cât și la nivelul local sunt considerate drept componente de bază ale acestei reforme. În al doilea rând această reformă este neconcepută fără un efort continuu și angajamentul personal, atât al guvernanților cât și al populației. În al treilea rând, pentru ca reforma să fie implementată este nevoie de schimbare a mentalității atât a guvernanților de la nivelul central și cel local, dar și populației din comunitățile locale, la scară națională, deoarece administrația există pentru populație și nu invers.¹³

Din perspectiva aprobării unui cadru normativ nou european privind rolul reprezentantului Guvernului în teritoriu, profesorul Victor Popa specifică că, dat fiind faptul că este vorba de un element al sistemului administrației publice locale, sistem care este constituit din două nivele, administrația centrală și administrația locală, nivele care trebuie să interacționeze între ele în baza unor raporturi de colaborare și legalitate, aceste probleme trebuiesc soluționate numai prin lege.¹⁴

În susținerea aserțiunii expuse mai sus de către profesorul V. POPA, doctorandul Dumitru Florea, în articolul științific „Statutul reprezentantului Guvernului în teritoriu în contextul principiului fundamental al autonomiei locale și standardelor europene” statuează că, cadrul normativ în vigoare, cât și voința limitată a legiuitorului de a purcede la reforma administrativ teritorială a RM, transferul real, de la nivel central la nivel local, a competențelor și responsabilităților administrative și financiare, continuarea procesului de desconcentrare a serviciilor publice și plasarea lor sub controlul unui reprezentant al puterii centrale în teritoriu, face practic irealizabilă implementarea în sistemul administrației publice din RM a instituției reprezentantului Guvernului la nivel local (ex. Prefect — Franța, Italia, România, Voievod - Polonia etc.) cu competențe autentice unei asemenea structuri statale.

Se impune în mod de urgență elaborarea unui proiect de lege cu privire la reprezentantul Guvernului în teritoriu care să prevadă în mod expres statul juridic, atribuțiile, modul de organizare și funcționare, precum și alte raporturi juridice ce decurg din exercitarea funcției respective. Astfel, reprezentantul Guvernului în teritoriu trebuie, *cel puțin*, să fie garantul respectării Constituției, legilor și a altor acte normative, precum și să exercită coordonarea activității generale și controlul activității serviciilor publice desconcentrate ale ministerelor și altor

autorități administrative centrale, organizate la nivel local.¹⁵

În contextul realizării art. 109 alin. (1) și (2) din Constituția RM și dezideratului dezvoltării țării, autoritățile RM prin Legea nr. 68 din 05 aprilie 2012 au aprobat Strategia națională de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2015.¹⁶

Cu toate acestea, chiar dacă autoritățile RM au aprobat aceste documente de politici publice, cu regret, constatăm că acestea, mai degrabă, au fost o măsură mai mult formală, decât de esență, deoarece careva îmbunătățiri semnificative în acest domeniu, din partea autorităților publice locale nu sunt resimțite iar dezideratul descentralizării este supus în permanență unor impedimente și lipsă de acțiuni continue.

De asemenea, constatăm cu stupoare că aceste două documente de politici publice prenotate au expirat, iar autoritățile publice centrale (*Guvernul, Parlamentul etc.*) nici până în prezent nu au elaborat un nou cadru de politici privind descentralizarea, inclusiv a serviciilor publice, din perspectiva dezvoltării țării, preluării standardelor europene și a celor mai bune practici în domeniu.

Mai mult, la data de 6 aprilie 2016, prin Hotărârea Guvernului se aprobă și se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de lege cu privire la modificarea Legii nr. 68 din 5 aprilie 2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2015. Or, cea mai conceptuală modificare este realizată la anul de implementare a documentului, în particular, sintagma „anul 2015” se substituie cu sintagma „anul 2018”.¹⁷

Considerăm, o asemenea abordare statală neprofesională și disperată, precum și lipsă de orice standard de dezvoltare în domeniul descentralizării.

În același timp, art. 47 și art. 5 alin. (2) din Legea nr. 780 din 27 decembrie 2001 privind actele legislative prevede că acțiunea actului legislativ încetează dacă acesta este abrogat, este declarat nul

¹⁵ Florea Dumitru. Statutul reprezentantului Guvernului în teritoriu în contextul principiului fundamental al autonomiei locale și standardelor europene. Chișinău: Editura Lexon, 2014, p. 67.

¹⁶ Legea nr. 68 din 05 aprilie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 143-148, art. 465. [On-line]:

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=344005&lang=1> (Vizitat la: 07.03.2016).

¹⁷ Proiectul de lege cu privire la modificarea Legii nr. 68 din 5 aprilie 2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2015. [On-line]: http://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr2_6_15.pdf (Vizitat la: 08.03.2016).

¹³ Mocanu Victor. *Op. cit.*, p. 1.

¹⁴ Popa Victor. *Op. cit.*, p. 39.

prin hotărâre definitivă a instanței competente, a ajuns la termen, s-a consumat sau a devenit caduc. În cazul în care actul a ajuns la termen, Parlamentul poate interveni pentru a preîntâmpina încetarea acțiunii actului legislativ. Actul legislativ trebuie să fie în concordanță cu principiile de bază ale legiferării, să fie întocmit conform tehnicii legislative și normelor limbii literare și să fie adoptat de autoritatea legislativă.¹⁸

Or, o asemenea creație legislativă o considerăm contrară normelor de tehnică legislativă, deoarece un act legislativ nu poate fi revigorat după ce s-a scurs o perioadă de timp de la încetarea acțiunii acestuia. Încetarea acțiunii acestuia poate fi preîntâmpinată prin mecanismul de intervenție a Parlamentului, și nu prin repunerea în termen.

În acest sens, considerăm judicios ca domeniul descentralizării serviciilor publice să fie reconsiderat și racordat la conceptele și principiile europene privind serviciile publice de interes general definite în Cartea verde din data de 21 mai 2003 privind serviciile de interes general¹⁹ și Cartea albă din data de 12 mai 2004 privind serviciile de interes general²⁰.

Abordarea Comisiei Europene se bazează pe un anumit număr de linii directoare care se regăsesc în politicile sectoriale comunitare, în particular:

- facilitarea apropierei autorităților publice de cetățeni;
- atingerea obiectivelor de serviciu public pe piețele deschise și concurențiale;
- asigurarea coeziunii și accesului universal;
- menținerea unui nivel ridicat de calitate și securitate;
- monitorizarea și evaluarea funcționării serviciilor;
- respectarea diversității serviciilor și situațiilor;
- îmbunătățirea transparenței;
- asigurarea securității juridice.

Sub aspect comparat dezvoltarea serviciilor publice este legat de nivelul concurențial al sistemului (public și privat) și de maturitatea clasei politice în a înțelege rolul și locul serviciilor publice în a satisfacerea interesului comunității.

Prin prisma standardelor constituționale consacrate în constituțiile Germaniei, Danemarcei, Franței, Italiei,

¹⁸ Legea nr. 780 din 27 decembrie 2001 privind actele legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 36-38, art. 210. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313239> (Vizitat la: 08.03.2016).

¹⁹ Cartea verde a Comisiei din 21 mai 2003 privind serviciile de interes general. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52003DC0270> (Vizitat la: 08.03.2016).

²⁰ Cartea albă privind serviciile de interes general. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52004DC0374> (Vizitat la: 08.03.2016).

Greciei, României și Spaniei referitor la serviciile publice, putem releva următoarele aspecte:

- serviciul public este o instituție de rang constituțional, ea are deci o determinare constituțională în care se regăsesc reflectate schimbările intervenite în mai toate statele Europei după cel de-al doilea război mondial, noile realități politico juridice și filozofice;

- într-o Europă care se unește, care se întărește prin unire (este cunoscut principiul *divide et impera* „dezbină și stăpânește”), care se armonizează prin unire, administrația publică, inclusiv serviciul public, instituție de baza a sa, nu pot rămâne în vechile lor tipare. Utilitatea armonizării supranaționale a dreptului rezidă în faptul că ea facilitează considerabil relațiile juridice internaționale.

- majoritatea constituțiilor reglementează instituția serviciului public fie o dată cu materia drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale, serviciul public reprezentând instrumentul prin intermediul căruia sunt transpuse în practică acestea, fie cu ocazia reglementării administrației publice, serviciul public reprezentând dintotdeauna o dimensiune a acesteia.

- sunt consacrate principii care sunt așezate la baza funcționării serviciilor publice, cum ar fi: autonomia, descentralizarea, desconcentrarea, legalitatea, egalitatea tuturor în fața legii și a autorităților publice, etc.

- se regăsesc consacrate constituțional cele două modalități de satisfacere a nevoilor sociale, respectiv cea *publică*, care presupune existența unor agenți publici, calificați, de regula, stabilimente publice, și forma *privată*, prin eminate de utilitate publică.

- se poate vorbi despre acele tradiții constituționale comune, despre un patrimoniu al democrațiilor occidentale care nu poate fi ignorat de statele care acced să fie integrate în structurile occidentale.

În *Franța*, cadrul constituțional din 1946 recunoștea existența colectivităților teritoriale și proteja principiul libertăților administrative prin intermediul consiliilor alese prin sufragiu universal, supunându-se însă controlului delegatului guvernamental al departamentului (*prefectului*). Constituția din 1958 nu a făcut decât să întărească cadrul trasat și sublinia modalitatea în care legea trebuie să determine atât principiile fundamentale ale liberei administrații, cât și competențele și resursele atribuite colectivității.

Consiliul Constituțional francez, în rol de interpret al ultimei hotărâri constituționale, a protejat colectivitățile teritoriale de invazia puterii guvernamentale, atribuind competențe legislative locale privind reglementările ce privesc organizarea și funcționarea lor, capacități efective decizionale, precum și competențe suficiente de extinse.

În ceea ce privește capacitatea decizională, Consiliul Constituțional a subliniat că o condiție minimă pentru a fi asigurată libera administrație a

colectivității teritoriale este existența unui consiliu ales. Pe lângă aceasta, este necesară atribuirea de resurse juridice și financiare adecvate. Resursele financiare, chiar stabilite de lege, trebuie să confere colectivităților teritoriale o limită de manevră suficientă pentru determinarea și utilizarea lor și nu trebuie să obstrucționeze libera lor administrare.

În ceea ce privește competențele, este de datoria Parlamentului să determine competențele statului și ale colectivităților teritoriale, având ca limită conceptul constituțional de „*libera administrație*”, care cere o sferă minimă de afaceri proprii ale colectivității și, în concordanță cu prerogativele statului, asupra actelor colectivităților teritoriale, înfăptuite de către delegații guvernului în teritoriu.

Există trei tipuri de colectivități teritoriale: **regiuni (21)**, **departamente (96)** și **orașe (3621)**. Regiunile au devenit instituții autonome doar din 1982, în ansamblul unei politici de descentralizare administrativă concretizată în prevederi diverse între anii 1982 și 1988. Regiunea se caracterizează fundamental ca instituție de programare.

Planul regional este elaborat de către regiune în urma consultării colectivităților locale din teritoriul sau și a forțelor sociale. El definește obiectivele de dezvoltare economică, socială și culturală pe termen mediu.

Regiunea mai semnează contracte de plan cu statul, cu scopul de a conjuga planul național cu cel regional, mai ales în privința dezvoltării activităților productive, de formare și cercetare, de protecția mediului și de dezvoltarea culturală.

Departamentul, ca și, regiunea - rezultă a fi atât colectivitate teritorială având expresie politică autonomă într-un consiliu ales prin sufragiu universal și cu un executiv condus de Președintele de Consiliu (*până în 1982 funcția executivă era în mana prefectilor*), cât și împărțire teritorială a puterii guvernamentale centrale prin intermediul prefectului (*departamental și regional*). Departamentul posedă puteri sporite în domeniul transportului, al învățământului, al infrastructurii, dar mai ales al asistenței socio-sanitare.

Prefectul, care până în 1982 acționa în numele statului, exercita o adevărată și proprie tutelă asupra deciziilor instituțiilor locale, iar aceste decizii nu deveneau executive până ce nu aveau aprobarea prefectului însuși. Începând cu 1982, odată cu legea de descentralizare administrativă, această tutelă s-a diminuat, deoarece decizia instituției locale nu mai are nevoie de aprobarea prefectului pentru a deveni executivă, iar prefectul poate deferi această decizie magistraturii administrative, pentru ca aceasta să o examineze și după caz, să o declare ilegală. Prefectul își exercită autoritatea numai asupra serviciilor publice desconcentrate ale ministerelor și altor organe centrale constituite la nivel regional și departamental. Controlul administrativ general asupra actelor

autorităților publice locale este numai de legalitate, *nu și de oportunitate*, se exercită numai ulterior activității verificate și se înfăptuiește de prefect (comisar) prin sesizarea tribunalului administrativ competent.

Cu alte cuvinte, prefectul este singurul titular al autorității de stat și reprezentant al șefului statului, al primului ministru și a fiecărui ministru de resort în teritoriu, conducând serviciile publice desconcentrate ale ministerelor, este responsabil cu ordinea publică, organizarea alegerilor și cu situațiile de urgență.²¹

Orașele, care în Franța sunt mai mult de 36.000, prezintă dimensiuni ceva mai diverse. Competențele formale rămân aceleași în toate orașele. Acestea le-au fost atribuite, începând cu 1982, o serie de noi competențe transferate de la stat, în particular licențele de construcție și urbanism, ele exercitând puterea administrativă în medii diverse ale vieții locale. Orașul se caracterizează, în concluzie, ca o instituție dedicată exercitării puterii autorizate, mai ales în domeniul urbanistic și ca gestionar de servicii chiar și pentru terți (*departament*).

O discuție specială merită de atras asupra controalelor statului asupra activității societății de economie mixtă locală (în continuare - SEML), care aparțin prefectului. În special, în momentul constituirii unei SEML, este de datoria prefectului să judece legalitatea acestei înființări și a activității ce-i este încredințată. În timpul existenței sale, este de datoria prefectului să controleze legalitatea oricărei convenții stipulate între colectivitățile teritoriale și SEML și să verifice o întreagă serie de documente pe care SEML trebuie să i le aducă la cunoștință, în particular:

- deliberările Consiliul de Administrație și ale Adunării Generale;
- contractele stipulate;
- bilanțurile anuale.

Dacă prefectul ar descoperi, din parcurgerea acestor documente, pericole relevante pe plan financiar pentru colectivitățile teritoriale participante, atunci ar putea recurge la judecătorul contabil sau la camera regională de conturi, care, pe lângă faptul că și expune părerea în aceste cazuri, acesta posedă facultatea de a exercita controlul bunului mers al gestiunii oricărei SEML.

Formele de gestiune a serviciilor publice franceze se împart în trei categorii principale:

- formele de gestiune directă ale colectivităților teritoriale;
- formele de gestiune delegată;
- formele de gestiune mixtă.

În **Germania**, organizarea federală a statului prevede prezența a trei nivele distincte: federație, landuri (*state membre*) și diverse tipuri de colectivități teritoriale.

²¹ Alexandru Ioan. Drept administrativ comparat. București: Lumina Lex, 2003, p. 111.

Art. 28 al Constituției afirmă un principiu esențial pentru sistemul autonomiilor locale germane: dreptul comunităților de a-și reglementa autonom toate chestiunile relative la propria colectivitate locală. Acest principiu se înserează în logica mai amplă a organizării federale germane, bazată pe conceptul de subsidiaritate, care vede în nivelul local cel mai adecvat mod de garantare a condițiilor adecvate de viață pentru cetățeni. Serviciile pe care instituțiile locale și în particular primăriile le furnizează propriilor cetățeni, reintră în ansamblul a două tipuri diferite de atribuții: obligatorii și facultative.

Primul tip de atribuții sunt reglementate de Federație sau de State și exercițiul lor concret reintră totuși, în sfera plinei responsabilități a instituției locale. Această responsabilitate, nu poate în nici un fel să fie delegată către terți. Astfel, este necesar ca obiectul de activitate să fie conform interesului colectiv și ca acest interes să nu poată fi satisfăcut mai bine în alt mod.

Al doilea tip de atribuții, a căror mărime și definire sunt delimitate doar de legile statului, sunt în schimb legate de activitatea cu caracter comercial (distribuirea apei, furnizarea energiei, transporturi publice etc.), pe care instituția publică poate decide să le pună sub propria responsabilitate directă sau s-o cedeze la terți.

Formele de gestiune a serviciilor publice de competența instituțiilor locale, sunt:

- regie directă
- regie cu capital mixt (*gestiune garantată*)
- societăți private (*proprietate a municipalității*)

Prima (*regia directă*) este un adevărat și propriu organ al instituției locale, lipsită de personalitate juridică și fără o contabilitate distinctă, asimilabilă formei de gestiune în economia italiană.

A doua (*regia cu capital mixt*), chiar dacă nu are personalitate juridică distinctă în raport cu cea a instituțiilor locale, are o contabilitate separată de cea a instituției al cărui organ este și urmărește regulile contabilității comerciale. Rezultatul net al activității este inserat în bilanțul comunal. Activitatea organelor conducătoare este supusă controlului unui organ de supraveghere separat, prin intermediul căruia instituția locală își exercită propria influență. Aspectele relevante ale gestiunii acestui tip de întreprindere rămân sub controlul instituției locale, în particular, politica salarială.

A treia este o societate privată sub toate aspectele, a cărei proprietate este deținută de municipalitate. Ea poate avea forma societății pe acțiuni sau a societății cu răspundere limitată. Gestionarea personalului, ca și raporturile cu terții, reintră în sfera normală a dreptului comun.

Se poate spune că intră fără nici o îndoială în forma de gestiune garantată a serviciilor publice locale, în sensul că responsabilitatea pentru furnizarea serviciului depinde de un organ din plin inserat în structura ierarhică proprie organizării instituției locale,

organizarea în general stabilită rigid de dispoziții normative, cu caracter legislativ sau regulamentar.

Prin urmare, colectivitățile locale germane se bucură, mai ales în virtutea principiilor de bază ale organizării federale a Statului exprimate în Constituție, de un grad de autonomie greu de atins de alte țări europene. Această autonomie are rădăcini istorice în statele germane și e bazat pe dreptul natural de comunitate. Tradiția istorică de autogovernare comunală se găsește în zilele noastre în Germania în protecția, prin Constituție, a autonomiei locale și a formei de cooperare, ca și în afirmarea principiului de subsidiaritate ca principiu fundamental al reglementării raporturilor între diversele nivele din guvern. Rezultatul necesar al acestor puncte de plecare a fost extrema diversificare a formelor organizatorice proprii ale colectivităților locale, datorate în mare parte și competențelor legislative ale landurilor.

În ceea ce privește tendințele, acestea prevăd trecerea continuă de la forme de gestiune directă a serviciilor la forme de gestionare delegată la întreprinderi comunale, societăți pe acțiuni sau cu răspundere limitată. Se mai afirmă și tendința de transformare din întreprinderi autonome comunale în societăți cu răspundere limitată, în scopul exploatării flexibilității organizatorice și antreprenoriale, garantată de instrumentele dreptului comun.

În *Anglia*, actuala organizare a teritoriului Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord prezintă un oarecare grad de diversificare, dacă se iau în considerare regiunea Galeza și a Angliei, sau teritoriile Scoției și Irlandei de Nord.

Marea Britanie nu are o Constituție unitară, sistematizată și integral scrisă în care să fie prevăzută și garantată autonomia locală sau descentralizarea, așa cum întâlnim în cazul noilor constituții sau a celor revizuite din cadrul statelor europene continentale, mai ales în cadrul legilor fundamentale adoptate în ultima perioadă.

Textul normativ de referință pentru definirea sistemului britanic al autonomiei locale este Legea administrației publice locale din 1970, a cărei aplicare a început în 1974. Această prevedere se înscrie în tradiția de autonomie locală tipică

În primul rând, parlamentul britanic stabilește sau modifică, oricând și fără nici o îngădire constituțională, raporturile dintre puterea centrală și cea din teritoriu, recunoscând existența unei „*guvernări locale*”, echivalentul european al autonomiei, consacrate legal, concomitent cu dreptul de control al statului, prin intermediul administrației și a justiției, asupra actelor autorităților locale.

În al doilea rând, nu există o reglementare de principiu care să atribuie autorităților locale o competență generală, cadru, în problemele de interes local ale comunității ci numai împuterniciri special conferite acestora pe domenii de activitate în baza legii scrise sau a cutumei (obiceiului) locale, ori chiar a

unor reglementări proprii locale în probleme de strict interes local neprevăzute în conținutul legilor, dar recunoscute de puterea centrală.

În al treilea rând, guvernul acționează în raporturile sale cu administrația locală, numai în limitele puterilor (atribuțiilor) conferite de parlament prin lege oricând modificabilă de către legislativ.

În al patrulea rând, depășirea competenței încredințate de parlament executivului central sau celui local este sancționată, cu nevalabilitatea actului juridic administrativ emis.

Toate aceste limitări legislative și chiar în condițiile absenței unor prevederi constituționale în materie, totuși în Marea Britanie există o reală, profundă și originală autoguvernare locală similară autonomiei locale continentale în gestionarea serviciilor publice și rezolvarea problemelor de interes local de către autoritățile locale comunitățile respective.²²

Studierea experienței internaționale, și în special a celei din țările UE, ne permite să considerăm că politicile privind desconcentrarea și descentralizarea serviciilor publice din perspectiva conceptului de dezvoltare a Republicii Moldova trebuie să urmărească, cel puțin, următoarele direcții:

- organizarea serviciilor publice desconcentrate și descentralizate în conformitate cu cerințele populației;
- introducerea standardelor de calitate (a indicatorilor de performanță) care să permită monitorizarea și evaluarea serviciilor publice locale;
- armonizarea legislației cu privire la sistemul de subvenții pentru sectorul serviciilor publice locale cu legislația UE în domeniu și la perfecționarea sistemului de tarify;
- liberalizarea pieței serviciilor publice locale și excluderea din legislație a tuturor obstacolelor instituționale care împiedică investițiile private în infrastructura aferentă utilităților publice;
- promovarea relațiilor contractuale echilibrate, orientate spre performanță, bazate pe noțiunea controlului delegat;
- descentralizarea procedurilor de eliberare a actelor permissive;
- elaborarea metodologiilor de monitorizare și evaluare a performanțelor serviciilor publice locale;
- declanșarea și extinderea procesului de desconcentrare în conformitate cu principiul subsidiarității, limitând aria de intervenție a Guvernului la nivel local numai pentru cazurile în care anumite servicii publice, programe sau proiecte nu pot fi realizate cu resurse locale și de către autoritățile publice locale;
- extinderea gestiunii serviciilor publice locale bazată pe contracte de concesiune și contracte de

parteneriat public-privat, promovarea privatizării operatorilor furnizori/prestatori ai serviciilor publice locale și atragerea investițiilor private în dezvoltarea și modernizarea sistemelor locale de utilități publice;

- redimensionarea competenței reprezentantului Guvernului în teritoriu referitor la controlul serviciilor publice desconcentrate;

- întocmirea și aplicarea Cartei serviciilor publice locale în care să se publice standardele de calitate și monitorizare pentru fiecare tip de serviciu public local;

- introducerea la nivelul operatorilor serviciilor publice locale a sistemului de management de mediu ISO 14.001, etc.

Considerăm esențial că dezvoltarea unei administrații locale capabile să furnizeze servicii publice de calitate și eficiente trebuie obligatoriu să precedă de promovarea, inițierea și finalizarea cu succes a reformei administrativ teritoriale.

Procesul de descentralizare și desconcentrare trebuie susținut printr-un proces politic și legislativ profesionist, participativ și consultativ, care să implice toți actorii, Guvernul, Parlamentul, administrația publică locă și societatea civilă, și care să țină cont de experiența internațională relevantă.

În conceptul de dezvoltare a țării trebuie să se contureze o reconfigurare fundamentală a sistemului de furnizare a serviciilor publice care să includă o mai mare autonomie financiară și legături mai strânse între sectorul public și privat în furnizarea serviciilor, pentru a asigura un nivel mai înalt de eficiență și de responsabilitate față de cetățean. Acest lucru va implica implementarea unui cadru instituțional legal nou, agreeat politic și coerent, printr-un program solid de creștere a capacității și autonomiei locale pentru exercitarea noilor competențe.

Bibliografie:

1. Popa V. Studiu privind Efectele descentralizării: Rolul reprezentantului Guvernului în unitățile administrativ-teritoriale. Chișinău: Editura TISH, 2008. 70 p.
2. Larangé Alain. La déconcentration. Paris: L.G.D.J, 2000. x + 116 p.
3. Boștinariu Victor. Despre descentralizare – modelul francez. [On-line]: <http://victorbostinaru.ro/resurse/Descentralizare-ModelulFrancez.pdf> (Vizitat la: 04.03.2016).
4. Marcou Gérard. Experiența franceză în regionalizare: descentralizarea regională în statul unitar. [On-line]: <http://altera.adatbank.transindex.ro/pdf/9/002.pdf>. (Vizitat la: 04.03.2016).
5. Mocanu Victor. Problemele organizării serviciilor publice: cadrul juridic și procedurile de constituire. [On-line]: www.moldova.org (Vizitat la: 04.03.2016).

²² Coman Kund Liviu. Sisteme administrative europene: manual pentru specializarea universitară administrație publică. Sibiu: Editură Tribuna, 2003, p. 104-106.

6. Flamme M. A. Droit administratif. Vol. 2. Bruxelles: Bruylant, 1989. vii + 264 p.
7. Florea Dumitru. Statutul reprezentantului Guvernului în teritoriu în contextul principiului fundamental al autonomiei locale și standardelor europene. Chișinău: Editura Lexon, 2014.
8. Proiectul de lege cu privire la modificarea Legii nr. 68 din 5 aprilie 2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2015. [On-line]: http://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr26_15.pdf (Vizitat la: 08.03.2016).
9. Cartea albă privind serviciile de interes general. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52004DC0374> (Vizitat la: 08.03.2016).
10. Alexandru Ioan. Drept administrativ comparat. București: Lumina Lex, 2003. 351 p.
11. Coman Kund Liviu. Sisteme administrative europene: manual pentru specializarea universitară administrație publică. Sibiu: Editură Tribuna, 2003. iii + 174 p.
12. Carta europeană a autonomiei locale din 15 octombrie 1985, semnată la Strasbourg, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1253 din 16 iulie 97. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 48. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=307667> (Vizitat la: 03.03.2016).
13. Constituția Republicii Moldova din data de 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78, art. 140. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496> (Vizitat la: 03.03.2016).
14. Legea nr. 431 din 19 aprilie 1995 privind statutul municipiului Chișinău. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 31-32, art. 340. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311666> (Vizitat la: 06.03.2016).
15. Legea nr. 780 din 27 decembrie 2001 privind actele legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 36-38, art. 210. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313239> (Vizitat la: 08.03.2016).
16. Legea nr. 123 din 18 martie 2003 privind administrația publică locală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 49, art. 211. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312746> (Vizitat la: 03.03.2016).
17. Cartea verde a Comisiei din 21 mai 2003 privind serviciile de interes general. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52003DC0270> (Vizitat la: 08.03.2016).
18. Legea nr. 435 din 28 decembrie 2006 privind descentralizarea administrativă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 29-31, art. 91. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=32138> (Vizitat la: 03.03.2016).
19. Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 32-35, art. 116). [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312746> (Vizitat la: 03.03.2016).
20. Legea nr. 68 din 05 aprilie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 143-148, art. 465. [On-line]: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=344005&lang=1> (Vizitat la: 07.03.2016).

Copyright©FLOREA Dumitru, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

MD 2009, Chișinău, Republica Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60.
Universitatea de Stat din Moldova.
E-mail: florea.dumitru@yandex.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 430-434.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 07. 06. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**MIT ODER OHNE RUSSLAND?
DIE KLEINE REPUBLIK MOLDAU MUSS SICH BALD ENTSCHEIDEN¹**

**WITH OR WITHOUT RUSSIA?
THE SMALL REPUBLIC OF MOLDOVA HAS TO DECIDE SOON**

**С РОССИЕЙ ИЛИ БЕЗ? НЕБОЛЬШАЯ РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА ДОЛЖНА
В БЛИЖАЙШЕЕ ВРЕМЯ ПРИНЯТЬ РЕШЕНИЕ**

**CU SAU FĂRĂ RUSIA?
MICA REPUBLICA MOLDOVA TREBUIE SĂ DECIDĂ ÎN CURÂND**

STRATIEVSKI Dmitri* / STRATIEVSCHI Dmitrii / СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий

ABSTRACT:

WITH OR WITHOUT RUSSIA?

A SMALL REPUBLIC OF MOLDOVA HAS TO DECIDE SOON

The Republic of Moldova has long been considered as an „exemplary pupil” among all post-Soviet states that support friendly relations with the EU. Western-oriented elites were in the majority. Relations with Russia were characterized from the perspective of pragmatism.

Foreign policy factors, such as the Ukrainian crisis and the growing confrontation between the West and the East, as well as internal political instability (banking scandal and the strong polarization in society) led to the fact that Moldova can be rather called a „problem child” today.

Three external forces, like Romania, Russia and the United States are fighting for influence in the country. Public peace is fragile. Protracted conflicts in the „pro-Western” and „pro-Russian” camp ahead of presidential elections are determined not by differences of party programs and vision for the future but by the personal struggle between politicians.

Key words: *Moldova, Russia, the EU, Romania, the crisis, migration, the presidential election.*

JEL Classification: F29, K33.

**REZUMAT
CU SAU FĂRĂ RUSIA?
MICA REPUBLICA MOLDOVA TREBUIE SĂ DECIDĂ ÎN CURÂND**

Republica Moldova a fost mult timp considerată un „elev model” printre țările post-sovietice, prietenoase UE. Elitele, orientate spre Occident, erau majoritare. Relațiile cu Rusia au fost caracterizate prin pragmatism.

¹ Published in: IPG - Internationale Politik und Gesellschaft, 06.06.2016 [on-line:] <http://www.ipg-journal.de/kommentar/artikel/mit-oder-ohne-russland-1461/> Mit freundlicher Genehmigung der IPG-Redaktion.

* Dr. **STRATIEVSKI Dmitri** — Politologe und Historiker, stellvertretender Vorsitzender des Osteuropa-Zentrums Berlin e. V. (Berlin, Bundesrepublik Deutschland). / **STRATIEVSKI Dmitri** — PhD in History, Deputy Director of the Center for the Study of Eastern Europe in Berlin OEZB e.v. (Berlin, The Federal Republic of Germany). / **STRATIEVSCHI Dmitrii** — Doctor în istorie, Vicedirector al Centrului de studii a Europei de Est din Berlin OEZB e.v. (Berlin, Republica Federală Germania). / **СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий** — Доктор исторических наук, заместитель директора Центра изучения Восточной Европы в Берлине OEZB e.v. (Берлин, Федеративная Республика Германия).

Factorii de politică externă, cum ar fi criza ucraineană și confruntarea tot mai mare între Occident și Orient, precum și instabilitatea în politica internă (scandalul bancar și polarizarea puternică în societate) a condus la faptul că astăzi Moldova poate fi mai degrabă numită un „copil-problemă”.

Trei forțe externe, România, Rusia și Statele Unite se luptă pentru influență în țară. Pacea publică este fragilă. Conflictele de lungă durată în taberele „pro-occidentală” și „pro-rusă” în prajma alegerilor prezidențiale sunt motivate nu din cauza diferențelor de programe de partid și de viziuni diverse privind viitorul țării, ci din cauza luptei personale dintre politicieni.

Cuvinte cheie: Moldova, Rusia, UE, România, criza, migrația, alegerile prezidențiale.

JEL Classification: F29, K33.

CZU 327.8

РЕЗЮМЕ:

С РОССИЕЙ ИЛИ БЕЗ?

НЕБОЛЬШАЯ РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА ДОЛЖНА РЕШИТЬ В БЛИЖАЙШЕЕ ВРЕМЯ

Республика Молдова долгое время считалась «образцовым учеником» в кругу постсоветских государств, дружественных ЕС. Ориентированные на Запад элиты были в большинстве. Отношения с Россией характеризовались прагматизмом.

Внеинполитические факторы, такие как украинский кризис и растущая конфронтация между Западом и Востоком, а также внутривнутриполитическая нестабильность (банковский скандал и сильная поляризация в обществе) привели к тому, что Молдову сегодня можно скорее назвать «проблемным ребенком».

Три внешних силы, Румыния, Россия и США, борются за влияние в республике. Общественный мир хрупок. Затяжные конфликты в «прозападном» и «пророссийском» лагере в преддверии президентских выборов обусловлены не различиями партийных программ и видением будущего, а личным противоборством политиков.

Ключевые слова: Молдова, Россия, ЕС, Румыния, кризис, миграция, президентские выборы.

JEL Classification: F29, K33.

УДК 327.8

ZUSAMMENFASSUNG:

MIT ODER OHNE RUSSLAND?

DIE KLEINE REPUBLIK MOLDAU MUSS SICH BALD ENTSCHEIDEN

Die Republik Moldau galt lange Zeit als Musterschüler unter den EU-freundlichen postsowjetischen Staaten: westorientierte Eliten waren in der Mehrheit, zugleich war das Verhältnis zu Russland durch Pragmatismus gekennzeichnet.

Die außenpolitischen Faktoren wie die Ukraine-Krise und zunehmende Konfrontation zwischen West und Ost sowie innenpolitische Instabilität (Bankenskandal und starke Polarisierung der Gesellschaft) trugen dazu bei, dass Moldau heute eher als Sorgekind zu bezeichnen wäre.

Drei Mächte, Rumänien, Russland und die USA, ringen um Einfluss in der Republik. Der gesellschaftliche Frieden ist brüchig. Die Grabenkämpfe im „pro-westlichen“ und im „pro-russischen“ Lager sind im Vorfeld der Präsidentschaftswahlen nicht durch die Differenzen in der Parteiprogrammatik und Zukunftsvision, sondern durch die persönlichen Rivalitäten bestimmt.

Stichwörter: Moldau, Russland, EU, Rumänien, Krise, Migration, Präsidentschaftswahlen.

JEL Classification: F29, K33

Wenn Moldau in der deutschen Berichterstattung überhaupt erwähnt wird, dann nennt man die ehemalige Sowjetrepublik zwischen der Ukraine und Rumänien häufig „das Niemandsland“ oder das „Armenhaus Europas”,

oder es wird in einem Zug mit dem Transnistrien-Konflikt erwähnt.

Oberflächlich betrachtet verfügt Moldau über die typischen Schwächen der postsowjetischen Entwicklung: Vormacht der Oligarchen,

Korruption, Schaufensterpolitik der Parteien, Elend der Bevölkerung. Zugleich zeigt das moldauische Modell wichtige Besonderheiten auf. Es ist im Gegensatz zu beinahe allen Nachfolgestaaten der Sowjetunion eine parlamentarische Republik. Der Staatspräsident hat eingeschränkte Kompetenzen und wird im Parlament gewählt. Die militärische Blockfreiheit ist in der Verfassung verankert. Diese Neutralitätsprämisse mindert eine für den postsowjetischen Raum typische Konfliktlinie in der Gesellschaft: für oder gegen die NATO. Moldau ist der einzige Staat der Gemeinschaft Unabhängiger Staaten (GUS), der das Freihandelsabkommen und den visumfreien Verkehr mit Ost und West hat. Die Beilegung des „eingefrorenen“ Transnistrien-Konflikts im Rahmen des „5+2“-Formats gilt als beispielhaft. Im Gegensatz zu den anderen Kriegsherden der 1990er Jahre im ehemaligen Sowjetgebiet (Abchasien, Berg-Karabach und Südossetien) fallen hier seit 1992 keine Schüsse mehr. Der Landstrich am linken Dnister-Ufer ist zwar in den moldauischen Staatsverband nicht wieder eingegliedert worden, die zwischenmenschliche Kommunikation und der Handel funktionieren jedoch einwandfrei. Die Kontrolle an der „Grenze“ dauert nur wenige Minuten. Die Waren aus Tiraspol, der Hauptstadt Transnistriens, werden auf dem europäischen Markt unter dem moldauischen Landeskennzeichen verkauft.

Erfolgsmodell der Östlichen Partnerschaft

Lange zählte Moldau als Erfolgsmodell der Östlichen Partnerschaft: mit der Westorientierung seiner Eliten und dem Pragmatismus im Verhältnis zu Russland. Sowohl die (formell) kommunistisch als auch die liberal geführten Regierungen fuhren einen klaren prowestlichen Kurs. Die Verhandlungen und die anschließende Unterzeichnung des Assoziierungsabkommens mit der EU verliefen im Gegensatz zu Georgien und der Ukraine unkompliziert. Moldau ist Mitglied in der von Kiew initiierten Moskaukritischen Organisation für Demokratie und Wirtschaftsentwicklung (GUAM). Der Kreml reagierte darauf mit einem Einfuhrstopp für moldauische Agrarprodukte. Zugleich wurden bis zu 750 000 moldauische Gastarbeiter in Russland von den Einwanderungsbehörden relativ entgegenkommend behandelt.

Moskau hat die angestrebte Westbindung Chișinăus de facto akzeptiert und nur gelegentlich die Muskeln spielen lassen.

Nur 22 000 Moldauer wurden in den vergangenen Jahrzehnten mit einem Einreiseverbot nach Russland belegt, ohne medial begleitete Schau-Abschiebeaktionen, wie es bei den Georgiern der Fall war. Moskau hat die angestrebte Westbindung Chișinăus de facto akzeptiert und nur gelegentlich die Muskeln spielen lassen. Eine rote Linie für den Kreml wäre die Aufhebung des Neutralitätsstatus Moldaus oder die konkreten politischen Schritte in Richtung Vereinigung mit Rumänien.

Krise seit 2014

Doch seit zwei Jahren befindet sich das Land in einer Krise. Zwei Ereignisse im Jahr 2014 erschütterten die Moldauer bis tief ins Mark. Erstens gewannen die pro-russischen Sozialisten unter Igor Dodon die Parlamentswahlen (im Jahr 2010 hatten sie an den Wahlen gar nicht teilgenommen). Die Kommunisten erhielten nur die Hälfte der Stimmen von 2010. Die Gründung der russlandtreuen Koalition wurde nur durch das Ausscheiden von „Unsere Partei“ von Renato Usatii aus dem Rennen nach Vorwurf der Auslandsfinanzierung verhindert. Kurz vor dem Wahltermin lag diese russlandfreundliche Bewegung in Umfragen weit über die Fünf-Prozent-Hürde. Usatii flüchtete nach Moskau, kehrte allerdings später zurück und gewann die Bürgermeisterwahl in Belz, der zweitwichtigsten Stadt Moldaus. Die Sozialisten bildeten die größte Oppositionsfraktion und brachten die Arbeit der pro-westlichen Regierung weitgehend zum Erliegen. Binnen 18 Monaten bekleideten sechs Politiker das Amt des Ministerpräsidenten – so viele wie nie zuvor.

Der zweite Krisenbeschleuniger war der größte Bankenskandal in der Geschichte des Landes. Knapp eine Milliarde US-Dollar an öffentlichen Geldern wurden veruntreut. Das sind 12,5 Prozent des Bruttoinlandsprodukts oder 25 Prozent des Haushalts. Sie wurden mithilfe von später pleitegegangenen Banken vermutlich ins Ausland gebracht. Dieser Skandal traf jeden Moldauer und jede Moldauerin hart: Die Landeswährung Lei wurde stark abgewertet, die Gehälter wurden gekürzt und die Lebenshaltungskosten stiegen spürbar an. Die Ermittlungen waren lückenhaft. Parallel zum Auftrag an das britische Audit-Unternehmen

Kroll, die Finanzlage der Nationalbank zu überprüfen, wurde der ehemalige Ministerpräsident Vlad Filat wegen des Verdachts auf Korruption festgenommen. Diese Schritte wirkten alles andere als beruhigend.

Die Wut der Bevölkerung richtete sich vor allem gegen Vladimir Plahotniuc, den reichsten Mann Moldaus, graue Eminenz der moldauischen Politik und Strippenzieher der jetzigen Regierung. Die beiden Oppositionsschwergewichte, das pro-russische Lager (Sozialisten und „Unsere Partei“) und die pro-europäische Bürgerplattform „Gerechtigkeit und Wahrheit“ (Zusammenschluss von EU-orientierten Mitte-Rechts-Politikern) brauchten jedoch viel Zeit, um die Bevölkerung zum Protest zu motivieren. Erst im September 2015 formierten sich im Zentrum Chișinău gleich zwei Protestcamps – ein Novum für den GUS-Raum. Der Widerstand blieb durchweg friedlich – bis auf eine eher symbolische Erstürmung des Parlamentsgebäudes nach der „Nacht-und-Nebel“-Regierungsbildung um Plahotniucs Vertrauten Pavel Filip im Januar 2016.

Außenpolitische Zwickmühle

Außenpolitisch geriet Moldau in den Jahren 2014/2015 in eine Zwickmühle. Nach dem Machtwechsel in der Ukraine blockierte Kiew die russischen Transporte für das abtrünnige Transnistrien. Der transnistrische Präsident, Jewgenij Schewtschuk, selbst ein ethnischer Ukrainer, nahm daraufhin Abstand von seiner Versöhnungspolitik und bekräftigte den Wunsch, der Russischen Föderation beizutreten. Moskau führte neue Handelsbeschränkungen gegen moldauische Wein- und Obst-Exporte ein. Gleichzeitig zeigte sich Brüssel enttäuscht.

Das gute Verhältnis ihres Landes zu Russland ist für viele moldauische Familien eine Frage der Existenz.

Die beiden Protestbündnisse haben zwar unterschiedliche Gründe für ihren Protest. Was sie eint, ist jedoch die Ablehnung des „Systems Plahotniuc“ und die damit verbundene grassierende Korruption und Perspektivlosigkeit der Menschen. Das ermöglichte einen provisorischen Schulterschluss zwischen den beiden Gruppen. Sie fordern vorgezogene Parlamentswahlen und werden darin von 58 Prozent der Moldauer unterstützt (Umfrage vom Februar 2016). Die Regierung gibt dem Druck angeblich nach: Laut Informationen aus

Parlamentskreisen sollte im Staatshaushalt ein Ausgabeposten für Wahlen bereits eingeplant werden. Was die beiden Lager trennt, ist die geopolitische Präferenz. Die Sozialisten prangern die Westorientierung der Regierung an und kritisieren die EU-Annäherung als einen Weg, der nur zu einer weiteren Verschlechterung der wirtschaftlichen Lage führe. Das gute Verhältnis ihres Landes zu Russland ist für viele moldauische Familien eine Frage der Existenz. Die pro-europäischen Bewegungen können dagegen weniger punkten. Die größten Errungenschaften der Liberalen, das Abkommen mit der EU und die Aufhebung der Visumpflicht für die moldauischen Staatsbürger, erwiesen sich aus Sicht vieler Wähler als zwiespältig. Die Exporte nach Russland gingen um 50 Prozent zurück. Seit der Aufhebung der Visumpflicht 2014 haben bereits über 124 000 Menschen das Land verlassen; ein Drittel davon ist im Alter zwischen 18 und 25 Jahren. Zwei Drittel der Studierenden mit moldauischem Pass bleiben nach Beendigung ihres Auslandsstudiums in der EU.

Geopolitischer Spielball

Brüssel hat heute nicht die besten Karten. Der EU-Assoziierungsvertrag ist noch nicht in Kraft getreten. Die Reformverpflichtungen der moldauischen Regierung sind gegenwärtig nicht bindend, da das Abkommen zum Teil zehnjährige Umsetzungsfristen vorsieht. In Moldau hat Brüssel als politischer Akteur enge Spielräume. Drei Mächte, Rumänien, Russland und die USA, ringen um Einfluss in der Republik. In der regierungskritischen Presse kursiert das Projekt „Unirea-2018“, ein Masterplan der Nationalliberalen Partei Rumäniens zur Eingliederung Moldaus, dessen Echtheit nicht nachgewiesen wurde. Das spielt dem pro-russischen Lager in die Hände: 2015 sprachen sich 82 Prozent der Befragten gegen eine Zwangsvereinigung aus. Allen Umfragen zufolge würden die Parteien von Dodon und Usatii als Sieger aus den Wahlen hervorgehen. Deren Parlamentsmehrheit soll aber kein Aus für die Westorientierung bedeuten. Im Jahr 2016 mäßigte die linke Opposition ihre antiwestliche Rhetorik deutlich. Die jüngste Geschichte belegt das leichte Abrücken der Politiker von der Russland-Nähe nach ihrem Wahlsieg. Ein Beispiel dafür ist der ehemalige moldauische Präsident Wladimir Woronin.

Zäsur Präsidentschaftswahl

Eine wichtige Zäsur in der Weiterentwicklung Moldaus wird die mögliche Präsidentschaftswahl im Oktober 2016 sein. Das Verfassungsgericht eröffnete die Option einer direkten Wahl des Staatsoberhauptes. Usatii, der wegen Altersbeschränkung nicht kandidieren darf, rief die Opposition auf, diesen Beschluss anzufechten und die parlamentarische Republik zu retten. Dies wäre zwar rechtlich möglich, doch Usatii fand keine Unterstützung dafür. In der russlandfreundlichen Parteienlandschaft entstand dadurch ein Konflikt: Dodon akzeptiert das Urteil und weist somit Usatii in die Schranken. In der EU-orientierten Oppositionsflanke entflammt der Kampf zwischen zwei aussichtreichen Kandidaten: dem Sprecher der Bürgerplattform

Andrei Năstase und der ehemaligen Bildungsministerin Maia Sandu, deren Programme keine signifikanten Unterschiede aufweisen. Die Aufstellung eines gemeinsamen Kandidaten ist dennoch erst mal vom Tisch.

Copyright©STRATIEVSKI Dmitri, 2016.

Kontakte / Contacte / Contacts / Контакты:

Center for the Study of Eastern Europe in Berlin OEZB e.v.

Ruschestr. 103 - Haus I - 10365 Berlin, The Federal Republic of Germany.

E-mail: stratievski@gmx.de

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 3, Volume 11, Pages 435-438.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 15. 07. 2016 | Accepted: 15.08. 2016 | Published: 30.09. 2016

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**ОТНОШЕНИЕ РОССИЙСКИХ МУСУЛЬМАН К Т.Н. «ИСЛАМСКОМУ ГОСУДАРСТВУ»
И ОПЕРАЦИИ ВОЗДУШНО-КОСМИЧЕСКИХ СИЛ РОССИИ В СИРИИ***

**THE ATTITUDE OF RUSSIAN MUSLIMS TO THE SO-CALLED „ISLAMIC STATE”
AND OPERATION OF AIR AND SPACE FORCES OF RUSSIA IN SYRIA**

**ATITUDINEA MUSULMANILOR RUȘI FAȚĂ DE AȘA-NUMITUL „STAT ISLAMIC”
ȘI OPERAREA FORȚELOR AERIENE ȘI SPAȚIALE ALE RUSIEI ÎN SIRIA**

AMELINA Iana / AMELINA Yana / АМЕЛИНА Яна**

ABSTRACT:

**THE ATTITUDE OF RUSSIAN MUSLIMS TO THE SO-CALLED „ISLAMIC STATE”
AND OPERATION OF AIR AND SPACE FORCES OF RUSSIA IN SYRIA**

The article considers the issue of the relation of the so-called Russian Muslims „Islamic state” in connection with the operation of Russian air and space forces in Syria.

The author believes that the attitude of Russian Muslims to the true Islamic state (Caliphate) differs fundamentally from their attitude to the so-called „Islamic State” (a terrorist organization banned in Russia) and the extent of their alleged support for terrorists is too exaggerated in the West, most likely a PR and outreach purposes.

Keywords: muslims, Russian Muslims, the caliphate, „Islamic state”, terrorism.

JEL Classification: F29, K33

REZUMAT:

**ATITUDINEA MUSULMANILOR RUȘI FAȚĂ DE AȘA-NUMITUL „STAT ISLAMIC”
ȘI OPERAREA FORȚELOR AERIENE ȘI SPAȚIALE ALE RUSIEI ÎN SIRIA**

Articolul analizează problema relației musulmanilor ruși cu așa-numitul „Stat islamic”, în legătură cu acțiunile Forțelor Aeriene și Spațiale rusești în Siria.

Autorul consideră că atitudinea musulmanilor ruși față de un stat islamic adevărat (Califat) este diferită, în mod capital, de atitudinea lor față de așa-numitul „Stat Islamic” (organizație teroristă interzisă în Rusia), și gradul presupusului sprijin a teroriștilor din partea acestora este prea exagerat în Occident, cel mai probabil, în scopuri de PR și propagandă.

Cuvinte cheie: musulmani, musulmani ruși, califat, „stat islamic”, terrorism.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39, 341.223.7

* Тезисы доклада на всероссийской научно-практической конференции «Расулевские чтения: ислам в истории и современной жизни России» (Челябинская область, город Троицк, Южно-Уральский государственный аграрный университет, 8 июля 2016 г.).

** AMELINA Iana — Secretar-coordonator al Clubului geopolitic Caucazian (Moscova, Federația Rusă). / AMELINA Yana — Secretary-Coordinator of the Caucasian geopolitical club (Moscow, Russian Federation). / АМЕЛИНА Яна — Секретарь-координатор Кавказского геополитического клуба (Москва, Российская Федерация).

РЕЗЮМЕ:

ОТНОШЕНИЕ РОССИЙСКИХ МУСУЛЬМАН К Т.Н. «ИСЛАМСКОМУ ГОСУДАРСТВУ» И ОПЕРАЦИИ ВОЗДУШНО-КОСМИЧЕСКИХ СИЛ РОССИИ В СИРИИ

В статье рассматриваются проблемы отношения российских мусульман к т.н. «Исламскому государству» во взаимосвязи с операцией российских Воздушно-космических сил в Сирии.

Автор считает что отношение российских мусульман к истинному исламскому государству (халифату) отличается в корень от их отношения к так называемому «исламскому государству» (запрещенной в России террористической организации) и степень якобы их поддержки террористов слишком преувеличена на Западе, скорее всего в пиар и пропагандистских целях.

Ключевые слова: мусульмане, российские мусульмане, халифат, «Исламское государство», терроризм.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39, 341.223.7

1. Следует разделять два принципиальных вопроса:

- отношение мусульман к истинному исламскому государству (халифату) — этого хотят и будут хотеть все мусульмане, однако сегодня создание халифата не стоит на повестке дня;

- отношение мусульман к т.н. «исламскому государству» (запрещенной в России террористической организации, именующей себя «Исламское государство», «ИГ»/ИГИЛ). Здесь ситуация принципиально иная: **степень оппозиционности исламского сообщества российскому государству значительно преувеличена рядом экспертов и СМИ** (в первую очередь, либеральных), по всей видимости, в пиар и пропагандистских целях (в том числе в рамках деятельности федерального исламистского лобби, которое, хотя и несколько снизило обороты в последние годы, но продолжает свою работу).

2. Количественные данные по выходцам из России, уехавшим в «ИГ», неоднократно приводились официальными структурами и варьировались от 1700-2800 до 5000 человек (при этом к чеченцам, уехавшим из Чечни, обычно «приписываются» и те, кто давно проживает в Европе или Турции и т.п.). Уголовные дела заводятся также в отношении соучастников и пособников (таковых несколько сотен). Очевидно, однако, что **все, так или иначе замешанные в преступления «ИГ», составляют ничтожную долю процента от 20-миллионной российской исламской уммы.**

3. Как свидетельствуют результаты социологического исследования (800 человек, репрезентативная выборка), проведенного в ноябре 2015 г. в Дагестане ВАКАЛ Communications Group при участии Кавказского геополитического клуба по заказу министерства печати и информации Республики Дагестан,

большинство мусульман (52%) поддерживает российскую операцию в Сирии и, более того, считает, что она улучшит отношение исламского сообщества к государственной власти. По 14% опрошенных не поддерживают политику РФ или безразличны к этой проблематике, 21% затруднился с ответом на этот вопрос. Среди молодежи цифра поддержки ниже — 46%, тогда как не поддерживают или безразличны — по 17%. Зато в возрастной группе 45-59 лет поддержка вырастает до 59%, а в группе старше 60 лет — до 64%.

46% всех опрошенных убеждены, что российская операция в Сирии улучшит отношение российских мусульман к государственной власти (11% полагают, что ухудшит, а 18% — не окажет никакого влияния). Даже в молодежной возрастной группе таковых 52%.

Добавим, что **темой «ИГ» как таковой интересуется 2% опрошенных в среднем по выборке и 5% молодёжи в возрасте 18-24 лет** (речь идет именно об интересе к данной теме, а не о поддержке «ИГ»). **Ничтожность этой цифры демонстрирует ограниченность радикально-исламистской ниши даже в Дагестане, где проблема «ухода в лес» и в «ИГ» стоит гораздо острее, чем в других северокавказских республиках.**

Что касается причин привлекательности «ИГ» и других радикально-исламистских группировок, то 42% опрошенных полагают, что главная причина этого связана с отсутствием возможности проявить себя, заработать, улучшить жизнь (т.е. в их жизни нет места подвигу). 32% говорят о низкой религиозной грамотности исламской молодежи, 21% — о возможности заработать путем участия в незаконных вооруженных формированиях, 16% — о недостаточной работе с молодежью лидеров традиционного ислама, 10% — об убедительности радикальных

пропагандистов, 8% — об идее халифата как государства абсолютной справедливости (среди молодежи таковых 14%). И только 6% связывают влечение к радикализму с нарушением прав мусульман в РФ. Эти данные полностью подтверждают выводы политологов, в частности, авторов представленного в октябре 2015 г. аналитического доклада Кавказского геополитического клуба «Исламское государство»: сущность и противостояние».

Что касается нарушений прав мусульман в РФ, то **57% дагестанцев (включая как молодежь, так и старшую группу) убеждено, что исламское сообщество в республике и стране свободно развивается в рамках действующего законодательства.** Однако о том, что мусульмане испытывают проблемы и сложности, заявило 22% и почти столько же затруднились с ответом. Те, кто говорит о трудностях, обосновывают свою позицию ограничениями мусульман в отношении ношения хиджаба и т.д.

Опрос свидетельствует, что **мусульманское сообщество Дагестана руководствуется в первую очередь нормами и требованиями традиционного ислама (34%).** Почти четверть жителей республики считает, что определяющими являются общероссийские требования и нормы, предъявляемые к религиозным структурам, и лишь 13% убеждены, что местные мусульмане ориентируются на ситуацию, складывающуюся в мировом исламском сообществе (впрочем, среди молодежи таких практически половина).

4. 21 июня на заседании Научного совета ВЦИОМ были представлены результаты проекта «Установки молодежи Северного Кавказа как фактор национальной безопасности». Исследование прошло в 2015 году среди 3000 жителей Дагестана, Ингушетии, Кабардино-Балкарии, Карачаево-Черкесии, Северной Осетии и Чечни в возрасте от 16 до 29 лет. В этой категории **операцию ВКС России в Сирии поддержали 50% опрошенных, однако 30% отнеслись к ней «скорее» или «резко отрицательно.** Данные по отдельным республикам разнятся: в Ингушетии российские удары по позициям «ИГ» воспринимают отрицательно 64% опрошенных (положительно — 29%), в Чечне эти цифры составляют 29% и 16% (54% затруднились с оценкой). Отметим, что **исследование проводилось по заказу Центра стратегических исследований религии и политики современного мира, руководителем которого является одна из ключевых фигур федерального исламистского лобби Максим Шевченко.**

5. Какова на этом фоне позиция официальных мусульманских структур и объединений, в

частности, Духовных управлений мусульман? Поддержки «ИГ», хотя бы и в завуалированной форме, не выразила ни одна из них. Некоторые выпустили фетвы, специальные обращения Советов улемов (алимов) и т.п. или соответствующие проповеди, прочитать которые были обязаны во всех мечетях. **Первым в России фетву, запрещающую мусульманам участвовать в сирийских событиях, выпустило ДУМ РСО-А** (май 2013 г.; обновленная фетва уже относительно «ИГ» издана в августе 2015 г.), ведущее активную разъяснительную работу среди молодежи. Позднее к ДУМ Северной Осетии присоединились ДУМ ЧР и ДУМ РФ (весна 2015 г.). В преддверие начала российской операции в Сирии и сразу после этого соответствующие фетвы и заявления выпустили ЦДУМ, ДУМ РД и некоторые другие Духовные управления. Однако в Татарстане, например, до сих пор этого не сделали, хотя по данным ФСБ, из республики в «ИГ» уехало около 200 человек, что существенно превышает эти цифры по некоторым северокавказским республикам и, в частности, по той же Северной Осетии.

6. Все это **выбивает почву из-под пропагандистских спекуляций на подобные темы.** В качестве примера таковых приведем статью Алексея Малашенко «Война в Сирии глазами российских мусульман» (Фонд Карнеги, 23 июня): «Участвовать в войне в мусульманском мире, имея за спиной 20 млн соотечественников-мусульман, рискованно. **Особенно когда контролировать их настроения становится все сложнее, если вообще возможно.** Российское военное присутствие в Сирии привело к **определенной радикализации российского мусульманского сообщества.** ...Отношения российской уммы с теми, кто сражается на Ближнем Востоке, становятся все более прочными. Многие в российской умме задаются вопросом: какие интересы на самом деле преследовало руководство страны, ввязываясь во внутренний сирийский конфликт? И не слишком ли часто Россия воюет против мусульман? ... (участие РФ в конфликте вызывает) **рост претензий мусульман и радикализация их настроений.** ... Любое развитие событий в Сирии может означать поражение России и персонально Путина в глазах российских мусульман, а также понижение его реального рейтинга».

Голословные утверждения о якобы происходящей «радикализации российских мусульман» звучат не только из Фонда Карнеги, но и от ряда других экспертов. Но в чем проявляется эта «радикализация» или некое обострение «противоречий внутри исламской уммы СНГ», как утверждает Денис Соколов? Никаких аргументов в пользу этой точки зрения

не приводится. Напротив, объективные и субъективные данные свидетельствуют о **повышении уровня безопасности, в частности, в СКФО и практически полном разгроме террористического бандподполья (не путать с криминальным!).**

7. О последних тенденциях: **«группы смерти»**. Одна из задач их организаторов - отработка технологии управления поведением больших групп молодежи с целью их дальнейшего деструктивного использования. **Исследование суицидальных и околосуицидальных сообществ в социальных сетях (вКонтакте) демонстрирует полную схожесть их методов с методами пропагандистов «ИГ»**. Мы заметили это еще год назад, изучая способы вербовки в интернете исламистских радикалов (это отражено в докладе Кавказского геополитического клуба «Исламское государство»: сущность и противостояние»).

Организаторы сети околосуицидальных и «игиловских» сообществ, по всей видимости, пытаются охватить разные целевые аудитории. **В зависимости от индивидуальных склонностей, темперамента и других личностных особенностей подростков подводят к мысли об убийстве либо других людей (вербуемые в «ИГ»), либо себя (контингент суицидальных групп)**. Логично предположить, что **в глобальном плане за этими процессами могут стоять одни и те же структуры**.

При этом условно-«игиловский» и условно-суицидальный контингент частично совпадают, и в нужный момент обе линии могут сомкнуться (феномен террористов-

смертников). В этом контексте использование «менеджерами» суицидальных групп исламистской и исламской (флаг Саудовской Аравии, поднятый вверх указательный палец и т.д.) символики выглядит **далеко не случайным**. Опасность происходящего в том, что **новое поколение смертников не будет мотивировано идеологически**. Это серьезно затруднит профилактику подобных терактов.

8. Направления первоочередного приложения усилий правоохранительных органов, общественных организаций и религиозных структур, призванных заниматься профилактикой любых экстремистских проявлений, очевидны. Прежде всего, это формулирование **государственной идеологии** (причем противостоять религиозной идеологии может лишь другая религиозная идеология), **«обеспечение зажившейся молодежи подвигом»** и активная разъяснительно-пропагандистская работа в молодежной среде, достижение реальной социальной справедливости (социальные лифты и т.п.).

В нынешних российских условиях все это **практически не выполнимо**.

Copyright©AMELINA Iana, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Кавказский геополитический клуб.
Москва, Российская Федерация.

E-mail: boreal@mail.ru

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 3, Volume 11, Pages 439-446. ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963 Submitted: 15. 05. 2016 Accepted: 15.08. 2016 Published: 30.09. 2016</p>
---	--

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ***

**IDEOLOGICAL ASPECTS IN ENSURING THE NATIONAL SECURITY
OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

**ASPECTE IDEOLOGICE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE
A REPUBLICII KÂRGÂZSTAN**

DZHOROBEKOVA Ainura / DZHOROBEKOVA Ainura / ДЖОРОБЕКОВА Айнура**

**ABSTRACT:
IDEOLOGICAL ASPECTS IN ENSURING THE NATIONAL SECURITY
OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

The article analyzes the ideological aspects of the national security of the Kyrgyz Republic in comparison with the traditional interpretation of national security. According to this interpretation, the emphasis was placed on the following aspects: the solution of the problem of the physical survival of the state; on the right and the opportunity to realize itself (the state) in the international system; on the guaranteed maintenance of peace in relations between states within a certain territorial and political space.

The author concludes that the understanding of national security has acquired a broader context at the present stage of development of international relations. It has become more voluminous, as along with the military and political objectives, there are new, such as political, economic, social, environmental and other aspects. National security will not be stable if they are not resolved.

Keywords: national security, ideological aspects, the Kyrgyz Republic, the Shanghai Cooperation Organization.

JEL Classification: F29, K33

**REZUMAT:
ASPECTE IDEOLOGICE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE
A REPUBLICII KÂRGÂZSTAN**

Articolul analizează aspectele ideologice în asigurarea securității naționale a Republicii Kârgâzstan, în comparație cu interpretarea tradițională a securității naționale, în cazul în care accentul a fost pus pe soluția problemei supraviețuirii fizice a statului, dreptul și posibilitatea să se realizeze în sistemul internațional, precum și garantează menținerea păcii în relațiile dintre state într-un anumit spațiu teritorial și politic.

* Доклад на Международной конференции (форуме): «На втором треке. Роль гражданского общества и общественной дипломатии в дальнейшем развитии и расширении Шанхайской организации сотрудничества» (19-20 апреля 2016 г., Сочи, Российская Федерация).

** **DZHOROBEKOVA Ainura** – Doctor în istorie, Profesor universitar, Șef al Departamentului „Relații Internaționale și Drept” al Academiei Diplomatice „K. Dikambayev” a MAE al Republicii Kârgâzstan (Bișkek, Kîrgîzstan). / **DZHOROBEKOVA Ainura** – PhD in History, Professor, Head of Department „International Relations and Law” of the Diplomatic Academy „K. Dikambayev” of the MFA of the Republic of Kyrgyzstan (Bishkek, Kyrgyzstan). / **ДЖОРОБЕКОВА Айнура Эшибековна** - Заведующая кафедрой Международные отношения и право Дипломатической академии им. К. Дикамбаева МИД Киргизской Республики, профессор, кандидат исторических наук (Бишкек, Киргизия).

Autorul ajunge la concluzia că, în stadiul actual de dezvoltare a relațiilor internaționale, a devenit posibilă o înțelegere mai largă a contextului securității naționale, din moment ce, împreună cu obiectivele militare și politice de siguranță apar noi conotații ale securității, din punct de vedere social semnificativ - politic, economic, social, de mediu și altele. Fără soluționarea acestora securitatea națională nu va fi stabilă.

Cuvinte cheie: securitatea națională, aspecte ideologice, Republica Kârgâzstan, Organizația de Cooperare Shanghai.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39

РЕЗЮМЕ:

ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

В статье анализируются идеологические аспекты обеспечения национальной безопасности Кыргызской Республики в сравнении с традиционной трактовкой национальной безопасности, когда упор ставился на решение задачи физического выживания государства, на его право и возможности реализовать себя в международной системе, а также на гарантированное поддержание мира в отношениях между государствами в пределах некоего территориального и политического пространства.

Автор приходит к выводу, что на современном этапе развития международных отношений понимание национальной безопасности обрело более широкий контекст, стало объемнее, так как наряду с военно-политическими задачами безопасности, возникают новые общественно-значимые — политико-экономические, социально-экологические и другие аспекты. Без их решения национальная безопасность не будет стабильной.

Ключевые слова: национальная безопасность, идеологические аспекты, Кыргызская Республика, Шанхайская организация сотрудничества.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39

*«Какова бы ни была идеология в данной стране, ее национальные интересы неизменны»
(Ф. Рузвельт)*

Термин «национальная безопасность» впервые был использован в Концепции национальной безопасности Кыргызской Республики, утвержденной Указом Президента Кыргызской Республики¹.

В последние годы в стране идет глубокая разработка проблематики национальной безопасности, и в понимании основ этого явления происходят определенные сдвиги. Например, вместо военной составляющей национальной безопасности на первый план выдвинулись компоненты невоенного характера. В качестве факторов национальной безопасности стали рассматриваться культура, культурная политика, идеология,

ибо корень политических и экономических эксцессов лежит в незнании собственной культуры, неспособности культивирования самодостаточности как следствия историчности культуры. Знание своей культуры позволит выработать уверенность и, как следствие, разговор на равных с представителями других культур и государств.

С момента обретения Кыргызстаном суверенитета, на первый план выдвинулись политические и экономические вопросы. И лишь в последние годы начали раздаваться голоса о важности культурной составляющей. Соответственно давно уже настало время для перехода к масштабным проектам, в основании которых должна находиться именно культура.

Как мы знаем, в традиционной трактовке национальной безопасности упор ставился:

- на решение задачи физического выживания государства, на его право и возможности реализовать себя в международной системе;

¹ Концепция национальной безопасности Кыргызской Республики от 13 июля 2001 г., № 221. Изменена Указом Президента Кыргызской Республики № 115 от 18 февраля 2009 г.

• на гарантированное поддержание мира в отношениях между государствами в пределах некоего территориального и политического пространства.

На современном этапе развития международных отношений понимание национальной безопасности обрело более широкий контекст, стало объемнее, так как наряду с военно-политическими задачами безопасности возникают новые общественно-значимые — политико-экономические, социально-экологические и другие. Без их решения национальная безопасность не будет стабильной. Кроме того, изменилась и общественная среда, в которой решаются эти задачи.

Идеология — мощный инструмент как внутренней, так и внешней политики. Именно в идеологии в наиболее обнаженной форме находит свое практическое воплощение, оправдание и обоснование конфликтное начало мира политического, как и характерная для него дихотомия «друг — враг». Для консолидации идеологии внешний враг имеет, пожалуй, не менее важное значение, чем единство интересов ее носителей. И он служит мощным катализатором кристаллизации этих интересов.

Итак, можно сказать, что идеология — это искусственная традиция².

Оптимизация системы образования как фактор обеспечения национальной безопасности. Высшее образование является движущей силой общества, поэтому тенденция к увеличению студентов университетов наблюдается во всем мире. Принимая во внимание цели и задачи «Стратегии развития образования в Кыргызской Республике на 2012 – 2020 гг.» Необходимо осознавать, что одной из важных миссий университета, наряду с образовательной и научной деятельностью, является сохранение интеллектуального, духовного и нравственного потенциала общества с учетом его влияния на идеологию, в конечном счете, на национальную безопасность.

² Традиция или идеология: основная проблема современного образования. Педагогика. М., 22 сентября 2008 г. [On-line]: <http://www.portal-slovo.ru/pedagogy/39537.php> (Дата посещения: 09.08.2016).

Если глубоко задуматься о роли образования в идеологии государства, то следует отметить, что образование — это война идей, только при этом противник часто не понимает, что он втянут в противоборство. Что такое война идей? Это столкновение видений, концепций и образов, и особенно — их интерпретация. Допуская идеологический диктат в образовании, государство ограничивает возможности не только развития личности, но и собственного образования. Через 54 высших учебных заведений Кыргызстана проходят ежегодно около 240 тыс. чел.³ Но количество ВУЗов — это не показатель качества работы. Мы видим, чем тяжелее экономическая ситуация в стране, тем большим спросом пользуется исламское религиозное образование.

Пока в Кыргызстане нет четких стандартов религиозного образования, но по числу медресе страна уже занимает лидирующую позицию в СНГ. Духовно-нравственное возрождение непосредственно связано и с вопросами изменения взаимоотношения религии и государства. Как отмечает К. Маликов: «Очень опасно смотреть на религию своего народа только через призму безопасности. Необходима целенаправленная, систематична работа по тому, чтобы сделать в Кыргызстане власть и религиозные институты партнерами»⁴. Наше видение будущего развития религий в Кыргызстане — это прежде всего переход на новый уровень отношения власти к роли и месту религии в обществе, где она будет играть важную роль регулятора в социальной, духовно-нравственной жизни нашего общества. И это новый уровень отношений между религиями, основанный на взаимоуважении.

Понятие «реформа» состоит из слов «ре» (изменение) и «форма» («ре-форма»), что означает изменение формы⁵. Нам нужно менять не форму, а суть, природу, содержание и сущность образования, чтобы коренным

³ Короткова Е. Куда катится образование в Кыргызстане? В: Аргументы и Факты-Кыргызстан. Бишкек, 6 января 2016 г.

⁴ Из выступления семинара К.К. Маликова «Государство и религия в Кыргызстане». Место проведения: АГУПР, 15 ноября 2014 г.

⁵ Данилова Л.М. Лингвофилософский анализ понятия реформирования в образовании. В: Ярославский педагогический вестник. Ярославль. 2012, № 4, Том II, с. 18.

образом менять суть мировоззрения и шкалу ценностей.

Как нам известно, Университет Шанхайской организации сотрудничества (УШОС) является сетевой структурой и, одновременно, международной образовательной программой на территории Азии. Он представляет собой некий аналог системы Единого европейского образовательного пространства («Болонский процесс»), который направлен на сближение систем высшего образования стран Европы (Россия присоединилась к Болонской декларации в 2003 г.)⁶.

Кыргызская Республика входит в Университет ШОС по четырем направлениям и представлена восемью ведущими вузами страны:

- по направлению «Регионоведение» — Кыргызский национальный университет им. Ж. Баласагына и Бишкекский гуманитарный университет им. К. Карасаева;

- по направлению «Энергетика» — Кыргызский государственный технический университет им. И. Раззакова и Ошский государственный университет;

- по направлению «IT-технология» — Кыргызский государственный университет строительства, транспорта и архитектуры им. Н. Исанова и Кыргызско-Российский славянский университет им. Б. Ельцина;

- по направлению «Экология» — Кыргызский национальный аграрный университет им. К. Скрябина и Ошский технологический университет им. М. Адышева.

Первый набор студентов-магистров был осуществлен в 2010 г., то есть в 2015 г. был осуществлен четвертый выпуск магистров Университета ШОС. В 2011–2012 гг. из Кыргызстана было направлено 90 магистрантов; в 2014 г. было выделено 53 места, а направлено 47 чел. Можно констатировать, что базовые вузы Университета ШОС выполняют основную миссию университета — осуществляют подготовку высококвалифицированных кадров, которые могут работать в рамках

совместных проектов на всем пространстве Шанхайской организации сотрудничества.

Учитывая, что сейчас в Университет ШОС представлено 75 университетов из пяти стран: РФ, КНР, Казахстана, Кыргызстана и Таджикистана, а также взаимодействие со странами-наблюдателями — Монголией, Индией, Ираном и Пакистаном, то Университет ШОС может стать потенциальным полем битвы за новые ценности. И это будет влиять на идеологический аспект не только национальной, но и региональной и международной безопасности.

Информационное пространство как новое состояние культуры и ее роль в обеспечении идеологии безопасности информационного общества. В настоящее время именно в сфере информационных технологий разворачивается наиболее активная борьба за право управлять «культурными интересами» человечества. Причем она становится такой же напряженной и острой, как и борьба за территории и рынки сбыта в рамках индустриальной культуры.

Проанализировав Концепцию национальной безопасности Кыргызской Республики, приходим к выводу, что такие понятия, как «информационное» и «психологическое» в ней вообще не трактуются, а слово «сознание» даже не упоминается. И мы считаем, что данный документ, принятый на государственном уровне, не соответствует современным вызовам и реалиям.

Слова как «враг» и «противник» там также отсутствуют. И здесь начинаешь задумываться: неужели у нас нет врагов и противников, и нам ничего не грозит, а как обстоят дела с таким известным негативным феноменом, как международный терроризм?

Кто, возможно, ведёт сегодня информационную войну против Кыргызской Республики, или в Центральной Азии в целом? Не возникает ли здесь образ крупнейших медиа-структур, научных и образовательных центров? Нам важно понять, что информационные войны — это не какая-то выдумка, а факт.

Мы должны осознавать, что общественное мнение, имидж публичного деятеля, приоритеты, которые формируют характер

⁶ Омурбекова М. Международное сотрудничество в развитии высшей школы Кыргызстана. В: Государственная служба: научно-политический журнал. Бишкек. 2015, № (6) 98.

политики — все это поддается корректировке с помощью стратегий масскульта и свидетельствует о том, что масс-медиа выступают в информационном мире в качестве равноправного субъекта политики и образуют эффект, который принято обозначать «эффектом CNN»⁷.

Нужно обратить внимание, что в последнее время растут противоречия между США и Китаем в сфере обеспечения информационной безопасности. Эти два государства предлагают различные видения ее разрешения.

Шаги в решении данных проблем и осознание опасности информационной войны давно стали объектом изучения, например, на XI заседании секретарей Советов безопасности стран, входящих в ШОС, состоявшееся 14 апреля 2016 г. в Ташкенте. Там указали на важность предотвращения использования Интернета и других ИКТ для пропаганды идеологии терроризма, сепаратизма и экстремизма в целях радикализации общества, вербовки, финансирования, подстрекательства к совершению терактов и других деструктивных действий.

Всем нам необходимо осознавать, что становление системы информационного общества оказывается обусловленным не только материальным прогрессом, но и изменением ценностных ориентаций личности, настроенной на творчество, развитие и самосовершенствование, что и является одной из главных факторов влияния на идеологические аспекты национальной безопасности.

Страны ШОС должны стать не независимыми друг от друга, а со-зависимыми, так как цели и задачи у них едины (благо собственного государства и народа) и, поэтому любая интеграция должна исключать любые возможные минусы (негативные издержки) для государств-участниц. Интеграция, основанная только на национальных интересах, в ущерб другим странам неперспективна. Нужно всем понять, что невозможно быть стабильно процветающим и сильным государством, когда соседнее государство нестабильно или

имеет тенденции к разрушению. Можно самостоятельно процветать, но это временное явление.

Для обеспечения финансовой независимости наших стран необходимо создать действенные финансовые институты, способные поддержать любую страну-участницу интеграции. С иными же государствами следует строить отношения на взаимовыгодной основе с учетом наших национальных интересов.

Роль патриотизма в обеспечении национальной безопасности Кыргызской Республики в условиях глобальных террористических угроз. Нам надо признаться в том, что сегодня, в эпоху глобализации и технологий, мы должны заново переосмыслить значение патриотизма не только для судьбы отдельно взятой страны, но и всего мира. На какой же основе будет формироваться гражданский патриотизм в Кыргызстане в условиях глобализации?

Что мы имеем? Во-первых, современное кыргызское общество пережило стресс «потери страны» и оказалось дезориентировано, дезорганизовано и расколото мировоззренчески. Во-вторых, Кыргызстан, как и большинство других стран СНГ, является многосоставным обществом. Его фундаментальное своеобразие состоит в доминировании в массовом сознании региональной, родоплеменной самоидентификации над национально-государственной. Сегодня региональная принадлежность приобрела политический характер, что оказывает сильное влияние на ситуацию в стране.

«Глеющая» проблема Север-Юг в одночасье привела к взрыву регионального самосознания. Действительно, Кыргызстан – это родоплеменная мозаика в едином политической образовании.

Где эта точка отсчета, куда нужно возвращаться? Данный вопрос не столько временной, сколько идеологический. Вопрос не в возврате к прошлому традиционному государству. Необходимо вернуться к традициям, идеям, ценностям или сформулировать новую систему взглядов из идей различных эпох и этапов развития кыргызского народа с учетом прогресса и современных реалий.

⁷ Wheatley G. F., Hayes R. E. Information warfare and deterrence. Washington D.C.: National Defense University, Institute for National Strategic Studies, 1997. 4 p.

Отрадно отметить, что 1 апреля 2015 г. Жогорку Кенеш (парламент) Кыргызской Республики принял законопроект «О гражданско-патриотическом воспитании в Кыргызской Республике», инициированный Правительством Кыргызской Республики. Там прописано, что «гражданско-патриотическое воспитание – это целенаправленный, нравственно обусловленный процесс формирования качеств личности, заключающий в себе любовь к Родине и стремление к миру, внутреннюю свободу и уважение государственной власти, государственной символике, чувство собственного достоинства и дисциплинированность, гармоничное проявление национальных чувств и культуры межнационального общения, а также укрепление ответственности за свой политический, нравственный и правовой выбор, за максимальное развитие своих способностей в целях достижения жизненного успеха»⁸.

В развитии патриотизма молодежи особое значение имеет культ Манаса, на котором держится огромный спектр отечественной духовной этнокультуры — любовь к родной земле, дух свободолюбия, единения и независимости, феномен манасчи. Многосложная поэзия эпоса «Манас» — это вечная планка и источник кыргызской этнической поэзии, сокровищница национальной одежды, литературы, истории и обычаев, также один из важнейших инструментов сохранения национального языка. Если удастся переломить дух Манаса в кыргызах, то будет гораздо легче сломать все наше кыргызское духовное наследие и богатство. А вместе с ними и весь народ.

В области социальных взаимоотношений важным видится акцентирование внимания как на повышении качества содержания нормативных правовых актов, так и на неправовых социальных нормах (нормы морали, нравственности, традиций, нормы общественных групп, политические соглашения и другие нормы). Многие правовые нормы (законы) дискредитированы и не исполняются, так как система властных

отношений способствует этому. Неисполнение норм закона также связано с распространением агрессивных либеральных ценностей, размывающих принципы ответственности и неотвратимости наказания. За годы независимости мы приняли очень много законов, а некоторые переписывали по несколько раз, но в итоге, нам так и не удалось добиться улучшений. Важно понять, как говорили древние, что многочисленность законов в государстве — признак болезни, бессилия и коррумпированности государства.

«Когда множатся законы и указы, растут разбои и грабежи», — говорил Лао-Цзы. В этих условиях роль социальных норм повышается и принцип «дело чести» становится более действенным рычагом регулирования общественных отношений.

Принципы «ударил по рукам», «договор дороже денег», «мужское слово», «честь офицера» и другие социальные ценности и нормы должны быть возвращены в жизнь людей. А за это должны нести ответственность все. Социальные нормы, несомненно, имеют большую моральную и духовную силу. Все это отражено в проекте выдвигаемого «Кодекса чести кыргыза».

В современном Кыргызстане отсутствует мировоззренческое единство. Ни одна из идеологий (либерально-демократическая, коммунистическая, национальная) не является доминирующей в подчеркнуто идеологизированном общественном сознании. Предлагаемые идеи — будь то заповеди Манаса или ренессанс тенгрианства — в принципе могут способствовать консолидации общества, но приемлемы исключительно для внутреннего потребления, поскольку не могут иметь много сторонников за пределами страны. Профессиональное разъяснение и объяснение специфики бытия духа на уровне народов также может дать народу осознание того, что без духа не может быть и народа. Именно такое осознание и понимание природы духа в народе способно удержать его на уровне своего духа. Разработка и принятие государственной идеологии — одна из ключевых проблем в современных социально-политических процессах.

Одним из верных и необходимых приоритетов в развитии Кыргызской Республики стал Указ «О мерах по

⁸ Статья 3. Глава 1. Закон Кыргызской Республики «О гражданско-патриотическом воспитании в Кыргызской Республике». Принят постановлением Жогорку Кенеша КР от 1 апреля 2015 года № 4934-V.

углублению изучения исторического и культурного наследия народа Кыргызстана и формированию гражданского патриотизма», подписанный 27 января 2012 г. Президентом Кыргызской Республики А. Атамбаевым.

Еще Ф. Ницше предупреждал, что «XX век станет веком борьбы различных сил за мировое господство, осуществляемой именем философских принципов»⁹. Это предупреждение оказалось пророческим с той лишь разницей, что все многообразие и сложность мировоззренческого начала были заменены идеологическим измерением. В сфере политики идеологические принципы взяли верх над философскими, в том числе политико-философскими. Мир политического содержания приобрел идеологическое измерение, проявляющееся, в частности, в приверженности как политических деятелей, так отчасти их избирателей тому или иному течению идеологии, или идейно-политической мысли. Хотя того или нет, они в той или иной форме и степени подвержены влиянию идеологических пристрастий, споров и дискуссий, а значит, не могут быть полностью свободны от определенной тенденциозности и идейно-политической ангажированности в трактовке важнейших политических реалий.

В XVI в. великий Н. Макиавелли высказывал мысль о том, что политическое искусство состоит вообще не в том, «чтобы суметь продиктовать людям, что им делать и чего не делать, а в том, чтобы создать условия, в которых общественный механизм нормально функционировал бы сам по себе»¹⁰.

Если потомки Манаса Великодушного хотят длить свое бытие в мире культур, то они должны знать не только свою историю, онтологические основы своей культуры, государственного управления, базировавшиеся на нравственных основах Софиократии, но и руководствоваться ими для сохранения себя и своей духовности от нивелирующей и разрушающей поступи эпохи глобализации.

Софиократия — это власть мудрости¹¹. Например, в кыргызском обществе правитель для мудрого правления использовал механизмы Мудрократии — советы старейшин-мудрецов, суды аксакалов, курултаи. Выбор или закрепление передачи жезла аскер-башчы (главнокомандующего армией) осуществлял совет мудрецов (аксакалов). К примеру, во время «Великого похода» кыргызов на Бейджин, Манас по собственной инициативе передает пост главнокомандующего армией мудрецу Бакаю, затем баатыру Алманбету. Это говорит о том, что у Манаса не было желания узурпировать власть. Это решение он согласует со своими советниками. Такую форму правления можно назвать софиократией.

Таким образом, Кыргызстан, являющийся одновременно членом нескольких существующих систем безопасности как ОДКБ и ШОС, должен активно продолжать работать в отстаивании собственных интересов в сотрудничестве с этими организациями. Данное сотрудничество создает множество благоприятных возможностей, но и выявляет ряд проблемных вопросов, особенно, когда речь идет о сотрудничестве с международными структурами безопасности, имеющими различное стратегическое видение и интересы, методы и состав участников.

Литература:

1. Гаджиев К.С. Имидж государства в конфликте идеологий. М.: Андалус, 2007. 128 с.
2. Данилова Л.М. Лингвофилософский анализ понятия реформирования в образовании. В: Ярославский педагогический вестник. Ярославль, 2012. № 4. Том II, с. 18-23.
3. Из выступления семинара К.К. Маликова «Государство и религия в Кыргызстане». Место проведения: АГУПКР, 15 ноября 2014 г.
4. Концепция национальной безопасности Кыргызской Республики от 13 июля 2001 г., № 221. Изменена Указом Президента Кыргызской Республики № 115 от 18 февраля 2009 г.
5. Короткова Е. Куда катится образование в Кыргызстане? В: Аргументы и Факты-Кыргызстан. Бишкек, 6 января 2016 г.

⁹ Гаджиев К.С. Имидж государства в конфликте идеологий. М.: Андалус, 2007. 128 с.

¹⁰ Литвинов Э.П. Философские основы концепции безопасности. В: Пространство и время. 2012, № (1)7, с. 71.

¹¹ Чумакова Т.В. Образ человека в культуре Древней Руси. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора философских наук. С-П., 2012.

6. Литвинов Э.П. Философские основы концепции безопасности. В: Пространство и время М. 2012. № (1)7, с. 66-73.

7. Омурбекова М. Международное сотрудничество в развитии высшей школы Кыргызстана. В: Государственная служба: научно-политический журнал. Бишкек, 2015. № (6) 98.

8. Традиция или идеология: основная проблема современного образования. Педагогика. М., 22 сентября 2008 г. [On-line]: <http://www.portal-slovo.ru/pedagogy/39537.php> (Дата посещения: 09.04.2016).

9. Чумакова Т.В. Образ человека в культуре Древней Руси/Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора философских наук. С-П., 2012.

10. Wheatley G. F., Hayes R. E. Information warfare and deterrence. Washington D.C.: National Defense University, Institute for National Strategic Studies, 1997. 4 p.

Bibliography:

1. Gadzhiev K.S. Imidzh gosudarstva v konflikte ideologij. M.: Andalus, 2007. 128 p.

2. Danilova L.M. Lingvofilosofskij analiz ponjatija reformirovanija v obrazovanii. V: Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik. Jaroslavl', 2012. № 4. Tom II, p. 18-23.

3. Iz vystuplenija seminaru K.K. Malikova «Gosudarstvo i religija v Kyrgyzstane». Mesto provedenija: AGUPKR, 15 nojabrja 2014 g.

4. Koncepcija nacional'noj bezopasnosti Kyrgyzskoj Respubliki ot 13 ijulja 2001 g., № 221.

Izmenena Ukazom Prezidenta Kyrgyzskoj Respubliki № 115 ot 18 fevralja 2009 g.

5. Korotkova E. Kuda katitsja obrazovanie v Kyrgyzstane? V: Argumenty i Fakty-Kyrgyzstan. Bishkek, 6 janvarja 2016 g.

6. Litvinov Je.P. Filosofskie osnovy koncepcii bezopasnosti. V: Prostranstvo i vremja M. 2012. № (1)7, p. 66-73.

7. Omurbekova M. Mezhdunarodnoe sotrudnichestvo v razvitii vysshej shkoly Kyrgyzstana. V: Gosudarstvennaja sluzhba: nauchno-politicheskij zhurnal. Bishkek, 2015. № (6) 98.

8. Tradicija ili ideologija: osnovnaja problema sovremennogo obrazovanija. Pedagogika. M., 22 sentjabrja 2008 g. [On-line]: <http://www.portal-slovo.ru/pedagogy/39537.php> (Visited: 09.04.2016).

9. Chumakova T.V. Obraz cheloveka v kul'ture Drevnej Rusi/Avtoreferat dissertacii na soiskanie uchenoj stepeni doktora filosofskih nauk. S-P., 2012.

10. Wheatley G. F., Hayes R. E. Information warfare and deterrence. Washington D.C.: National Defense University, Institute for National Strategic Studies, 1997. 4 p.

Copyright©DZHOROBEKOVA Ainura, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Дипломатическая академия им. К. Дикамбаева МИД Киргизской Республики, Кафедра «Международные отношения и право».

720040, Киргизия, город Бишкек, проспект Эркиндик, 36.

E-mail: dondzhora1967@gmail.com

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**CONSILIUL REDACȚIONAL AL REVISTEI
„REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE”**

**EDITORIAL BOARD (CONSILIUM)
OF THE „MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS”**

**РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
„МОЛДАВСКОГО ЖУРНАЛА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ”**

BURIAN Alexandru.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Director al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova (Republica Moldova) – *Redactor-șef.*

BURIAN Alexander.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), Director of The Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law (The Republic of Moldova) – *Editor-in-chief.*

БУРИАН Александр Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Директор Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы, Президент Молдавской Ассоциации международного права (Республика Молдова) – *Главный редактор.*

E-mail: alexandrurian@yahoo.com ; alexandrurian@mail.ru

http://fmv.euba.sk/files/CV_Burian.pdf; <http://www.rudn.ru/en/?page=1340>

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Șef Catedră Politică Mondială și Relații Internaționale a Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). – *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

PhD in political science, Associate Professor, scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM; Head of the Department of World Politics and International Relations at the University of European Studies of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). – *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, доцент, научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы; заведующая кафедрой мировой политики и международных отношений Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

– *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

CHIRTOACĂ Natalia.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Șef Secție Drept Internațional și Relații Internaționale, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Republica Moldova) – *Secretar științific.*

CHIRTOACA Natalia.

Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of International Law and International Relations, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (The Republic of Moldova) – *Scientific secretary.*

КИРТОАКЭ Наталия Михайловна.

Кандидат юридических наук, доцент, зав. Отделом международного права и международных отношений Института юридических и политических исследований АН Молдовы (Республика Молдова) – *Ученый секретарь.*

E-mail: n_chirtoaca@mail.ru

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor în drept, profesor universitar, Vicerector al Universității Publice din Navarra (Spania) - *Membreu al consiliului redacțional.*

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor of Law, Professor, Vicerector of The Navarra Public University (Spain) – *Member of editorial board.*

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ.

Доктор права, профессор, проректор Наваррского публичного университета (Испания) - *Член редакционного совета.*

E-mail: julis.iriarte@unavarra.es

http://www.uta.edu.ec/formacioncompetencias2005/files/pictures/cv_luisiriarte.pdf

ARHILIUC Victoria.

Doctor habilitat în drept, profesor cercetător, Universitatea de Stat din Moldova (Republica Moldova) – *Membreu al consiliului redacțional.*

ARHILIUC Victoria.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The State University of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

АРХИЛИОК Виктория Нестеровна.

Доктор юридических наук, профессор, Молдавский государственный университет (Республика Молдова) - *Член редакционного совета.*

E-mail: arhiliucv57@yahoo.com

ABASHIDZE Aslan.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Șef catedră Drept Internațional, Universitatea Prieteniei Popoarelor din Rusia, Vice-Președinte al Comisiei ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (Federația Rusă) - *Membreu al consiliului redacțional.*

ABASHIDZE Aslan.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Head of the Department of International Law, The Peoples' Friendship University of Russia, Deputy Chairman of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR) - (The Russian Federation) - *Member of editorial board.*

АБАШИДЗЕ Аслан Хусейнович.

Доктор юридических наук, профессор, зав. кафедрой международного права РУДН, Заместитель председателя Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам (Российская Федерация) - *Член редакционного совета.*

E-mail: aslan.abashidze@gmail.com

http://www.intlaw-rudn.com/about-en/faculty/abashidze?set_language=en-us

BALAN Oleg.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector al Academiei de Administrare Publică a Republicii Moldova (Republica Moldova) – *Membreu al consiliului redacțional.*

BALAN Oleg.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Rector of The Academy of Public Administration of The Republic of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

БАЛАН Олег Иванович.

Доктор юридических наук, профессор, ректор Академии публичного управления Республики Молдова (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: rector1@aap.gov.md ; balanoleg9@gmail.com

http://aap.gov.md/index.php?option=com_content&view=article&id=167&Itemid=294&lang=en

BENIUC Valentin.

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Rector al Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

BENIUC Valentin.

Doctor of Political Sciences, Professor, Rector of The Moldavian State Institute of Foreign Relations (The Republic of Moldova) - *Member of editorial board.*

БЕНИУК Валентин Анастасьевич.

Доктор политических наук, профессор, Ректор Молдавского государственного института международных отношений (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: v.beniuc@mail.ru; irim@irim.md

<http://irim.md/index.php/ru/ob-irim/rektorat/13-memberscv/33-valentin-beniuc>

BOSHITSKY Iury.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Drept din Kiev a Academiei Naționale de Științe a Ucrainei (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

BOSHITSKY Iury.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The Kyiv University of Law of The National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine) - *Member of editorial board.*

БОШИЦКИЙ Юрий Ладиславович.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Киевского университета права НАН Украины (Украина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: rector@kul.kiev.ua; inter-dep@kl.kiev.ua

<http://en.kul.kiev.ua/kerivnictvo/boshickiy-juriy-ladislavovich.html>

DERGACIOV Vladimir.

Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar, expert în geopolitică, profesor la Universitatea Națională din Odesa (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

DERGACHEV Vladimir A.

Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics, Professor of the Odessa National University (Ukraine) - *Member of editorial board.*

ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович.

Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, профессор Одесского национального университета (Украина) - *Член редакционного совета.*

E-mail: admin@dergachev.ru; dergachev@farlep.net

<http://www.dergachev.farlep.net/>

<http://www.dergachev.ru/>

<http://dergachev-va.livejournal.com/>

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor habilitat în economic, doctor în istorie, profesor universitar, Catedra Relații Internaționale și Științe Politice, Universitatea Liberă din Varna „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) – *Membru al consiliului redacțional.*

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor of Economic Sciences (management and security), Ph.D. in History, Professor of International relations, Department of International Relations and Political Sciences, Faculty „Social Sciences”, Varna Free University „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) - *Member of editorial board.*

ДЮЛГЕРОВА Нина Ангелова.

Доктор экономических наук, кандидат исторических наук, профессор Варненского свободного университета «Черноризец Храбър» (Варна, Болгария)

- *Член редакционного совета.*

E-mail: nina_d6@hotmail.com; nina_d56@yahoo.com

<http://nina-dulgerova.org/Papers.htm>

<http://nina-dulgerova.org/CV.htm>

FUEREA Augustin.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din București (România) – *Membru al consiliului redacțional.*

FUEREA Augustin.

Doctor of Law, Professor, The University of Bucharest (Romania) – *Member of editorial board.*

ФУЕРЕА Августин.

Доктор права, профессор, Бухарестский государственный университет (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: augustinfuerea@yahoo.com

http://www.univnt.ro/cv/uploads/cv/CV_Fuerea_Augustin.pdf

http://www.drept.unibuc.ro/dyn_doc/cv/a-fuerea.pdf

HAVÁNIK Jozef.

Doctor în economie, Rector al Universității „Alexandr Dubcek” din Trencin, Slovacia (Trencin, Republica Slovacă) – *Membru al consiliului redacțional.*

HAVÁNIK Jozef.

Doc. Ing. ,PhD., Rektor of the Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (The Slovak Republic) – *Member of editorial board.*

ХАБАНИК Джозеф.

Доктор экономических наук, Ректор Тренчанского университета им. Александра Дубчека в Тренчине (Тренчин, Словацкая Республика) – *Член редакционного совета.*

E-mail: rector@tnuni.sk

<http://tnuni.sk/univerzita/organy-univerzity/rector/>

HEINRICH Hans-Georg.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din Viena (Austria) – *Membru al consiliului redacțional.*

HEINRICH Hans-Georg.

Doctor of Law, Professor, The University of Vienna (Austria) – *Member of editorial board.*

ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг.

Доктор права, профессор, Венский университет (Австрия) – *Член редакционного совета.*

E-mail: hans-georg.heinrich@univie.ac.at

<http://www.enri-east.net/consortium/institute-for-advanced-studies/en/>

KAPUSTIN Anatolii.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Federația Rusă (Federația Rusă) – *Membru al consiliului redacțional.*

KAPUSTIN Anatoly.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, President of The Russian Association of International Law (The Russian Federation) - *Member of editorial board.*

КАПУСТИН Анатолий Яковлевич.

Доктор юридических наук, профессор, Президент Российской ассоциации международного права (Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: kapustin@izak.ru, akap@mail.ru

http://jppublishing.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=96&Itemid=102

<http://izak.ru/381>

LIPKOVA Ludmila.

Doctor, Ing., profesor universitar, Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Republica Slovacia) – *Membru al consiliului redacțional.*

Dr.h.c. prof. Ing. LIPKOVA Ludmila, CSc.

Dean, Professor, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (The Slovak Republic) - *Member of editorial board.*

ЛИПКОВА Людмила.

Доктор, профессор, Декан факультета международных отношений Экономического университета в Братиславе (Словацкая Республика) – *Член редакционного совета.*

E-mail: lipkova@euba.sk

<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=1347>

MAZILU Dumitru.

Doctor în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Universitatea „Spiru Haret” din București (România) – *Membru al consiliului redacțional.*

MAZILU Dumitru.

Doctor of Law, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), The „Spiru Haret” University of Bucharest (Romania) – *Member of editorial board.*

МАЗИЛУ Думитру.

Доктор права, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Университет им. Спиру Харета, Бухарест (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: dumitru.mazilu@spiruharet.ro; secretariat@universitatea-cantemir.ro

http://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Mazilu

http://www.ucdc.info/cd/cd_profil.php?cid=1146

NAZARIA Sergiu.

Doctor habilitat în științe politice, doctor în istorie, conferențiar universitar, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

NAZARIA Sergei.

Doctor of Political Sciences, Ph.D in History, Associate professor, The Moldavian State Institute of Foreign Relations (The Republic of Moldova) - *Member of editorial board.*

НАЗАРИЯ Сергей Михайлович.

Доктор политических наук, кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный институт международных отношений (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: sergnazar@mail.ru

PAPAVA Vladimer.

Doctor habilitat în economie, profesor universitar, academician al Academiei Naționale de Științe a Georgiei, Rectorul Universității de Stat din Tbilisi „Ivane Javakhishvili” (Tbilisi, Georgia) – *Membru al consiliului redacțional.*

PAPAVA Vladimer.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of the Georgian National Academy of Sciences, Rector of The Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Tbilisi, Georgia) - *Member of editorial board.*

ПАПАВА Владимир.

Доктор экономических наук, профессор, действительный член Национальной Академии наук Грузии, ректор Тбилисского государственного университета имени Ивана Джавахишвили (Тбилиси, Грузия) – *Член редакционного совета.*

E-mail: papavavladimer@gfsis.org; papavavladimer@yahoo.com

<http://www.tsu.edu.ge/en/government/raac/rector/>

<http://www.papava.info/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimer_Papava

POPESCU Dumitra.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea „Titu Maiorescu” din București, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române (România) - *Membru al consiliului redacțional.*

POPESCU Dumitra.

Doctor of Law, Professor, The „Titu Maiorescu” University of Bucharest, Legal Research Institute „Academician Andrei Rădulescu” of the Romanian Academy (Romania) – *Member of editorial board.*

ПОПЕСКУ Думитра.

Доктор права, профессор, Бухарестский университет имени Титу Майореску, Научно-исследовательский юридический институт имени академика Андрея Рэдулеску Румынской Академии (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: juridic_institut@yahoo.com

STRATIEVSCHI Dmitrii.

Doctor în istorie, Vicedirector al Centrului de studii a Europei de Est din Berlin OEZB e.v. (Berlin, Republica Federală Germania).

STRATIEVSKI Dmitrii.

PhD in History, Deputy Director of the Center for the Study of Eastern Europe in Berlin OEZB e.v. (Berlin, Federal Republic of Germany).

СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий.

Доктор исторических наук, заместитель директора Центра изучения Восточной Европы в Берлине OEZB e.v. (Берлин, Федеративная Республика Германия).

E-mail: stratievski@gmx.de

SEDLIȚCHI Iurie.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Studii Europene din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

SEDLITSCHI Yuri.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The European University of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

СЕДЛЕЦКИЙ Юрий Николаевич.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Европейского университета Молдовы (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: iuriesedletchii@yahoo.fr

<http://www.usem.md/ro.html>

TIMCENCO Leonid.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Națională a Serviciului Fiscal de Stat al Ucrainei (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

TIMCHENKO Leonid.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The National University of The State Tax Service of Ukraine (Ukraine) – *Member of editorial board.*

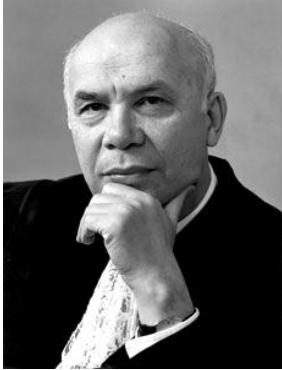
ТИМЧЕНКО Леонид Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Национальный университет Государственной налоговой службы Украины (Украина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: ltymch@ukr.net; timchenko@asta.edu.ua

VERESHCHETIN Vladlen.

Doctor habilitat în științe juridice, profesor universitar. În 1984-1995 – membru al Curții Permanente de Arbitraj a ONU (Haga), în 1992-1994 – membru și președinte al Comisiei de Drept Internațional a ONU, în 1995-2006 – Judecător al Curții Internaționale de Justiție a ONU (Haga), din 2012 – Arbitru în Dreptul Cosmic (Spațial) la Curtea Permanentă de Arbitraj a ONU (Haga). În 1978-1995 – Vice-președinte, din 1995 – Președinte de onoare al Institutului Internațional de Drept Cosmic (Spațial) din Paris. Din 1977 - academician al Academiei Internaționale de Astronautică (SUA), din 2006 - academician al Academiei de Științe din Bulgaria. (Federația Rusă) – *Membru al consiliului redacțional.*

Vladlen S. VERESHCHETIN.

Doctor of Juridical Sciences, Professor. In 1984-1995 - Member of the Permanent Court of Arbitration (the Hague). In 1992-1994 - Member and Chairman of the United Nations International Law Commission. In 1995-2006 - Judge of the International Court of Justice (the Hague). From 2012, the Referee for Space Law of the Permanent Court of Arbitration (the Hague). In 1978-1995-Vice President, from 1995 - Director Emeritus of the International Institute of Space Law (Paris). Since 1977 - Member of the International Astronautical Academy (USA), since 2006 - Foreign Member of Bulgarian Academy of Sciences. (The Russian Federation) – *Member of editorial board.*

ВЕРЕЩЕТИН Владлен Степанович.

Доктор юридических наук, профессор. С 1984 по 1995 год - член Постоянной палаты третейского суда (г. Гаага). В 1992-1994 годах - член Комиссии международного права ООН. В 1994 году возглавлял Комиссию. В 1995-2006 годах – Судья Международного Суда ООН (г. Гаага). С 2012 г. – арбитр по космическому праву Постоянной Палаты третейского суда (г. Гаага). В 1978-1995 годах - вице-президент, с 1995 г.- почетный директор Международного института космического права (Франция). С 1977 г. - действительный член Международной астронавтической академии (США). С 2006 г. - иностранный член Болгарской Академии наук. (Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: vsvereshchetin@ziggo.nl;

<http://legal.un.org/avl/faculty/Vereshchetin.html>;

http://legal.un.org/avl/pdf/ls/Vereshchetin_bio.pdf;

<http://intlaw-rudn.com/about/history-faces/vereshchetin>

WILLIAMS Silvia Maureen.

Doctor în drept și științe sociale, profesor de Drept Internațional Public, Universitatea din Buenos Aires. Președintele Comitetului de Drept Internațional Spațial al Asociației de Drept Internațional (ILA - Londra). Membru al Consiliului executiv al Asociației de Drept Internațional (sediul, Londra). Membru al Institutului Internațional de Drept Spațial, membru al Academiei Internaționale de Astronautică, membru al Institutului Regal de Relații Internaționale (Chatham House), membru al Institutului Ibero- American de Drept Aerian și Spațial (Argentina) – *Membru al consiliului redacțional.*

WILLIAMS Silvia Maureen.

Doctor of Law and Social Sciences, Professor of Public International Law, University of Buenos Aires. President of the International Space Law Committee of the International Law Association (ILA - London). Member of the Executive Council of the International Law Association (Headquarters, London). Member of the Institut International de Droit Spatial, full member of the International Academy of Astronautics, the Royal Institute of International Affairs (Chatham House), the Ibero American Institute of Air and Space Law (Argentina) – *Member of editorial board.*

УИЛЬЯМС Сильвия Морин.

Доктор права и социальных наук, профессор международного публичного права, Университет Буэнос-Айреса. Президент Комитета по международному космическому праву Ассоциации международного права (АМП - Лондон). Член, Сопредседатель Исполнительного Совета Ассоциации международного права (штаб-квартира, Лондон). Член Международного Института международного космического права, действительный член Международной академии астронавтики Королевского института международных отношений (Чэтхэм Хаус) и Иbero-американского института воздушного и космического права (Аргентина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: maureenw777@yahoo.co.uk;

[swilliams@derecho.uba.arhttp://www.derecho.uba.ar/investigacion/investigadores/williams.php](http://www.derecho.uba.ar/investigacion/investigadores/williams.php)

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII)
EDITORSHIP (REVIEWERS)
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ)**

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM; Șef Catedră Politică Mondială și Relații Internaționale a Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

– *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

PhD in political science, Associate Professor, scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM; Head of the Department of World Politics and International Relations at the University of European Studies of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). – *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, доцент, научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы; заведующая кафедрой мировой политики и международных отношений Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

– *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

ANIȚEI Nadia Cerasela.

Doctor în drept, Profesor universitar, Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (Galați, România).

ANIȚEI Nadia Cerasela.

Ph.D in Law, professor, Faculty of Legal, Political and Social Sciences, University „Dunarea de Jos of Galati” (Galati, Romania).

АНИЦЕЙ Надия Черасела.

Доктор права, профессор, факультет правовых, политических и социальных наук, Галацкий Университет «Дунэря де Жос» (Галац, Румыния).

E-mail: ncerasela@yahoo.com

<http://ugal.academia.edu/NADIACERASELANIȚEI/CurriculumVitae>

CIUCĂ Aurora.

Doctor în drept, Profesor universitar, Profesor la Universitatea "Stefan Cel Mare" din Suceava, Avocat la Baroul de Avocați Iași, Președinte al Asociației "Vespasian V. Pella" Iași (Iași, România).

CIUCA Aurora.

Ph.D in Law, Professor at "Stefan cel Mare" University of Suceava, Lawyer Yassy Bar Association, President of „Vespasian V. Pella” Association (Yassy, Romania).

ЧИУКЭ Аураора.

Доктор права, профессор, Профессор Сучавского университета «Штефан чел Маре»; Адвокат в Ясской ассоциации адвокатов; Президент ассоциации „Vespasian V. Pella” (Яссы, Румыния),

E-mail: aurora_ciuca_2000@yahoo.com

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova).

DORUL Olga.

Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University; scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM (Kishinev, The Republic of Moldova).

ДОРУЛ Ольга Павловна.

Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет; научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: dorulolga@yahoo.com

EVSEEV Vladimir.

Doctor în științe tehnice, Expert militar, Vicedirector al Institutului Statelor CSI (Moscova, Federația Rusă).

EVSEEV Vladimir.

Ph.D in Technical Science, Military expert, Deputy Director of the Institute of CIS Countries (Moscow, The Russian Federation).

ЕВСЕЕВ Владимир Валерьевич.

Кандидат технических наук, Военный эксперт, Заместитель директора Института стран СНГ (Москва, Российская Федерация).

E-mail: vlad.evseev@gmail.com

http://ru.ino-ppic.ru/yevseyev_v/

<http://ir.russiancouncil.ru/person/evseev-vladimir-valerevich/>

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Doctor în istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Iași, România).

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Ph.D in History, University „Alexandru Ioan Cuza” of Iassy (Iassy, Romania).

ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя.

Кандидат исторических наук, Ясский Университет «Александру Иоан Куза» (Яссы, Румыния).

E-mail: maia_gl@yahoo.fr

GENTIMIR Alina Mirabela.

Doctor în drept, Lector, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Iași, România).

GENTIMIR Alina Mirabela.

Lecturer Ph.D, Faculty of Law, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iassy (Iassy, Romania).

ДЖЕНТИМИР Алина.

Кандидат юридических наук, преподаватель, Юридический факультет Ясского университета им. А.И.Кузы (Яссы, Румыния).

E-mail: agentimir@yahoo.fr

GLUHAIA Diana.

Doctor în drept, Universitatea Publică din Navarra (Pamplona, Spania).

GLUHAIA Diana.

Ph.D in Law, The Navarra Public University (Pamplona, Spain).

ГЛУХАЯ Диана.

Доктор права, Наваррский публичный университет (Памплона, Испания).

E-mail: diana.gluhaya@unavara.es; diana_gluhaia@yahoo.com

IOVIȚĂ Alexandrina.

Doctor în drept, UNAIDS, Cartierul general, Coordonator programe, drepturile omului și legislație (Chișinău, Republica Moldova – Geneva, Elveția).

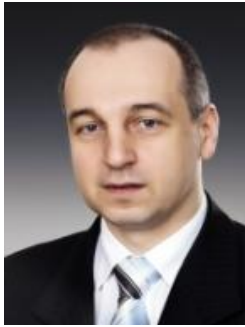
IOVITA Alexandrina.

Ph.D in Law, UNAIDS Secretariat, Headquarters, Programme Officer, Human Rights and Law (Kishinev, The Republic of Moldova – Geneva, Switzerland).

ИОВИЦЭ Александрина Александровна.

Кандидат юридических наук, UNAIDS, генеральный офис, сотрудник по программам, права человека и правовые вопросы (Кишинев, Республика Молдова, Женева, Швейцария).

E-mail: alexandrina_iovita@yahoo.com

JANAS Karol.

Doctor în politologie, conferențiar universitar, Șef Catedră Politologie, Universitatea „Alexandr Dubcek” din Trenčin, Slovacia (Trenčin, Republica Slovacă).

JANAS Karol.

Doc. PhD in Political Sciences, Associate Professor, Head of the Department Politologie of the Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (The Slovak Republic).

ЯНАС Карол.

Доктор политологии, доцент, Заведующий кафедрой политологии Тренчанского университета им. Александра Дубчека в Тренчине (Тренчин, Словацкая Республика).

E-mail: karol.janas@tuni.sk

KOVALEVA Natalia.

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Director al Fundației de Caritate „Fii Om!” (Orenburg, Federația Rusă).

KOVALYOVA Natalia.

Ph.D., Associate Professor, Director of the Charity Foundation „Be a man!” (Orenburg, The Russian Federation).

КОВАЛЁВА Наталья Александровна.

Кандидат педагогических наук, доцент, директор Благотворительного Фонда «Будь Человеком!» (Оренбург, Российская Федерация).

E-mail: kovaleva_osu@mail.ru

<http://www.osu.ru/doc/3117>

LISENCO Vladlena.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea de Stat din Transnistria „T.G.Șevcenco” (Tiraspol, Republica Moldova).

LISENCO Vladlena.

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, Vicerector for International relations, Taras Shevchenko State University of Transnistria (Tiraspol, The Republic of Moldova).

ЛЫСЕНКО Владлена.

Доктор юридических наук, доцент, Заместитель ректора по международным связям, Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко (Тирасполь, Республика Молдова).

E-mail: vlada.lisenco@mail.ru

MATTOȘ Boris.

Doctor în științe politice, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

MATTOS Boris.

PhD in political science, Vicerector for International relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic).

МАТОШ Борис.

Доктор политических наук, Заместитель ректора по международным связям, Экономический университет в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: mattos@euba.sk

METREVELI Levan.

Doctor în științe politice, șef al Centrului pentru dezvoltarea integrată a Georgiei, Universitatea de Stat Tbilisi (Tbilisi, Georgia).

METREVELI Levan.

Doctor of Political Sciences, Head of the Center for integrated development of Georgia, Tiflis State University (Tbilisi, Georgia).

МЕТРЕВЕЛИ Леван.

Доктор политических наук, руководитель Центра комплексного развития Грузии Тбилисского государственного университета (Тбилиси, Грузия).

E-mail: levanmetreveli@yahoo.com

MOUSMOUTI Maria.

Doctor în drept, Director executiv al Centrului European de Drept Constituțional din Atena (Atena, Grecia).

MOUSMOUTI Maria.

Ph.D in Law, Executive director of The European Center of Constitutional Law (Athenas, Grece).

МОУСМУТИ Мария.

Доктор права, Исполнительный директор Европейского центра конституционного права (Афины, Греция).

E-mail: mousmou@yahoo.com

<http://www.cecl2.gr/index.php/en/thecentre/theboard/11-thecentre/cv/16-08-maria-mousmouti>

http://ials.sas.ac.uk/postgrad/LDclinic/LDclinic_who.htm

SÂRCU Diana.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Director al Institutului Național de Justiție al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

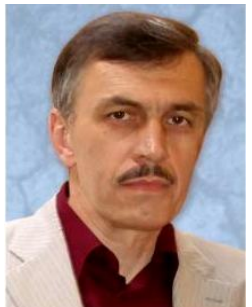
SARCU Diana.

Doctor of Juridical Sciences, Associate professor, Director of the National Institute of Justice of the Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

СЫРКУ Диана.

Доктор юридических наук, доцент, Директор Национального института юстиции Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: sircu@yahoo.com

SYCI Alexandru.

Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar, Universitatea Națională „Jurie Fedikovici” din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina).

SYCH Alexander.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Chernivtsi National University „Yuri Fedkovych” (Chernivtsi, Ukraine).

СЫЧ Александр Иванович.

Доктор исторических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина).

E-mail: asych_chnu@yahoo.com, amenitinna@gmail.com

SOLNȚEV Alexandr.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Șef-adjunct al Catedrei de Drept Internațional al Universității Prieteniei Popoarelor din Rusia (Moscova, Federația Rusă).

SOLNTSEV Alexander.

Ph.D in Law, Associate Professor, Deputy Head of the Department of International Law PFUR, the Peoples' Friendship University of Russia (Moscow, The Russian Federation).

СОЛНЦЕВ Александр Михайлович.

Кандидат юридических наук, доцент, зам. заведующего кафедрой международного права Российского университета дружбы народов (Москва, Российская Федерация).

E-mail: a.solntsev@gmail.com; intlaw.rudn@gmail.com

www.intlaw-rudn.com

SMOCHINA Carolina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Europeană din Lefke (Lefke, Nicosia, Cipru).

SMOCHINA Carolina.

Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Lefke (Lefke, Nicosia, Cyprus).

СМОКИНЭ Каролина.

Доктор права, доцент, Европейский Университет в Лefке (Лefке, Никосия, Кипр)

E-mail: smochina@gmail.com

ISMAYL Togrul.

Doctor în istorie, Doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea TOBB, Economie și Tehnologie (Ankara, Turcia).

ISMAYL Togrul.

Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor, TOBB University of Economics and Technology (Ankara, Turkey).

ИСМАИЛ Тогрул.

Доктор истории, Доктор экономики, доцент, TOBB университет экономики и технологии (Анкара, Турция).

E-mail: togrul65@hotmail.com, tismayil@etu.edu.tr

ȚIGĂNAȘ Ion.

Doctor în drept, Director General Adjunct, Agenția de Stat Pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

TIGANAS Ion.

Ph.D in Law, Deputy General Director of The State Agency on Intellectual Property of The Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

ЦИГЭНАШ Ион.

Кандидат юридических наук, Генеральный вице-директор Государственного агентства по интеллектуальной собственности Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: iondrept@yahoo.com

http://www.agepi.gov.md/pdf/about/cv_tiganas.pdf

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**DATE DESPRE AUTORI
DATES OF AUTHORS
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ**

ANITEI Nadia Cerasela.

Doctor în drept, Profesor universitar, Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (Galați, România).

ANITEI Nadia Cerasela.

Ph.D in Law, professor, Faculty of Legal, Political and Social Sciences, University „Dunarea de Jos of Galati” (Galati, Romania).

АНИЦЕЙ Надия Черасела.

Доктор права, профессор, факультет правовых, политических и социальных наук, Галацкий Университет «Дунэря де Жос» (Галаць, Румыния).

E-mail: ncerasela@yahoo.com

AMELINA Iana.

Secretar-coordonator al Clubului geopolitic Caucazian (Moscova, Federația Rusă).

AMELINA Yana.

Secretary-Coordinator of the Caucasian Geopolitical Club (Moscow, The Russian Federation).

АМЕЛИНА Яна.

Секретарь-координатор Кавказского геополитического клуба (Москва, Российская Федерация).

E-mail: boreal@mail.ru

BALIȚCHI Tudor.

Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova).

BALIȚCHI Tudor.

Ph.D student, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

БАЛИЦКИ Тудор.

Аспирант, Институт юридических и политических исследований АН Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: tudor.balitchi@yahoo.com

CHIRTOACĂ Leonid.

Doctor în drept, conferențiar universitar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova).

CHIRTOACA Leonid.

Ph.D in law, Associate Professor, Scientific Fellow, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

КИРТОАКЭ Леонид.

Кандидат юридических наук, доцент, научный сотрудник, Институт юридических и политических исследований АН Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: leonid.chirtoaca@gmail.com

DUNAEVA Elena.

Doctor în istorie, Cercetător științific principal, Centrul pentru Studiarea țărilor din Orientul Mijlociu, Institutul de Studii Orientale, Academia Rusă de Științe (Moscova, Federația Rusă).

DUNAEVA Elena.

Ph.D in History, Senior Researcher, Center for Study of the countries of the Middle East of The Institute of Oriental Studies, Russian Academy of Sciences (Moscow, The Russian Federation).

ДУНАЕВА Елена Викторовна.

Кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Центра изучения стран Ближнего и Среднего Востока Института востоковедения РАН (Москва, Российская Федерация).

E-mail: elena-vd@list.ru

DZHOROBEKOVA Ainura.

Doctor în istorie, Profesor universitar, Șef al Departamentului „Relații Internaționale și Drept” al Academiei Diplomatice „K. Dikambayev” a MAE al Republicii Kârgâzstan (Bișkek, Kîrgîzstan).

DZHOROBEKOVA Ainura.

Ph.D in History, Professor, Head of Department „International Relations and Law” of the Diplomatic Academy „K. Dikambayev” of the MFA of the Republic of Kyrgyzstan (Bishkek, Kyrgyzstan).

ДЖОРОБЕКОВА Айнура Эшибековна.

Заведующая кафедрой Международных отношений и права Дипломатической академии им. К. Дикамбаева МИД Киргизской Республики, профессор, кандидат исторических наук (Бишкек, Киргизия).

E-mail: dondzhora1967@gmail.com

NOVORKOVÁ Katarína.

Doctorand, Catedra Relații Economice Internaționale și Diplomație Economică, Facultatea Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

NOVORKOVÁ Katarína.

Ph.D student, Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, The Faculty of International Relations at the University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Republik of Slovakia).

ГОВОРКОВА Катарина.

Аспирант, Кафедра международных экономических отношений и экономической дипломатии, Факультет международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: katuska.hovorkova@gmail.com

GUSEV Leonid.

Doctor în istorie, cercetător științific superior la Centrul analitic al Institutului de Studii Internaționale al Universității MGIMO a Ministerului rus de Externe, (Moscova, Federația Rusă).

GUSEV Leonid.

Ph.D in History, senior researcher at the Analytical Center of the Institute of International Studies of the MGIMO University of the Russian Foreign Ministry (Moscow, The Russian Federation).

ГУСЕВ Леонид Юрьевич.

Старший научный сотрудник Аналитического центра Институт международных исследований МГИМО МИД России, кандидат исторических наук (Москва, Российская Федерация).

E-mail: lgoussev@yandex.ru

LAICIAC Milan.

Ambasadorul Republicii Slovace în Republica Coreea (Seul, Coreea de Sud).

LAJČIAK Milan.

Ambassador of the Slovak Republic to the Republic of Korea (Seoul, South Korea).

ЛАЙЧИАК Милан.

Посол Словацкой Республики в Республике Корея (Сеул, Южная Корея).

E-mail: emb.seoul@mzv.sk

FLOREA Dumitru.

Doctorand, magistru în administrație publică, Șef-adjunct al Penitenciarului nr. 9 din cadrul Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

FLOREA Dmitry.

Ph.D Student, Master in Public Administration, Deputy Head of Penitentiary no. 9 of the Penitentiary Department of the Ministry of Justice of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

ФЛОРЯ Дмитрий.

Аспирант, магистр в области публичной администрации, заместитель начальника ИТК № 9 УПУ Министерства юстиции Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: florea.dumitru@yandex.com

MARTÎNENKO Igor.

Doctor în drept, Profesor universitar, Șef Catedră drept civil și proces civil, Universitatea de Stat din Grodno „Janka Kupala” (Grodno, Republica Belarus).

MARTYNENKA Ihar.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, the Head of Department of Civil Law and Procedure, Yanka Kupala Grodno State University (Grodno, The Republic of Belarus).

МАРТЫНЕНКО Игорь Эдуардович.

Доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой гражданского права и процесса, Гродненский государственный университет имени Янки Купалы (Гродно, Республика Беларусь).

E-mail: martinenko@tut.by

PÎRVAN Pintilie.

Doctor în științe, conferențiar cercetător, Directorul Institutului de Fitotehnie „Porumbeni” (Chișinău, Republica Moldova).

PIRVAN Pintilie.

Ph.D, Associate Professor, Director of the Institute of Plant „Porumbeni” (Kishinev, The Republic of Moldova).

ПЫРВАН Пинтилие.

Кандидат наук, доцент, Директор Института растениеводства «Порумбень» (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: pintilie.pirvan@gmail.com

ROȘCA Valentin.

Doctor în drept, Universitatea de Stat din Moldova, Lector (Chișinău, Republica Moldova).

ROSCA Valentin.

Ph.D in Law, The Moldova State University, lecturer (Kishinev, The Republic of Moldova).

РОШКА Валентин.

Кандидат юридических наук, Государственный университет Молдовы, преподаватель (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: valentin.rosca@yandex.com

STRATIEVSCHI Dmitrii.

Doctor în istorie, Vicedirector al Centrului de studii a Europei de Est din Berlin OEZB e.v. (Berlin, Republica Federală Germania).

STRATIEVSKI Dmitri.

Ph.D in History, Deputy Director of the Center for the Study of Eastern Europe in Berlin OEZB e.v. (Berlin, The Federal Republic of Germany).

СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий.

Доктор исторических наук, заместитель директора Центра изучения Восточной Европы в Берлине OEZB e.v. (Берлин, Федеративная Республика Германия).

E-mail: stratievski@gmx.de

SUCEVEANU Natalia.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Director al Centrului de Armonizare a Legislației (Chișinău, Republica Moldova).

SUCEVEANU Natalia.

Ph.D. in Law, Associate Professor, Director of the Centre for Legal Approximation (Chisinau, The Republic of Moldova).

СУЧЕВЯНУ Наталья.

Кандидат юридических наук, доцент, Директор Центра по гармонизации законодательства (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: suceveanu.natalia@yahoo.com

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

CERINȚELE

**privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”**

Revista teoretico-științifică „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” acceptă pentru publicare articole în limbile moldovenească (română), rusă, engleză, spaniolă, franceză, germană (la discreția autorului), care conțin rezultate inedite ale cercetărilor efectuate și care sunt ajustate la „Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor”.

Consiliul Redacțional acceptă manuscrisul articolului pentru publicare în corespundere cu profilurile ediției („drept” și „științe politice”), cu un volum nu mai mult de 20 de pagini, inclusiv figuri și tabele. Manuscrisul ar trebui să conțină doar materiale originale, efectuat la un înalt nivel științific, reflectând rezultatele cercetării efectuate de către autor, obținute cu cel mult un an înainte de publicare, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului. Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții. Articolele sunt expuse recenzării obligatorii, în conformitate cu *Anexa 3*. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive. Pentru publicarea articolelor nu se plătește și nu se încasează taxe.

Cerințele menționate mai sus se aplică tuturor materialelor trimise pentru publicare în adresa revistei. Consiliul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) nerespectarea cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor; b) plagiat; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

În cazurile când nu sunt respectate cerințele redacția are dreptul să nu examineze manuscrisul. Consiliul Redacțional își rezervă dreptul de a reduce volumul articolului prezentat (dacă este necesar), expunându-l în versiunea redacției (introducând modificări redacționale, care nu schimbă sensul general al articolului prezentat de autor). Formulările și prezentarea materialelor în articolele publicate nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția. Aceste materiale se publică în ordine de discuție, în scopul asigurării posibilității de a expune diverse opinii. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor, selecției și preciziei faptelor și informației citate revine în exclusivitate autorilor. În același număr al revistei poate fi publicat doar un singur articol al unui autor.

Numărul de autori al unui articol nu poate fi mai mare de două persoane. Autorul (ii) trimite redacției 2 exemplare originale a articolului (semnate de autor) în imprimare pe hârtie și trimite articolul în format electronic prin e-mail la adresa: alexandruburian@yahoo.com

Volumul articolului nu trebuie să depășească 1,5 c.a. dactilografiate pe hârtie, format A4 (60 de mii de caractere, sau 16-20 de pagini de text), inclusiv figuri, tablițe, referințe și scheme. Atunci când se plasează referințe bibliografice în limba engleză este necesar de indicat denumirea oficială a surselor (revistelor) în limba engleză.

Pentru a plasa un articol în Revistă este necesar de prezentat următoarele documente: cerere, informațiile despre autor (ia), articolul, fotografia autorului (autorilor) în format JPG, adnotare (abstract, rezumat) în trei limbi (română, rusă și engleză) într-un volum de 100 de cuvinte, cuvinte-cheie (5-7 cuvinte). Adnotarea nu trebuie să conțină referiri la literatura citată, tabele și figuri.

Informația despre autor (i) conține următoarele date: numele, prenumele, patronimicul autorului (autorilor), locul de muncă, funcția, titlul științific, gradul științific, adresa poștală, adresa electronică și numărul de telefon. Numele autorului (autorilor) ar trebui să fie listate sub titlul articolului, în dreapta.

Cerințele tehnice pentru perfectarea manuscrisul pentru publicare:

Titlul articolului nu trebuie să depășească trei linii. Titlul ar trebui să fi dat numai cu majuscule (Times New Roman 16) și centrat. Sursele literare utilizate în articol trebuie prezentate într-o singură listă la sfârșitul textului (bibliografie), în conformitate cu **Anexa 2**. Referirile la literatura de specialitate menționate în text sunt obligatorii, trebuie să fie plasate în partea de jos a fiecărei pagini a textului și necesită să fie perfectate în conformitate cu **Anexa 1**. Referirile la sursele externe sunt prezentate într-o limbă străină și sunt urmate, în cazul traducerii în română și rusă, cu indicație privitor la traducere. Numerotarea referirilor la sursele literare este dată în ordinea menționată în text. Trimiteri la lucrări nepublicate nu sunt permise. Lista bibliografică (de la sfârșitul textului) este dată în ordine alfabetică în funcție de prima literă a prenumelui autorului (autorilor).

Acronimele și abrevierile trebuie să fie descifrate la prima mențiune în textul articolului. În textele în limba română, engleză, franceză, spaniolă și germană se utilizează ghilimele germane („ ”), în textele în limba rusă se utilizează ghilimelele franceze (« »).

Parametrii paginii:

Documentul trebuie salvat în MS Word, formatul de pagină A 4, marginile paginii: sus și jos - 2 cm, dreapta - 1,5 cm, stânga - 3 cm, Font - Times New Roman; Dimensiune font - 12, spațiere - 1,5. Aliniere pe lățime, un spațiu la stânga - 1,5. Numerotarea paginilor este consecutivă, secvențială, în partea de jos a paginii, pe centru.

Redactarea textului:

Despărțirea manuală în silabe a cuvintelor (transferul din rând în rând) este inacceptabilă. Figurile și tabelele trebuie să fie numerotate, să aibă denumire, legendă și subiect. Titlurile lor și trebuie să fie prezentate în text după alineatul care conține un link de referință la ele.

Exemplarele autorului:

Fiecare autor al articolului obține doar un număr al revistei, indiferent de numărul de autori.

Consiliul Redacțional

Anexa 1

Exemple de referințe bibliografice:

Referințele (citatele) de la sfârșitul fiecărei pagini trebuie să conțină semnele de punctuație și să urmeze aceleași reguli ca și plasarea lor în descrierea bibliografică.

Dacă textul nu este citat de o sursă originală, dar de un alt document, atunci se utilizează următoarele cuvinte la început de referință: citat de: (citând sursele împrumutate):

Exemplu:	Citat de: Dumitru Mazilu. Drept diplomatic. București: Editura Lumina Lex, 2003, p. 115. Citat de: Alexandru Burian. Drept diplomatic și consular. Chișinău: Editura ARC, 2003, p. 154.
----------	--

La amenajarea secvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate se utilizează termenul "Ibid." sau ("Ibidem"):

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Ibid., p. 47 sau Ibidem., p. 47.

La amenajarea nesecvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate, când referințele urmează nu concomitent una după alta, se utilizează termenul *Op. cit.* (opus citato) și este prezentat folosind caractere cursive:

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în
-------------------	--

	politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Anexa 2**Exemple de „Listă bibliografică” (bibliografie):**

Lista bibliografică este plasată după textul articolului cu titulatura „Bibliografie”. Toate link-urile din listă sunt numerotate secvențial și sunt aranjate în ordine alfabetică.

Descrierea unei cărți cu un singur autor:

Exemplu	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea de mare putere politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. XII + 359 p.
---------	---

Descrierea unei cărți cu trei sau mai mulți autori:

Exemplu	David G. Victor... [et al.]. Gaze naturale și geopolitică: din 1970 pînă în 2040. New York: Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

Descrierea unui articol publicat într-o revistă:

Este necesar de a indica numele autorului articolului, denumirea articolului, denumirea revistei, anul, numărul ediției sau volumul, numărul paginei de la începutul și sfârșitul articolului.

Exemplu	Serghei Lavrov. Rusia și lumea în secolul XXI. În: Rusia în afacerile globale. Iulie-septembrie 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 - 18.
---------	---

Descrierea unei teze de doctorat:

Exemplu	Vladislav Boiko. Securitatea energetică în contextul globalizării. Teză de doctor în științe politice. Moscova, 2012. 250 p.
---------	--

Descrierea unui autoreferat a tezei de doctorat:

Exemplu	Yuri Jukov. Centrismul politic în Rusia. Autoreferatul tezei... candidat în științe politice. Sankt-Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Descrierea publicațiilor științifice electronice:

Pentru surse de electronice, trebuie să specificați practic aceleași informații ca pentru reviste: autorul, titlul, numele site-ului (sau secțiune a site-ului) și URL-ul. Articolul ar trebui să conțină noțiunea [On-line]; informații la data de partajare pe rețeaua electronică (după fraza „Vizitat la:” indica data, luna și anul): (Vizitat la: 03.02.2012).

Exemplu	Burian Alexandru, Gurin Corina. Procesul decizional în politica externă și influența lui asupra negocierilor. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2011, nr. 4, p. 39 - 55. [On-line]: http://www.rmdiri.md/pdf/RMDIRI20114.p.df/ . (Vizitat la: 07.09.2012).
---------	---

REGULAMENTUL
cu privire la recenzarea articolelor științifice în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”

1. Articole științifice primite de redacția *Revistei Moldovenești de Drept Internațional și Relații Internaționale* trec prin Instituția de recenzare.

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

Primul nivel – recenzarea de către Redactorul-șef (*main editor peer review*);

Al doilea nivel - recenzie de „nivel deschis” (*open peer review* - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;

Al treilea nivel - recenzie de nivel „orb-unilateral” (*single-blind* – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);

Al patrulea nivel - recenzie de nivel „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).

2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: *primul nivel* – recenzia (decizia) redactorului-șef; *al doilea nivel* - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat);

- confidențiale (oarbe): *al treilea nivel* – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redacțional sau al colegiului de redacție; *al patrulea nivel* – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

3. Toate articolele științifice, primite de Consiliul redacțional al revistei, sunt supuse obligatoriu recenzării „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul). Această recenzare este efectuată de către experți externi din baza de date de experți (recenzori) ai revistei, la solicitarea Consiliului redacțional.

4. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

5. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor. În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenziții rămân anonimi.

6. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (*double-blind*). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.

7. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redacțional.

8. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica „Tribuna discuțională”.

9. Originalele recenziilor sunt păstrate la „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

REQUIREMENTS
to papers for publication in the
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” being a scientifico-theoretical journal admits for publication articles in Moldovan (Romanian), Russian, English, Spanish, French, German (optional author) languages, containing the results of original research, designed in accordance with the „Requirements for the articles”.

An Editorial Board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, accept manuscript for publication corresponding to the edition profiles, no more than 20 pages, including figures and tables. The manuscript should contain only original material, performed at a high academic level, reflecting the author's research results, completed no more than one year before publication, and containing a clear element of creation of a new knowledge. The materials which earlier were not published and have been not intended to the simultaneous publication in other editions for printing are accepted. Articles are exposed to obligatory reviewing, in accordance with the *Appendix 3*. For post-graduate students (competitors) the review of the supervisor of studies is obligatory. We print only articles which have received only positive reviews. The fee for the publication is not paid.

The rules mentioned above apply to all the material sent to the journal for publication. The Editorial Board has the right not to accept materials to the publication in a case of: a) non-compliance of the paper with the requirements for its publication; b) plagiarism; c) inappropriate content of the presented paper to the journal profiles.

In cases when the requirements are not respected the editorial board has the right not to examine the manuscript. The editors reserve the right to reduce the volume of the article (if it is necessary), exposing it to editorial revision, make editorial (which do not change the general sense) changes in the author's original. Editors can publish materials without sharing author's opinion (in order of discussion). Authors are responsible for the selection and accuracy of the facts, quotes, and other information. Journal will only publish one article per author in each volume of the issue.

The number of authors should not be more than two people. Author (s) sent to the editor two copies of the article (signed by the author both in print and electronic form and send the article in electronic form by e-mail at: alexandrurburian@yahoo.com

The paper shouldn't exceed 1,5 printer's sheet of the typewritten text of format A4 (60 thousand characters, or 16-20 pages of text), including tables, list of references and drawings (schemes). At drafting of bibliographic references in English it is necessary to specify official English-speaking names of journals.

In order to place an article in the journal you should present following documents: an application, information about the author (s), an article, one author (s) photograph in JPG form, annotation provided (abstract) in three languages (Romanian, Russian and English) in a volume of 100 words, key words (5 - 7 words). Abstract should not contain references to the quoted literature, tables and figures.

Information about the author (s) contains: author's name, affiliation, post a scientific degree, an academic status, mailing address, e-mail address and telephone number Author's name should be listed under the article's title on the right.

Technical requirements to registration of the manuscript for the publication:

Title of the article should not exceed three lines. The title should be given only in capital letters (Times New Roman 16) and centred. Literary sources used in the paper should be submitted in one list at the

end (bibliography). Bibliographical list is presented after the text item in accordance with the *Appendix 2*. Footnotes to the literature mentioned in the text are mandatory and must be prepared in the bottom of the page in accordance with the *Appendix 1*. References to the foreign sources are given in a foreign language and are followed in the case of translation into Romanian and Russian indication of the translation. The numbering of the sources is given in the order mentioned in the text. References to unpublished works are not permitted. The bibliography is given in alphabetic order according to the first letter of authors surnames. Acronyms and abbreviations should be deciphered in a place of the first mention in the text. In text presented in Romanian, English, French, German or Spanish language, German inverted commas („pads”) should be used; in text presented in Russian language the French inverted commas («fur-trees») are used.

Page Setup:

The document must be saved in MS Word, A 4 page format, page margins: top and bottom - 2 cm, right - 1.5 cm, left - 3 cm Font - Times New Roman; font size - 12, line spacing - 1,5. Alignment on width, a space at the left - 1,5. Numbering of pages is through, in the bottom of the page, on the centre.

Text drafting:

Using of manual transfer (manual hyphenation) is unacceptable. Figures and tables should have a caption and subject headings and should be presented in the text after the paragraph containing a link to them.

Author's copies:

Each author obtains only one issue of the journal, regardless of the number of authors.

The Editorial Board

Appendix 1

Example of bibliographic footnotes:

Punctuation and prescribed punctuation in citations should follow the same rules as their placement in the bibliographic description.

If the text is not cited by the original source, but by another document, then following words are used: in the beginning of the reference: *Quoted by*, with a reference to the citing sources of borrowed text:

Example:	Quoted by: Ernst Gabriel Frankel. Oil and Security A World Beyond Petroleum. The Netherlands: Springer, 2007, p. 115.
----------	---

«Ibid.» or (Ibidem) are used in the sequential arrangement of primary and repeated references.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 21.
<i>Repeated</i>	Ibid., p. 47.

Op. cit. (opus citato) is used in repeated footnotes containing item to the same document without following the primary reference and is presented using italics.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
<i>Repeated</i>	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Examples of a bibliography:

Bibliographical list is placed after the text article and is supplied after the notion „Bibliography”. All links in the list are numbered sequentially and are arranged in alphabetical order.

Book with one author:

Example	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. xii + 359 p.
---------	--

Book with three and more authors:

Example	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

The paper from the journal:

Article from a journal should contain following description - author (s), article title, journal name, year, and page number of the beginning and of the end of the article.

Example	Sergei Lavrov. Russia and the World in the 21 st Century. In: Russia in global affairs. July-September 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 – 18.
---------	--

Dissertation

Example	Vladislav Boiko. Energy security in the context of globalization. Political Science Dissertation. Moscow, 2012. 250 p.
---------	--

A dissertation synopsis:

Example	Yuri Jukov E.H. Political centrism in Russia. Dissertation synopsis ... candidate in political science. Saint Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Description of the electronic scientific publications:

For electronic sources, you need to specify practically the same information as for journals: author, title, name of the site (or section of the website) and the URL. The item should contain the notion [On-line]; information on the date of the electronic network share (after „Visited on:” indicate the date, month and year): (Visited on: 03.02.2012) is used in referring to the e-resource e-mail address.

Example	Chietigi Bajpae. China’s Quest for Energy Security. In: Power and Interest News Report. February 25, 2005. [On-line]: http://www.pinr.com/ . (Visited on: 07.09.2011).
---------	---

PROVISION
about the reviewing of scientific articles in
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

1. Scientific papers received to the Editorial office of „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, pass through peer review process.

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” comprises a four-level system of peer review articles:

1st level – reviewing by the editor (main editor peer review);

2nd level – an open peer review (the author and the reviewer know each other) – a review is submitted to the editor by the author;

3rd level - one-sided i.e. „blind” peer review (single-blind - the reviewer knows the author, but the author - doesn't know the reviewer);

4th level – double-blind peer review (neither reviewer nor author know about each other).

2. Each scientific article must be accompanied by a review:

– Open: 1st level – a review (conclusion) of the editor; 2nd level – a review of official reviewer, specialist of appropriate scientific profile (doctorate or PhD);

– Closed (blind): 3rd level – a review done by a scientific editor or a member of the editorial board; 4th level - a review done by the decision of the editorial board and only external.

3. All scientific articles, received by the Editorial Board of our journal are subject to mandatory review by bilateral double-blind („double-blind” - the reviewer does not know who the author of the article is, the author does not know who the reviewer is). This review is carried out by external experts from the expert database of experts (reviewers), at the request of the Editorial Board.

4. An editorial board, making the evaluation of reviews, draws attention to the relevance of the scientific problem to be solved by the author. The Review should clearly describe the theoretical or applied significance of the study; correlate the author's conclusions to existing scientific concepts. An essential element of the review should be the assessment a personal contribution to the solution of the issue by the reviewer. Correspondence to the style, logics and the availability of the narration to the scientific nature of the material and obtaining of the conclusions about the reliability and validity of the findings – are key aspects that must be noted in the review.

5. The issue about the received articles is considered after the obtaining of reviews, and then the final decision, based on the evaluation of reviews about the publication or refusal to publish articles, is made. On the basis of the decision the author (s) is sent a letter by e-mail or mail, which provides a general assessment of the article and the decision. In the case of failure in the publication, the reviewers remain anonymous.

6. The Editorial Board has the right to direct the article for additional external anonymous peer review. Editor in Chief directs the reviewer a letter asking for peer review. The letter includes an article and a recommended form of review.

7. The presence of positive reviews is not sufficient grounds for the publication of the article. The final decision on advisability of publication is taken by the editorial board.

8. In cases when the article is composed by a significant proportion of criticisms that have been made by the reviewer, as well as the overall positive recommendation, the Editorial Board can attribute the material to the category of polemical material and print it in the manner of scientific debate.

9. The Review originals are stored in „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**ТРЕБОВАНИЯ
к оформлению статей для публикации в
«Молдавском журнале международного права и международных отношений»**

Научно-теоретический журнал «Молдавский журнал Международного права и международных отношений» принимает к публикации статьи на молдавском (румынском), русском, английском, испанском, французском, немецком (по выбору автора) языках, содержащие результаты оригинальных исследований, оформленные в соответствии с «Требованиями к оформлению статей».

Редакция «Молдавского журнала международного права и международных отношений» принимает к публикации рукописи, соответствующие профилям издания, не более 20 страниц, включая рисунки и таблицы. Рукопись должна содержать только оригинальный материал, выполненный на высоком научном уровне, отражая результаты исследований автора, завершенных не более чем за год до публикации и содержать очевидный элемент создания нового знания. К печати принимаются материалы, ранее не издававшиеся и не предназначенные к одновременной публикации в других изданиях. Статьи подвергаются обязательному рецензированию, в соответствии с *Приложением 3*. Для аспирантов (соискателей) обязательна рецензия научного руководителя. Печатаются только статьи, получившие положительные рецензии. Гонорар за публикации не выплачивается.

Настоящие правила распространяются на все материалы, направляемые в редакцию журнала для публикации. Редакция вправе не принять материал к публикации в случае: а) несоблюдения автором правил оформления рукописи; б) выявления элементов плагиата; в) несоответствия материала тематике журнала.

В случае несоблюдения настоящих требований редакционная коллегия вправе не рассматривать рукопись. Редакция оставляет за собой право при необходимости сокращать статьи, подвергая их редакционной правке, вносить редакционные (не меняющие общего смысла) изменения в авторский оригинал. Редакция может опубликовать материалы, не разделяя точку зрения автора (в порядке обсуждения). Авторы несут ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат и прочих сведений. В одном номере журнала может быть опубликована только одна статья одного автора.

Число авторов статьи не должно быть более двух человек. Автор (ы) присылают в редакцию 2 экземпляра статьи (подписанные автором) в печатном виде и направляют статью в электронном виде по электронной почте по адресу: alexandruburian@yahoo.com

Объем статьи не должен превышать 1,5 п. л. машинописного текста формата А4 (60 тыс. знаков, или 16-20 страниц текста), включая таблицы, список литературы и рисунки (схемы). При оформлении библиографических ссылок на английском языке необходимо указывать официальные англоязычные названия журналов.

Для размещения статьи в журнале необходимо предоставить в редакцию заявку, информацию об авторе (ах), статью, фотографию автора (ов) в формате JPG, аннотацию (резюме), представленную на трех языках (румынском, русском, английском) объемом – до 100 слов, ключевые слова (5-7 слов). Аннотация не должна содержать ссылок на цитируемую литературу, рисунки, таблицы.

Информация об авторе (ах) содержит: ФИО авторов, место работы, должность, ученую степень, ученое звание, почтовый адрес, электронный адрес и контактный телефон. ФИО автора должно быть указано под названием статьи справа.

Технические требования к оформлению рукописи для публикации:

Название статьи не должно превышать трех строк. Название должно даваться только заглавными буквами (Times New Roman 16) и располагаться по центру. Литературные источники, использованные в статье, должны быть представлены общим списком в ее конце (Библиография). Библиографический список приводится после текста статьи в соответствии с *Приложением 2*. Сноски на упомянутую литературу в тексте обязательны и должны быть оформлены внизу страницы в соответствии с *Приложением 1*. Ссылки на иностранные источники даются на иностранном языке и сопровождаются в случае перевода на румынский и русский язык указанием на перевод. Нумерация источников идет в последовательности упоминания в тексте. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Список литературы (библиография) дается в алфавитном порядке по фамилиям первых авторов. Сокращения и аббревиатуры должны расшифровываться по месту первого упоминания в тексте статьи. В тексте на румынском, английском, французском, испанском языке используется немецкие кавычки („лапки”), в тексте на русском языке используются французские кавычки («ёлочки»).

Параметры страницы:

Документ должен быть сохранён в формате MS Word. Формат страницы А 4; поля страницы: верхнее и нижнее – 2 см, правое - 1,5 см, левое - 3 см. Шрифт - Times New Roman; кегль - 12; межстрочный интервал - 1,5. Выравнивание по ширине, отступ слева - 1,5. Нумерация страниц – сквозная, внизу страницы, по центру.

Оформление текста:

Использование ручных переносов (manual hyphenation) неприемлемо. Рисунки и таблицы должны иметь нумерационный и тематический заголовки и должны быть представлены в тексте после абзацев, содержащих ссылку на них.

Авторские экземпляры:

Каждому автору полагается один авторский экземпляр номера журнала вне зависимости от количества авторов статьи.

Редакционный совет

Приложение 1

Пример оформления библиографических сносок:

В библиографических сносках расстановка знаков препинания и предписанной пунктуации должна подчиняться тем же правилам, что и расстановка их в библиографическом описании.

Если текст цитируется не по первоисточнику, а по другому документу, то в начале ссылки приводят слова: Цит. по: (цитируется по), Приводится по: , с указанием источника заимствования:

Пример оформления:	Цит. по: Крупянко М.И., Арешидзе Л.Г. США и Восточная Азия. Борьба за «новый порядок». М.: Международные отношения, 2010, с. 325.
--------------------	---

При последовательном расположении первичной и повторной ссылок используют слова «Там же» или «Ibid.» (ibidem) для документов на языках, применяющих латинскую графику:

<i>Первичная</i>	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012, с. 27.
<i>Повторная</i>	Там же, с. 47. или Ibid., p. 47.

В повторных сносках, содержащих запись на один и тот же документ, не следующих за первичной ссылкой, приводят заголовков, а основное заглавие и следующие за ним

повторяющиеся элементы заменяют словами «Указ. соч.» (указанное сочинение), «Цит. соч.» (цитируемое сочинение), «Op. cit.» (opus citato):

<i>Первичная</i>	Жинкина Ю.В. Стратегия безопасности России: проблемы формирования понятийного аппарата. М.: Российский научный фонд, 1995, с. 87.
<i>Повторная</i>	Жинкина Ю.В. Указ. соч., с. 67. или Жинкина Ю.В. <i>Op. cit.</i> , р. 65.

Приложение 2

Примеры оформления списка библиографии:

Библиографический список приводится после текста статьи и следует после слова «Библиография». Все ссылки в списке последовательно нумеруются и располагаются в алфавитном порядке.

Описание книги одного автора:

Пример оформления	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012. 479 с.
-------------------	--

Описание книги четырех и более авторов:

Пример оформления	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
-------------------	--

Описание статьи из журнала:

Для статьи из журнала нужно указать автора (ов) статьи, название статьи, название журнала, год, номер выпуска и страницы начала и окончания статьи.

Пример оформления	Конобеев В.Н. Геостратегия США в Евразии. В: Проблемы управления. 2008, №1 (26), с. 87 – 97.
-------------------	--

Описание диссертаций

Пример оформления	Ганюхина Т.Г. Модификация свойств ПВХ в процессе синтеза: дис. ... канд. хим. наук: 02.00.06. Н. Новгород, 1999. 109 с.
-------------------	---

Описание авторефератов диссертаций:

Пример оформления	Жуков Е.Н. Политический центризм в России: автореф. дис. ... канд. филос. наук. М., 2000. 24 с.
-------------------	---

Описание электронных научных изданий:

Для электронных источников нужно указать практически те же данные, что и для журналов: автор, название статьи, название сайта (или раздела сайта) и адрес URL. В записи обязательно должен присутствовать текст [On-line];, при ссылке на электронный ресурс после электронного адреса в круглых скобках приводят сведения о дате обращения к электронному сетевому ресурсу (после слов «дата обращения» указывают число, месяц и год): (Дата посещения: 02.03.2012)

Пример оформления	Китай встает на «правильную сторону истории» в Персидском заливе. В: Мировая политика и ресурсы. [On-line]: http://www.wpr.ru/?p=2591 . (Дата посещения: 07.01.2012).
-------------------	---

ПОЛОЖЕНИЕ

о рецензировании научных статей в журнале
«Молдавский журнал международного права и международных отношений»

1. Научные статьи, поступившие в редакцию журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений», проходят через институт рецензирования.

В журнале «Молдавский журнал международного права и международных отношений» принята четырехуровневая система рецензирования статей:

1^й уровень - рецензирование главным редактором (main editor peer review);

2^й уровень - открытое рецензирование (open peer review - автор и рецензент знают друг о друге) - рецензия, представленная в редакцию автором;

3^й уровень - одностороннее «слепое» рецензирование (single-blind - рецензент знает об авторе, автор – нет);

4^й уровень - двухстороннее «слепое» рецензирование (double-blind - оба не знают друг о друге).

2. Каждая научная статья должна иметь рецензии:

– открытые: 1^й уровень – рецензия (заключение) главного редактора; 2^й уровень официального рецензента – специалиста соответствующего научного профиля (доктора или кандидата наук);

– закрытые (слепые): 3^й уровень – научным редактором или одним из членов редколлегии; 4^й уровень – по решению редколлегии и только внешнее.

3. Все научные статьи, поступившие в редакцию нашего журнала, подлежат обязательному двустороннему слепому рецензированию (double-blind - рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент). Это рецензирование производится сторонними специалистами из базы экспертов-специалистов (рецензентов), по поручению редакции.

4. Редколлегия при оценке рецензий обращает внимание на наличие в материале актуальности решаемой автором научной проблемы. Рецензия должна однозначно характеризовать теоретическую или прикладную значимость исследования, соотносить выводы автора с существующими научными концепциями. Необходимым элементом рецензии должна служить оценка рецензентом личного вклада автора статьи в решение рассматриваемой проблемы. Целесообразно отметить в рецензии соответствие стиля, логики и доступности изложения научному характеру материала, а также получить заключение о достоверности и обоснованности выводов.

5. После получения рецензий рассматривается вопрос о поступивших статьях и принимается окончательное решение на основе оценки рецензий об опубликовании или отказе в опубликовании статей. На основе принятого решения автору (авторам) по e-mail или почте направляется письмо, в котором дается общая оценка статьи и принятое решение. При отказе в публикации рецензенты остаются анонимными.

6. Редколлегия вправе направлять статьи на дополнительное внешнее анонимное рецензирование. Главный редактор направляет рецензенту письмо с просьбой о рецензировании. К письму прилагаются статья и рекомендуемая форма рецензии.

7. Наличие положительных рецензий не является достаточным основанием для публикации статьи. Окончательное решение о целесообразности публикации принимает редакционная коллегия.

8. При наличии в статье существенной доли критических замечаний рецензента и при общей положительной рекомендации редколлегия может отнести материал к разряду полемичных и печатать его в порядке научной дискуссии.

9. Оригиналы рецензий хранятся в редакции журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений».

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

Declarație

**privind etica publicațiilor științifice și baza juridică a politicii editoriale a revistei
"Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale"**

Colegiul de redacție al publicației periodice științifico-teoretice și informațional-practice "Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale" aderă la principiile de etică a publicațiilor științifice acceptate la nivel internațional, reflectate, printre altele, în recomandările Comisiei pentru etică a publicațiilor științifice (Comisia pentru publicație etică (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Ghid pentru etica publicațiilor științifice (editura etică Resource Kit) Elsevier editor (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>), Codul de etică și deontologie profesională a cercetătorilor și a personalului universitar din Republica Moldova, aprobat de către Consiliul Național de Atestare și Acreditare la 23.05. 2012 (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Termeni-cheie:

Etica publicațiilor științifice - un sistem de reguli de conduită profesională în relațiile dintre autori, recenzenți, redactori, editori și cititori în crearea, diseminarea și utilizarea publicațiilor științifice.

Redactor - un reprezentant al revistei sau editurii științifice, responsabil pentru pregătirea materialelor pentru publicare, precum și menținerea contactului cu autorii și cititorii publicațiilor științifice.

Autor - o persoană sau un grup de persoane (grup de autori), care participă la crearea și publicarea rezultatelor cercetării științifice.

Recenzent - expert care acționează în numele unei reviste științifice sau editurii și realizează expertiza materialelor științifice prezentate de către autor pentru a determina posibilitatea publicării lor.

Editor - persoană juridică sau fizică care exercită editarea publică a unei publicații științifice.

Cititor - orice persoană care a făcut cunoștință cu materialul publicat.

Plagiat - atribuție intenționată a dreptului de autor a unei alte opere de artă sau știință, idei sau invenții ale altor oameni. Plagiatul poate fi o încălcare a legii drepturilor de autor și legii brevetelor și poate atrage după sine răspunderea juridică ca atare.

1. Principiile de etică profesională în activitatea redactorului și editorului

Membrii consiliului editorial au următoarele responsabilități:

1.1. Să ia în considerare toate materialele manuscrise furnizate de autor, și să ia o decizie obiectivă cu privire la posibilitatea publicării lor, pe baza relevanței și a fiabilității studiului, precum și profilul de specialitate al revistei.

1.2. Să aibă atitudine respectuoasă față de autor, indiferent de rasă, sex, orientare sexuală, religie, origine, naționalitate, statutul social, preferințele politice sau a altor calități subiective;

1.3. Să respecte dreptul autorului de proprietate intelectuală, să împiedice divulgarea rezultatelor cercetării utilizarea acestora în scopuri personale fără consimțământul autorului;

1.4. Să excludă din articol materialele care conțin falsificarea rezultatelor și a plagiatului, precum și copierea multiplă a informațiilor și atribuirea falsă a dreptului de autor;

1.5. Să asigure confidențialitatea și anonimatul rezențării materialelor manuscrise;

1.6. Să angajeze în calitate de recenzenți a articolelor doar specialiștii de înaltă clasificare.

2. Principiile etice în activitățile recenzentului

Recenzentul este responsabil pentru respectarea următoarelor principii:

2.1. Să efectueze expertiza științifică confidențială a materialelor științifice manuscrise prezentate spre publicare de către autor, care are ca scop îmbunătățirea calității acestora și ajutorarea consiliului editorial să ia o decizie cu privire la posibilitatea publicării rezultatelor studiului;

- 2.2. Autorul/coautorul manuscrisului nu poate acționa în calitate de referent al articolului său;
- 2.3. Să refuze să recenzeze articolul în cazul când dispune de o insuficientă competență pentru această abilitate sau incapacitatea de a furniza recenzia manuscrisului într-un timp specificat;
- 2.4. Să asigure o maximă obiectivitate a recenziei pe baza relevanței, meritelor științifice, originalitatea și autenticitatea rezultatelor cercetărilor efectuate de autor. Orice critică a naturii subiective, care decurg din relațiile personale ale recenzentului cu autorul sau orice alte motive, sunt inacceptabile și nu sunt permise;
- 2.5. Să raporteze toate cazurile de posibile conflicte de interese;
- 2.6. Să nu păstreze copii ale manuscrisului și nu-l transmită la alte persoane terțe. În plus, informațiile furnizate în manuscrisele peer-revizuite, nu pot fi folosite în propriile cercetări înainte de publicarea lor fără consimțământul autorului;
- 2.7. Să verifice claritatea prezentării materialului în curs de revizuire pentru ca acesta să conțină link-uri către toate datele utilizate din lucrările publicate anterior;
- 2.8. Să argumenteze concluziile sale cu privire la manuscrisele peer-revizuite, astfel încât autorului și membrilor consiliului editorial să le fie clar obiectivitatea și legitimitatea acestora;
- 2.9. Să informeze membrii consiliului editorial, în cazul în care manuscrisul în curs de revizuire are o asemănare semnificativă cu articole publicate anterior, adică, cazuri de *plagiat*.

3. Principiile pe care trebuie să le ghideze autorul publicațiilor

Autorul - este persoana care a avut o contribuție personală la formarea și interpretarea rezultatelor cercetării. Prin furnizarea manuscrisului în vederea editării și difuzării comunității științifice a conținutului acestuia, autorul trebuie:

- 3.1. Să se bazeze exclusiv pe date precise și reale, precum și interpretarea lor obiectivă, evitând declarații inițial false și frauduloase cu privire la rezultatele obținute;
- 3.2. Să nu prezinte materialele manuscrite pentru examinare spre publicare în mai mult de o revistă, și să nu participe multiple și duplicate publicații, care sunt considerate ca fiind *autoplăgiat*;
- 3.3. Să dezvălue toate sursele de sprijin financiar sau de altă natură pentru studiu, în rezultatul cărora a fost pregătit manuscrisul, cu menționarea separată a rolului și contribuției fiecărei părți;
- 3.4. Informații de conversații personale sau corespondență pot fi folosite în cercetare numai cu acordul scris al persoanei căreia îi este furnizat;
- 3.5. Textele și informațiile grafice derivate din rezultatele publicate ale studiilor altor persoane, trebuie să fie prevăzute cu referire la activitatea relevantă. În plus, activitatea de același subiect, rezultatele care au influențat cursul studiului, ar trebui să fie anunțate în lista de referințe;
- 3.6. Atunci când a fost depistată o denaturare semnificativă sau constatări eronate în manuscrisul acceptat spre publicare sau articolul deja publicat este obligat să notifice consiliului editorial de a face corecții, negări sau revocarea lucrărilor;
- 3.7. În cazul luării deciziilor de către consiliul editorial privitor la publicarea manuscrisului, autorul este de acord cu transferul drepturilor la publicarea și difuzarea acestuia (în versiunile electronice și pe hârtie), inclusiv plasarea informațiilor bibliografice în bazele de date Science Citation, SCOPUS, Web of Science și versiunea full-text al Bibliotecii Electronice Științifice (elibrary.ru) în acces liber.

Consiliul Redacțional

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

Declaration
on the ethical and legal basis of the editorial policy
of the "Moldavian Journal of International Law and International Relations"

The Editorial Board of the scientific-theoretical and information-practical periodical publication “*Moldavian Journal of International Law and International Relations*” commits to the internationally accepted principles of publication ethics expressed in the recommendations of the Committee on Publication Ethics (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Elsevier Publishing Ethics Resource Kit (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>) and the Code of ethics and professional deontology of the researchers and academic staff in the Republic of Moldova, approved by the National Certification Board and Acreditare at 23.05. 2012. (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Key terms

Publication ethics is a system of professional conduct standards in relations between authors, reviewers, editors, publishers and readers when creating, disseminating and using scientific publications.

The **Editor** is a representative of the research journal or the publisher responsible for selecting and preparing materials for publication and encouraging communication between authors and readers of scientific papers.

The **Author** is a person or a group of persons (group of authors) who produce a manuscript that contains the results of their scientific research.

The **Reviewer** is an expert acting on behalf of the research journal or the publisher and providing scientific evaluation of authors’ works in order to consider their publishing.

The **Publisher** is a legal entity or a natural person responsible for publication.

The **Reader** is any person who has familiarized themselves with the published materials.

Plagiarism is a wrongful appropriation of another author’s scientific or artistic work, ideas, discoveries or inventions. Plagiarism may be a violation of copyright law and patent law and, as such, can entail legal liability.

The Code of Conduct for Editors-in-Chief and Publishers

Editors have the following general responsibilities:

1.1. Editor is bound to consider all materials of the manuscript submitted by Author. The final responsibility for accepting or rejecting the manuscript (based on its relevance, integrity, and fitting into the journal profile) without any personal and ideological favoritism or malice rests with Editor;

1.2. Editor should treat Author respectfully, regardless of their race, ethnicity, gender, sexual orientation, religious beliefs, origin, citizenship, social status or political preferences of the author and other subjective qualities;

1.3. Editor is obligated to observe the intellectual property rights of Authors by keeping in confidentiality all data provided in the manuscript without using them for personal purposes or transferring to the third parties;

1.4. Editor should exclude from publishing all plagiarized or falsified materials, as well as take serious steps in case of redundancy and false attribution of authorship;

1.5. Editor ensures confidentiality and anonymity of the review process;

1.6. Editor should invite only highly professional specialists as Reviewers.

The Code of Conduct for Reviewers

Reviewing of the submitted manuscript should be based on the following major principles:

2.1. Reviewer maintains confidentiality concerning the scientific inquiry of the manuscript, which is intended to improve its quality and helps the editorial board to finalize their decision on publishing the results of research;

2.2. Author/Co-author of the manuscript cannot act as Reviewer;

2.3. If Reviewer recognizes that either the manuscript is not related to their scholarly background or the time allocated for review is not enough, it immediately sets the ground for refusal;

2.4. When reviewing the material submitted for publication, Reviewers are obligated to be objective in their evaluation of the manuscript. All suggestions and judgements should be based on the relevance, integrity, and originality of the results of research performed by Author. Any critical statements of a subjective nature arising from personal attitudes to Author or other reasons are not acceptable;

2.5. Reviewers should disclose all conflicts of interest that may arise;

2.6. Reviewer is not allowed to keep any copies of the manuscript or transfer the materials under review to any other side. The manuscript cannot be used for personal research purposes prior to its publication unless special permission is obtained from Author;

2.7. Reviewer ensures that the manuscript is coherently written and contains all references to the cited or used works;

2.8. Reviewer should support their conclusions about the manuscript, thus ensuring that Author and Editor understand the basis of all comments and judgements;

2.9. Reviewer should point out if the manuscript bears considerable similarities to the works published earlier, i.e., report on plagiarism.

The Code of Conduct for Authors

Author is a person who has made a worthy contribution to the process of research or interpretation of its results. Author submitting their manuscript for the purpose of publishing and distribution in the scientific community should strive to comply with the following rules:

3.1. Authors should rely upon exceptionally accurate and actual data, as well as their unbiased interpretation without permitting any false or fraudulent claims about the obtained results;

3.2. Authors are not allowed to submit the same manuscript to any other journal for publication, in whole or in part, when it is being considered by Journal. In addition, they should not participate in multiple and redundant publications, which is regarded as self-plagiarism;

3.3. All research funders, as well as other sources of support, should be clearly identified and listed in the manuscript, including indication of the role of each contributing party;

3.4. Data obtained in the private talk or correspondence can be used only subject to prior written approval from the person, who provided them;

3.5. Graphic or textual data from the works published by other authors should be indicated with reference to the source, from which they were taken. Besides, all works published elsewhere and covering similar issues, which influenced the research, should be given in the list of references;

3.6. If Authors discover significant errors and incorrect conclusions in their manuscripts, either accepted for publishing or already published by Journal they should immediately inform Editor about it in order to take appropriate steps, such as correction, disclamation, or retraction;

3.7. As Editor makes the final decision to publish the manuscript, Authors agree with the transfer of the right to publish and distribute their published work (in print and electronic versions), as well as with that the bibliographic data will be included in the science citation databases SCOPUS, Web of Science and the full text will be freely available in the Scientific Electronic Library (elibrary.ru).

The Editorial Board

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

Декларация

**об этических и правовых основах редакционной политики журнала
«Молдавский журнал международного права и международных отношений»**

Редакционная коллегия научно-теоретического и информационно-практического периодического журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений» придерживается принятых международным сообществом принципов публикационной этики, отраженных, в частности, в рекомендациях Комитета по этике научных публикаций (Committee on Publication Ethics (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Руководстве по этике научных публикаций (Publishing Ethics Resource Kit) издательства Elsevier (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>), Кодексе этики и профессиональной деонтологии исследователей и университетских кадров Республики Молдова от 23.05. 2012 г. (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Основные термины:

Этика научных публикаций – это система норм профессионального поведения во взаимоотношениях авторов, рецензентов, редакторов, издателей и читателей в процессе создания, распространения и использования научных публикаций.

Редактор – представитель научного журнала или издательства, осуществляющий подготовку материалов для публикации, а также поддерживающий общение с авторами и читателями научных публикаций.

Автор – это лицо или группа лиц (коллектив авторов), участвующих в создании публикации результатов научного исследования.

Рецензент – эксперт, действующий от имени научного журнала или издательства и проводящий научную экспертизу авторских материалов с целью определения возможности их публикации.

Издатель – юридическое или физическое лицо, осуществляющие выпуск в свет научной публикации.

Читатель – любое лицо, ознакомившееся с опубликованными материалами.

Плагиат – умышленное присвоение авторства чужого произведения науки или искусства, чужих идей или изобретений. Плагиат может быть нарушением авторско-правового законодательства и патентного законодательства и в качестве такового может повлечь за собой юридическую ответственность.

1. Принципы профессиональной этики в деятельности редактора и издателя

На членов редакционной коллегии возлагаются следующие обязанности:

1.1. Рассматривать все материалы рукописи, предоставляемые автором, и принимать объективное решение о возможности их публикации, исходя из актуальности и достоверности проведенного исследования, а также соответствия профилю Журнала.

1.2. Уважительно относиться к автору вне зависимости от его расы, пола, сексуальной ориентации, религиозных взглядов, происхождения, гражданства, социального положения, политических предпочтений авторов или иных субъективных качеств;

1.3. Соблюдать право автора на интеллектуальную собственность, не допуская раскрытия данных исследования или использования их в личных целях без согласования с автором;

1.4. Исключать из публикации материалы, содержащие фальсификацию результатов и плагиат, а также многократное копирование информации и ложное приписывание авторства;

1.5. Обеспечивать конфиденциальность и анонимность рецензирования материалов рукописи;

1.6. Привлекать к рецензированию статей исключительно профильных специалистов высокого класса.

2. Этические принципы в деятельности рецензента

Рецензент несет ответственность за соблюдение следующих основных принципов:

- 2.1. Осуществлять конфиденциальную научную экспертизу авторских материалов рукописи, которая призвана улучшить ее качество и помочь редакционной коллегии принять решение о возможности публикации результатов проведенного исследования;
- 2.2. Автор/соавтор рукописи не может выступать в роли ее рецензента;
- 2.3. Отказываться от рецензирования в случае недостаточной для этого квалификации или невозможности предоставить рецензию рукописи в указанные сроки;
- 2.4. Гарантировать максимальную объективность рецензии на основе актуальности, научной значимости, достоверности и новизны результатов исследования, проведенного автором. Любые критические замечания субъективного характера, проистекающие из личного отношения к автору или каких-либо иных причин, неприемлемы и не допускаются;
- 2.5. Сообщать о всех случаях возможного конфликта интересов;
- 2.6. Не хранить у себя копии рукописи и не передавать ее материалы иным лицам. Кроме того, сведения, приводимые в рецензируемой рукописи, не могут быть использованы в собственных исследованиях до опубликования без согласия автора;
- 2.7. Проверять ясность изложения рецензируемого материала и наличие в нем ссылок на все используемые сведения из ранее опубликованных работ;
- 2.8. Аргументировать свои выводы о рецензируемой рукописи так, чтобы автору и членам редакционной коллегии была понятна их объективность и правомерность;
- 2.9. Информировать членов редакционной коллегии, если рецензируемая рукопись имеет значительное сходство с ранее опубликованными статьями, то есть о случаях плагиата.

3. Принципы, которыми должен руководствоваться автор научных публикаций

Автор – лицо, которое внесло свой индивидуальный вклад в формирование и интерпретацию результатов исследования. Автор, предоставляющий рукопись с целью опубликования и распространения в научном сообществе содержащихся в ней сведений, должен:

- 3.1. Опирается исключительно на точные и реальные данные, а также их объективную интерпретацию, не допуская изначально ложных и мошеннических заявлений о достигнутых результатах;
- 3.2. Не подавать материалы рукописи на рассмотрение к публикации в более чем один журнал, а также не принимать участие в многократных и дублирующих публикациях, что расценивается как самоплагиат;
- 3.3. Раскрывать все источники финансовой или иной поддержки исследования, по результатам которого подготовлена рукопись, с отдельным указанием роли и вклада каждой стороны;
- 3.4. Информация из личной беседы или переписки может быть использована в исследовании только с письменного согласия лица, которое ее предоставило;
- 3.5. Текстовая и графическая информация, заимствованная из опубликованных результатов исследований иных лиц, должна быть приведена с указанием ссылки на соответствующую работу. Кроме того, работы в рамках схожей тематики, результаты которых повлияли на ход исследования, должны быть оглашены в списке литературы;
- 3.6. При обнаружении существенных неточностей или ошибочных выводов в принятой к публикации или уже опубликованной рукописи требуется уведомить об этом редакционную коллегию Журнала для внесения корректировки, опровержения или отзыва работы;
- 3.7. При принятии редакционной коллегией решения о публикации рукописи автор соглашается с передачей права на ее издание и распространение (в электронной и бумажной версиях), в том числе на размещение библиографической информации в базах научного цитирования SCOPUS, Web of Science и полнотекстовой версии в Научной электронной библиотеке (elibrary.ru) в свободном доступе.

Редакционный совет

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS**

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Nr. 3 (Volumul 11), 2016

**ISSN 1857-1999
E-ISSN 2345-1963**

www.rmdiri.md/

Bun de tipar 19.09.2016.

Format A4

Coli de tipar 13,99. Coli editoriale 14,05.

Tipar *Digital*. Hârtie ofset. Garnitura *Times New Roman*

Comanda 03/7B/2016 Tirajul 300 ex.

**Centrul Editorial Poligrafic al USM
(CEP USM)**

Str. Alexei Mateevici, 60

MD-2009, mun. Chișinău, Republica Moldova

Tel: (373) 22 57 76 41

E-mail: usmcep@mail.ru

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2016.